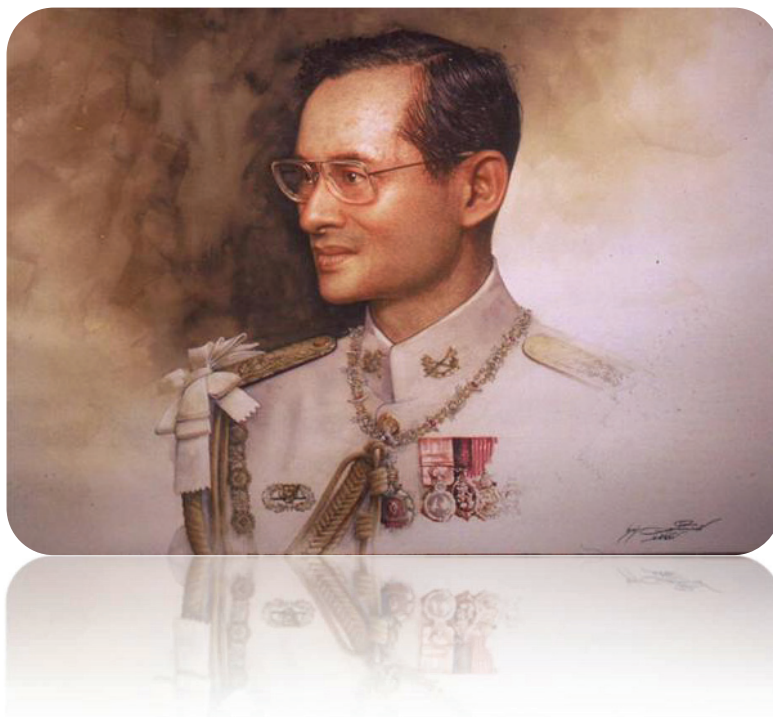

“ ในการปฏิบัติงานนั้น
ย่อมมีปัญหาต่าง ๆ เกิดขึ้นได้เสมอ
เมื่อปัญหาเกิดขึ้น “ต้องแก้ไข”
อย่าทิ้งไว้พอกพูนลุกลามแก้ยาก
ขอให้ทุกคนระลึกว่า
ปัญหาทุกอย่างมีทางแก้ได้
ถ้าแก้คนเดียวไม่ได้ ก็ช่วยกันคิด ช่วยกันแก้
หลายๆคนหลายๆทาง ด้วยความร่วมมือปรองดองกัน
ปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นจักได้ไม่กลายเป็นอุปสรรคขัดขวาง
และบั่นทอนทำลายความเจริญและความสำเร็จของการทำงาน ”

พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช
ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๓๓

สารจากอธิบดี

นับแต่วันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๕๔ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระบรมราชโองการ โปรดเกล้าฯ ให้สถาปนา **กรมทะเบียนที่ดิน** สังกัดกระทรวงเกษตรธิการ จนกระทั่งปัจจุบันกว่า ๑๑๖ ปี จัดตั้งเป็น **กรมที่ดิน** สังกัดกระทรวงมหาดไทย โดยมีการกิจหลักในการดำเนินงานออกหนังสือแสดงสิทธิในที่ดิน ให้ราษฎร การให้บริการจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมเกี่ยวกับที่ดินและอสังหาริมทรัพย์ การรังวัดและทำแผนที่ การออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง และจัดที่ดินทำกินให้ประชาชนตามประมวลกฎหมายที่ดิน รวมถึงการควบคุมการจัดสรรที่ดิน การจดทะเบียนอาคารชุด ตลอดจนสนับสนุนการดำเนินงานของช่างรังวัดเอกชน

กรมที่ดินถือเป็นหน่วยงานรัฐ มีบทบาทสำคัญในการบริหารราชการภายใต้ระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน และพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. ๒๕๔๖ โดยขับเคลื่อนการดำเนินงานตามกรอบยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๗๙) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔) เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน วาระการปฏิรูปของรัฐบาล Thailand ๔.๐ รวมทั้งแผนยุทธศาสตร์กระทรวงมหาดไทย พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔ ในลักษณะการถ่ายทอดยุทธศาสตร์ระยะยาวไปสู่การปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมชัดเจน สมตามเจตนารมณ์ที่ พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ได้มุ่งหวังให้ประเทศไปสู่การพัฒนาในรูปแบบ “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” จึงได้กำหนดวิสัยทัศน์กรมที่ดินว่า **“เป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนการจัดการที่ดินให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนและพัฒนาประเทศด้วยมาตรฐานการจัดการ การบริการ ระดับสากล”** ปัจจุบันกรมที่ดินได้รับมอบหมายจากรัฐบาลในการบริหารจัดการที่ดิน โดยเข้าไปมีส่วนร่วมขับเคลื่อนดำเนินการของคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ (คทช.) ในฐานะเลขานุการคณะอนุกรรมการจัดที่ดิน คณะอนุกรรมการนโยบายที่ดินจังหวัด และในฐานะหน่วยงานหลักในการบริหารจัดการการใช้ประโยชน์ในที่ดินสาธารณะประโยชน์ ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงมหาดไทย รวมถึงการดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกันที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน ในวาระสารที่ดินฉบับพิเศษ ๑๑๖ ปี เล่มนี้ จึงได้นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวข้องกับการกิจการบริหารจัดการที่ดินของรัฐที่อยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงมหาดไทย เพื่อให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติของกรมที่ดินและของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และตลอดจนผู้สนใจทั่วไป สามารถศึกษาเรียนรู้ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม สร้างความเข้าใจและนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการปฏิบัติงานด้านการคุ้มครองดูแลรักษาที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินเพื่อคงไว้ให้อนุชนรุ่นหลังได้ใช้ประโยชน์ต่อไป

เนื่องในโอกาสครบรอบการสถาปนา ๑๑๖ ปี กรมที่ดิน กระผมขออาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัย และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในสากลโลก ได้โปรดอำนวยการให้เจ้าหน้าที่กรมที่ดิน และสมาชิกวารสารที่ดินทุกท่านจงประสบแต่ความสุข ความเจริญ และสัมฤทธิ์ผลในสิ่งอันพึงปรารถนาทุกประการ

(นายประทีป กิริติเรขา)

อธิบดีกรมที่ดิน

● พระบรมราชโองการ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช	๑
● สารจากอธิบดี	๒
● การจัดการที่ดินของรัฐ	
อารัมภบท	๓/
๑. การคุ้มครองดูแลรักษาที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน	๔/
◆ การเกิดของที่ดินสาธารณะประโยชน์	๑๐
- เกิดโดยผลของกฎหมาย	๑๐
- เกิดขึ้นโดยสภาพธรรมชาติ	๑๐
- เกิดขึ้นโดยการเข้าร่วมกันของราษฎร	๑๑
- เกิดขึ้นโดยทางนิติกรรม (การอุทิศ)	๑๑
◆ อำนาจหน้าที่ในการดูแลรักษาที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน	๑๑
◆ การคุ้มครองป้องกันที่ดินสาธารณะประโยชน์	๑๒
◆ แนวทางแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับที่ดินสาธารณะประโยชน์	๑๓
◆ แนวทางการจัดที่ดินในที่ดินสาธารณะประโยชน์	๑๓
๒. การบริหารจัดการการใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐ	๑๕/
◆ การใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐ	๑๕/
- กรณีทบวงการเมืองประสงค์จะใช้ที่ดินสาธารณะประโยชน์อย่างถาวร	๑๕/
- กรณีทบวงการเมืองประสงค์จะใช้ที่ดินของรัฐอย่างถาวร ในที่ดินซึ่งมิได้มีบุคคลใด	๑๕/
มีสิทธิครอบครองหรือที่ดินสาธารณะประโยชน์ซึ่งถูกถอนสภาพแล้ว	
- กรณีทบวงการเมืองประสงค์จะขอจัดหาผลประโยชน์ในที่ดินของรัฐ	๑๖
- กรณีเอกชนขออนุญาตใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐ ตามมาตรา ๙	๑๖
แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน	
- กรณีเอกชนขออนุญาตดูทรายในที่ดินสาธารณะประโยชน์	๑๓/
- กรณีการขอสัมปทานในที่ดินของรัฐ	๑๓/
- กรณีการขอเปลี่ยนสภาพที่ดินสาธารณะประโยชน์จากการใช้เพื่อสาธารณประโยชน์	๑๔
อย่างหนึ่งเป็นอีกอย่างหนึ่ง	
◆ กรอบแนวทางในการดำเนินการการใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐ	๑๙/
- ขั้นตอนการดำเนินการถอนสภาพที่ดินสาธารณะประโยชน์	๑๙/
- ขั้นตอนการดำเนินการจัดขึ้นทะเบียนที่ดินของรัฐ เพื่อให้ทบวงการเมือง	๒๐
ใช้ประโยชน์ในราชการ ตามมาตรา ๔ ทวิ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน	
- ขั้นตอนการดำเนินการขออนุญาตตามมาตรา ๙ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน	๒๑
กรณีทบวงการเมืองขอใช้ที่ดินของรัฐเพื่อประโยชน์ในราชการ	
- ขั้นตอนการดำเนินการจัดหาผลประโยชน์ในที่ดินของรัฐตามมาตรา ๑๐	๒๒
(กรมที่ดินดำเนินการ)	
- ขั้นตอนการดำเนินการจัดหาผลประโยชน์ในที่ดินของรัฐ ตามมาตรา ๑๑	๒๓
(ทบวงการเมืองที่รับมอบหมายดำเนินการ)	
- ขั้นตอนการดำเนินการขออนุญาต ตามมาตรา ๙ (๑) แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน	๒๔

	หน้า
- ขั้นตอนการดำเนินการขออนุญาต ตามมาตรา ๙ (๒) แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน	๒๕
- ขั้นตอนการดำเนินการขอสัมปทาน ตามมาตรา ๑๒ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน	๒๖
- ขั้นตอนการดำเนินการเปลี่ยนสภาพที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน สำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันจากการใช้เพื่อสาธารณประโยชน์อย่างหนึ่งเป็นอีกอย่างหนึ่ง	๒๓/
๓. การรังวัดออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง	๒๘
◆ ที่ดินที่จะออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงได้นั้นเป็นที่ดินประเภทใดบ้าง	๒๘
◆ การยื่นคำขอรังวัดออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง	๒๙
◆ การรังวัดเพื่อออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง	๓๐
◆ การปักหลักเขตที่ดินและแผ่นป้ายชื่อที่สาธารณประโยชน์	๓๐
◆ การเขียนรูปแบบแผนที่ในหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง	๓๑
◆ การสอบสวน	๓๑
◆ กรณีมีผู้คัดค้านการรังวัดในวันทำการรังวัด	๓๒
◆ ทางบกหรือทางน้ำตัดผ่านในที่ดินที่ขอออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง	๓๒
◆ การรังวัดออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง	๓๒
- การรังวัดออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงในราชพัสดุ	๓๒
- การรังวัดออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงในเขตปฏิรูปที่ดิน (ส.ป.ก.)	๓๓
- การรังวัดออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงในเขตจัดรูปที่ดิน	๓๓
- การรังวัดออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงในเขตป่าไม้	๓๔
- การรังวัดออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงในเขตนิคมสร้างตนเอง	๓๔
◆ การรังวัดตรวจสอบที่สาธารณประโยชน์ที่ไม่มีหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง	๓๕
◆ การลงนามในหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง	๓๕
◆ การจัดทำทะเบียนที่สาธารณประโยชน์	๓๖
◆ หนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงค้างแฉกเกิน ๑๐ ปี	๓๖
◆ การออกใบแทนหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง	๓๖
◆ การเก็บเอกสาร	๓๓/
◆ การเปลี่ยนอำนาจผู้ดูแลรักษา	๓๓/
◆ การเปลี่ยนหนังสือแสดงสิทธิเป็นหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง	๓๓/
◆ การออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงกรณีเปลี่ยนประเภทที่ดิน	๓๓/
◆ การเพิกถอนหรือแก้ไขหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง	๓๘
๔. กรอบแนวทางในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินสาธารณประโยชน์	๔๑
◆ สาเหตุการบุกรุกที่ดินสาธารณประโยชน์	๔๑
◆ ที่รกร้างว่างเปล่าเป็นอย่างไร	๔๒
◆ ที่ดินสาธารณประโยชน์เป็นอย่างไร	๔๒
◆ ผลของการเป็นที่ดินสาธารณประโยชน์	๔๔
◆ ทะเบียนที่ดินสาธารณประโยชน์	๔๔
◆ การออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง	๔๕
◆ การดำเนินการกับผู้บุกรุกที่ดินสาธารณประโยชน์	๔๕
◆ สรุปกรอบการดำเนินการในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินสาธารณประโยชน์	๔๖
◆ กรอบแนวทางในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินสาธารณประโยชน์	๔๙

	หน้า
๕. ประมวลกฎหมายที่ดิน ระเบียบ คำสั่ง กฎกระทรวง และหนังสือเวียน เกี่ยวกับที่ดินสาธารณะประโยชน์	๕๑
◆ ประมวลกฎหมายที่ดิน มาตรา ๘, ๘ ทวิ, ๘ ตริ, ๙, ๙/๑, ๑๐, ๑๑, ๑๐๘, ๑๐๘ ทวิ, ๑๐๙	๕๓
◆ กฎกระทรวงฉบับที่ ๒๖ (พ.ศ. ๒๕๑๖) ออกตามความในพระราชบัญญัติ ให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. ๒๔๙๓/	๕๖
◆ กฎกระทรวงฉบับที่ ๔๕ (พ.ศ. ๒๕๓๓) ออกตามความในพระราชบัญญัติ ให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. ๒๔๙๓/	๕๘
◆ ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการแก้ไขปัญหาคารกที่ดินของรัฐ พ.ศ. ๒๕๔๕	๖๐
◆ ระเบียบของคณะกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติฉบับที่ ๓ (พ.ศ. ๒๕๑๕) ว่าด้วยวิธีปฏิบัติในการแจ้งและออกคำสั่งแก่ผู้ฝ่าฝืนมาตรา ๙ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน อยู่ก่อนวันประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๙๖ ลงวันที่ ๒๙ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๑๕ ใช้บังคับ	๖๓
◆ ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการสอบสวนเกี่ยวกับการบุกรุกที่หรือ ทางสาธารณะประโยชน์ พ.ศ. ๒๕๓๙	๖๖
◆ ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการมอบหมายให้สถาปาล หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นช่วยเหลือในการดำเนินการออกหนังสือ สำคัญสำหรับที่หลวง พ.ศ. ๒๕๔๓	๖๘
◆ ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับ การอนุญาตตามมาตรา ๙ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. ๒๕๔๓	๓/๑
◆ ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการเปลี่ยนสภาพที่ดิน อันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน จากการใช้เพื่อสาธารณประโยชน์อย่างหนึ่ง เป็นอีกอย่างหนึ่ง พ.ศ. ๒๕๔๓	๘๙
◆ ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการอนุญาตให้ดูตทราย พ.ศ. ๒๕๔๖	๙๑
◆ ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการปฏิบัติเกี่ยวกับการถอนสภาพ การจัดขึ้นทะเบียนและการจัดหาผลประโยชน์ในที่ดินของรัฐ ตามประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. ๒๕๕๐	๙๘
◆ ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกันที่ดิน อันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน พ.ศ. ๒๕๕๓	๑๐๙
◆ ระเบียบกรมที่ดิน ว่าด้วยการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง พ.ศ. ๒๕๑๓	๑๑๓
◆ ระเบียบกรมที่ดิน ว่าด้วยการเพิกถอนหรือแก้ไขหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง พ.ศ. ๒๕๒๙	๑๒๐
◆ คำสั่งกระทรวงมหาดไทย ที่ ๑๙๔/๒๕๐๑ เรื่อง ระเบียบการให้สัมปทานในที่ดินของรัฐ ตามประมวลกฎหมายที่ดิน	๑๒๒
◆ คำสั่งกระทรวงมหาดไทย ที่ ๑๐๙/๒๕๓๘ เรื่อง แต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่ ตามความในมาตรา ๙ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน	๑๒๕
◆ คำสั่งกระทรวงมหาดไทย ที่ ๕๐๕/๒๕๕๒ เรื่อง มอบหมายให้ทบวงการเมืองมีอำนาจ หน้าที่ดูแลรักษาและดำเนินการคุ้มครองป้องกันที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน หรือทรัพย์สินของแผ่นดินที่ไม่มีกฎหมายกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น	๑๒๖

	หน้า
◆ คำสั่งคณะกรรมการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ ที่ ๑/๒๕๕๓ เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ จังหวัดทุกจังหวัด (ยกเว้นกรุงเทพมหานคร)	๑๒๓/
◆ หนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ มท ๐๖๐๔/ว ๑๙๓ ลงวันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๑๐ เรื่อง การดูแลรักษาและดำเนินการคุ้มครองป้องกันที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน	๑๓๐
◆ หนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ มท ๐๖๐๔/ว ๑๓๙๔ ลงวันที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๒๘ เรื่อง กำหนดมาตรการป้องกันการบุกรุกที่ดินสาธารณประโยชน์	๑๓๒
◆ หนังสือกระทรวงมหาดไทย ค่วนมก ที่ มท ๐๕๑๑.๔/ว ๒๔๓๔ ลงวันที่ ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๔๖ เรื่อง การแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ	๑๓๖
◆ หนังสือกรมที่ดิน ที่ มท ๐๓/๑๙/ว ๓๙๘๑๔ ลงวันที่ ๒๓ ธันวาคม ๒๕๔๐ เรื่อง การออกหนังสือแสดงสิทธิในที่ดินในเขตที่ดินของรัฐ	๑๓๘
◆ หนังสือกรมที่ดิน ที่ มท ๐๕๑๑.๔/ว ๓/๑๘๒ ลงวันที่ ๑๖ มีนาคม ๒๕๕๒ เรื่อง การออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงในที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน สำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน	๑๓๙
๖. คำพิพากษาศาลฎีกา และศาลปกครองสูงสุด เกี่ยวกับที่ดินสาธารณประโยชน์	๑๔๑
- คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ ๒๔๕/๒๕๐๓/	๑๔๓
- คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ ๔๒๘/๒๕๑๑	๑๔๔
- คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ ๘-๑๐/๒๕๑๔	๑๔๖
- คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ ๑๐๐/๒๕๑๕	๑๔๘
- คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ ๓๓๐๑ - ๓๓๓๑/๒๕๑๖	๑๕๐
- คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ ๓/๓๐/๒๕๑๖	๑๕๑
- คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ ๒๖๑๖/๒๕๑๗	๑๕๔
- คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ ๑๙๓๓/๒๕๑๗	๑๕๖
- คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ ๘๔๓/๒๕๒๓	๑๕๘
- คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ ๓๐๑๓/๒๕๒๔	๑๖๐
- คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ ๑๕๔๒/๒๕๒๕	๑๖๒
- คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ ๑๔๙๘ - ๑๔๙๙/๒๕๒๙	๑๖๓
- คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ ๓๖๔๓/๒๕๒๙	๑๖๖
- คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ ๑๒๕๔/๒๕๓๐	๑๖๙
- คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ ๑๙๙๘/๒๕๓๗	๑๗/๑
- คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ ๕๑๑๒/๒๕๓๘	๑๗๒
- คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ ๑๓๘๑/๒๕๓๙	๑๗๕
- คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ ๙๙๘/๒๕๔๔	๑๗๘
- คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด ที่ ข. ๒๒๙/๒๕๕๑	๑๘๐
- คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด ที่ ข. ๙๓/๒๕๕๓	๒๐๕

การจัดการที่ดินของรัฐ^๑

ความเป็นมา

การจัดการที่ดินของรัฐ นั้น ครอบคลุมทั้งการดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกัน รวมถึงการบริหารจัดการการใช้ประโยชน์ในที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินด้วย ที่ดินของรัฐมีหลายประเภท แต่ละประเภทก็จะมีกฎหมายเฉพาะกำหนดอำนาจหน้าที่ผู้ดูแลรักษาไว้ โดยในส่วนนี้จะขอกล่าวถึงที่ดินของรัฐที่อยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงมหาดไทยเท่านั้น อันได้แก่ ที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันหรือที่เรียกโดยย่อว่า “ที่ดินสาธารณประโยชน์” และที่ดินประเภทที่รกร้างว่างเปล่า และที่ดินซึ่งมีผู้เวนคืน หรือทอดทิ้งหรือกลับมาเป็นของแผ่นดินโดยประการอื่นตามกฎหมายที่ดิน ที่เรียกโดยย่อว่า “ที่รกร้างว่างเปล่า” ซึ่งตามมาตรา ๘ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน บัญญัติว่า “...ถ้าไม่มีกฎหมายกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น ให้อธิบดีมีหน้าที่ดูแลรักษาและดำเนินการคุ้มครองป้องกันตามควรแก่กรณี อำนาจหน้าที่ดังกล่าวนี้ รัฐมนตรีจะมอบหมายให้ทบวงการเมืองอื่นเป็นผู้ใช้ก็ได้...” คนส่วนใหญ่มักจะเข้าใจว่า กรมที่ดินเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษาที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินดังกล่าว ซึ่งข้อเท็จจริงได้มีพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ ๑๑) พ.ศ. ๒๕๕๑ ซึ่งได้แก้ไขมาตรา ๑๒๒ แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช ๒๕๕๗ บัญญัติให้นายอำเภอร่วมกับองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษาที่ดินสาธารณประโยชน์ และมีคำสั่งกระทรวงมหาดไทยที่ ๕๐๕/๒๕๕๒ มอบหมายให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ดูแลรักษาที่ดินรกร้างว่างเปล่าไว้ อธิบดีจึงมิได้มีหน้าที่ดูแลรักษาที่ดินดังกล่าวแต่อย่างใด แต่อย่างไรก็ดี ในการดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกันที่ดินดังกล่าวจะต้องอาศัยความร่วมมือกันทุกฝ่าย เนื่องจากข้อมูลเอกสารต่างๆ และข้อกำหนดระเบียบคำสั่ง รวมถึงการดำเนินการที่เกี่ยวข้อง เช่น การพิจารณาออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง การอนุญาตให้ใช้ประโยชน์ในที่ดินดังกล่าว เป็นต้น อยู่ในการกำกับดูแลของกรมที่ดิน กรมที่ดินรวมถึงสำนักงานที่ดินในท้องที่จึงมีหน้าที่ในการสนับสนุนในการกิจดังกล่าวด้วย

สภาพปัญหาในการจัดการที่ดินของรัฐที่ผ่านมาสาเหตุสำคัญส่วนหนึ่งเนื่องมาจากเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติขาดความรู้ในเรื่องดังกล่าว ไม่สามารถหระเบียบคำสั่ง กฎหมาย คำพิพากษาศาลเพื่อเป็นหลักฐานอ้างอิงในการดำเนินการให้เป็นไปโดยถูกต้องครบถ้วน ไม่ทราบกระบวนการขั้นตอนว่าจะเริ่มต้นอย่างไร สิ้นสุดลงอย่างไร รวมถึงหลักเกณฑ์วิธีการ ระเบียบปฏิบัติ จึงไม่กล้าที่จะตัดสินใจในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยอาจแยกเป็นปัญหาใหญ่ ๕ ประการ ดังนี้ ประการแรก จะดูอย่างไรว่าที่ดินนั้นเป็นที่ดินสาธารณประโยชน์หรือไม่ อย่างไร ประการที่สอง ขอบเขตของที่ดินที่สาธารณประโยชน์ไม่ชัดเจนจะทำอย่างไร ประการที่สาม เมื่อเป็นที่ดินสาธารณประโยชน์แล้วผลจะเป็นอย่างไร ประการที่สี่ หากมีผู้บุกรุกหรือมีกรณีร้องเรียนเกี่ยวกับที่ดินสาธารณประโยชน์จะมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาอย่างไร และสุดท้าย ประการที่ห้า หากต้องการที่จะใช้ประโยชน์ในที่ดินสาธารณประโยชน์จะต้องดำเนินการอย่างไร ทั้งหมดนี้ ผู้เขียนได้รวบรวมแนวทางในการดำเนินการไว้เป็น ๔ หัวข้อใหญ่ๆ ได้แก่ การดูแลรักษาที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน การบริหารจัดการการใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐ การรังวัดออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง และกรอบแนวทางในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินสาธารณประโยชน์ พร้อมทั้งได้รวบรวม

^๑ นายชัชวาล สมจิตต์ ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านการจัดการที่ดินของรัฐ

ระเบียบคำสั่งรวมทั้งคำพิพากษาศาลฎีกา และคำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่เกี่ยวข้องใช้เพื่อประกอบในการพิจารณาดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องไว้ด้วย

บทความในหนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนได้ค้นคว้าจากระเบียบคำสั่งและหนังสือเวียน รวมทั้งนำประสบการณ์ในการทำงานที่ผ่านมารวบรวมไว้ โดยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าหนังสือเล่มนี้จะเป็นประโยชน์แก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานทั้งในกรมที่ดิน กรมการปกครอง องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงผู้ที่สนใจทั่วไป ได้ศึกษาค้นคว้า เรียนรู้ และนำองค์ความรู้ที่ได้จากหนังสือเล่มนี้ไปปรับใช้ในการปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนและประเทศชาติโดยรวมต่อไป

๑. การคุ้มครองดูแลรักษาที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน^๑

ที่ดินในประเทศไทยนั้น มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ ๓๒๑ ล้านไร่ แบ่งออกเป็น ๒ ประเภทใหญ่ๆ คือ ที่ดินของเอกชนมีพื้นที่ประมาณ ๑๒๗ ล้านไร่ (คิดเป็น ๓๙.๕๖%) ของพื้นที่ทั้งหมดของประเทศไทย และที่ดินของรัฐ ซึ่งมีพื้นที่ประมาณ ๑๙๔ ล้านไร่ (คิดเป็น ๖๐.๔๔%) โดยที่ดินของเอกชนนั้น ได้แก่ ที่ดินที่ประชาชนมีกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมาย และทางราชการออกเอกสารสิทธิให้ตาม

ประมวลกฎหมายที่ดินในรูปของโฉนดที่ดิน หรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส.๓, น.ส.๓ ก.) ส่วนที่ดินของรัฐ นั้น มีหลายประเภท แต่ละประเภทก็จะมีกฎหมายเฉพาะให้อำนาจในการดูแลรักษาไว้ เช่น

๑) ที่ป่าไม้ เป็นไปตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๐๓/ มีกรมป่าไม้ เป็นผู้มีอำนาจดูแล

๒) อุทยานแห่งชาติ เป็นไปตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๐๔ มีกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช เป็นผู้มีอำนาจดูแล

๓) ที่แม่น้ำ เป็นไปตามพระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย พระพุทธศักราช ๒๔๕๖ มีกรมเจ้าท่า เป็นผู้มีอำนาจดูแล

๔) ที่ทางหลวง เป็นไปตามพระราชบัญญัติทางหลวง พ.ศ.๒๕๓๕ มีกรมทางหลวง เป็นผู้มีอำนาจดูแล

๕) ที่ราชพัสดุ เป็นไปตามพระราชบัญญัติที่ราชพัสดุ พ.ศ.๒๕๑๔ มีกรมธนารักษ์ เป็นผู้มีอำนาจดูแล

๖) ที่ ส.ป.ก. เป็นไปตามพระราชบัญญัติปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม พ.ศ.๒๕๑๔ มี ส.ป.ก. เป็นผู้มีอำนาจดูแล

๗) ที่ดินคนสร้างตนเอง เป็นไปตามพระราชบัญญัติจัดที่ดินเพื่อการครองชีพ พ.ศ.๒๕๑๑ มีกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ เป็นผู้มีอำนาจดูแล

๘) ที่สาธารณประโยชน์ เป็นไปตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ.๒๔๕๓/ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ.๒๕๕๑) มีนายอำเภอร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นผู้มีอำนาจดูแล

๙) ที่ดินรกร้างว่างเปล่า เป็นไปตามประมวลกฎหมายที่ดิน โดยกระทรวงมหาดไทย ได้มอบหมายให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นผู้มีอำนาจดูแล

จะเห็นได้ว่าที่ดินของรัฐที่อยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงมหาดไทยนั้น จะมีอยู่ ๒ ประเภทด้วยกัน ได้แก่ ที่ดินรกร้างว่างเปล่า และที่ดินสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน หรือที่สาธารณประโยชน์นั่นเอง

^๑ นายชัชวาล สมจิตต์ ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านการจัดการที่ดินของรัฐ

๑.) **ที่ดินรกร้างว่างเปล่า** ได้แก่ ที่ดินของรัฐที่มีได้มีบุคคลใดมีสิทธิครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมาย และต้องมีการสงวนหรือหวงห้ามไว้เพื่อสาธารณประโยชน์ หรือใช้ประโยชน์ร่วมกัน เช่น ที่เขา ภูเขา ปริณพทลเขา ภูเขา ๔๐ เมตร ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย ฉบับลงวันที่ ๒๑ พฤษภาคม ๒๕๒๓ เป็นต้น

๒.) **ที่ดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน หรือที่เรียกว่า “ที่สาธารณประโยชน์”** เช่น เดิมประชาชนส่วนใหญ่ใช้ วัวควาย ทำการเกษตร จึงได้มีการกันพื้นที่ไว้สำหรับให้ประชาชนนำ

วัว ควาย ไปเลี้ยงก็จะเป็นที่ทำเลเลี้ยงสัตว์สาธารณประโยชน์หรือเดิมไม่มีเมรุ ก็จะกันพื้นที่ไว้เป็นที่ป่าช้าสำหรับเผาหรือ ฝังศพ ก็จะเป็นที่ป่าช้าสาธารณประโยชน์ หรือ ลำคลอง บึง ลำราง ทางสาธารณะที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ เป็นต้น

การเกิดของที่ดินสาธารณประโยชน์

การที่จะพิจารณาว่าที่ดินดังกล่าวเป็นที่สาธารณประโยชน์หรือไม่ นั้น ต้องพิจารณาจากการเกิดของที่ดินสาธารณประโยชน์ นั้น โดยแยกเป็น ๔ ประการ^๒ ดังนี้

– **เกิดขึ้นโดยผลของกฎหมาย** โดยจะต้องพิจารณาว่า ที่ดินสาธารณประโยชน์นั้นเกิดขึ้นในระยะเวลาใด

(๑) ก่อนปี พ.ศ. ๒๔๗๘ ช่วงนี้ไม่มีกำหนดรูปแบบไว้ อาจเป็นการสงวนหวงห้ามโดยพระบรมราชโองการ ผู้ว่ากรมมณฑล สมุหเทศาภิบาล กรมการอำเภอ กำหนด เป็นต้น

(๒) ช่วงระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๗๘ – พ.ศ. ๒๔๙๗ ในช่วงนี้มีพระราชบัญญัติว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน พ.ศ. ๒๔๗๘ ใช้บังคับการสงวนหวงห้ามต้องออกเป็นพระราชกฤษฎีกาเท่านั้น

(๓) หลังปี พ.ศ. ๒๔๙๗ จนถึงปัจจุบัน ช่วงนี้มีประมวลกฎหมายที่ดินใช้บังคับการดำเนินการสงวนหวงห้ามจะต้องดำเนินการตามมาตรา ๒๐ (๔) แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน โดยจะมีประกาศของคณะกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติก่อน

เนื่องจากได้มีการสงวนหวงห้ามไว้เป็นเวลานานแล้ว หลักฐานต่างๆ อาจหาไม่พบ ดังนั้น การจะพิจารณาว่ามีการสงวนหวงห้ามโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่นั้น อาจสามารถดูจากทะเบียนที่สาธารณประโยชน์ โดยทะเบียนดังกล่าวจะเก็บไว้ที่ว่าการอำเภอ ที่สำนักงานที่ดินจังหวัด และที่กรมที่ดิน ซึ่งในทะเบียนที่สาธารณประโยชน์ จะระบุผู้หวงห้าม วัน เดือน ปี ที่หวงห้าม และวัตถุประสงค์ในการหวงห้ามไว้^๓

แต่อย่างไรก็ดี ถึงแม้ว่าจะไม่ปรากฏว่ามีการสงวนหวงห้ามไว้ หรือไม่มีการขึ้นทะเบียนที่สาธารณะไว้ ก็ไม่ได้หมายความว่า ที่ดินนั้นจะไม่ใช่ที่สาธารณประโยชน์ ที่สาธารณประโยชน์อาจเกิดขึ้นโดยเหตุประการอื่นๆ ได้ ดังนี้

– **เกิดขึ้นโดยสภาพธรรมชาติ** เช่น แม่น้ำ คลอง ห้วย หนอง บึง ซึ่งประชาชนสามารถใช้ประโยชน์ร่วมกันได้^๔

^๒ เทียบเคียงคำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด ที่ ๒๒๙/๒๕๕๑

^๓ เทียบเคียงคำพิพากษาศาลฎีกา ที่ ๗๗๐/๒๕๑๖, ๘ – ๑๐/๒๕๑๔

^๔ เทียบเคียงคำพิพากษาศาลฎีกา ที่ ๔๒๘/๒๕๑๑

- เกิดขึ้นโดยการเข้าร่วมกันของราษฎร เช่น เดิมเป็นที่รกร้างว่างเปล่าไม่มีบุคคลใดมีสิทธิครอบครอง ต่อมาราษฎรนำวัว ควาย เข้าไปเลี้ยงจนกลายเป็นที่เลี้ยงสัตว์ สาธารณประโยชน์ เป็นต้น^๕

- เกิดขึ้นโดยทางนิติกรรม (การอุทิศ) มี ๒ กรณี

ก. อุทิศโดยตรง เช่น ทำหนังสือ หรือ จดทะเบียนในโฉนด ยกให้เป็นที่ดินสาธารณะ^๖

ข. อุทิศโดยปริยาย เช่น เจ้าของที่ดินยินยอม ให้ประชาชนทั่วไปเดินโดยไม่มีรายได้แย่งเป็นเวลานาน ก็เป็นการอุทิศโดยปริยาย เป็นทางสาธารณะแล้ว^๗

ดังนั้น ในการพิจารณาว่าที่ดินแปลงใด เป็นที่ดินสาธารณะประโยชน์หรือไม่ จะต้องพิจารณาว่า เกิดขึ้นเมื่อใด อย่างไร การที่เราจะทราบข้อมูลดังกล่าว ก็ต้องดูจากเอกสารราชการ เช่น ทะเบียน ที่สาธารณะประโยชน์ หนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง ระวังแผนที่ ภาพถ่ายทางอากาศ แผนที่ภูมิประเทศ โฉนดที่ดินข้างเคียงที่ออกโดยชอบด้วยกฎหมาย เป็นต้น ประกอบกับการนำสืบจากพยานบุคคล ผู้ปกครองท้องที่ในอดีต ผู้สูงอายุ เจ้าของที่ดินข้างเคียงที่ทราบประวัติความเป็นมาของที่ดินสาธารณะประโยชน์ดังกล่าว และตรวจสอบจากสภาพที่ดินจริง^๘

อำนาจหน้าที่ในการดูแลรักษาที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน

การดูแลรักษาและการคุ้มครองป้องกัน อำนาจหน้าที่ในการดูแลรักษาที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน นั้น กำหนดไว้ในมาตรา ๘ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน ซึ่งบัญญัติว่า “ถ้าไม่มีกฎหมายกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น ให้อธิบดีมีหน้าที่ดูแลรักษาและดำเนินการคุ้มครองป้องกันตามควรแก่กรณี อำนาจหน้าที่ดังกล่าวนี้ รัฐมนตรีจะมอบหมายให้ทบวงการเมืองอื่น

เป็นผู้ใช้ก็ได้” ถ้าพิจารณาโดยหลักการทั่วไปตามบทบัญญัติดังกล่าวแล้ว อธิบดีกรมที่ดินจะเป็นผู้ดูแลรักษาที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินแต่ตามบทบัญญัตินี้ดังกล่าว มีข้อความว่า “หากไม่มีกฎหมายกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น” ซึ่งหมายความว่า ถ้ามีกฎหมายกำหนดอำนาจหน้าที่ในการดูแลรักษาไว้โดยเฉพาะแล้ว ก็เป็นไปตามกฎหมายนั้น เช่น **ที่ราชพัสดุ** เป็นอำนาจของกรมธนารักษ์ ตามกฎหมายราชพัสดุ ส่วน**ที่ดินสาธารณะประโยชน์** ก็เป็นอำนาจหน้าที่ของนายอำเภอ ที่มีหน้าที่ดูแลรักษาตามมาตรา ๑๒๒ แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช ๒๔๕๓ และ**องค์การบริหารส่วนตำบล**มีอำนาจดูแลรักษาตามมาตรา ๖๘ (๘) แห่งพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. ๒๕๓๗ **เทศบาล**มีอำนาจดูแลตามมาตรา ๕๐ แห่งพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. ๒๔๙๖

^๕ เทียบเคียงคำพิพากษาศาลฎีกา ที่ ๑๐๐/๒๕๑๕, ๑๙๓๓/๒๕๑๓/

^๖ เทียบเคียงคำพิพากษาศาลฎีกา ที่ ๑๔๘๓/๒๕๑๖, ๒๖๑๖/๒๕๑๓, ๘๔๓/๒๕๒๓, ๕๑๑๒/๒๕๓๘

^๗ เทียบเคียงคำพิพากษาศาลฎีกา ที่ ๙๙๘/๒๕๔๔, ๒๖๔/๒๕๕๕

^๘ เทียบเคียงคำพิพากษาศาลฎีกา ที่ ๑๐๐/๒๕๑๕

และองค์การบริหารส่วนจังหวัดมีอำนาจดูแลตามมาตรา ๔๕ แห่งพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. ๒๕๔๒ ซึ่งต่อมาได้มีพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ ๑๑) พ.ศ. ๒๕๕๑ แก้ไขมาตรา ๑๒๒ แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช ๒๕๕๓/ โดยกำหนดอำนาจหน้าที่ในการดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกันที่ดินสาธารณประโยชน์ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยให้นายอำเภอมีหน้าที่ร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกันที่ดินสาธารณประโยชน์ โดยหากมีข้อพิพาทหรือคดีเกี่ยวกับที่ดินสาธารณประโยชน์ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการภายใน ๓๐ วัน นับแต่รู้เหตุแห่งข้อพิพาทหรือคดี หากไม่สามารถดำเนินการได้ให้รายงานให้นายอำเภอทราบภายใน ๗ วัน นับแต่ครบ ๓๐ วัน และให้นายอำเภอดำเนินการเองหรือร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการก็ได้ โดยให้ใช้ค่าใช้จ่ายให้เบิกจ่ายจากงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น^๙

ที่สาธารณสมบัติของแผ่นดินอีกประเภทหนึ่งที่ยังมิได้กล่าวถึง คือ ที่ดินประเภทที่รกร้างว่างเปล่า ซึ่งโดยหลักแล้วอยู่ในความดูแลของกระทรวงมหาดไทย แต่เนื่องจากกระทรวงมหาดไทยได้มีคำสั่งที่ ๕๐๕/๒๕๕๒ มอบหมายให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นผู้ดูแลที่ดินรกร้างว่างเปล่าตามมาตรา ๑๓๐๔ (๑) แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ดังนั้น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจึงมีอำนาจหน้าที่ในการดูแลรักษาคุ้มครองป้องกันที่ดินรกร้างว่างเปล่าด้วย

การคุ้มครองป้องกันที่ดินสาธารณประโยชน์

อนึ่ง ในการคุ้มครองป้องกันที่ดินสาธารณประโยชน์ นั้น ปัญหาการบุกรุกที่สำคัญก็คือ **ที่ดินสาธารณประโยชน์ไม่มีแนวเขตที่ชัดเจน** แนวทางแก้ไขปัญหาดินที่ดีที่สุดก็คือ **การออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง** ซึ่งเป็นภารกิจของกรมที่ดินโดยตรง และจะมีระเบียบกรมที่ดินกำหนดแนวทาง

ปฏิบัติไว้^{๑๐} หนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงนั้น ไม่ใช่หนังสือแสดงสิทธิในที่ดินเหมือนโฉนดที่ดิน เป็นเพียงหนังสือที่แสดงเขตที่ดินของรัฐ ระยะ ที่ ตำแหน่งที่ตั้ง การใช้ประโยชน์ และประวัติความเป็นมา โดยจะเก็บไว้ที่อำเภอ สำนักงานที่ดิน และกรมที่ดินแห่งละฉบับ ในการดำเนินการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง นั้น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจะมีส่วนช่วยเหลือในการดำเนินการ โดยการชี้แจงและประกาศให้ราษฎรทราบ ช่วยแก้ไขปัญหายุบสรรคและข้อขัดข้องต่างๆ ตรวจสอบและให้ความเห็นเกี่ยวกับผลการรังวัดออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง เช่น หากรังวัดแล้ว

ได้เนื้อที่น้อยกว่าหลักฐานเดิม จะต้องนำเสนอสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพิจารณาให้ความเห็นก่อนเป็นต้น^{๑๑} เมื่อทราบแนวเขตชัดเจนแล้ว อาจจัดทำแนวเขตที่ชัดเจน มั่นคง เช่น สร้างรั้วปักป้ายแสดง

^๙ ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกันที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน พ.ศ. ๒๕๕๓

^{๑๐} ระเบียบกรมที่ดิน ว่าด้วยการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง พ.ศ. ๒๕๑๓

^{๑๑} ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการมอบหมายให้สภาตำบลหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นช่วยเหลือในการดำเนินการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง พ.ศ. ๒๕๕๓

ที่สาธารณประโยชน์ การปลูกต้นไม้ยืนต้นประเภทเดียวกันเป็นแนวเขตหรืออาจขุดคลอง ทำถนนล้อมรอบ แสดงแนวเขตอย่างถาวรเพื่อป้องกันปัญหาป้าย หรือหลักเขตสูญหายจะเป็นการคุ้มครองดูแลรักษา ที่สาธารณประโยชน์ได้อีกทางหนึ่ง สำหรับที่ดินสาธารณประโยชน์ที่มีการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงแล้ว แต่หลักเขตสูญหายแนวเขตไม่ชัดเจนก็สามารถขอรังวัดตรวจสอบแนวเขตเพื่อให้ทราบขอบเขตที่ชัดเจนได้ โดยถือปฏิบัติตามระเบียบที่กรมที่ดินกำหนด^{๑๒}

ที่กล่าวมาทั้งหมดเป็นเรื่องการคุ้มครองป้องกัน แต่หากเกิดปัญหาการบุกรุกขึ้นมาแล้วจะมี แนวทางแก้ไขปัญหายังไง การที่เราจะดำเนินคดีกับผู้ฝ่าฝืนทุกรายโดยไม่คำนึงถึงปัญหาความเดือดร้อน ของประชาชนคงเป็นไปได้ยาก อาจเกิดปัญหามวลชนตามมาในทางปฏิบัติเมื่อมีการบุกรุกเกิดขึ้นจะต้อง ดำเนินการอย่างไร

แนวทางแก้ไขปัญหากับที่ดินสาธารณประโยชน์

๑. ต้องรีบดำเนินการให้ออกใบโดยเร็ว ก่อนจะมีการขยายพื้นที่หรือจำนวนผู้บุกรุก โดยแจ้ง ให้ทราบว่าเป็นที่ดินของรัฐ บุคคลใดจะอ้างสิทธิเป็นประโยชน์ส่วนตัวไม่ได้ การเข้าไปครอบครองมีความผิด ตามกฎหมาย หากไม่เชื่อฟังจะต้องถูกดำเนินคดีตามกฎหมาย

๒. หากมีการโต้แย้งสิทธิ โดยอ้างว่าอยู่มาาก่อนนานแล้ว ก็นำเข้าสู่กระบวนการพิสูจน์สิทธิ หากไม่พอใจผลของการพิจารณาสามารถใช้สิทธิทางศาลได้

๓. หากไม่แน่ใจว่าเป็นที่สาธารณประโยชน์หรือไม่ ให้ตรวจสอบจากหลักฐานเอกสารที่มีอยู่ เช่น ทะเบียนที่สาธารณประโยชน์ หนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง ระวังแผนที่ภาพถ่ายทางอากาศ เอกสารอื่นๆ ประกอบกับการสอบสวนพยานบุคคลเพื่อทราบประวัติความเป็นมา โดยอาจดำเนินการในรูปคณะกรรมการ ก็ได้ แล้วจึงนำเข้าสู่กระบวนการพิสูจน์สิทธิ

๔. หากมีผู้บุกรุกเป็นจำนวนมาก ต้องพิจารณาเป็นแปลงๆ ไปได้ว่า สามารถที่จะแก้ไขปัญห ให้ออกใบโดยเร็วจากที่ดินที่สาธารณประโยชน์ได้หรือไม่ ถ้าแก้ไขได้ก็ดำเนินการ แต่ถ้าไม่สามารถแก้ไขได้ ทำอย่างไร ที่จะให้เขายอมรับว่าเป็นที่สาธารณประโยชน์ โดยการจัดระเบียบให้อยู่อาศัยโดยถูกต้องตาม กฎหมาย และที่ดินนั้นก็ยังคงสถานะเป็นที่สาธารณประโยชน์อยู่ และเสียค่าตอบแทนเป็นค่าตอบแทนให้แก่ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อนำไปพัฒนาท้องถิ่น ส่วนผู้ที่ไม่ยอมรับว่าเป็นที่สาธารณประโยชน์ก็เข้าสู่ กระบวนการพิสูจน์สิทธิต่อไป โดยในการดำเนินการจัดที่ดินดังกล่าวมีหลักเกณฑ์และขั้นตอน ดังนี้

แนวทางการจัดที่ดินในที่ดินสาธารณประโยชน์

๔.๑ ที่สาธารณประโยชน์ที่จะนำมาจัดต้องมีผู้บุกรุกเต็มแปลง หรือบางส่วน มีหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง แต่ถ้าไม่มีก็สามารถ รังวัดออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงไปในคราวเดียวกันและไม่เป็น พื้นที่ทับซ้อน เช่น เขตป่าไม้ เขตอุทยาน เป็นต้น

๔.๒ ราษฎรเลิกใช้ประโยชน์ร่วมกันแล้ว ประชาชนในพื้นที่ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและอำเภอเห็นด้วยในการดำเนินการ

๔.๓ การบุกรุกต้องมีการทำประโยชน์ชัดเจนถาวรเป็นเว ลานานแล้ว โดยจัดครอบครองละไม่เกิน ๑๕ ไร่ และเสียค่าตอบแทนใน

ราคาถูกให้แก่องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นตามข้อบัญญัติท้องถิ่น และให้แบ่งค่าตอบแทนจำนวนร้อยละ ๔๐ ของค่าตอบแทนที่ได้รับให้แก่องค์การบริหารส่วนจังหวัด ตามมาตรา ๙/๑ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน

^{๑๒} ระเบียบกรมที่ดิน ว่าด้วยการเพิกถอนแก้ไขหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง พ.ศ. ๒๕๒๙

๔.๔ ผู้ได้รับอนุญาตต้องเป็นผู้ยากจนไม่มีที่ดินทำกิน หรือมีแต่ไม่เพียงพอ โดยผ่านการทำประชาคมแล้ว

๔.๕ เมื่อคัดเลือกแปลงที่สาธารณประโยชน์และคัดเลือกบุคคลที่ได้รับการจัด เห็นควรดำเนินการแล้ว ให้อำเภอเสนอโครงการจัดที่ดินให้ผู้ว่าราชการจังหวัดอนุมัติ แล้วส่งโครงการให้กรมที่ดินตรวจสอบ เพื่อดำเนินการแนวทางการจัดที่ดินของคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติต่อไป

ปัจจุบันรัฐบาลมีนโยบายในเรื่องการจัดที่ดินทำกินในลักษณะแปลงรวม แต่ไม่ให้กรรมสิทธิ์เพื่อให้เกษตรกรผู้ยากไร้ไม่มีที่ดินทำกินหรือมีน้อยไม่เพียงพอ ได้มีที่ดินทำกินโดยจัดในรูปแบบกลุ่มสหกรณ์ หรือกลุ่มเกษตรกรตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และคุณสมบัติที่คณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ (ค.ท.ช.) กำหนด ซึ่งกระทรวงมหาดไทยได้ปรับแผนการดำเนินการในการจัดที่ดินในที่ดินสาธารณประโยชน์ตามมติคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ ครั้งที่ ๑/๒๕๕๔ เมื่อวันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๕๔ แล้ว ดังนั้นในการจัดที่ดินในที่ดินสาธารณประโยชน์ในปัจจุบัน จึงต้องปรับแนวทางการดำเนินการตามแนวทางดังกล่าวด้วย

ประโยชน์ที่จะได้รับ ราษฎรสามารถเข้าอยู่อาศัยและทำกินในที่ดินของรัฐมีความมั่นคงในการถือครองที่ดิน ส่งผลให้เกิดความมั่นใจในการประกอบอาชีพในที่ดินนั้น ทำให้คุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ดีขึ้น อันเป็นแนวทางแก้ไขปัญหาด้วยหลักนิติศาสตร์และรัฐศาสตร์ควบคู่กันไป ทั้งยังเป็นการลดข้อพิพาทระหว่างรัฐกับราษฎรได้อีกทางหนึ่งด้วย แต่ในการดำเนินการจัดที่ดินของรัฐเพื่อแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินที่ยากจนดังกล่าวนั้น จะต้องดำเนินการโดยเป็นธรรมและเสมอภาค โดยมุ่งเน้นจัดให้แก่ประชาชนที่ยากจนไม่มีที่ดินทำกิน หรือมีน้อยไม่เพียงพอ และเข้าครอบครองทำประโยชน์เป็นเวลานานแล้ว โดยดำเนินการตามนโยบายการบริหารจัดการที่ดินของรัฐ เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน ควบคู่กับแนวทางการจัดที่ดินของคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ สำหรับกรณีผู้บุกรุกมีจำนวนน้อยหรือมีเนื้อที่ที่บุกรุกไม่มาก ต้องพยายามป้องกันไม่ให้เกิดการบุกรุกต่อไปอีก เพื่อรักษาที่ดินของรัฐไว้โดยนำเข้าสู่กระบวนการพิสูจน์สิทธิในที่ดินต่อไป หากเป็นกลุ่มนายทุนหรือผู้มีอิทธิพลที่แอบแฝงเข้ามาซื้อที่ดินชาวบ้านเป็นร้อยไร่ ทำเป็นรีสอร์ท โรงแรม หรือธุรกิจอื่นๆ เพื่อหวังผลกำไร ก็จะต้องดำเนินคดีตามกฎหมายให้ถึงที่สุดเพื่อเอาที่ดินดังกล่าวกลับมาเป็นของรัฐเหมือนเดิมให้ได้

๒. การบริหารจัดการการใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐ^๑

การใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐนั้นมีหลายวิธี โดยจะมีทั้งเป็นกรณีทวงถามเมืองเป็นผู้ขอ และเอกชนเป็นผู้ขอ ในการพิจารณาว่าจะต้องดำเนินการโดยวิธีใด จะต้องพิจารณาจากสถานะของที่ดิน และวัตถุประสงค์กิจกรรมในการดำเนินการแต่ละเรื่อง ซึ่งมีขั้นตอนและวิธีการแตกต่างกันไป ดังนี้

๑. กรณีทวงถามเมืองประสงค์จะขอใช้ที่ดินสาธารณะประโยชน์อย่างถาวร เช่น เป็นที่ตั้งอาคารสำนักงานราชการ เป็นต้น จะต้องดำเนินการถอนสภาพจากการเป็นที่ดินสาธารณะประโยชน์ ตามมาตรา ๘ วรรคสอง (๑) แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน โดยยื่นเรื่องต่อผู้ว่าราชการจังหวัดท้องที่ หากที่ดินตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครให้ยื่นต่ออธิบดีกรมที่ดิน

พร้อมเอกสารโครงการ แผนที่สังเขป และแผนที่ภูมิประเทศแสดงตำแหน่งที่ดินที่ขอถอนสภาพ หากเป็นที่สาธารณะประโยชน์ที่ประชาชนเลิกใช้แล้ว การถอนสภาพจะต้องออกพระราชกฤษฎีกาถอนสภาพ หากเป็นที่สาธารณะประโยชน์ที่ประชาชนยังใช้ประโยชน์อยู่จะต้องตราเป็นพระราชบัญญัติ และจัดหาที่ดินให้ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกันแทน ซึ่งในการดำเนินการถอนสภาพ มีหลักเกณฑ์ที่สำคัญคือผู้ขอต้องเป็นทบวงการเมือง ที่ดินนั้นต้องอยู่ในบริเวณที่กำหนดให้ใช้ประโยชน์ในราชการ (ZONING) และต้องไม่ขัดต่อกฎหมายผังเมือง ส่วนขั้นตอน วิธีการ จะเป็นไปตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยกำหนด^๒

๒. กรณีทวงถามเมืองประสงค์จะขอใช้ที่ดินของรัฐอย่างถาวร ในที่ดินซึ่งมิได้มีบุคคลใดมีสิทธิครอบครองหรือที่สาธารณะประโยชน์ซึ่งถูกถอนสภาพแล้ว เช่น ขอใช้ที่ดินบริเวณที่เขา ภูเขา หรือปริมณฑลเขา ๔๐ เมตร ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย เพื่อเป็นที่ตั้งอาคารสำนักงานราชการ เป็นต้น จะต้องดำเนินการขอขึ้นทะเบียนที่ดินของรัฐ เพื่อใช้ประโยชน์ในราชการ ตามมาตรา ๘ ทวิ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน ให้ยื่นเรื่องเช่นเดียวกับการขอถอนสภาพ โดยจะมีประกาศของกระทรวงมหาดไทยให้นำขึ้นทะเบียนที่ดินของรัฐเพื่อใช้ประโยชน์ในราชการได้ ในการดำเนินการขอขึ้นทะเบียนที่ดินของรัฐ นั้นผู้ขอต้องเป็นทบวงการเมือง ที่ดินที่ขอจะต้องเป็นที่ดินของรัฐซึ่งมิได้มีบุคคลใดมีสิทธิครอบครองหรือที่สาธารณะประโยชน์ซึ่งถูกถอนสภาพแล้ว (รวมถึงที่ดินสาธารณะประโยชน์ซึ่งอยู่ในท้องที่ที่มีพระราชกฤษฎีกากำหนดเป็นเขตปฏิรูปที่ดิน ซึ่งมีผลให้ที่สาธารณะประโยชน์ที่ประชาชนได้เลิกใช้แล้วถูกถอนสภาพจากการเป็นที่สาธารณะประโยชน์ด้วย) และต้องไม่ขัดต่อกฎหมายผังเมือง ส่วนขั้นตอน วิธีการ จะเป็นไปตามระเบียบที่กระทรวงมหาดไทยกำหนด^๒

^๑ นายชัชวาล สมจิตต์ ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านการจัดการที่ดินของรัฐ

^๒ ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการถอนสภาพ การจัดขึ้นทะเบียน และการจัดหาผลประโยชน์ในที่ดินของรัฐ ตามประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. ๒๕๕๐

๓. กรณีทบวงการเมืองประสงค์จะขอจัดหาผลประโยชน์ในที่ดินของรัฐ ที่ดินจะนำมาจัดหาผลประโยชน์จะต้องเป็นที่ดินของรัฐซึ่งมิได้มีบุคคลใดมีสิทธิครอบครอง หากเป็นที่ดินสาธารณประโยชน์ ก็จะต้องดำเนินการถอนสภาพจากการเป็นที่สาธารณประโยชน์ก่อน การจัดหาผลประโยชน์มีหลายวิธี ได้แก่ การจัดให้ที่ดินใช้ประโยชน์ได้ เชื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้เช่า และให้เช่าซื้อ วิธีการดำเนินการแยกเป็น ๒ กรณี ดังนี้

๓.๑ กรณีอธิบดีกรมที่ดินเป็นผู้จัดหาผลประโยชน์ ตามมาตรา ๑๐ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน รายได้จากการจัดหาผลประโยชน์จะต้องนำส่งคลังเป็นรายได้แผ่นดิน และต้องได้รับอนุมัติจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยก่อน

๓.๒ กรณีทบวงการเมืองเป็นผู้จัดหาผลประโยชน์ ตามมาตรา ๑๑ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล ขอจัดหาผลประโยชน์ โดยให้ราษฎรเช่าและนำค่าเช่าเป็นรายได้บำรุงท้องถิ่น โดยจะต้องมีประกาศกระทรวงมหาดไทยมอบหมายให้ทบวงการเมืองนั้นดำเนินการจัดหาผลประโยชน์ก่อน ขั้นตอน วิธีการ จะเป็นไปตามที่ระเบียบกระทรวงมหาดไทยกำหนด^๒

๔. กรณีเอกชนขออนุญาตใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐ ตามมาตรา ๙ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน เป็นการขอใช้ในลักษณะชั่วคราวไม่ถาวร โดยสถานะของที่ดินยังคงเดิม เช่น การขออนุญาตเข้าไปครอบครองใช้ประโยชน์ การขุดดินลูกรัง เป็นต้น ผู้ขอจะต้องเป็นบุคคลหรือนิติบุคคลสัญชาติไทย ยื่นคำขอตามแบบต่อนายอำเภอท้องที่ หากท้องที่โดยยกเลิกอำนาจหน้าที่นายอำเภอแล้วให้ยื่นต่อเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัด หรือเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดสาขา โดยผู้ว่าราชการจังหวัดออกใบอนุญาตให้ใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐ ในการขออนุญาตให้ใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐจะอนุญาตได้เนื้อที่ไม่เกิน ๑๐ ไร่ เว้นแต่มีเหตุอันควร มีกำหนดระยะเวลาไม่เกิน ๕ ปี โดยเสียค่าตอบแทนให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามมาตรา ๙/๑ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน ตามข้อบัญญัติท้องถิ่น แต่ไม่เกินอัตราตามบัญชีท้ายประมวลกฎหมายที่ดินกำหนด หากเป็นการขออนุญาตใช้ที่ดินสาธารณประโยชน์ การอนุญาตจะต้องไม่ขัดต่อการใช้ประโยชน์ร่วมกันของราษฎร และต้องได้รับอนุมัติจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยก่อน ส่วนขั้นตอนวิธีการ จะเป็นไปตามระเบียบที่กระทรวงมหาดไทยกำหนด^๓

อนึ่ง กรณีทบวงการเมืองขอถอนสภาพที่ดินสาธารณประโยชน์เพื่อใช้ประโยชน์ในราชการ ซึ่งจะต้องใช้ระยะเวลาในการดำเนินการ หากทบวงการเมืองผู้ขอมีความจำเป็นเร่งด่วนจะต้องดำเนินการ เช่น หากไม่เริ่มดำเนินการงบประมาณจะตกไป เป็นต้น ก็สามารถดำเนินการยื่นขออนุญาตใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐ ตามมาตรา ๙ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน ควบคู่ไปกับการขอถอนสภาพได้

^๒ ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการถอนสภาพ การจัดขึ้นทะเบียน และการจัดหาผลประโยชน์ในที่ดินของรัฐ ตามประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. ๒๔๕๐

^๓ ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการอนุญาต ตามมาตรา ๙ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. ๒๔๕๓

๕. กรณีเอกชนขออนุญาตดูทรายในที่ดินสาธารณประโยชน์ เช่น แม่น้ำ เป็นต้น ผู้ขอเป็นบุคคลหรือนิติบุคคล สัญชาติไทย ยื่นคำขอตามแบบเช่นเดียวกับการขออนุญาตใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐตามมาตรา ๙ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน โดยผู้ว่าราชการจังหวัดจะออกใบอนุญาตให้ดูทรายในจังหวัด ในการอนุญาตได้น้ำที่ไม่เกิน ๕ ไร่ มีกำหนดระยะเวลา ๑ ปี และเสียค่าตอบแทนให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามมาตรา ๙/๑ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน ตามข้อบัญญัติท้องถิ่น แต่ไม่เกินบัญชีท้ายประมวลกฎหมายที่ดินกำหนด หากเป็นการดำเนินการในแม่น้ำระหว่างประเทศ เช่น แม่น้ำโขง จะต้องนำเสนอคณะกรรมการพิจารณาอนุญาตให้ดูทราย (กพด.) พิจารณาก่อน ขั้นตอน วิธีการ จะเป็นไปตามระเบียบที่กระทรวงมหาดไทยกำหนด^๔

๖. กรณีการขอสัมปทานในที่ดินของรัฐ เป็นการขออนุญาตให้ใช้ประโยชน์ในระยะยาวไม่เกิน ๕๐ ปี โดยสถานะของที่ดินคงเดิม ในการอนุญาตเป็นอำนาจของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย แต่หากระยะเวลาขอสัมปทานเกิน ๒๐ ปี จะต้องได้รับอนุมัติจากคณะรัฐมนตรีก่อน โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยจะออกหนังสือสัมปทานบัตรให้ และผู้ขอจะต้องเสียค่าธรรมเนียมในการขอสัมปทานรายละ ๕๐๐ บาท ค่าสัมปทานไร่ละ ๒๐ บาท ต่อปี ส่วนขั้นตอน วิธีการ จะเป็นไปตามกฎกระทรวง คำสั่ง และระเบียบที่เกี่ยวข้อง^๕

^๔ ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการอนุญาตให้ดูทราย พ.ศ. ๒๕๔๖

^๕ ให้ใช้คำสั่งกระทรวงมหาดไทย ที่ ๑๙๔/๒๕๐๑ ลงวันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๐๑ เรื่อง ระเบียบการให้สัมปทานในที่ดินของรัฐ ตามประมวลกฎหมายที่ดิน กฎกระทรวง ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๐๐) แก้ไขเพิ่มเติมโดยกฎกระทรวง ฉบับที่ ๑๓ (พ.ศ. ๒๕๐๓) และกฎกระทรวง ฉบับที่ ๒๑ (พ.ศ. ๒๕๑๕) เกี่ยวกับหลักเกณฑ์และวิธีการให้สัมปทานหรือให้ใช้ที่ดินของรัฐ ซึ่งมีได้มีบุคคลใดมีสิทธิครอบครอง

๓. กรณีการขอเปลี่ยนสภาพที่ดินสาธารณประโยชน์จากการใช้เพื่อสาธารณประโยชน์อย่างหนึ่งเป็นอีกอย่างหนึ่ง เป็นการขอใช้ประโยชน์ในที่ดินสาธารณประโยชน์ ซึ่งเดิมประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกันอย่างหนึ่ง เป็นใช้ประโยชน์อีกอย่างหนึ่ง โดยสถานะของที่ดินคงเดิมและประชาชนก็ยังสามารถใช้ประโยชน์ร่วมกันได้อยู่ เช่น ถมคลองเป็นถนน เปลี่ยนที่เลี้ยงสัตว์สาธารณะเป็นสวนสาธารณะหรือสนามกีฬา เป็นต้น ผู้ขอต้องเป็นทบวงการเมืองยื่นเรื่องต่อผู้ว่าราชการจังหวัด พร้อมเอกสาร โครงการงบประมาณ แผนที่ที่ดิน แผนผังการใช้ และแผนที่ภูมิประเทศ ในการดำเนินการจะต้องได้รับอนุมัติจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยก่อน ขั้นตอน วิธีการ จะเป็นไปตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยกำหนด^๖

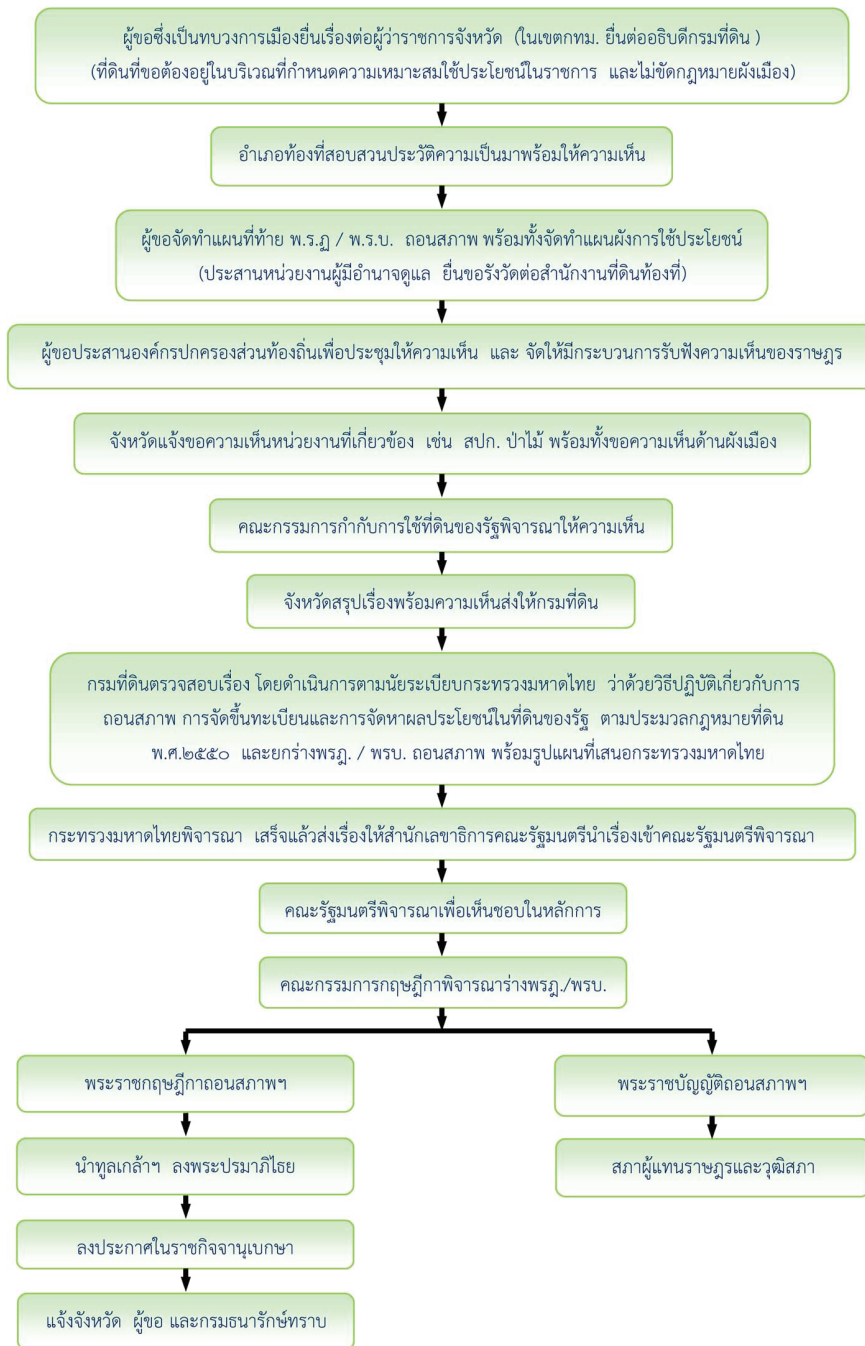

*ท่านสามารถเข้าไปศึกษารายละเอียดได้ที่เว็บไซต์ของสำนักจัดการที่ดินของรัฐ กรมที่ดิน www.dol.go.th/publicland องค์ความรู้ เรื่อง “คู่มือปฏิบัติงานเกี่ยวกับการจัดการที่ดินของรัฐ”

^๖ ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการเปลี่ยนสภาพที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน จากการใช้เพื่อสาธารณประโยชน์อย่างหนึ่งเป็นอีกอย่างหนึ่ง พ.ศ. ๒๕๔๓

กรอบแนวทางในการดำเนินการการใช้ประโยชน์ที่ดินของรัฐ

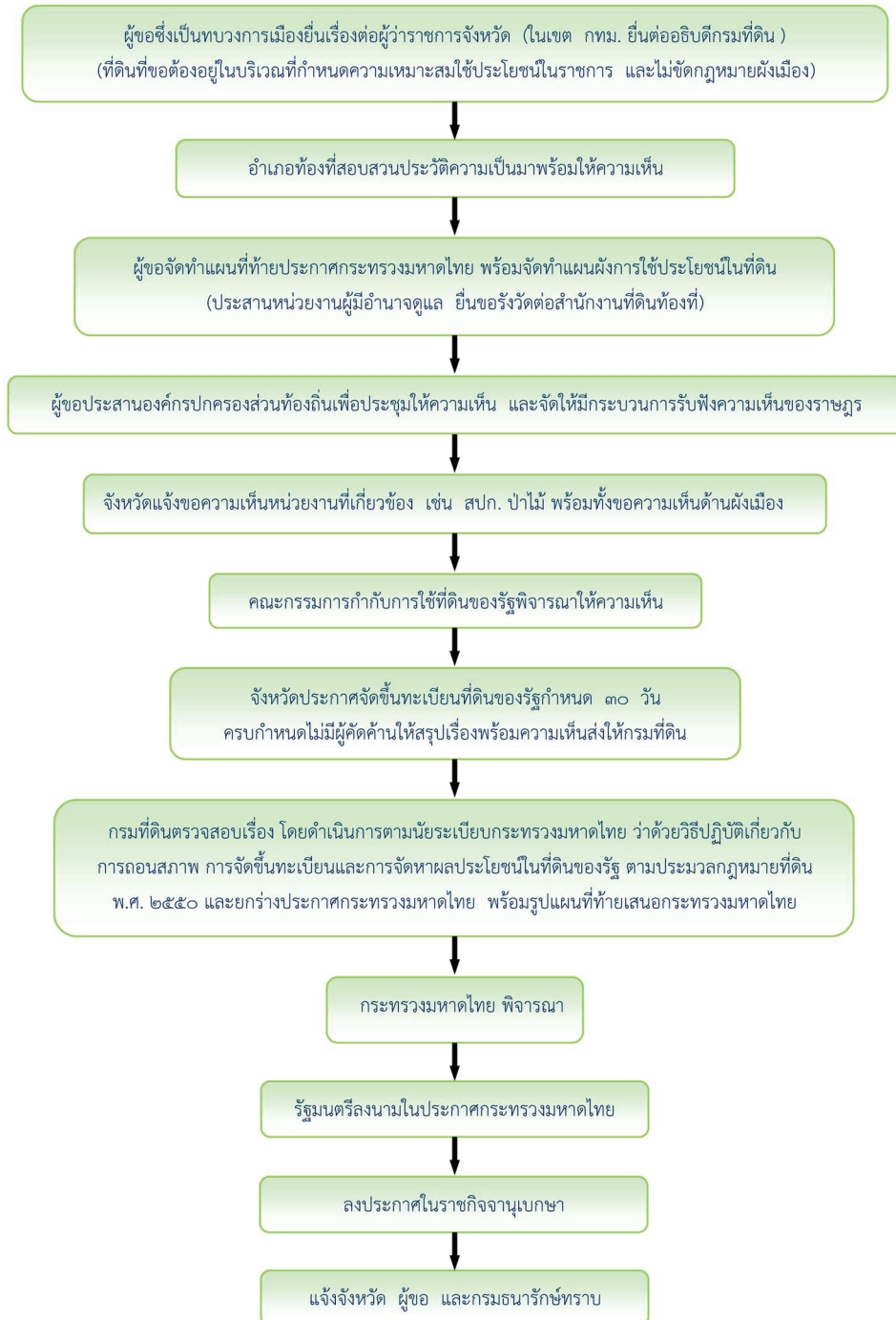
ขั้นตอนการดำเนินการถอนสภาพที่สาธารณประโยชน์

หมายเหตุ ๑. กรณีประชาชนยังใช้ประโยชน์อยู่ต้องจัดหาที่ดินอื่นทดแทน และขอความเห็น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรท้องที่ โดยจะต้องออกเป็นพระราชบัญญัติ

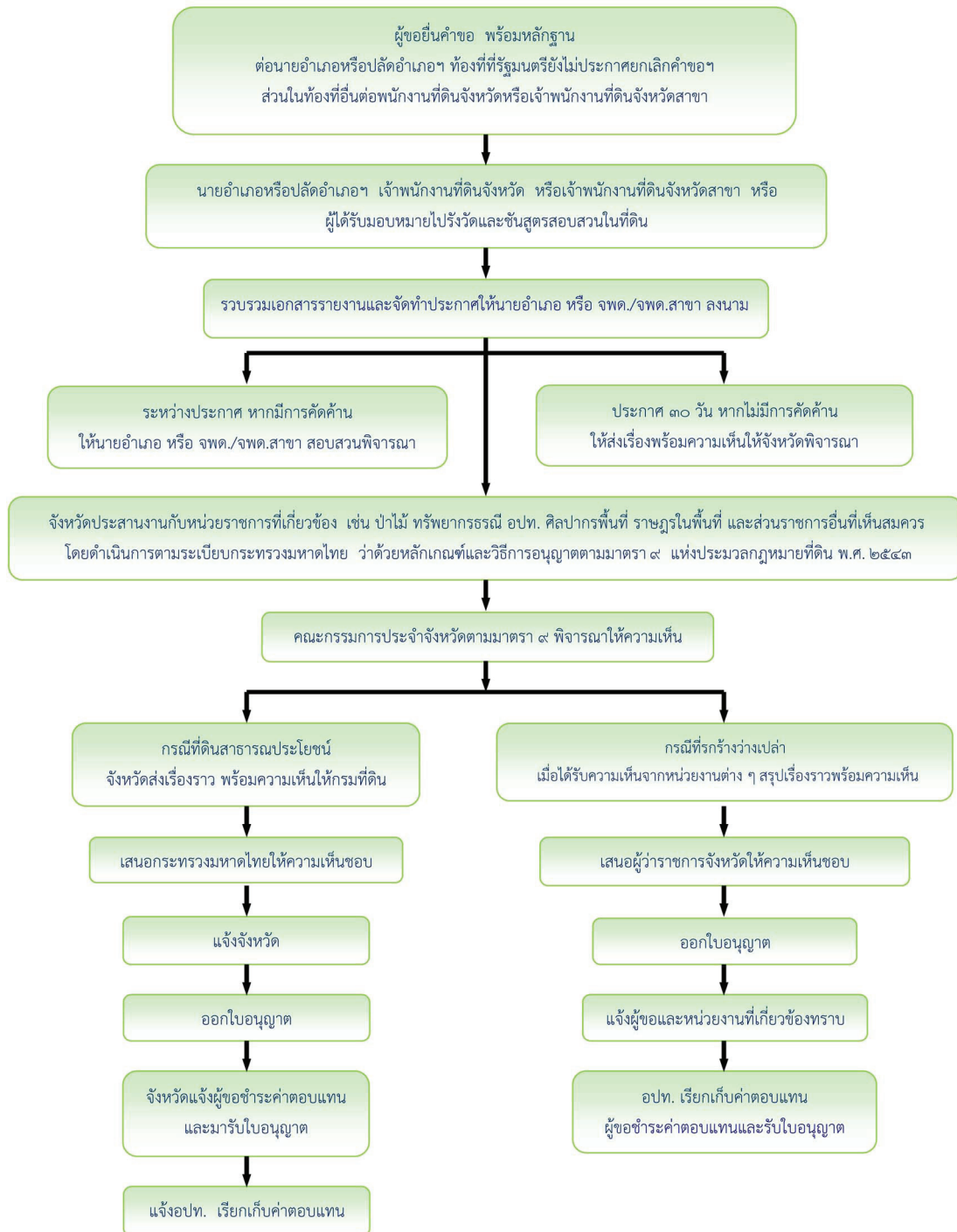
๒. หากผู้ขอมีความจำเป็นเร่งด่วนสามารถขออนุญาตใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐ ตามมาตรา ๙ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน ได้เป็นการชั่วคราวคราวละ ไม่เกิน ๕ ปี และเสียค่าตอบแทนตามมาตรา ๙/๑ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน โดยถือปฏิบัติตามระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยหลักเกณฑ์ และวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการอนุญาตตามมาตรา ๙ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ.๒๕๕๓ ซึ่งสามารถดำเนินการไปคราวเดียวกันกับเรื่องขอถอนสภาพ

**ขั้นตอนการดำเนินการจัดขึ้นทะเบียนที่ดินของรัฐ เพื่อให้ทบวงการเมืองใช้ประโยชน์ในราชการ
ตามมาตรา ๘ ทวิ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน**

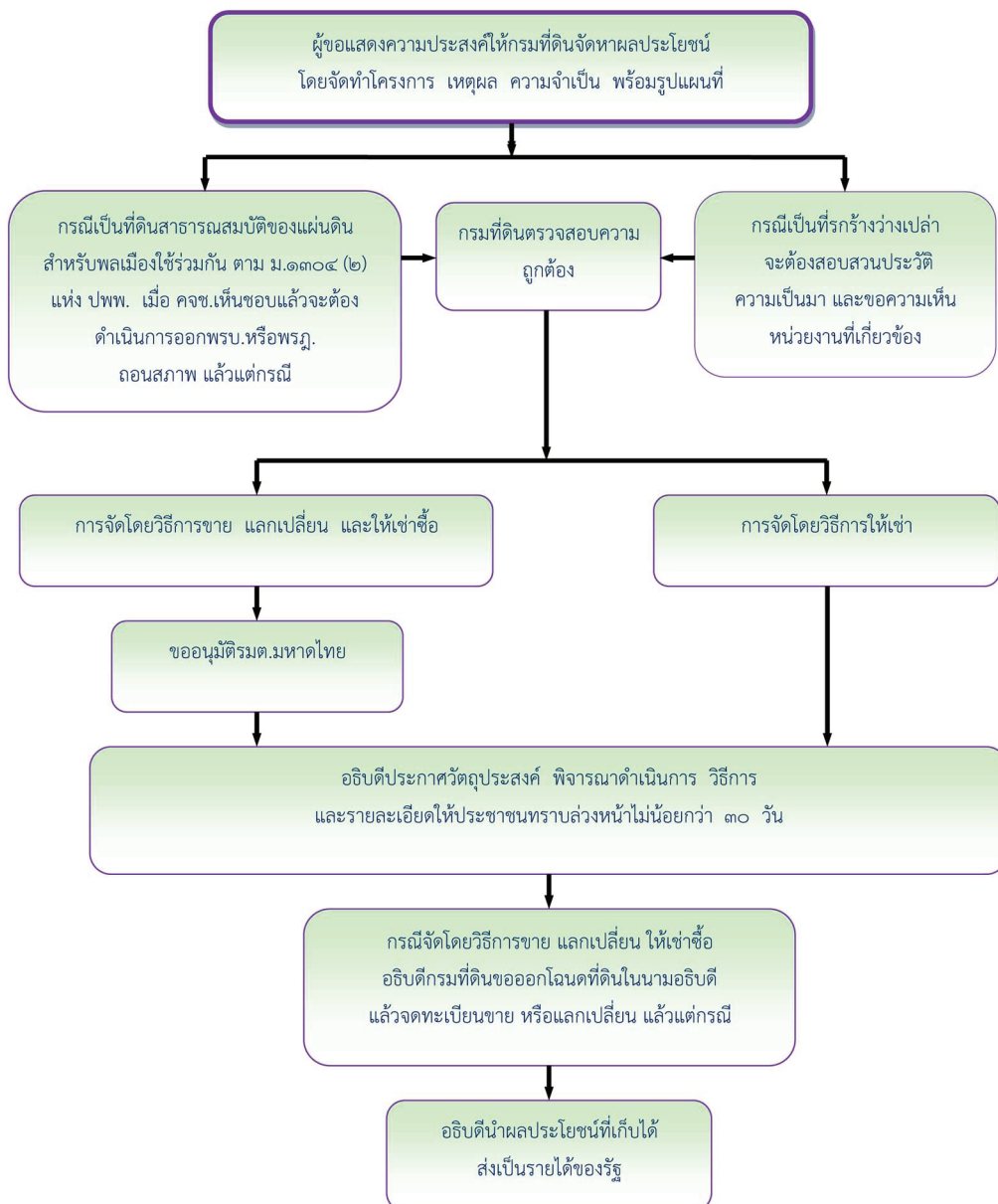

หมายเหตุ หากอยู่ในบริเวณที่ได้มีประกาศหวงห้ามตามมาตรา ๘ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน (ที่เข่า ภูเขา และปริมาตร ๔๐ เมตร) จะต้องดำเนินการออกประกาศกระทรวงมหาดไทยถอนการหวงห้ามไปในคราวเดียวกัน

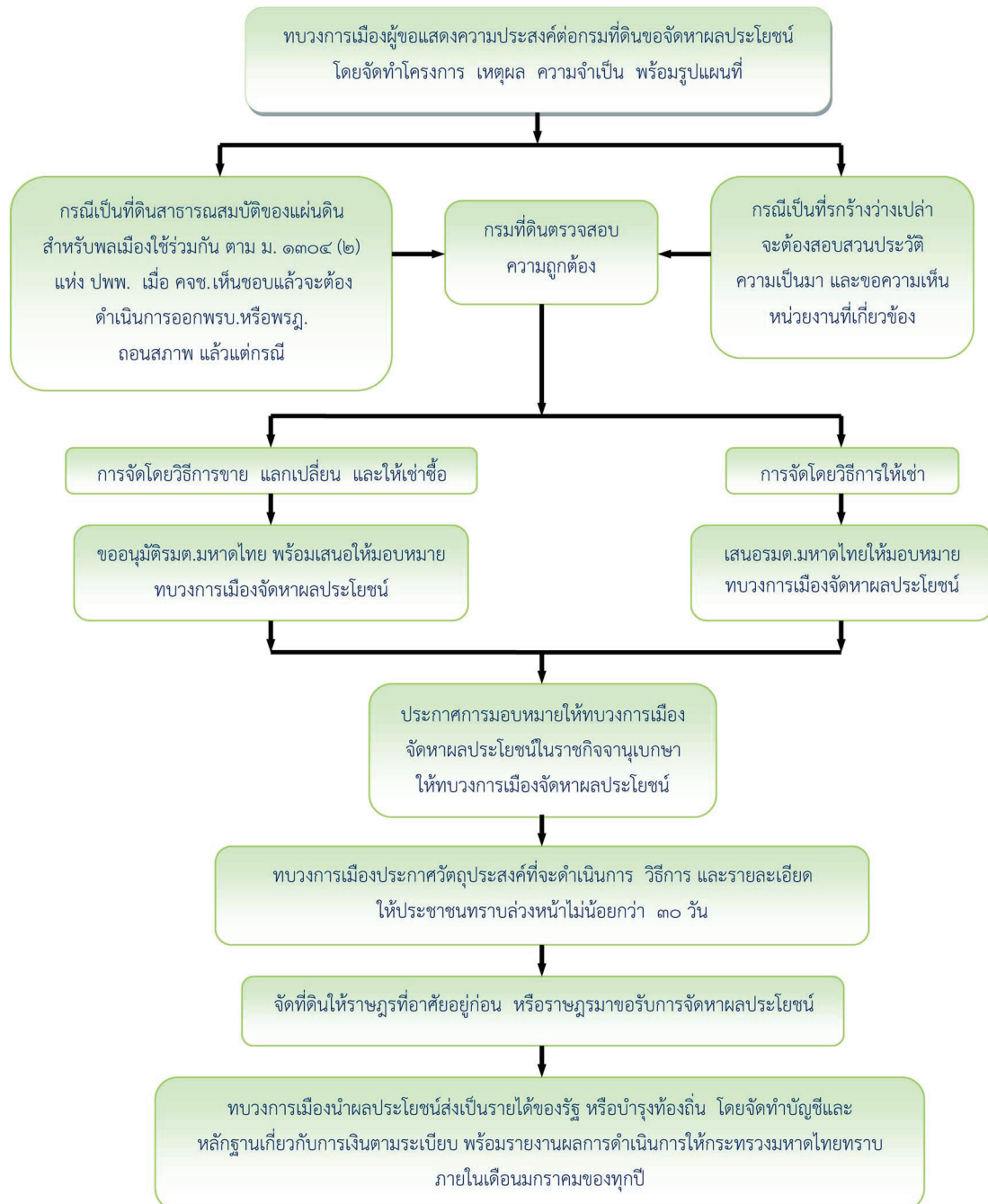
**ขั้นตอนการดำเนินการขออนุญาต ตามมาตรา ๙ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน
กรณีทวงถามเมืองขอใช้ที่ดินของรัฐ เพื่อประโยชน์ในราชการ**

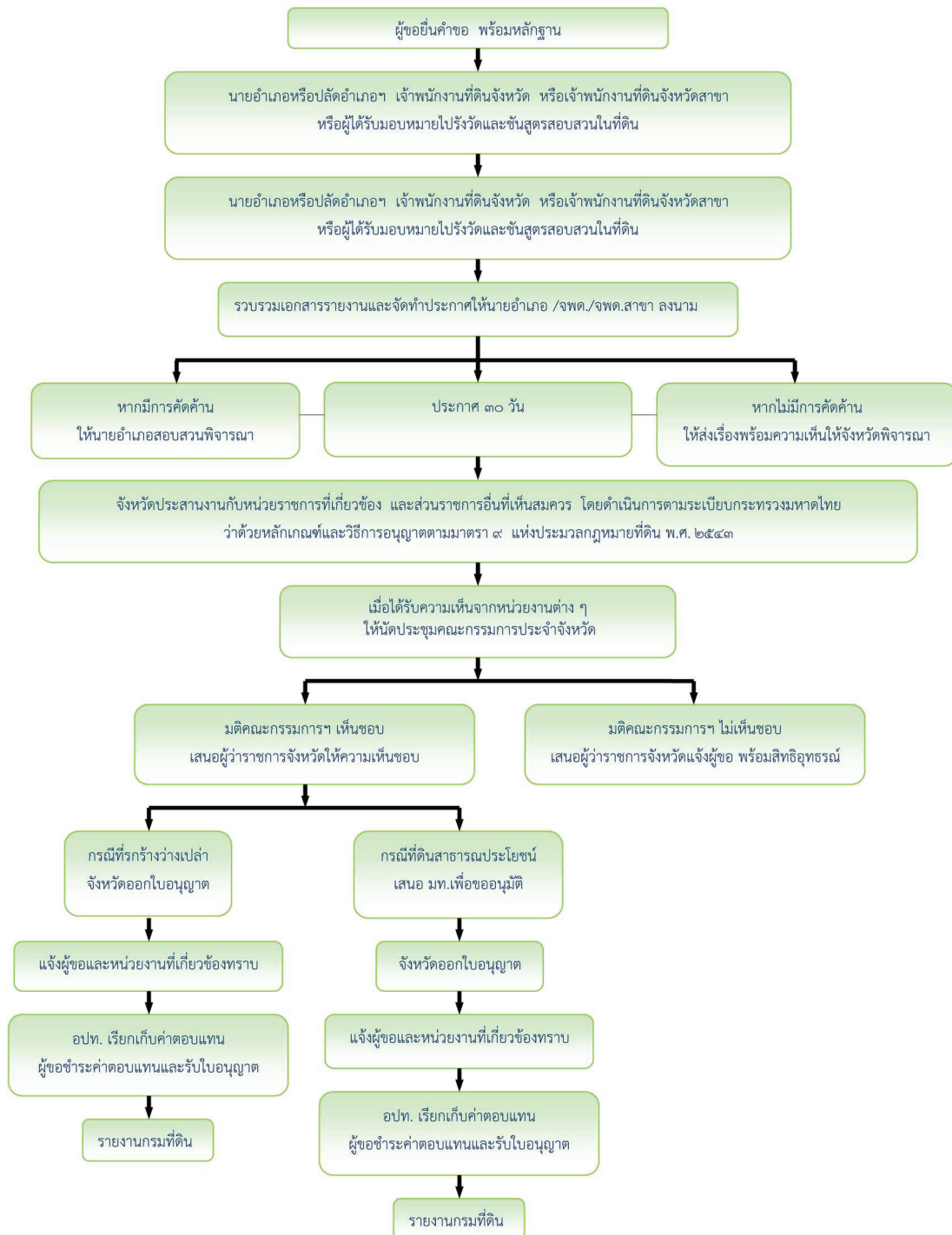
ขั้นตอนการดำเนินการจัดหาผลประโยชน์ในที่ดินของรัฐ ตามมาตรา ๑๐ (กรมที่ดินดำเนินการ)

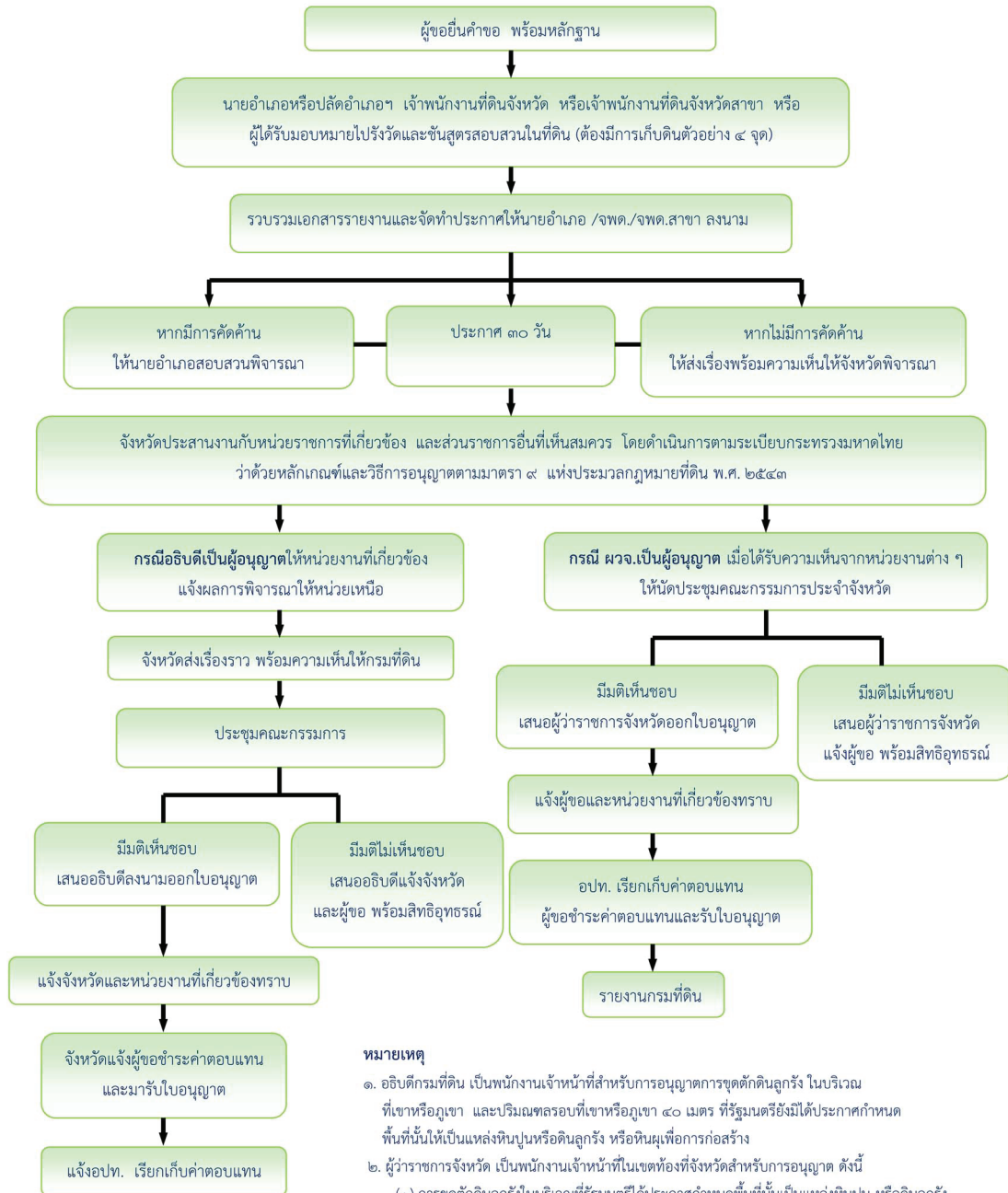
ขั้นตอนการดำเนินการจัดหาผลประโยชน์ในที่ดินของรัฐ ตามมาตรา ๑๑ (ทบวงการเมืองที่รับมอบหมายดำเนินการ)

ขั้นตอนการดำเนินการขออนุญาต ตามมาตรา ๙ (๑) แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน

ขั้นตอนการดำเนินการขออนุญาต ตามมาตรา ๙ (๒) แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน

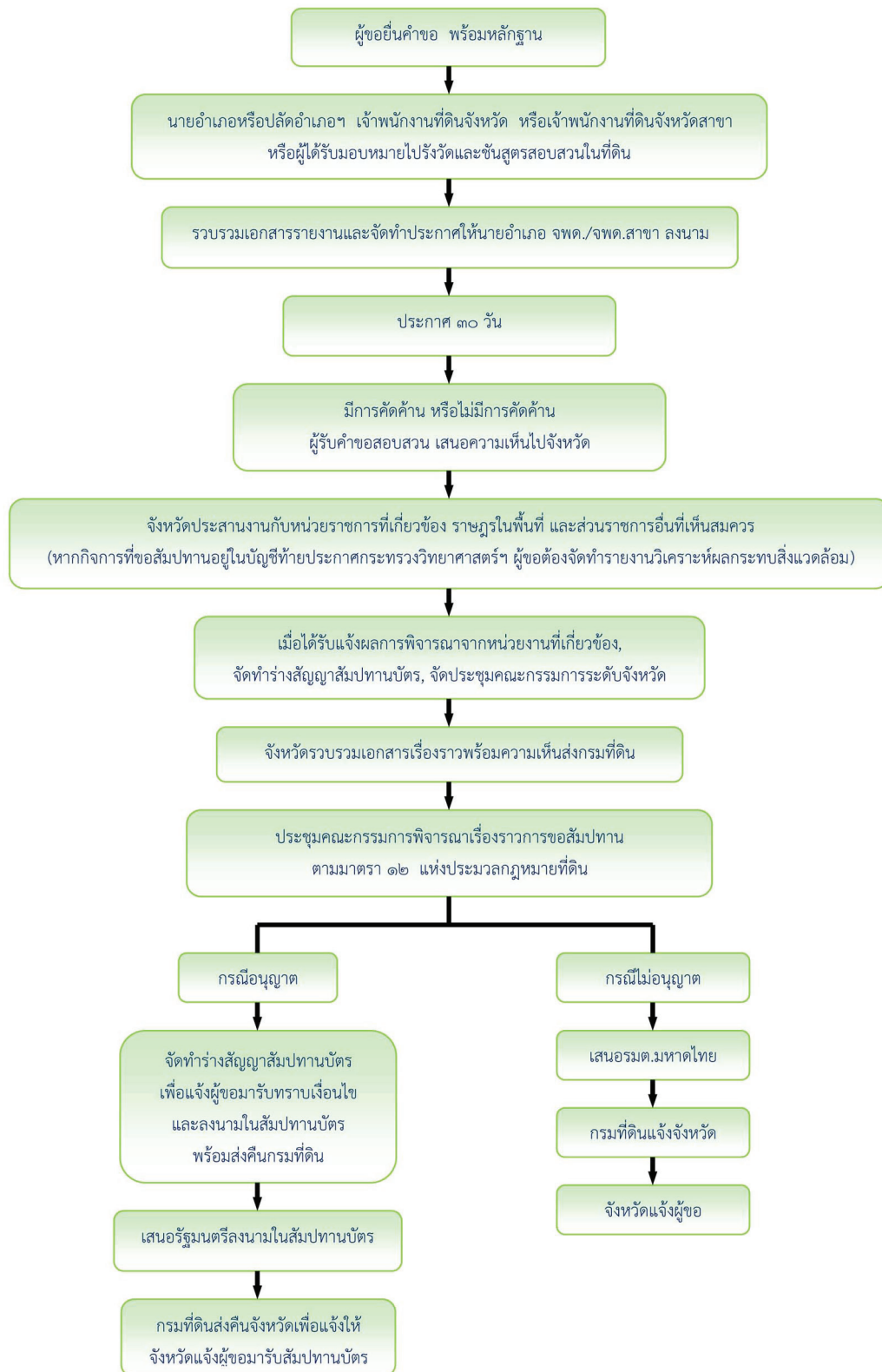

หมายเหตุ

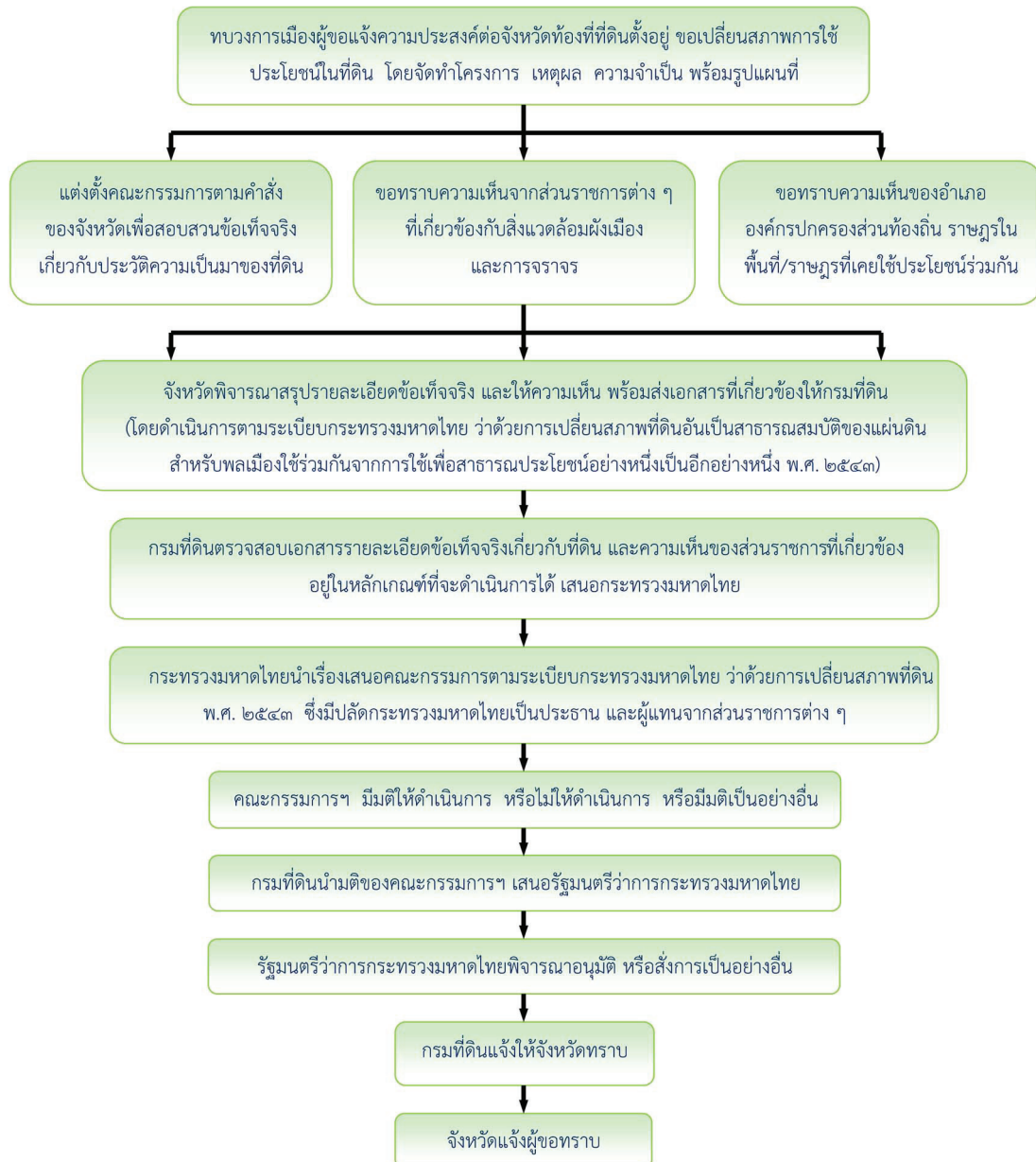
- อธิบดีกรมที่ดิน เป็นพนักงานเจ้าหน้าที่สำหรับการอนุญาตการขุดดินลูกรัง ในบริเวณที่เขาหรือภูเขา และบริเวณที่เขตรอบที่เขาหรือภูเขา ๔๐ เมตร ที่รัฐมนตรียังมีได้ประกาศกำหนดพื้นที่นั้นให้เป็นแหล่งหินปูนหรือดินลูกรัง หรือหินผุเพื่อการก่อสร้าง
- ผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ในเขตท้องที่จังหวัดสำหรับการอนุญาต ดังนี้
 - การขุดดินลูกรังในบริเวณที่รัฐมนตรีได้ประกาศกำหนดพื้นที่นั้นเป็นแหล่งหินปูน หรือดินลูกรัง หรือหินผุ เพื่อการก่อสร้างและในพื้นที่นอกเขตเขาหรือภูเขาและบริเวณที่เขตรอบที่เขา หรือภูเขา ๔๐ เมตร
 - การขุดหรือตัดทราย การเก็บหินลอย การทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดอันเป็นอันตรายแก่ทรัพยากรในที่ดิน
 - การเข้าไต่ดื้อ ครอบครอง รวมตลอดถึงการก่อสร้างหรือเผาป่า
 - การต่ออายุใบอนุญาต กรณีที่อธิบดีกรมที่ดินหรือผู้ว่าราชการจังหวัดได้อนุญาตไว้

(หนังสือกรมที่ดินที่ มท ๐๖๑๘/ว ๗๗๕๙ ลว. ๒๗ มีนาคม ๒๕๓๘)

ขั้นตอนการดำเนินการขอสัมปทาน ตามมาตรา ๑๒ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน

ขั้นตอนการดำเนินการเปลี่ยนสภาพที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน
จากการใช้เพื่อสาธารณประโยชน์อย่างหนึ่งเป็นอีกอย่างหนึ่ง

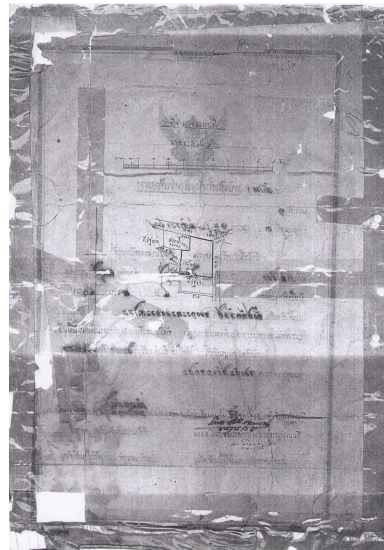
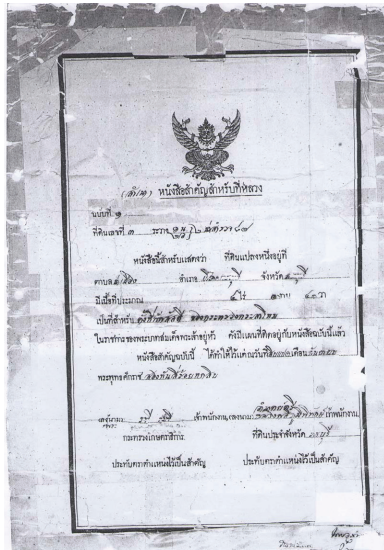

๓. การรังวัดออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง*

หนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงนั้น มีการดำเนินการมาช้านานแล้วตั้งแต่ก่อนประมวลกฎหมายที่ดินจะบังคับใช้เสียอีก ดังจะเห็นได้ว่าหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงฉบับแรกนั้น ออกให้เมื่อวันที่ ๑๔ กันยายน พุทธศักราช ๒๔๖๐ เป็นที่ตั้งที่พัสดุดี ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี ซึ่งขณะนั้น กรมที่ดิน ยังขึ้นอยู่กับกระทรวงเกษตรกรรม ต่อมาได้มีประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๓๓๔

(พ.ศ.๒๕๑๕) แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายที่ดินในมาตรา ๘ ตรัสซึ่งบัญญัติว่า“อธิบดีกรมที่ดินอาจจัดให้มีหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงเพื่อแสดงไว้เป็นหลักฐาน.....” จึงมีคำถามว่าแล้วหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงที่ออกมาก่อนประมวลกฎหมายที่ดิน บังคับใช้จะใช้เป็นหลักฐานแสดงเขตที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินได้หรือไม่ ในประเด็นดังกล่าวคณะกรรมการพิจารณาปัญหาข้อกฎหมายกรมที่ดินได้เคยพิจารณาและมีมติในการประชุมครั้งที่ ๕/๒๕๓๕ เมื่อวันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๓๕ ว่าหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงที่ออกก่อนประมวลกฎหมายที่ดินใช้บังคับถือเป็นหนังสือแสดงเขตที่ดินยอมเป็นหลักฐานของทางราชการ ซึ่งเทียบได้กับหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงตามประมวลกฎหมายที่ดินด้วย

● ที่ดินที่จะออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงได้นั้นเป็นที่ดินประเภทใดบ้าง

ที่ดินที่จะออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงได้จะต้องเป็นที่ดินอันเป็นที่สาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน (ที่สาธารณประโยชน์) และที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับ

*นายชัชวาล สมจิตต์ ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านการจัดการที่ดินของรัฐ

เพื่อใช้ประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะ (ที่ราชพัสดุ) เท่านั้น ส่วนที่ดินของรัฐประเภทที่รกร้างว่างเปล่า และที่ดินซึ่งเวนคืน หรือทอดทิ้งหรือกลับมาเป็นของแผ่นดินโดยประการอื่นตามประมวลกฎหมายที่ดินนั้น ไม่อยู่ในหลักเกณฑ์ที่จะออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงได้รวมทั้งที่ดินอันเป็นสาธารณประโยชน์ประเภทพลเมืองใช้ร่วมกันที่โดยสภาพมีแนวเขตธรรมชาติอยู่แล้วเช่น ทางบก ทางน้ำ ลำกระโดง ลำรางสาธารณะ ทางระบายน้ำ แม่น้ำ ลำคลอง ที่ชายตลิ่งส่วนที่ดินราชพัสดุที่จะออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงได้นั้น ก็จะต้องเป็นที่ซึ่งใช้ประโยชน์ในราชการของแผ่นดินโดยเฉพาะ เช่น ที่ตั้งสำนักงานราชการ เท่านั้น หากเป็นทรัพย์สินของแผ่นดินธรรมดาที่กระทรวงการคลังถือกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองแล้ว จะต้องออกเป็นโฉนดที่ดินหรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์แล้วแต่กรณีเคยมีปัญหาเกี่ยวกับการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงในพื้นที่ที่ได้มีพระราชกฤษฎีกาประกาศเป็นเขตปฏิรูปที่ดินซึ่งตามมาตรา ๒๖ (๑) แห่งพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ.๒๕๑๔ ให้ที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันหากพลเมืองเล็กใช้หรือเปลี่ยนสภาพจากการเป็นที่ดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันแล้ว ย่อมถูกถอนสภาพจากการเป็นที่ดินสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันโดยผลพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตปฏิรูปแล้วเป็นอำนาจหน้าที่ของสำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมที่จะดำเนินการ แต่ถ้าพลเมืองยังใช้ประโยชน์ร่วมกันอยู่หรือยังไม่เปลี่ยนสภาพจากการเป็นที่ดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน ที่ดินนั้นก็ยังเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันอยู่ต่อไป นายอำเภอและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังคงมีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษาต่อไปแม้จะอยู่ในเขตปฏิรูปก็ตาม (คำวินิจฉัยคณะกรรมการกฤษฎีกา เรื่องเสรีที่ ๒๐๓/๒๕๓๕) นอกจากนี้ ยังได้มีคำวินิจฉัยของศาลปกครองสูงสุด ที่ ๔-๕/๒๕๕๐ เกี่ยวกับการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง ในเขตปฏิรูปที่ดินไว้ว่าการที่มีผู้เข้าไปครอบครองทำประโยชน์ในที่ดินสาธารณประโยชน์โดยมิได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่จนเป็นเหตุให้ราษฎรรายอื่นๆ ไม่สามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ได้ ไม่อาจถือว่าราษฎรเล็กใช้ประโยชน์ในที่ดินสาธารณประโยชน์นั้น แม้ได้มีพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตที่ดินในท้องที่นั้นเป็นเขตปฏิรูปที่ดิน ก็ไม่มีผลเป็นการถอนสภาพจากการเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน ตามมาตรา ๒๖ (๑) แห่งพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ.๒๕๑๔ การออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงในที่ดินสาธารณประโยชน์ดังกล่าว จึงเป็นการดำเนินการโดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว

● การยื่นคำขอรังวัดออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง

ให้ทบวงการเมืองผู้มีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษาทำหนังสือแจ้งความประสงค์ยื่นต่อสำนักงานที่ดินจังหวัดหรือสาขา ซึ่งที่ดินนั้นตั้งอยู่ ถ้าพื้นที่คาบเกี่ยวหลายจังหวัด หรืออำเภอให้ยื่น ณ สำนักงานที่ดินจังหวัดหรือสาขาที่มีพื้นที่ส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในการดำเนินการดังกล่าวเดิมนายอำเภอเป็นผู้มีอำนาจดูแลรักษาที่ดินสาธารณประโยชน์ตามมาตรา ๑๒๒ แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช ๒๔๕๓ แต่นายอำเภอมิได้เป็นทบวงการเมือง กระทรวงมหาดไทยซึ่งเป็นผู้มีอำนาจดูแลรักษาตามระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการดูแลรักษาที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๑๕ (ใช้บังคับขณะนั้น) ได้มีคำสั่งที่ ๙๔๘/๒๕๑๖ ลงวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๑๖ มอบหมายให้นายอำเภอเป็นผู้มีอำนาจดำเนินการยื่นคำขอได้ ต่อมาได้มีพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ ๑๑) พ.ศ. ๒๕๕๑ แก้ไขมาตรา ๑๒๒ ให้นายอำเภอร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกันที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินที่ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน ดังนั้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งเป็นทบวงการเมืองอยู่ก่อนแล้วจึงสามารถยื่นคำขอออกเป็นหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงได้แต่สำหรับกระบวนการในการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงและการดูแลรักษาคุ้มครองป้องกันยังคงต้องร่วมกับนายอำเภอในการดำเนินการอยู่ ตามนัยหนังสือกรมที่ดิน ที่ มท. ๐๕๑๑.๔/ว.๓/๑๔๒ ลงวันที่ ๑๖ มีนาคม ๒๕๕๒

● การรังวัดเพื่อออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง

โดยหลักแล้วในบริเวณที่มีระวางแผนที่แล้วในการรังวัดหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงให้ปฏิบัติตามระเบียบกรมที่ดินว่าด้วยการรังวัดและการลงรูปแผนที่ในระวางแผนที่กรณีออกโฉนดที่ดินเฉพาะราย พ.ศ. ๒๕๒๗ โดยอนุโลมสำหรับกรณีที่มีระวางแผนที่รูปถ่ายทางอากาศสำหรับออกโฉนดที่ดิน ให้ใช้ออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงได้โดยดำเนินการเช่นเดียวกับการออกโฉนดที่ดินและถ้าในที่ดินนั้นมีระวางภาพถ่ายทางอากาศให้นำรูปแปลงหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงลงในระวางภาพถ่ายทางอากาศด้วย ส่วนที่ต้องดำเนินการเพิ่มเติมในการรังวัดออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงซึ่งแตกต่างกับการรังวัดออกโฉนดที่ดินก็คือ

๑. จะต้องปักหลักเขตที่สาธารณประโยชน์ และแผ่นป้ายชื่อที่สาธารณประโยชน์พร้อมเสาตามระเบียบกรมที่ดิน ว่าด้วยการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง พ.ศ. ๒๕๑๗ และที่แก้ไขเพิ่มเติมด้วย

๒. ในการรังวัดจะยึดหลักฐานทางราชการ ได้แก่ ทะเบียนที่สาธารณประโยชน์หากระยะแนวเขตข้างเคียงเปลี่ยนแปลงไปจะต้องสอบสวนบันทึกผู้นำทำการรังวัดและผู้ที่เกี่ยวข้องให้ได้ข้อเท็จจริงว่าเป็นเพราะเหตุใด

๓. จะต้องสอบสวนผู้ปกครองท้องที่ผู้สูงอายุที่เชื่อถือได้ ผู้ที่เคยใช้ประโยชน์ ประมาณ ๓-๔ คนเพื่อทราบประวัติความเป็นมาและแนวเขตของที่ดินสาธารณประโยชน์

๔. ในการรังวัดได้เนื้อที่น้อยกว่าหลักฐานเดิมมาก ข้างเคียงเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ไม่ทราบแนวเขตผู้นำทำการรังวัดไม่สามารถชี้แนวเขตได้ให้เสนอนายอำเภอทราบและส่งเรื่องให้สภาองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นช่วยเหลือในการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการมอบหมายให้สภาตำบล องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นช่วยเหลือให้การดำเนินการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง พ.ศ. ๒๕๔๓

๕. จัดทำแบบบันทึกเพื่อการสอบสวนเพื่อก่อหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง (แบบส.ธ. ๒) กรอกข้อความประวัติความเป็นมาตามผลการสอบสวนและพยานหลักฐาน

๖. ในกรณีมีการคัดค้านให้ทำแผนที่โดยแสดงเขตด้วยเส้นประ แสดงเนื้อที่คัดค้านแต่ละรายในแผนที่ ร.ว.๙ กระดาษบาง ระบุ “ชื่อผู้คัดค้าน” โดยไม่ต้องให้ผู้คัดค้านรับรองเขต แต่ให้ผู้นำรังวัดเป็นผู้รับรองเขต และดำเนินการตามกฎหมายกระทรวงฉบับที่ ๔๕ (พ.ศ. ๒๕๓๗) ออกตามความในพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. ๒๔๙๗

● การปักหลักเขตที่ดินและแผ่นป้ายชื่อที่สาธารณประโยชน์

๑. ให้ใช้หลักเขตที่ดิน ที่มีหมายเลขหลักเขต

๒. ให้ปักหลักเขตที่สาธารณประโยชน์ตามแบบที่กำหนดเฉพาะมุมเขตสำคัญ (ในรูปแผนที่ให้เขียนวงกลมแสดงครอด้วยสีเหลี่ยม)

๓. ให้ปักป้ายชื่อที่สาธารณะพร้อมเสาป้ายคอนกรีตตามแบบที่กำหนดไว้ตามระเบียบกรมที่ดิน ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๒๒) ว่าด้วยการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง

● การเขียนรูปแบบแผนที่ในหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงและการลงระวาง

การเขียนรูปแบบแผนที่ในหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง (ส.ธ. ๑) ให้ย่อหรือขยายให้เหมาะสมกับเนื้อที่ เขียนมาตราส่วน ทิศ หากไม่สามารถเขียนลงใน ส.ธ. ๑ ได้ ให้หมายเหตุด้วยสีแดงว่า “รูปแบบที่ใบต่อ” ส่วนการเขียนข้างเคียงในรูปแบบที่ให้ถือปฏิบัติตามระเบียบกรมที่ดินว่าด้วยการเขียนข้างเคียงและรับรองแนวเขตที่ดินโดยอนุโลม พร้อมทั้งนำลงระวางแผนที่และระวางภาพถ่ายทางอากาศเช่นเดียวกับการออกโฉนดที่ดินหรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์ด้วย

● การสอบสวน

ให้สอบสวนมีผู้อำนาจอหน้าที่ดูแลรักษา ผู้ปกครองท้องที่ผู้สูงอายุ เจ้าของที่ดินข้างเคียง เพื่อใช้เป็นข้อมูลกรอกลงในแบบการสอบสวนเพื่อออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง (ส.ธ. ๒) ดังนี้

๑. ระบุตำแหน่งที่ตั้งที่ดิน (หมู่ที่ ตำบล อำเภอ จังหวัด)
๒. ประเภทที่ดิน (สำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน/ใช้เพื่อประโยชน์ในราชการแผ่นดินโดยเฉพาะ)
๓. อยู่ในความดูแลรักษาของ (กระทรวงมหาดไทย/กระทรวงการคลัง)
๔. เป็นที่ใช้สำหรับประโยชน์อย่างไร (ประชาชนใช้เลี้ยงสัตว์เป็นที่ร่วมกัน/ใช้น้ำบริโภคทำการเกษตร/เป็นที่ป่าช้าสาธารณะประโยชน์/เป็นศาลาประจำหมู่บ้าน/เป็นที่ตั้งโรงเรียน) โดยดูจากหลักฐานทะเบียนของที่ดินนั้นเป็นหลัก
๕. มีหลักฐานที่ดินอย่างไร (ทะเบียนที่ดินสาธารณะประโยชน์/ทะเบียนที่ราชพัสดุ/บัญชีสำรวจที่ดินสาธารณะประโยชน์)
๖. มีการคัดค้านหรือไม่ (ขณะรังวัดไม่มีผู้คัดค้าน/มีผู้คัดค้านจำนวนราย)
๗. มีคำพิพากษาถึงที่สุดว่า.....(ถ้ามี)
๘. ระบุข้างเคียงทั้งสี่ทิศ จดอะไร (ทิศเหนือจด.....ทิศใต้จด.....ทิศตะวันออกจด.....ทิศตะวันตกจด.....)

๙. ลงชื่อผู้ขอ, ผู้ปกครองท้องที่, ผู้แทนนายอำเภอและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรวมทั้งผู้ทำการรังวัดด้วย

๑๐. ให้เจ้าของที่ดินข้างเคียงลงลายมือชื่อรับรองด้วย โดยถือปฏิบัติเช่นเดียวกับการออกโฉนดที่ดิน หากข้างเคียงไม่ตรงกับหลักฐานที่ดินเดิมให้บันทึกผู้ขอว่ารังวัดใหม่จะอะไร สาเหตุที่เปลี่ยนแปลงเพราะเหตุใด

● กรณีมีผู้คัดค้านการรังวัดในวันทำการรังวัด

ในขณะที่ทำการรังวัดปรากฏมีผู้คัดค้านการรังวัดให้ดำเนินการตามระเบียบกรมที่ดิน ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๒๐) ว่าด้วยการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงดังนี้

๑. รังวัดทำแผนที่แสดงเขตคัดค้านเป็นเส้นประ โดยแสดงเนื้อที่คัดค้านแต่ละรายในแผนที่ดินว่าง และแผนที่กระดาษบางด้วย

๒. จัดแจ้ง “(ชื่อผู้คัดค้าน) คัดค้าน” และบันทึกถ้อยคำผู้คัดค้านถึงเหตุที่คัดค้านมีหลักฐานอย่างไร ทำประโยชน์อย่างไร แต่เมื่อใดและผู้คัดค้านไปใช้สิทธิยื่นขอคัดค้านที่สำนักที่ดินจังหวัด/สาขา ในระหว่างประกาศออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงด้วย

๓. กรณีคัดค้านบางส่วนในส่วนที่ไม่มีการคัดค้านให้ดำเนินการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงได้เลยไม่ต้องรอส่วนที่คัดค้าน

๔. ในการรับรองเขตคัดค้านที่มีการคัดค้านให้บันทึกผู้นำรังวัดหรือนำชี้แนวเขตให้เป็นหลักฐานแต่ไม่ต้องให้ผู้คัดค้านรับรองเขต

๕. หากผู้คัดค้านไม่ยอมลงชื่อให้บันทึกผู้ปกครองท้องที่พร้อมเป็นพยานเป็นหลักฐาน

๖. กรณีมีผู้บุกรุกแต่ไม่คัดค้าน หรือยอมรับว่าเป็นที่สาธารณะประโยชน์ให้บันทึกถ้อยคำผู้บุกรุกว่า ได้เข้าทำประโยชน์แต่เมื่อใด เนื้อที่เท่าใด โดยไม่ต้องรังวัดแสดงรายละเอียดเหมือนกรณีคัดค้าน

● ทางบกหรือทางน้ำตัดผ่านในที่ดินที่ขอออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง

๑. กรณีมีทางสาธารณะประโยชน์ (รถยนต์เดินไม่ได้) ห้วยลำน้ำ อยู่ในที่ดินที่ขอออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงให้บันทึกความยินยอมผู้ดูแลรักษาและออกเป็นแปลงเดียวกันก็ได้ กรณีที่ราชพัสดุให้บันทึกผู้ขอด้วยว่าจะไม่ทำให้เกิดความเสียหายแก่การใช้ที่สาธารณะประโยชน์นั้น และแสดงเส้นประให้ปรากฏในรูปแผนที่

๒. กรณีมีคลองสาธารณะประโยชน์ ทางหลวงแผ่นดิน ทางหลวงชนบท ตัดผ่านแบ่งออกเป็นหลายแปลงให้กันเขตทางหรือคลองออกแล้วออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงเป็นแปลงๆ ไป

● การรังวัดออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงในที่ราชพัสดุ

๑. ให้ออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงในที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินใช้เพื่อประโยชน์ในราชการแผ่นดินโดยเฉพาะเท่านั้น โดยระบุชื่อ กระทรวงการคลัง (เพื่อประโยชน์.....) ตามนัยหนังสือกรมที่ดิน ที่ มท. ๐๖๐๙/๒/ว.๒๑๔๐ ลว. ๒ เมษายน ๒๕๒๕)

๒. หากเป็นทรัพย์สินของแผ่นดินที่กระทรวงการคลังเป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์ให้ออกเป็นโฉนดที่ดินที่ทางราชการได้ครอบครองทำประโยชน์มาก่อนประมวลกฎหมายที่ดินใช้บังคับหรือรับให้มาซื้อโดยมีหลักฐาน สค. ๑ น.ส. ๓ โฉนดที่ดินหรือครอบครองทำประโยชน์ภายหลังประมวลกฎหมายที่ดินใช้บังคับแต่ได้สงวนหวงห้ามหรือขึ้นทะเบียนตามประมวลกฎหมายที่ดิน ให้ถือว่าเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับใช้ประโยชน์ราชการแผ่นดินโดยเฉพาะ

แต่ถ้าทางราชการครอบครองทำประโยชน์ภายหลังประมวลกฎหมายที่ดินใช้บังคับ โดยไม่มีหลักฐานอย่างใดอย่างหนึ่งหรือได้สงวนหวงห้ามไว้แต่มิได้ปฏิบัติตามที่ประมวลกฎหมายที่ดินกำหนดจะถือ

เป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินโดยเฉพาะต่อเมื่อปรากฏว่า ทางราชการได้ครอบครองทำประโยชน์มาก่อน พระราชบัญญัติที่ราชพัสดุ พ.ศ. ๒๕๑๔ ใช้บังคับในการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงในที่ราชพัสดุ จึงต้องสอบสวนข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานว่าทางราชการได้เข้าครอบครองทำประโยชน์มาอย่างไร ตั้งแต่เมื่อใด มีหลักฐานการได้มาหรือไม่อย่างไร เพื่อประกอบการพิจารณาว่าจะออกหนังสือสำคัญ สำหรับที่หลวงได้หรือไม่ (หนังสือกรมที่ดิน มท. ๐๗/๑๑/ว. ๑๙๙๑๔ ลว. ๒๙ สิงหาคม ๒๕๒๙)

๓. กรณีรังวัดได้เนื้อที่น้อยกว่าหลักฐานเดิมหรือน้อยกว่าเนื้อที่ตามทะเบียนที่ราชพัสดุ ให้สำนักงานที่ดินจังหวัด/สาขา แจ้งกรมธนารักษ์/ธนารักษ์พื้นที่ทราบ เมื่อได้รับการยืนยันไม่ขัดข้อง ให้ดำเนินการต่อหากขัดข้องให้แจ้งสำนักงานที่ดินจังหวัด/สาขาทราบ หากไม่แจ้งใน ๖๐ วัน ให้ถือว่า ไม่ประสงค์จะออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงและยกเลิกคำขอต่อไป(บันทึกข้อตกลงระหว่างกรมที่ดินกับ กรมธนารักษ์เรื่องการรังวัดออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง การระวางชี้แนวเขตและลงนามรับรองแนวเขต ที่ราชพัสดุ พ.ศ. ๒๕๔๓)

● การรังวัดหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงในเขตปฏิรูปที่ดิน (ส.ป.ก.)

เมื่อได้พระราชกฤษฎีกากำหนดเขตปฏิรูปที่ดินใช้บังคับในท้องที่ใดแล้ว ส.ป.ก. มีอำนาจนำที่ดิน สาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันมาดำเนินการปฏิรูปที่ดิน ตามมาตรา ๒๖ (๑) แห่งพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. ๒๕๑๔ ได้ แต่ก่อนดำเนินการจะต้องได้ความว่า ประชาชนเลิกใช้ประโยชน์ในที่ดินนั้นหรือได้เปลี่ยนแปลงสภาพไปจากการเป็นที่ดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน แล้วหากประชาชนใช้ร่วมกันอยู่หรือยังไม่เปลี่ยนแปลงสภาพจากการเป็นที่ดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน คณะกรรมการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมต้องจัดที่ดินแปลงอื่นให้ประชาชนใช้ร่วมกันแทนก่อนจึงจะมีผล เป็นการถอนสภาพตามกฎหมาย แต่สำหรับกรณีราษฎรเลิกใช้เพราะมีผู้บุกรุกครอบครองโดยพลการ จนเป็น เหตุให้ประชาชนไม่สามารถเข้าใช้ประโยชน์ร่วมกันได้นั้นไม่ถือเป็นการเลิกใช้ตามนัยหนังสือสำนักงาน การปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ที่ กษ ๑๒๐๔/๘๒๑๐ ลงวันที่ ๘ กันยายน ๒๕๓๗ ในการปฏิบัติจะต้อง ตรวจสอบก่อนว่าที่สาธารณประโยชน์นั้นอยู่ในเขตการปฏิรูปที่ดินหรือไม่ ประชาชนยังใช้ประโยชน์ร่วมกัน อยู่หรือไม่หากข้อเท็จจริงปรากฏว่าประชาชนยังใช้ประโยชน์ร่วมกันอยู่ จึงจะสามารถออกหนังสือสำคัญ สำหรับที่หลวงได้โดยการแจ้งข้างเคียงควรให้สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมและผู้ที่ครอบครอง ที่ดินมารวมนำชี้รับรองแนวเขตด้วยในทางปฏิบัติก่อนออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงควรแล้วให้ สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมทราบและจะขัดข้องในการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง ดังกล่าวหรือไม่ด้วย (หนังสือกระทรวงมหาดไทย ด่วนมาก ที่ มท. ๐๔๐๙/ว. ๒๖ ลงวันที่ ๖ มกราคม ๒๕๓๕)

● การรังวัดหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงในเขตจัดรูปที่ดิน

ที่ดินสาธารณประโยชน์ที่อยู่ในเขตพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตโครงการจัดรูปที่ดิน จะมีผล เป็นการถอนสภาพเป็นทรัพย์สินของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เพื่อใช้ในการจัดการรูปที่ดิน ตามนัย มาตรา ๔๓ แห่งพระราชบัญญัติจัดรูปที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม พ.ศ. ๒๕๑๗ เช่นเดียวกับในเขตปฏิรูปที่ดิน ดังนั้น จะต้องได้ข้อเท็จจริงว่าที่ดินดังกล่าวประชาชนเลิกใช้ประโยชน์ร่วมกันแล้ว หากประชาชนยังใช้ประโยชน์ ร่วมกันอยู่แล้วคณะกรรมการจัดรูปที่ดินจังหวัดไม่ประสงค์จะใช้ที่ดินส่วนนั้นในการจัดรูปที่ดินนั้นยัง คงสภาพเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันอยู่สามารถที่จะออกหนังสือสำคัญ สำหรับที่หลวงได้ (หนังสือกรมที่ดิน มท. ๐๗/๑๔/๐๒๓/๑๔ ลงวันที่ ๒๗ มกราคม ๒๕๔๒)

● การรังวัดออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงในเขตป่าไม้

การตราพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตอุทยานแห่งชาติไม่มีผลเป็นการเพิกถอนที่สาธารณประโยชน์ แต่อย่างใด (คำวินิจฉัยคณะกรรมการกฤษฎีกาเรื่องเสรีจที่ ๒๓/๑/๒๕๓๐) และการตรากฎกระทรวงกำหนดเขตป่าสงวนแห่งชาติไม่มีผลเป็นการถอนสภาพที่สาธารณประโยชน์ได้เช่นกัน (ความเห็นคณะกรรมการพิจารณาปัญหาข้อกฎหมายกรมที่ดินเรื่องเสรีจที่ ๑๐/๒๕๓๔) เนื่องจากการถอนสภาพที่สาธารณประโยชน์จะต้องดำเนินการตามมาตรา ๘ แห่งประมวลกฎหมายที่ดินเท่านั้น ดังนั้นจึงสามารถออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงได้ แต่กรณีดังกล่าวกรมที่ดินและกรมป่าไม้ได้เคยวางแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงในเขตป่าไม้ไว้ ดังนี้

๑) กรณีมีหลักฐานการสงวนหวงห้าม (ทะเบียนที่ดินสาธารณประโยชน์) หรือหลักฐานการกันออกจากเขตป่าไม้ หรือที่อยู่นอกเขตแต่มีอาณาเขตติดต่อกับเขตป่าไม้ให้ตรวจสอบว่ามีการสงวนหวงห้ามตามกฎหมายใดหรือไม่อย่างไร เคยมีประกาศหวงห้าม และขึ้นทะเบียนที่ดินสาธารณประโยชน์หรือไม่ให้ส่งพนักงานเจ้าหน้าที่ป่าไม้แจ้งและลงชื่อรับรองแนวเขตให้ (ข้าราชการระดับ ๒ ขึ้นไป) เป็นผู้มีอำนาจลงนามรับรองแนวเขตป่าไม้และจัดทำหลักฐาน ๓ ชุด ไว้ที่สำนักงานป่าไม้เขต สำนักงานป่าไม้จังหวัด และกรมที่ดิน ลงรูปแผนที่ในระวางภาพถ่ายทางอากาศ ๑ : ๕,๐๐๐, ระวางแผนที่ ๑ : ๕๐,๐๐๐ และทำแผนที่แสดงอาณาเขตในแผนที่ท้ายกฎกระทรวงหรือพระราชกฤษฎีกาเขตป่าแล้วแต่กรณีด้วย

๒) กรณีไม่มีหลักฐานการสงวนหวงห้ามแต่เป็นที่สาธารณประโยชน์อยู่ก่อนประกาศเขตป่า ให้คณะกรรมการระดับอำเภอประกอบด้วยปลัดอำเภอ ป่าไม้อำเภอ เจ้าหน้าที่บริหารงานที่ดินอำเภอ กำหนดหรือผู้ใหญ่บ้านร่วมตรวจสอบแนวเขตทำความเข้าใจเสนอคณะกรรมการจำแนกประเภทที่ดินประจำจังหวัด หรือคณะกรรมการจำแนกประเภทที่ดินและพัฒนาที่ดินชายทะเลประจำจังหวัดพิจารณาหากคณะกรรมการเห็นด้วยให้ออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงต่อไป หากไม่เห็นด้วยให้ทำเรื่องส่งคืนให้นายอำเภอหากนายอำเภอเห็นด้วยกับคณะกรรมการก็ให้ดำเนินการไปตามนั้น หากไม่เห็นด้วยกับคณะกรรมการ ให้สรุปเหตุผลส่งเรื่องให้กรมที่ดินพิจารณา สำหรับในเขตอุทยานแห่งชาติในกรณีไม่มีหลักฐานการสงวนหวงห้ามถ้ามีความจำเป็นต้องดำเนินการ รังวัดออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงให้ชี้แจงเหตุผลความจำเป็นส่งเรื่องให้กรมที่ดินพิจารณาเป็นรายๆ ไป (หนังสือกรมที่ดิน ที่ มท ๐๓/๑๘/ว. ๒๓๐๘๐ ลงวันที่ ๑๖ ตุลาคม ๒๕๓๗)

● การรังวัดออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงในเขตนิคมสร้างตนเอง

การจัดตั้งนิคมเป็นไปตามพระราชบัญญัติจัดที่ดินเพื่อการครองชีพ พ.ศ. ๒๕๑๑ แต่พระราชบัญญัติดังกล่าวมิได้มีผลเป็นการเพิกถอนที่ดินสาธารณประโยชน์แต่อย่างใด ที่ดินยังคงเป็นสภาพที่ดินสาธารณประโยชน์อยู่สามารถออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงได้แต่กรมประชาสัมพันธ์ได้วางแนวทางปฏิบัติในการรังวัดขึ้นแนวเขตและลงชื่อรับรองแนวเขตในการรังวัดหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง ทั้งที่มีการสงวนหวงห้ามแม้พลเมืองใช้ร่วมกันมาก่อนกำหนดเป็นนิคมตนเองก็ตามให้ถือเป็นที่ดินของรัฐในเขตพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งนิคมประชาสัมพันธ์ (ปัจจุบันเป็นกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์) ในฐานะผู้ควบคุมดูแลการดำเนินการของนิคมจะสำรวจตรวจสอบที่ดินโดยตรงเพื่อพิจารณาว่าส่วนใดควรสงวนไว้เป็นที่สาธารณประโยชน์มีขอบเขตมากน้อยเพียงใด สำหรับการวางแผนการใช้ที่ดินและดำเนินการโดยหลักการที่สาธารณประโยชน์ในเขตนิคมดำรงรักษาไว้เพื่อประโยชน์ร่วมกันของประชาชนจะไม่นำไปจัดให้มาสมาชิกวันแต่มีความจำเป็นจะใช้เพื่อเป็นการป้องกันปัญหาการบุกรุกถือครองของราษฎรก็ควรสำรวจที่ดินเพื่อออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงไว้เป็นหลักฐานของทางราชการโดยจะแต่งตั้งผู้ปกครองนิคมผู้แทนในการขึ้นแนวเขตและเมื่อออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงแล้วให้ส่งให้กรมประชาสัมพันธ์เพื่อเป็นหลักฐานทางราชการและประโยชน์ในการวางแผนผังจัดที่ดินต่อไป

● การรังวัดตรวจสอบที่สาธารณประโยชน์ที่ไม่มีหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง

เมื่อมีกรณีพิพาทเกี่ยวกับการบุกรุกทางบกและทางน้ำสาธารณประโยชน์ที่ไม่มีการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงจะทำอย่างไรนายอำเภอหรือองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถทำหนังสือแสดงความจำนงค์ขอให้รังวัดตรวจสอบทางหรือลาราง ซึ่งไม่มีการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงนั้นได้ โดยทำเป็นหนังสือขอความร่วมมือและให้สำนักงานที่ดินจัดทำจัดส่งเจ้าหน้าที่ไปทำการรังวัดในทางปฏิบัติ ควรส่งช่างรังวัดอาวุโสไปดำเนินการโดยให้ถือหนังสือขอความร่วมมือเป็นคำขอและอนุโลมถือปฏิบัติตามระเบียบกรมที่ดิน ว่าด้วยการรังวัดสอบเขตแบ่งแยกและรวมโฉนด พ.ศ.๒๕๒๗ ประกอบกับคำสั่งกระทรวงมหาดไทย ที่ ๑๕๘/๒๕๐๑ ลงวันที่ ๓ มีนาคม ๒๕๐๑ เรื่อง ระเบียบปฏิบัติในการรังวัดทำแผนที่และการระวางแนวเขตที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ประโยชน์ร่วมกันซึ่งเกิดขึ้นโดยสภาพ โดยใช้บขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในการรังวัดให้ยี่ตรงระวางแผนที่ และหลักฐานแผนที่รวมทั้งหลักฐานแปลงข้างเคียงประกอบ หากคลาดเคลื่อนให้ค้นหาหลักโดยรอบ เช่น หมดหลักเขต หมดโครงการ ต้นไม้ถาวรวัตถุ ที่พยานได้แล้วจึงรังวัดตรวจสอบแนวเขตและคลาดเคลื่อนไปเพราะเหตุใดแล้วชี้แจงผู้ขอทราบในการรังวัดให้สอบพยานบุคคลที่เรียกเชื่อถือได้ (ผู้สูงอายุ) (ผู้เคยใช้ประโยชน์ที่ดินร่วมกัน) กรณีไม่มีระวางและไม่สามารถตรวจสอบได้ให้ผู้ดูแลรักษาทำตามตกลงกับผู้มีสิทธิในที่ดินเท่าที่สามารถดำเนินการได้เพื่อให้ประชาชนได้ใช้ประโยชน์ร่วมกันตามสมควร โดยต้องคำนึงถึงความจำเป็นของประชาชนทั้งปัจจุบันและอนาคต พร้อมทั้งจัดประชุมรับฟังความเห็นประชาชนด้วย ถ้าตกลงกันได้ให้ดำเนินการตามนั้น แต่หากตกลงไม่ได้ให้ตั้งวัดและรายงานให้เจ้าพนักงานที่ดินทราบ หากช่างรังวัดไม่สามารถหาหลักฐานเกี่ยวกับที่สาธารณประโยชน์นั้นได้ให้รายงานผู้บังคับบัญชารับทราบเพื่อพิจารณาแก้ไข ซึ่งอาจมอบให้ช่างรังวัดหรือหัวหน้าช่างรังวัดออกไปดำเนินการเอง หากพิจารณาของช่างกับสภาพองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและผู้ขอไม่เป็นที่ตกลงกันให้เสนอตามลำดับให้กรมที่ดินพิจารณาวินิจฉัย ในกรณีที่ไม่มีปัญหาเมื่อดำเนินการเสร็จแล้วให้รูปแผนที่กระดาษบาง (ร.ว. ๙) แสดงขอบเขตที่สาธารณประโยชน์และส่วนที่มีข้อพิพาทให้ผู้มีอำนาจดูแลรักษาเพื่อพิจารณาดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ต่อไป (หนังสือกรมที่ดิน ที่ มท ๐๖๐๖/ว ๓๐๗/๔๓ ลงวันที่ ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๓๙ หนังสือกรมที่ดิน ที่ มท ๐๗๒๖/ว ๐๓๒๔๒ ลงวันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๔๔)

● การลงนามในหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง

ตามมาตรา ๘ ตรี แห่งประมวลกฎหมายที่ดินให้เป็นอำนาจของอธิบดีกรมที่ดิน แต่เนื่องจากเพื่อให้เกิดความคล่องตัวรวดเร็วและสามารถบริหารงานแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพตอบสนองตามต้องการของประชาชนกรมที่ดินจึงได้มีคำสั่งที่ ๒๑๘๔/๒๕๔๖ เรื่องมอบอำนาจของอธิบดีกรมที่ดินให้ผู้ว่าราชการจังหวัดแบบบูรณาการปฏิบัติราชการแทนในการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง การเพิกถอนหรือแก้ไขหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง และการออกใบแทนหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง เมื่อดำเนินการครบถ้วนแล้วให้เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดตรวจสอบความถูกต้องทำบันทึกเสนอผู้ว่าราชการจังหวัด ลงนามประทับตราประจำตำแหน่งและต่อเลขหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง เช่น นม ๐๐๐๑ โดยจัดทำเป็น ๓ ฉบับ เก็บไว้ที่ผู้ดูแลรักษา สำนักงานที่ดินจังหวัดหรือสาขาและกรมที่ดิน กรณีที่ดินอยู่คาบเกี่ยวหลายจังหวัด ให้ทำเพิ่มตามจำนวนพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง การเขียนย่อของหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง นั้นใช้คำว่า “น.ส.ล.” (ระเบียบกรมที่ดิน ว่าด้วยการเขียน การเก็บ และการใช้ระวางแผนที่ระบบพิกัดจากยูทีเอ็ม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๔ ข้อ ๓) อนึ่งโดยในการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงนั้นได้มีการมอบอำนาจให้ผู้ว่าราชการจังหวัดมาเป็นเวลานานแล้วตามคำสั่งกรมที่ดินที่ ๘๕๓/๒๕๓๕ ลงวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๓๕ และได้ปรับปรุงแก้ไขมาจนถึงปัจจุบัน

● การจัดทำทะเบียนที่ดินสาธารณะประโยชน์

กรณีที่ดินสาธารณะประโยชน์ที่มีการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงนั้นไม่เคยมีการจัดทำทะเบียนที่ดินสาธารณะประโยชน์มาก่อนเลย ให้เจ้าพนักงานที่ดินจัดทำทะเบียนที่ดินสาธารณะประโยชน์โดยลงรายการให้ครบถ้วนแยกเป็นเล่มๆ โดยแยกเป็นตำบล แปลงหนึ่งๆ ให้เว้น ๖ บรรทัด ถ้าคาบเกี่ยวหลายตำบลให้ลงไว้ทุกตำบลที่ดินตั้งอยู่ กรณีเป็นฉบับคัดลอกให้หมายเหตุ ที่คัดลอกจากหลักฐานใด เช่น ทะเบียนที่สาธารณะประโยชน์ บัญชีสำรวจที่ดินสาธารณะประโยชน์ ฯลฯ ลำดับแปลงที่เท่าใด และนำขึ้นทะเบียนเมื่อใดผู้ใดเป็นผู้หวงห้าม เพื่อวัตถุประสงค์ให้ประชาชนใช้ประโยชน์อย่างไรและเมื่อใดในช่อง “สภาพและประวัติความเป็นมา” และลงนามกำกับพร้อมลงวันที่ โดยจัดทำ ๔ ฉบับเก็บไว้ที่อำเภอ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานที่ดินจังหวัดและกรมที่ดิน

สำหรับกรณีที่มีทะเบียนสาธารณะประโยชน์อยู่ก่อนแล้ว แต่เมื่อมีการทำรังวัดออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง ผลปรากฏว่ารายการตามทะเบียนที่สาธารณะประโยชน์เปลี่ยนแปลงไป ให้เจ้าพนักงานที่ดินแก้ไขให้ตรงกับข้อเท็จจริงแล้วลงลายมือชื่อพร้อมด้วยระบุตำแหน่ง วัน เดือน ปี กำกับไว้

กรณีมีคำพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุดที่ไม่เป็นที่สาธารณะประโยชน์ทั้งแปลง หรือมีพระราชกฤษฎีกาถอนสภาพทั้งแปลงให้เจ้าพนักงานที่ดินขีดฆ่ารายการทั้งรายการ แต่หากเป็นบางส่วนให้หมายเหตุท้ายรายการแล้วลงลายมือชื่อพร้อมระบุตำแหน่ง วัน เดือน ปี กำกับไว้

แต่หากเป็นกรณีที่ยังไม่มีการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงและข้อเท็จจริงปรากฏว่าทะเบียนที่ดินสาธารณะประโยชน์ที่ทำไว้ผิดพลาดคลาดเคลื่อน ให้สำนักงานที่ดินจังหวัดรวบรวมข้อเท็จจริงและความเห็นขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและอำเภอ เพื่อรายงานผู้ว่าราชการจังหวัดให้ความเห็นชอบนำเสนอกระทรวงมหาดไทย (รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย) พิจารณาสั่งการ หากเห็นชอบให้เจ้าพนักงานที่ดินแก้ไขหรือเพิกถอนจำหนายที่ทะเบียนโดยหมายเหตุ “ไม่มีที่ดินตามที่ระบุไว้ในทะเบียนเดิม” แล้วลงลายมือชื่อพร้อมด้วยแจ้งตำแหน่ง วัน เดือน ปี กำกับ ทั้งนี้ ต้องไม่ใช่กรณีไม่มีที่ดินเพราะผู้บุกรุก

เมื่อได้มีการแก้ไขหรือหมายเหตุในทะเบียนที่ดินสาธารณะประโยชน์ตามที่กล่าวไว้ข้างต้นแล้ว ให้ส่งสำเนาให้ผู้ดูแลรักษา และกรมที่ดินแก้ไขหลักฐานให้ถูกต้องตรงกันด้วย (ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกันอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน พ.ศ. ๒๕๕๓)

● หนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงค้างแยกเกิน ๑๐ ปี

หนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงเป็นหลักฐานแสดงขอบเขตและที่ตั้งของที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน ซึ่งมีกฎหมายคุ้มครองอยู่แล้ว และบุคคลไม่อาจยกอายุความขึ้นต่อสู้กับรัฐได้ ต่างกับการออกโฉนดที่ดิน ในกรณีหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงที่ลงนามประทับตราต่อเลขเสร็จเรียบร้อยแล้ว แต่ยังมิได้แจ้งให้ผู้ขอ นั้น ให้เจ้าหน้าที่ตรวจสอบหลักฐานการรังวัดก่อนว่ามีการเปลี่ยนแปลงประการใดหรือไม่ ถ้ามีเปลี่ยนแปลงก็สามารถแจ้งหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงนั้นได้ (หนังสือกรมที่ดิน ที่ มท ๐๖๐๖/๘๒๘๙ ลงวันที่ ๗ ตุลาคม ๒๕๐๗)

● การออกใบแทนหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง

ในกรณีหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงฉบับผู้ดูแลรักษาชำรุดหรือสูญหาย ให้ผู้ดูแลรักษาทำเป็นหนังสือแสดงความประสงค์ต่อสำนักงานที่ดินจังหวัดหรือสาขา โดยให้เจ้าหน้าที่สอบสวนสาเหตุการสูญหายแต่ไม่ต้องประกาศ เสร็จแล้วจัดสร้างใบแทนหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงเสนอผู้ว่าราชการจังหวัดลงนามในแบบ ส.ธ. ๑ ให้ประทับตราสีแดงว่า “ใบแทน” หน้าคำว่า “หนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง” และด้านหลัง

ได้รูปแบบที่ว่า “หนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงได้ออกให้เมื่อวันที่.....เดือน.....พ.ศ.” ลงชื่อ
เจ้าพนักงานที่ดิน วัน เดือน ปี กำกับ

สำหรับกรณีที่ดินที่ตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครให้เสนออธิบดีกรมที่ดินเป็นผู้ลงนามใบแทน
หนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงนั้น

แต่หากเป็นกรณีหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง ฉบับสำนักงานที่ดินจังหวัดหรือกรมที่ดิน
ชำระคดียุติการให้เจ้าพนักงานที่ดินเรียกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงฉบับใดฉบับหนึ่งมาจำลองรูปถ่ายเก็บไว้
เป็นหลักฐานได้

● การเก็บเอกสาร

(๑) หนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงให้ใช้แฟ้มเก็บเหมือนโฉนดที่ดินเล่มละ ๕๐ ฉบับ เรียงตาม
ลำดับเลขน้อยไปหามากแยกเล่มเป็นอำเภอ

(๒) เอกสารสารบบเกี่ยวกับการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงถือปฏิบัติเช่นเดียวกับการ
เก็บสารบบโฉนดที่ดิน แต่ไม่รวมกับสารบบโฉนดที่ดิน

● การเปลี่ยนอำนาจหน้าที่ผู้ดูแลรักษา

หากมีการออกเปลี่ยนอำนาจหน้าที่ผู้ดูแลรักษาจากทบวงการเมืองหนึ่งไปยังอีกทบวง
การเมืองหนึ่ง ให้มอบหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงนั้นโดยไม่ต้องแก้ไขชื่อและทำการรังวัดใหม่

● การเปลี่ยนหนังสือแสดงสิทธิเป็นหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง

กรณีที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินที่ใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะ โดยมี
หลักฐานหนังสือแสดงสิทธิในที่ดิน เช่น โฉนดที่ดิน หนังสือรับรองการทำประโยชน์ และมีกระทรวงการคลัง
เป็นผู้มีชื่อถือกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครอง หากผู้ดูแลรักษา (ธนารักษ์พื้นที่) ประสงค์จะเปลี่ยนเป็น
หนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงก็สามารถดำเนินการได้เหมือนการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง แต่เมื่อ
ออกแล้วให้หมายเหตุสีแดงในหลักฐานหนังสือแสดงสิทธิเดิมว่า “ที่ดินแปลงนี้ได้ออกหนังสือสำคัญสำหรับ
ที่หลวงไปแล้วตามหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง เลขที่...” เจ้าพนักงานที่ดินลงนาม วัน เดือน ปี กำกับ แล้ว
เก็บเข้าสารบบ สำหรับฉบับสำนักงานที่ดินให้ตัดออกจากเล่มและดำเนินการเช่นเดียวกัน

● การออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงกรณีเปลี่ยนประเภทที่ดิน

เมื่อได้มีการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงไว้แล้ว ต่อมามีการเปลี่ยนประเภทที่ดินและ
ผู้ดูแลรักษา เช่น เดิมเป็นที่สาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน อยู่ในความดูแลของ
กระทรวงมหาดไทย ต่อมาได้มีพระราชกฤษฎีกาถอนสภาพเพื่อใช้ประโยชน์ในราชการทั้งแปลง ที่ดิน
ดังกล่าว จึงเปลี่ยนผู้ดูแลรักษาจาก “กระทรวงมหาดไทย” เป็น “กระทรวงการคลัง” และประเภทที่ดิน
จาก “สาธารณสมบัติของแผ่นดินประเภทพลเมืองใช้ร่วมกัน” เป็น “สาธารณสมบัติของแผ่นดินประเภท
ใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะ” อย่างนี้ ผู้ดูแลรักษา (ธนารักษ์พื้นที่) ประสงค์จะขอเปลี่ยนหนังสือ
สำคัญสำหรับที่หลวงใหม่ ให้เจ้าพนักงานที่ดินจัดทำหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงใหม่ให้ตรงกับสภาพที่ดิน
โดยไม่ต้องประกาศและไม่ต้องการรังวัดใหม่แต่ให้เรียกฉบับเดิมที่เก็บไว้ที่อำเภอแล้ว หมายเหตุสีแดงว่า
“ได้ออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงใหม่แล้ว ตามหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง เลขที่.....” และให้เจ้าพนักงาน
ที่ดินลงนาม วัน เดือน ปี กำกับ เก็บเข้าสารบบส่วนฉบับที่สำนักงานที่ดินจังหวัดและกรมที่ดิน ให้ดำเนินการ
เช่นเดียวกัน

● การเพิกถอนหรือแก้ไขหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง

เดิมไม่มีระเบียบปฏิบัติเกี่ยวกับการเพิกถอนหรือแก้ไขหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงไว้ อธิบดีกรมที่ดินจึงได้ออกระเบียบกรมที่ดิน ว่าด้วยการเพิกถอนหรือแก้ไขหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง พ.ศ. ๒๕๒๙ โดยหากปรากฏว่า มีการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงไปโดยผิดพลาดคลาดเคลื่อน เช่น ออกผิดพลาดทั้งที่บุคคลอื่น แนวเขตผิดพลาดคลาดเคลื่อน หรือจำลองแผนที่ คำนวณเนื้อที่ผิดพลาด ให้สรุปพยานหลักฐาน สาเหตุที่ผิดพลาด แล้วเรียกฉบับที่อยู่ที่อยู่ผู้ดูแลรักษา เสนอผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้ออกคำสั่งเพิกถอนหรือแก้ไขหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง เว้นในเขตกรุงเทพมหานครให้เป็นอำนาจของอธิบดีกรมที่ดิน หากเป็นกรณีต้องมีการรังวัดให้ทบวงการเมืองผู้ดูแลรักษายื่นขอรังวัดตรวจสอบต่อสำนักงานที่ดินจังหวัดหรือสาขา โดยใช้การรังวัดสอบเขตโฉนดที่ดินโดยอนุโลม

เมื่ออธิบดีกรมที่ดินหรือผู้ว่าราชการจังหวัดเห็นสมควรเพิกถอนหรือแก้ไขแล้ว ให้แจ้งผู้มีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษา (นายอำเภอ/องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น/ธนากรักษ์พื้นที่แล้วแต่กรณี) ทราบ เพื่อคัดค้านภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้ง พร้อมทั้งให้เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดหรือสาขาประกาศการเพิกถอนหรือแก้ไขหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงให้ประชาชนทราบภายใน ๓๐ วันด้วย หากมีการแก้ไขรูปแบบที่ให้แบบรูปแผนที่ในประกาศด้วย

หากปรากฏว่า ทบวงการเมืองผู้มีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษาที่ได้รับแจ้งคัดค้านให้ส่งเรื่องให้กรมที่ดินเพื่อเสนอกระทรวงมหาดไทยพิจารณาสั่งการ แต่หากเป็นกรณีราษฎรคัดค้านตามประกาศให้ตรวจสอบพยานเอกสารหลักฐานของผู้คัดค้านว่าชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ แล้วพิจารณาเสนอผู้ว่าราชการจังหวัดพิจารณาสั่งการตามอำนาจหน้าที่ แล้วแจ้งผลการพิจารณาให้ผู้คัดค้านทราบ หากผู้คัดค้านประสงค์จะอุทธรณ์คำสั่งก็ให้ดำเนินการตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ ต่อไป

กรณีไม่มีผู้คัดค้านให้ผู้ว่าราชการจังหวัดหรืออธิบดีกรมที่ดินมีคำสั่งเพิกถอนหรือแก้ไข และให้เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดเป็นผู้หมายเหตุลงนามพร้อมวันเดือนปีกำกับไว้ ถ้าเป็นการเพิกถอนให้ใช้หมึกแดงขีดเส้นคู่ขนานด้านหน้าแล้วเขียนว่า “หนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงฉบับนี้ได้เพิกถอนตามคำสั่ง.....ที่.....ลงวันที่.....เดือน.....พ.ศ.” ทั้งฉบับอำเภอและสำนักงานที่ดิน เสร็จแล้วส่งต้นฉบับที่เพิกถอนแล้วทั้งสองฉบับไปเก็บไว้กรมที่ดิน และให้ผู้ช่วยการสำนักงานจัดการที่ดินของรัฐหมายเหตุฉบับกรมที่ดินด้วยเช่นเดียวกันแต่หากเป็นการแก้ไขให้ขีดฆ่าส่วนที่คลาดเคลื่อนหมึกแดงแล้วแก้ไขให้ถูกต้อง และหมายเหตุ “ได้แก้ไขตามคำสั่ง.....ที่.....ลงวันที่.....เดือน.....พ.ศ.” และให้เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดลงนามพร้อม วัน เดือน ปี กำกับไว้ เสร็จแล้วส่งสำเนาคำสั่งและหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงที่แก้ไขแล้วให้กรมที่ดินทราบ เพื่อให้ผู้ช่วยการสำนักงานจัดการที่ดินของรัฐหมายเหตุฉบับกรมที่ดินให้ถูกต้องตรงกันต่อไป เมื่อดำเนินการเสร็จแล้วให้อธิบดีกรมที่ดินหรือผู้ว่าราชการจังหวัดแจ้งทบวงการเมืองผู้มีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษาทราบอีกครั้งหนึ่ง พร้อมทั้งให้เจ้าหน้าที่หมายเหตุการเพิกถอนหรือแก้ไขในทะเบียนที่สาธารณประโยชน์ให้สอดคล้องกันด้วย

สำหรับในกรณีการแก้ไขหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงเนื่องจากเขียนหรือพิมพ์ข้อความผิดพลาดคลาดเคลื่อน โดยมีหลักฐานชัดเจน รวมทั้งแก้ไขรายละเอียดให้ถูกต้องตามความเป็นจริงที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น หมู่ ตำบล อำเภอ แต่ไม่ใช้การแก้ไขรูปแบบที่ เนื้อที่ ให้แจ้งทบวงการเมืองผู้มีอำนาจหน้าที่ให้ความยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษรแล้ว และให้เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดหรือเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดสาขามีอำนาจแก้ไขได้เสร็จแล้วรายงานกรมที่ดินทราบ เพื่อแก้ฉบับกรมที่ดินให้ถูกต้องตรงกันต่อไป

สรุปการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง นั้น เป็นหนังสือที่ทางราชการออกให้ เพื่อแสดงเขตที่ตั้ง และการใช้ประโยชน์ไม่ใช่หนังสือแสดงสิทธิในที่ดินของรัฐ การจะออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงได้นั้น ที่ดินตรงนั้นต้องเป็นที่ดินของรัฐอยู่ก่อนแล้ว มิใช่ออกเพื่อให้ที่ดินตรงนั้นเป็นที่ดินของรัฐ หรือเป็นที่ดินของรัฐ ตั้งแต่วันที่ออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง ในการดำเนินการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง นั้น มีกฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง หนังสือเวียน กำหนดวิธีการปฏิบัติไว้แล้ว แน่แน่นอนว่าในการดำเนินการบางครั้งจะมีผู้ไม่เห็นด้วย คัดค้าน สุดท้ายก็มีการฟ้องร้องดำเนินการทางศาลเพื่อพิจารณาว่าการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ อย่างไร ซึ่งในทางปฏิบัติหากเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติได้ดำเนินการตามที่กฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง หนังสือเวียนที่เกี่ยวข้องแล้ว ศาลก็จะพิจารณาว่าการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว และสั่งยกฟ้อง ยกตัวอย่างเช่น คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดคดีหมายเลขแดงที่ อ.๙๓/๒๕๕๓ ผู้ฟ้องคดีขอให้แก้ไขหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง เนื่องจากออกทับที่ดินตน ซึ่งอ้างว่าซื้อที่ดินไม่มีเอกสารสิทธิ เมื่อปี พ.ศ.๒๕๓๗ เจ้าของเดิมครอบครองทำประโยชน์มาแต่ปี พ.ศ.๒๕๑๒ ก่อนมีการนำขึ้นทะเบียนที่ดินสาธารณะประโยชน์ในปี พ.ศ.๒๕๒๐ แนวเขตของหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงไม่ถูกต้อง โดยศาลปกครองสูงสุดได้พิจารณาเอกสารกฎหมาย ระเบียบ คำสั่งที่เกี่ยวข้องแล้ว พังได้ว่าที่สาธารณประโยชน์แปลงดังกล่าวเกิดขึ้นโดยสภาพการใช้ประโยชน์เป็นที่เลี้ยงสัตว์พาหนะร่วมกันของราษฎร นำขึ้นทะเบียนที่สาธารณประโยชน์ ในปี พ.ศ.๒๕๒๐ ระบุทิศเหนือจดทุ่งบ้านสวนยาง ทิศใต้จดทุ่งนาตาโนน ทิศตะวันออกจดทางสาธารณะ ทิศตะวันตกจดป่า เนื้อที่ ๓๕๐ ไร่ มีการรังวัดออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงในปี พ.ศ. ๒๕๒๕ ได้เนื้อที่ประมาณ ๒๖๔ ไร่ มีผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้แทนนำรังวัดชี้แนวเขต มีการสอบสวนผู้สูงอายุประกอบ ต่อมาผู้ร้องเรียนว่ายังมีเนื้อที่เหลือยังไม่รังวัดซึ่งเป็นที่ตั้งฐานเก่าของตำรวจตระเวนชายแดน จึงได้มีการรังวัดครั้งที่สองในปี พ.ศ. ๒๕๒๖ ได้เนื้อที่ประมาณ ๕๐๐ ไร่ มากกว่าทะเบียนที่สาธารณประโยชน์ ๑๕๐ ไร่ โดยรวมฐานเก่าของตำรวจตระเวนชายแดนด้วย ข้างเคียงเปลี่ยนแปลงจากเดิมได้บันทึกถ้อยคำผู้เกี่ยวข้องรับรองไว้แล้ว ในวันรังวัดและระหว่างประกาศไม่มีผู้คัดค้านอธิบดีกรมที่ดินจึงได้ลงนามออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงเมื่อวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๗ พิจารณาดูแล้วเห็นว่าการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง ตามมาตรา ๔ ทวิ วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน บัญญัติว่าแบบหลักเกณฑ์ และวิธีการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง และกฎกระทรวงฉบับที่ ๒๖ (พ.ศ.๒๕๑๖) ออกตามความในพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ.๒๕๑๗ ข้อ ๑ กำหนดให้ทบวงการเมืองผู้มีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษาที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ประโยชน์ร่วมกันประสงค์จะให้หนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงสำหรับที่ดินแปลงใด ให้แสดงความประสงค์ต่ออธิบดี และข้อ ๒ เมื่อได้รับคำขอตามนัยข้อ ๑ ให้อธิบดีจัดให้มีการสอบสวนและรังวัดทำแผนที่ตามวิธีการรังวัดและประกาศการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงให้ประชาชนทราบมีกำหนดสามสิบวัน ในประกาศให้มีแผนที่แสดงแนวเขตที่ดินที่จะออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงด้วย ถ้าไม่มีผู้คัดค้านให้ดำเนินการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงต่อไป ทั้งนี้ ได้กำหนดวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงไว้ในระเบียบกรมที่ดิน ว่าด้วยการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง พ.ศ.๒๕๑๗/แก้ไขเพิ่มเติมโดยระเบียบกรมที่ดิน ฉบับที่ ๒ (พ.ศ.๒๕๒๐) ว่าด้วยการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง ข้อ ๙ การรังวัดให้ถือเขตตามที่ปรากฏในหลักฐานหรือทะเบียนเดิมของทางราชการ แต่ถ้าเขตระยะและข้างเคียงเปลี่ยนแปลงไปจากหลักฐานหรือทะเบียนเดิม ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้ทำการรังวัดสอบสวนบันทึกถ้อยคำผู้นำทำการรังวัดผู้ปกครองท้องที่ และผู้สูงอายุที่เชื่อถือได้ในท้องถิ่นนั้นดี และเคยใช้ประโยชน์ร่วมกัน ลัก ๓-๔ คน ถึงสาเหตุ

การเปลี่ยนแปลงไว้เป็นหลักฐาน หากปรากฏว่า ได้เนื้อที่น้อยกว่าหลักฐานหรือทะเบียนเดิมมาก และข้างเคียงเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม หรือไม่อาจทราบได้ว่าเขตและเนื้อที่ควรจะอยู่แค่นั้น เพียงใด หรือผู้นำทำการรังวัด หรือผู้ขอไม่สามารถชี้เขตได้ถูกต้อง ให้เจ้าพนักงานที่ดินแจ้งนายอำเภอทราบเพื่อให้สภาพตำบล (สภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น) พิจารณาตามระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการมอบหมายให้สภาพตำบลมีส่วนช่วยเหลือควบคุมการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง พ.ศ.๒๕๑๙ (ใช้บังคับขณะนั้น) ต่อไป จึงได้วินิจฉัยว่าการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงได้ดำเนินการโดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว ประกอบกับหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงดังกล่าว ได้ออกก่อนที่ผู้ฟ้องคดีจะซื้อที่ดินมารวมสิบปี จึงไม่น่าจะมีการรังวัดผนวกเอาที่ดินของผู้ฟ้องคดีเข้ารวมด้วย เมื่อที่พิพาทเป็นที่สาธารณประโยชน์แล้ว ผู้ครอบครองที่ดินย่อมไม่ได้สิทธิครอบครองในที่พิพาท ผู้ฟ้องคดีในฐานะผู้รับโอนจึงไม่มีสิทธิในที่พิพาทด้วย และผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอนตามมาตรา ๑๓๖๖ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ทั้งหมดนี้ ผู้เขียนได้ค้นคว้าจากหนังสือเวียน ระเบียบ คำสั่ง กฎหมาย คำพิพากษาของศาลฎีกาและศาลปกครองสูงสุด รวมทั้งประสบการณ์ในการทำงานที่ผ่านมารวบรวมไว้ โดยหวังว่าบทความเรื่อง การออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงนี้ จะเป็นประโยชน์ในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกันที่ดินอันสาธารณสมบัติของแผ่นดินได้ไม่มากนัก

๔. กรอบแนวทางในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินสาธารณะประโยชน์^๑

เรื่องกรอบแนวทางในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐนั้น ก่อนจะพูดถึงกรอบแนวทาง เชื่อว่าส่วนใหญ่คงรู้จักแล้วว่าที่สาธารณะประโยชน์คืออะไร แต่ในทางปฏิบัติก็จะมีปัญหา บางครั้งแยกไม่ออก จะดูอย่างไรว่าเป็นที่สาธารณะประโยชน์ ที่รกร้างว่างเปล่าหรือที่ราชพัสดุ ซึ่งในการแก้ไขปัญหาหากไม่รู้ถึงสถานะของที่ดินแล้ว เราจะไม่สามารถปรับใช้กฎหมายให้ถูกต้องตรงกับสถานะของที่ดินได้ เพราะฉะนั้น ในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินสาธารณะประโยชน์นั้น จึงมีความจำเป็นต้องตรวจสอบให้ชัดเจนก่อนว่าที่ดินนั้นเป็นที่ดินสาธารณะประโยชน์หรือไม่ อย่างไร ต่อมาในเรื่องของอำนาจหน้าที่ในที่สาธารณะประโยชน์ เป็นของใคร เมื่อเป็นที่สาธารณะประโยชน์แล้ว ผลจะเป็นอย่างไร และทำอย่างไร จะให้ที่ดินดังกล่าวขอบเขต มีความชัดเจน หากมีการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง (น.ส.ล.) แล้ว มีผู้คัดค้านจะทำอย่างไร ที่ผ่านมามีกรณีร้องเรียนเกิดขึ้นราษฎรส่วนใหญ่จะอ้างว่า ได้ครอบครองมาก่อน อยู่กันมาตั้งแต่สมัยปู่ย่าตายาย ทางปฏิบัติก็ต้องเข้าไปสู่กระบวนการของการพิสูจน์สิทธิว่า ครองครองทำประโยชน์ก่อนหรือหลังการเป็นที่ดินสาธารณะประโยชน์ การพิสูจน์สิทธิจะมีแนวทางอย่างไร หากผู้ร้องเรียนไม่พอใจ สุดท้ายก็ต้องเข้าสู่ดำเนินคดีหรือกรณีที่มีการบุกรุกผู้มีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษาไปแจ้งความดำเนินคดีกับผู้บุกรุกแต่ปรากฏว่าไม่มีการรวบรวมข้อเท็จจริงเพียงพอ ว่าที่ดินนั้นเป็นที่สาธารณะประโยชน์หรือไม่อย่างไร เมื่อส่งให้อัยการ อัยการสั่งไม่ฟ้องหรือศาลพิจารณาแล้วพยานหลักฐานไม่พอฟังว่าที่ดินนั้นเป็นที่สาธารณะประโยชน์ก็จะพิจารณายกฟ้อง จะเกิดความเสียหายต่อทางราชการ

สาเหตุการบุกรุกที่ดินสาธารณะประโยชน์

ที่มาของสาเหตุการบุกรุกเป็นอย่างไร นั้น จะมีประเด็นเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับที่ดินสาธารณะประโยชน์ ใหญ่ๆ อยู่ ๒ ประเด็น ได้แก่ ประเด็นแรก กรณีที่หลวงไปทับที่ของราษฎร ส่วนใหญ่ต้องการให้มีการยกเลิกเพิกถอนหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง หรือต้องการออกเอกสารสิทธิในที่ดินของรัฐ ประเด็นที่สอง กรณีมีการร้องเรียนว่า ที่ของราษฎรไปทับที่ดินของหลวง คือ มีการออกโฉนด หรือออกหนังสือรับรองการทำประโยชน์ไปทับที่สาธารณะประโยชน์ หรือมีผู้มีอิทธิพล

หรืออ้างว่าเป็นผู้มีอิทธิพล ประเด็นร้องเรียนดังกล่าวนี้มีที่มาหลายช่องทางไม่ว่าจะผ่านรัฐมนตรี ผ่านนายกรัฐมนตรี ผ่านสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สุดท้ายก็ส่งมาให้กระทรวงมหาดไทย และส่งต่อให้กรมที่ดิน ซึ่งกรมที่ดินก็จะส่งให้สำนักงานที่ดินจังหวัดเป็นผู้ตรวจสอบข้อเท็จจริง และแก้ปัญหาต่างๆ เหล่านี้ หากเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นใหม่ๆ ก็จะแก้ไขง่าย แต่ถ้าเป็นปัญหาที่เรื้อรังมานานก็จะแก้ไขยาก

กรณีที่มีข้อพิพาทหรือข้อร้องเรียนเกี่ยวกับที่ดินสาธารณะประโยชน์เกิดขึ้นในพื้นที่หน่วยงานใด จะเป็นผู้ดำเนินการแก้ไขปัญหาข้อพิพาทหรือข้อร้องเรียนนั้น กระทรวงมหาดไทยวางระเบียบไว้ ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการดูแลรักษาและคุ้มครองที่สาธารณะสมบัติในแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน พ.ศ. ๒๕๕๓ กำหนดว่า ในการดำเนินการจะให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นผู้ดำเนินการ

^๑ นายชัชวาล สมจิตต์ ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านการจัดการที่ดินของรัฐ

สำนักจัดการที่ดินของรัฐ กรมที่ดิน

ระงับข้อพิพาทหรือร้องทุกข์กล่าวโทษภายใน ๓๐ วัน นับแต่รู้เหตุแห่งข้อพิพาทหรือคดีนั้น หากคดีจะขาดอายุความ ให้ร้องทุกข์กล่าวโทษโดยทันทีถ้าท้องถิ่นไม่สามารถดำเนินการได้ ก็ให้รายงานนายอำเภอทราบภายใน ๗ วันนับแต่ครบกำหนด ๓๐ วัน พร้อมเหตุผลที่ไม่สามารถดำเนินการได้และนายอำเภอจะดำเนินการเองหรือร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการก็ได้ สำหรับค่าใช้จ่ายในการดำเนินการดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นค่าจ้างวัดออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง การรังวัดตรวจสอบ การดำเนินคดีต่างๆ ก็ดี ให้เบิกจ่ายจากงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ยกตัวอย่าง ถ้ามีการพิพาทเกี่ยวกับที่ดินสาธารณะประโยชน์ลักแปลง และท้องถิ่นต้องการที่จะรังวัดตรวจสอบ ถ้าใช้ช่างรังวัดของจังหวัดก็สามารถที่จะวางเงินมัดจำให้ช่างรังวัดของจังหวัดออกไปรังวัดตรวจสอบได้เลย แต่ถ้าจังหวัดไม่มีช่างรังวัดหรือต้องการช่างรังวัดจากกรมที่ดิน วิธีการ คือ ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นวางเงินและออกเช็คให้กรมที่ดิน กรมที่ดินก็จะส่งช่างรังวัดไปดำเนินการโดยจะต้องมีค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ค่าเบี้ยเลี้ยง ค่าที่พักด้วย ซึ่งค่าใช้จ่ายจะสูงกว่าของจังหวัด

ที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน ตามมาตรา ๑๓๐๔ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จะมี ๓ ประเภทด้วยกัน คือ (๑) ที่รกร้างว่างเปล่าและที่ดินซึ่งมีผู้เวนคืนหรือทอดทิ้งหรือกลับมาเป็นของแผ่นดินตามประมวลกฎหมายที่ดิน (ที่รกร้างว่างเปล่า) (๒) ทรัพย์สินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน (ที่สาธารณประโยชน์) (๓) ทรัพย์สินใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะ (ที่ราชพัสดุ)

ที่รกร้างว่างเปล่าเป็นอย่างไร ต้องเป็นทรัพย์สินของแผ่นดิน ซึ่งใช้เพื่อสาธารณประโยชน์หรือสงวนไว้เพื่อประโยชน์ร่วมกันและจะต้องไม่มีใครมีสิทธิครอบครองตามกฎหมาย ทั้งหมดนี้คือองค์ประกอบของที่ดินรกร้างว่างเปล่า ยกตัวอย่าง เช่น ที่เขา ภูเขา หรือปริมณฑลเขา ๔๐ เมตร ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย ฉบับลงวันที่ ๒๑ พฤษภาคม ๒๕๒๓ ที่สาธารณประโยชน์ประชาชนเล็กใช้แล้ว และได้มีพระราชกฤษฎีกาประกาศเป็นเขตปฏิรูปที่ดินจะมีผลเป็นการถอนสภาพที่สาธารณประโยชน์ดังกล่าว เป็นที่รกร้างว่างเปล่าตามมาตรา ๒๖ (๑) แห่งพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. ๒๕๑๔ หรือเป็นกรณีที่มีพระราชกฤษฎีกาถอนสภาพที่ดินสาธารณประโยชน์เพื่อนำไปจัดหาผลประโยชน์ตามประมวลกฎหมายที่ดิน ก็จะมีผลให้ที่ดินสาธารณประโยชน์ นั้น เป็นที่รกร้างว่างเปล่าด้วย เป็นต้น

ที่สาธารณประโยชน์เป็นอย่างไร ได้มีคำวินิจฉัยของศาลปกครองสูงสุด ที่ ๒๒๙/๒๕๕๑ วินิจฉัยว่า วิธีการพิจารณาว่าเป็นที่สาธารณประโยชน์หรือไม่

(๑) **ต้องดูว่ามีการสงวนหวงห้ามตามกฎหมายหรือไม่** การสงวนหวงห้ามตามกฎหมายจะแบ่งออกเป็น ๓ ช่วงด้วยกัน คือ

(๑.๑) **ก่อนปี พ.ศ. ๒๔๗๘** จะไม่มีรูปแบบ อาจจะเป็นประกาศสงวนหวงห้ามโดยผู้ว่าการมณฑล สมุหเทศาภิบาล กรมการอำเภอ (คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ ๗๗/๐/๒๕๑๖) และจะรู้ได้อย่างไรว่าการสงวนหวงห้ามก่อนปี พ.ศ. ๒๔๗๘ จะดูได้จากตรงไหน เราคงไปหาหลักฐานอย่างอื่นหรือประกาศหวงห้ามไม่ได้ เนื่องจากระยะเวลาล่วงเลยมานานมากแล้ว จึงต้องดูจากทะเบียนที่สาธารณประโยชน์ซึ่งในทะเบียนที่สาธารณประโยชน์ จะระบุในช่องผู้ประกาศสงวนหวงห้ามว่า ใครเป็นผู้ประกาศสงวนหวงห้ามตั้งแต่ปีไหน สงวนไว้เพื่อประโยชน์อะไร ตรงนี้เป็นส่วนหนึ่งที่เรานำไปเป็นข้อมูลในการพิจารณาว่า เป็นที่สาธารณประโยชน์มาตั้งแต่เมื่อไหร่ คือ วันที่มีการประกาศหวงห้ามนั่นเอง

(๑.๒) **ช่วงที่ ๒ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๗๘ - ปี พ.ศ. ๒๔๙๓** ช่วงนี้ การสงวนหวงห้ามจะมีพระราชบัญญัติ ว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นที่สาธารณสมบัติของแผ่นดิน พ.ศ. ๒๔๗๘ ใช้บังคับ โดยบัญญัติให้การสงวนหวงห้ามจะต้องออกเป็นพระราชกฤษฎีกาเท่านั้น สาเหตุที่ออกกฎหมายนี้ก็เนื่องมาจากการประกาศหวงห้ามก่อนปี พ.ศ. ๒๔๗๘ นั้นเป็นเพียงการกะประมาณ

จะเห็นว่าในทะเบียนที่สาธารณประโยชน์ของแปลงหนึ่งๆ จะมีการสงวนหวงห้ามไว้เป็น ๑๐๐ ไร่ ๑,๐๐๐ ไร่ บางแปลงเป็น ๑๐,๐๐๐ ไร่ เพราะในสมัยนั้นไม่มีการรังวัดเป็นเพียงการคาดคะเนเท่านั้น กฎหมายดังกล่าว จึงกำหนดให้ต้องออกเป็นพระราชกฤษฎีกาสงวนหวงห้าม และจะต้องมีการจัดทำแผนที่แนบท้ายมีการกำหนดรายละเอียดว่าจะสงวนหวงห้ามไปทำอะไร เนื้อที่เท่าใด ให้มีความชัดเจนขึ้น แต่มีอยู่

กรณีหนึ่ง เมื่อประมาณปี พ.ศ. ๒๔๘๖ จะมีหนังสือเวียนจากกระทรวงมหาดไทยสั่งการ ให้ทุกตำบลทุกหมู่บ้านกันพื้นที่ไว้ เป็นที่สาธารณประโยชน์ประจำหมู่บ้านหรือที่สาธารณประโยชน์ประจำตำบล ถ้าเป็นหมู่บ้าน ๒๕ ไร่ ถ้าเป็นตำบล ๕๐ ไร่ เพื่อกันไว้เป็นพื้นที่ส่วนกลาง การกันพื้นที่ในส่วนนั้นถือว่าเป็นการสงวนหวงห้ามโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ ในเมื่อกฎหมายที่บังคับใช้ขณะนั้นบัญญัติว่าการสงวนหวงห้ามต้องออกเป็นพระราชกฤษฎีกา เรื่องนี้เคยมีคำวินิจฉัยศาลฎีกา ที่ ๑๒๕๔/๒๕๓๐ ว่าการสงวนหวงห้ามดังกล่าว นั้นไม่ชอบด้วยกฎหมาย เนื่องจากไม่มีการออกพระราชกฤษฎีกา แต่อย่างไรก็ดีถ้าพื้นที่ตรงนั้นมีประชาชนเข้าไปใช้ประโยชน์ร่วมกัน เช่น ทำเป็นสนามเด็กเล่น เป็นสนามกีฬา หรือขุดสระน้ำ หรือเป็นที่สาธารณะประจำหมู่บ้าน หรือเป็นที่ใช้ประโยชน์ร่วมกัน ก็อาจจะเป็นที่สาธารณประโยชน์โดยสภาพการใช้ร่วมกันของราษฎรก็ได้ ตรงนี้ก็ต้องดูข้อเท็จจริงเป็นเรื่องๆ ไป

(๑.๓) ช่วงที่ ๓ หลังปี พ.ศ. ๒๔๙๗ มีประมวลกฎหมายที่ดินบังคับใช้การสงวนหวงห้ามหลังปี พ.ศ. ๒๔๙๗ ก็ต้องออกเป็นประกาศคณะกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติตามมาตรา ๒๐ (๔) แห่งประมวลกฎหมายที่ดินเท่านั้น

(๒) เกิดขึ้นโดยสภาพการใช้ประโยชน์ร่วมกัน ยกตัวอย่าง เช่น มีที่ว่างที่ไม่มีผู้ใดเป็นผู้มีสิทธิในที่ดินนั้นและมีคนเข้าไปใช้เป็นที่เลี้ยงสัตว์ร่วมกันหรือเข้าไปใช้ประโยชน์ร่วมกันทำกิจกรรมส่วนรวม ทุกคนรู้ว่าพื้นที่ตรงนี้เป็นที่สาธารณประโยชน์ ใครๆ ก็สามารถใช้ประโยชน์ได้ ที่ดินตรงนั้นก็จะเป็นที่สาธารณประโยชน์โดยสภาพการใช้ประโยชน์ร่วมกัน

(๓) เกิดขึ้นโดยสภาพธรรมชาติ เช่น หนอง สระน้ำ คลอง ลำราง

(๔) เกิดขึ้นโดยทางนิติกรรม (โดยการอุทิศ) ซึ่งจะมีทั้งการอุทิศโดยตรงและอุทิศโดยปริยาย

(๔.๑) การอุทิศโดยตรง ยกตัวอย่าง เช่น มีการจดทะเบียนหรือทำหนังสือยกให้เป็นที่หรือทางสาธารณประโยชน์ แต่มีประเด็นปัญหาว่า หากการอุทิศไม่ได้จดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่จะมีผลตามกฎหมายหรือไม่ เรื่องดังกล่าวได้เคยมีคำวินิจฉัยของศาลฎีกาที่ ๒๙๗๐/๒๕๔๓ ว่าการอุทิศนั้นจะมีผลทันที โดยไม่จำเป็นต้องทำตามแบบพิธีจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้ที่รับโอนต่อมาไม่สามารถอ้างสิทธิในที่ดินนั้นได้

(๔.๒) การอุทิศปรียาย ยกตัวอย่างเช่น มีที่ดินอยู่แปลงหนึ่งประชาชนทั่วไปสามารถผ่านไปผ่านมาในที่ดินแปลงนี้ได้ไม่เจาะจงว่าใครจะใช้ก็ได้เป็นเวลานานๆ จนเข้าใจว่าพื้นที่นั้นเป็นทางสาธารณประโยชน์เจ้าของที่ดินไม่เคยแสดงเจตนาหวงกันไว้ นั่นก็เป็นการอุทิศโดยปรียาย แต่ถามว่านานเท่าไร ไม่มีกำหนด จึงอนุมานในเรื่องของการครอบครองปรปักษ์โดยใช้เวลา ๑๐ ปี ในการพิจารณา จะมีคำวินิจฉัยของศาลฎีกาไว้หลายเรื่อง (เทียบเคียงคำพิพากษาศาลฎีกา ที่ ๑๕๔๒/๒๕๒๕, ๑๕๙๘-๑๕๙๙/๒๕๒๙, ๓๖๔๓/๒๕๒๙, ๑๙๙๘/๒๕๓๓, ๒๕๒๖/๒๕๕๐)

ผลของการเป็นที่ดินสาธารณประโยชน์

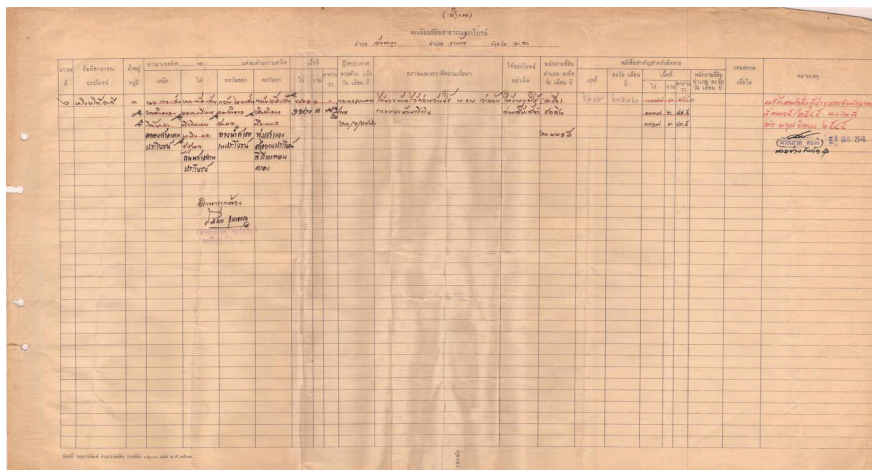
(๑) ไม่สามารถโอนได้ ตามมาตรา ๑๓๐๕ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เว้นแต่จะต้องตราเป็นพระราชบัญญัติหรือพระราชกฤษฎีกาเท่านั้น

(๒) ห้ามยกเรื่องอายุความขึ้นต่อสู้กับรัฐ ตามมาตรา ๑๓๐๖ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จะมีหลายกรณีที่มีผู้อ้างว่าอยู่อาศัยมานาน และอ้างว่าตนครอบครองปรปักษ์ในที่ดินของรัฐขึ้นต่อสู้กับรัฐไม่ได้ (เทียบเคียงคำพิพากษาศาลฎีกา ที่ ๓๓๐๑-๓๓๓๑/๒๕๖๖)

(๓) ไม่อยู่ในข่ายบังคับคดี ตามมาตรา ๑๓๐๗ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

(๔) เมื่อเป็นที่สาธารณประโยชน์แล้วก็เป็นเรื่องไปจนกว่าจะมีพระราชกฤษฎีกาถอนสภาพ มีคำพิพากษาศาลฎีกา ที่ ๔๒๘/๒๕๑๑ คลองสาธารณะ เดิมมีสภาพเป็นคลองต่อมาดินเนินจนพื้นดินเป็นพื้นระดับเดียวกับพื้นดิน โฉนดแปลงที่ดินกันก็เลยเข้าไปครอบครองทำประโยชน์ ในส่วนที่เป็นคลอง มีการฟ้องร้องกัน ศาลพิพากษาว่าการเป็นคลองสาธารณะ จะมีสภาพเป็นคลองสาธารณะ จนกว่าจะมีพระราชกฤษฎีกาถอนสภาพให้พ้นสภาพการเป็นคลองแล้วเท่านั้น

ทะเบียนที่สาธารณประโยชน์ ซึ่งมีความสำคัญมากเช่นเดียวกัน ฉะนั้นในแต่ละพื้นที่ที่จึงควรที่จะเก็บทะเบียนที่สาธารณประโยชน์ไว้ให้ดี เนื่องจากใช้เป็นเอกสารราชการ และสามารถอ้างเป็นพยานหลักฐานได้ ดังจะเห็นว่า ในมาตรา ๘ ตรี แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน วรรคท้าย บัญญัติว่า “ที่ดินที่ยังไม่มีหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงให้ถือตามเอกสารราชการ” นั้น ก็คือ ทะเบียนที่สาธารณประโยชน์นั่นเอง ยกตัวอย่าง มีกรณีหนึ่งที่สาธารณประโยชน์ค่อนข้างแยะ จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งเป็นที่ตั้งศาลากลางจังหวัดปัจจุบัน มีการฟ้องร้องกัน กรณีพิพาทระหว่างผู้ที่ครอบครองกับส่วนราชการ มีการอ้างทะเบียนที่สาธารณประโยชน์ในชั้นศาล ศาลจะรับฟังทะเบียนที่สาธารณประโยชน์ว่ามีการสงวนหวงห้ามไว้จริง และพิพากษาให้ส่วนราชการชนะคดี สำหรับกรณีที่เป็นฉบับคัดลอกนั้นหากมีพนักงานเจ้าหน้าที่ลงลายมือชื่อรับรองความถูกต้องแล้ว ก็ถือว่าเป็นเอกสารราชการรับฟังได้เช่นกัน

การออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง

เป็นการดำเนินการตามมาตรา ๘ ตรี แห่งประมวลกฎหมายที่ดินและระเบียบกรมที่ดินว่าด้วยการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง พ.ศ. ๒๕๑๓/ หากมีผู้คัดค้านก็ต้องดำเนินการตามกฎหมายกระทรวงฉบับที่ ๔๕ (พ.ศ. ๒๕๓๓) ออกตามความในพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. ๒๕๓๓/ ว่าผู้คัดค้านมีหลักฐานแสดงสิทธิในที่ดิน ตามประมวลกฎหมายที่ดินหรือไม่ ถ้าไม่มีให้ฟ้องศาลภายใน ๖๐ วัน นับแต่วันที่คัดค้านและออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงในส่วนที่ไม่มีผู้คัดค้านไปก่อน แต่ถ้ามีหลักฐานแสดง

สิทธิในที่ดินตามประมวลกฎหมายที่ดินจะต้องตรวจสอบว่าหลักฐานดังกล่าวออกโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ การออกกับการตรวจสอบหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงนั้นจะมีวิธีดำเนินการแตกต่างกัน ถ้ายังไม่มีหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงอยู่เลย จะเป็นเรื่องของการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง แต่ถ้ามีหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงอยู่แล้ว แต่แนวเขตไม่ชัดหลักเขตสูญหายจะเป็นเรื่องของการตรวจสอบ ซึ่งการตรวจสอบจะใช้กฎกระทรวงฉบับดังกล่าวไม่ได้ เพราะกฎกระทรวงฉบับดังกล่าว เป็นเรื่องเฉพาะการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงเท่านั้น หากมีราษฎรคัดค้านก็ต้องเป็นการดำเนินการพิจารณาตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของหลักฐานของผู้คัดค้านและไปดำเนินการใช้สิทธิตามวิธีพิจารณาทางปกครองต่อไป กรณีในการรังวัดออกหรือรังวัดตรวจสอบหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง แต่ผู้มีหน้าที่ดูแลไม่สามารถรังวัดชี้แนวเขตได้นั้นจะทำอย่างไรในทางปฏิบัติควรจะมีการแต่งตั้งกรรมการหรือคณะทำงานเพื่อตรวจสอบ

ข้อเท็จจริง และหาแนวเขตโดยพิจารณาจากพยานเอกสาร เช่น หนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง ทะเบียนที่สาธารณประโยชน์ ระวางแผนที่ แผนที่ภูมิประเทศ ภาพถ่ายทางอากาศ โฉนดแปลงข้างเคียงที่ออกโดยชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งระบุจุดที่สาธารณประโยชน์ และเอกสารต่างๆ ที่มีอยู่ในสารบบยกตัวอย่าง ข้างเคียงเป็นโฉนดสมัยรัตนโกสินทร์ศก (ร.ศ.) และแจ้งจุดที่สาธารณะเราอาจจะยึดโฉนดฉบับนั้นเป็นขอบเขตของที่สาธารณประโยชน์ได้แล้วหาแปลงรอบๆ ต่อไปหรือกรณีทะเบียนระบุจุดที่เป็นธรรมชาติ เช่น ทางหนองน้ำ ลำรางหรือเขา ในกรณีนี้ให้ยึดตามขอบเขตตามธรรมชาตินั้น รวมถึงการสอบสวนพยานบุคคล ผู้ปกครองท้องที่ในอดีต ปัจจุบัน ผู้สูงอายุ เพื่อให้ทราบประวัติความเป็นมาการใช้

ประโยชน์ ขอบเขต เนื้อที่ เป็นต้น รวมทั้งการออกไปตรวจสอบสภาพที่ดินเพื่อเป็นข้อมูลทางกายภาพประกอบการพิจารณากำหนดแนวเขตด้วย

การดำเนินการกับผู้บุกรุกที่ดินสาธารณประโยชน์

ในการดำเนินการกับผู้บุกรุกจะมี ๒ แนวทาง คือใช้หลักนิติศาสตร์กับหลักรัฐศาสตร์ ในการดำเนินการตามหลักนิติศาสตร์ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นหรือนายอำเภอจะดำเนินการกับผู้บุกรุกจะต้องดำเนินการอย่างไร จะไปแจ้งความดำเนินคดีได้เลยหรือไม่ กรณีที่จะต้องพิจารณาก่อนว่าที่ดิน

ดังกล่าวเป็นที่สาธารณประโยชน์จริงหรือไม่ ประเด็นแรก ดูว่าเป็นที่สาธารณประโยชน์จริงหรือไม่ มีพยานหลักฐานอะไร ที่แสดงว่าตรงนั้นเป็นที่สาธารณประโยชน์ หากเป็น ก็ต้องพิจารณาว่าบุกรุกตั้งแต่เมื่อใด ถ้ามีการบุกรุกก่อนปี พ.ศ. ๒๕๑๕ คือประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ ๙๖ ลงวันที่ ๒๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๕ ใช้บังคับ ฐานความผิดจะเป็นไปตามมาตรา ๙ กับมาตรา ๑๐๘ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน ซึ่งทางอำเภอจะต้องมีการแจ้งและออกคำสั่งให้ผู้บุกรุกออกไปก่อน ถ้าไม่ดำเนินการตามกระบวนการดังกล่าวจะถือว่ายังดำเนินการไม่ครบถ้วนตามระเบียบคณะกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติ ฉบับที่ ๓ (พ.ศ. ๒๕๑๕) ว่าด้วยวิธีปฏิบัติในการแจ้งและออกคำสั่งแก่ผู้ฝ่าฝืนตามมาตรา ๙ แห่งประมวลกฎหมายที่ดินอยู่ก่อนวันที่ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๙๖ ลงวันที่ ๒๙ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๑๕ (เทียบเคียงคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๐๑๓/๒๕๒๔) แต่ถ้าเป็นการครอบครองหลังปี พ.ศ. ๒๕๑๕ จะเป็นความผิดตามมาตรา ๙ กับมาตรา ๑๐๘ ทวิ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน โดยไม่ต้องแจ้งให้ผู้บุกรุกออกจากที่ดินก่อน แต่ในทางปฏิบัติก็อาจแจ้งด้วยก็ได้ไม่บังคับ

สุดท้ายจะเป็นเรื่องของการพิสูจน์สิทธิ ในทางปฏิบัติจะมีผู้กล่าวอ้างว่าอยู่มาาก่อนเป็นที่ดินที่สาธารณประโยชน์แล้วจะรู้อย่างไรว่าอยู่มาก่อน ก็จะต้องมาพิจารณาว่า ผู้กล่าวอ้างมีหลักฐานอะไร ที่แสดงว่าอยู่มาก่อน ซึ่งจะเป็นไปตามหลักเกณฑ์การพิสูจน์หลักฐานการครอบครองที่ดินของราษฎรในเขตที่ดินของรัฐของคณะกรรมการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ (กปร.) โดยจะต้องพิจารณาว่า (๑) มีเอกสารที่ทางราชการทำขึ้นหรือลงวันที่ก่อนการเป็นที่ดินของรัฐหรือไม่ เช่น โฉนด, น.ส.๓, น.ส.๓ ก ใบเทียบย่ำ เป็นต้น หรือไม่ หรือ (๒) เอกสารนั้นลงวันที่หลังจากการเป็นที่ดินของรัฐแต่ก่อนประมวลกฎหมายที่ดินใช้บังคับ โดยมีข้อความระบุว่า ได้มาก่อนการเป็นที่ดินของรัฐหรือไม่ หรือ (๓) พยานหลักฐานอื่น ที่สนับสนุนการกล่าวอ้างว่าครอบครองทำประโยชน์มาก่อนการเป็นที่ดินของรัฐ ซึ่งจะต้องมีการอ่านแปลภาพถ่ายทางอากาศของกรมแผนที่ทหารที่ถ่ายไว้ครั้งแรกหลังจากการเป็นที่ดินของรัฐประกอบด้วย หากปรากฏร่องรอยการทำประโยชน์จริงจึงจะเชื่อตามนั้น ส่วนกรณีที่มีผู้นำหลักฐานการแจ้งการครอบครอง (ส.ค. ๑) เพื่อแสดงว่าครอบครองทำประโยชน์มาก่อนการเป็นที่ดินของรัฐ นั้น เนื่องจากเอกสารหลักฐานการแจ้งการครอบครอง (ส.ค. ๑) ไม่ใช่เอกสารราชการ จึงไม่ได้รับสิทธิตามหลักเกณฑ์การพิสูจน์ในข้อ (๑) หรือ (๒) จะต้องเข้าสู่กระบวนการอ่านแปลภาพถ่ายทางอากาศก่อน (เทียบเคียงคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๔๕/๒๕๐๓)

สรุปกรอบการดำเนินการในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินสาธารณประโยชน์นั้น

คือ เอาแผ่นดินมาเป็นตัวตั้ง โดยใช้แผนที่เป็นตัวแทนของแผ่นดิน การนำเสนอด้วยแผนที่จะเป็นสิ่งที่ง่าย สิ่งที่สำคัญ คือ เรื่องของฐานข้อมูล ในแต่ละพื้นที่แต่ละจังหวัดต้องรู้ว่าในที่ดินของตนที่รับผิดชอบ มีที่สาธารณประโยชน์อยู่กี่แปลง ออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงกี่แปลง ยังไม่ออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงกี่แปลง แต่ละแปลงมีการบุกรุกหรือไม่ ถ้ามีการบุกรุก มีจำนวนกี่ราย เนื้อที่เท่าใด ซึ่งได้เคยมีหนังสือเวียนไปให้แต่ละจังหวัดสำรวจ เพื่อนำมาเป็นฐานข้อมูล เพื่อให้มีการบริหารจัดการในส่วนนี้ไว้แล้ว หลังจากนั้นมาดูว่าเกิดอะไรขึ้นกับแผ่นดินนั้นบ้าง โดยการสอบสวนประวัติความเป็นมาว่า ที่ดินดังกล่าว มีประวัติความเป็นมาอย่างไร เช่น ดูทะเบียนที่ดินสาธารณประโยชน์ว่าการหวงห้ามไว้หรือไม่ เมื่อใด ใครเป็นผู้หวงห้าม เนื้อที่เท่าไร ข้างเคียงติดกับใครบ้าง ถ้าเป็นโดยสภาพการใช้ร่วมกันมีเนื้อที่เท่าไร ใช้ทำประโยชน์อะไร ตั้งแต่เมื่อใด ปัจจุบันเลิกใช้หรือไม่ อย่างไร หากเลิกใช้เพราะเหตุใด ตั้งแต่เมื่อใด โดยอาจสอบสวนพยานบุคคลประกอบได้ (เทียบเคียงคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๐๐/๒๕๑๕) ถ้าเป็นโดยสภาพธรรมชาติ ประชาชนได้ใช้ประโยชน์ร่วมกันอย่างไร ขอบเขตแค่ไหน มีการขึ้นเงินหรือไม่ อย่างไร การขึ้นเงินโดยธรรมชาติหรือมีผู้ทำให้ขึ้นเงินหรือถ้าเป็นโดยการอุทิศมีประวัติความเป็นมาอย่างไร ใครอุทิศ อุทิศทำอะไร แต่เมื่อใด เป็นการอุทิศโดยตรงหรือโดยปริยาย หากเป็นทางบกทางน้ำ ราษฎรใช้ประโยชน์อย่างไร จากไหน

ไปไหน กว้างเท่าใด หากมีการบุกรุกก็ต้องไปสอบสวนผู้บุกรุกว่า มีหลักฐานอะไร อ้างสิทธิอย่างไร เนื้อที่เท่าไร ถ้าขอบเขตไม่ชัดก็ทำขอบเขตให้ชัด ด้วยการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง ถ้าขอบเขตชัดแล้วก็มา กำหนดแนวทางแก้ไขปัญหา โดยหากส่วนที่มีปัญหาอยู่ในเขตหรือนอกเขตที่ดินสาธารณะประโยชน์ หากอยู่นอกเขตถือว่ามิสิทธิในที่ดินนั้น แต่หากถ้าปรากฏว่าที่ดินนั้นเข้ามาอยู่ในเขตที่สาธารณะประโยชน์ ก็ต้อง มาพิจารณาว่าเข้ามาอยู่ก่อนหรือหลัง การเป็นที่ดินสาธารณะประโยชน์ โดยเข้าสู่กระบวนการพิสูจน์สิทธิ ที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ถ้าตัดสินแล้วไม่พอใจ ก็สามารถใช้สิทธิทางศาลได้เมื่อศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุด ประการใด ก็เป็นไปตามนั้น สำหรับกรณีที่อยู่ข้างใน และอยู่หลังการเป็นที่ดินสาธารณะประโยชน์จะอย่างไร ประเด็นนี้มีแนวทางอยู่ ๒ แนวทาง คือ ใช้นิติศาสตร์หรือหลักรัฐศาสตร์ หลักนิติศาสตร์ก็คือการดำเนินคดี ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับทางผู้มีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษาว่าจะใช้หลักไหน หากเป็นกรณีเพิ่งมาบุกรุกใหม่ๆ จำนวนไม่มาก และไม่ยอมรับว่าอยู่ในที่สาธารณะประโยชน์ก็อาจใช้การดำเนินคดีตามแนวทางหลักนิติศาสตร์ได้ แต่ถ้าอยู่ มานานเป็นจำนวนมากยอมรับการอยู่ในที่สาธารณะประโยชน์ แต่มีความจำเป็นโดยได้รับความเดือดร้อนไม่มี ที่ดินทำกินและเป็นผู้ยากจนไม่มีที่ดินทำกิน ก็อาจใช้หลักรัฐศาสตร์เป็นแนวทางแก้ไขปัญหาก็ได้ดังนี้

(๑) ที่ดินดังกล่าวอยู่ในเขตปฏิรูปที่ดินและราษฎรเลิกใช้ประโยชน์ร่วมกันแล้ว อาจส่งมอบให้ สำนักงานการปฏิรูปที่ดินจังหวัด ไปดำเนินการปฏิรูปที่ดินตามกฎหมายปฏิรูปที่ดินโดยการออก สปก.๔-๐๑ โดยถือปฏิบัติตามหนังสือกระทรวงมหาดไทย ด่วนที่สุด ที่ มท ๐๔๐๙/ว. ๒๖ ลงวันที่ ๖ มกราคม ๒๕๓๕

(๒) ดำเนินการถอนสภาพแล้วไปจัดหาประโยชน์ตามประมวลกฎหมายที่ดิน โดยการให้เช่า แต่กระบวนการถอนสภาพดังกล่าวค่อนข้างจะต้องใช้เวลานานแล้ว ยุ่งยากซับซ้อน โดยจะต้องถือปฏิบัติตามระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการถอนสภาพ การจัดขึ้นทะเบียน และการจัดหา ผลประโยชน์ในที่ดินของรัฐตามประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. ๒๕๕๐

(๓) ขอใช้ประโยชน์ในที่ดินสาธารณะประโยชน์เป็นการชั่วคราวตามระเบียบคณะกรรมการ จัดที่ดินแห่งชาติ ฉบับที่ ๓ (พ.ศ. ๒๕๑๕) ซึ่งเป็นการผ่อนผันให้อยู่อาศัยเป็นการชั่วคราวโดยเสียค่าตอบแทน ระยะเวลาสั้นๆ โดยจะต้องมีเหตุผลและความจำเป็นพิเศษและไม่เป็นการกระทำให้เสื่อมเสียประโยชน์ ในการที่ประชาชนจะใช้ที่ดิน นั้น ที่สำคัญต้องอยู่มาก่อนวันที่ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๙๖ ลงวันที่ ๒๙ กุมภาพันธ์ ปี ๒๕๑๕ ใช้บังคับ

(๔) การแก้ไขปัญหามาโดยการจัดทำโครงการจัดที่ดินของรัฐ ขจัดความยากจน ซึ่งเป็นการจัดระเบียบการถือครองที่ดินในที่ดินสาธารณะประโยชน์ที่ราษฎรเลิกใช้แล้ว โดยสถานะก็ยังเป็น ที่สาธารณะประโยชน์อยู่ โดยดำเนินการตามระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการอนุญาตให้ประชาชน ใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐ พ.ศ. ๒๕๔๗ ซึ่งมีหลักเกณฑ์ที่สำคัญคือ

(๔.๑) ผู้ที่ครอบครองทำกินอยู่จะต้องยอมรับว่าเป็นที่สาธารณะประโยชน์ หากไม่ยอมรับ ก็จะต้องไปเข้าช่องของการพิสูจน์สิทธิ ถ้าพิสูจน์แล้วไม่ยอมอีกก็จะไปเข้าอีกช่องหนึ่งเรื่องของการใช้หลัก นิติศาสตร์ คือต้องดำเนินคดี

(๔.๒) ที่ดินสาธารณะประโยชน์ดังกล่าวราษฎรจะต้องหมดความจำเป็นที่จะใช้ประโยชน์ ร่วมกันแล้ว ถ้าราษฎรยังต้องการใช้ประโยชน์ร่วมกันอยู่ก็จะไม่เข้าหลักเกณฑ์ตรงนี้ โดยในกระบวนการ จะต้องมีการรับฟังความเห็นของราษฎรในพื้นที่ด้วย ซึ่งจะต้องชี้แจงทำความเข้าใจโดยอาจใช้วิธีการกำหนด พื้นที่เป็น ๓ ส่วนหนึ่งเป็นพื้นที่อนุรักษ์ คือ พื้นที่กันไว้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน เช่น ส่วนที่เป็นถนน ส่วนที่เป็น สระน้ำประจำหมู่บ้าน ส่วนที่เป็นลานกีฬาประจำหมู่บ้าน หรือกันไว้เป็นพื้นที่ส่วนกลาง ส่วนที่ ๒ คือ ส่วนที่ จัดให้ประชาชน ส่วนที่ ๓ ส่วนที่กันไว้ เพื่อประโยชน์ของทางราชการ

(๔.๓) ราษฎรที่อยู่อาศัยทำกินจะต้องเป็นราษฎรที่เข้าทำประโยชน์อยู่จริง และอยู่มาเป็น เวลานานแล้ว

(๔.๔) จะต้องเป็นคนยากจน ไม่มีที่ดินทำกินหรือมีอยู่แล้วไม่เพียงพอ

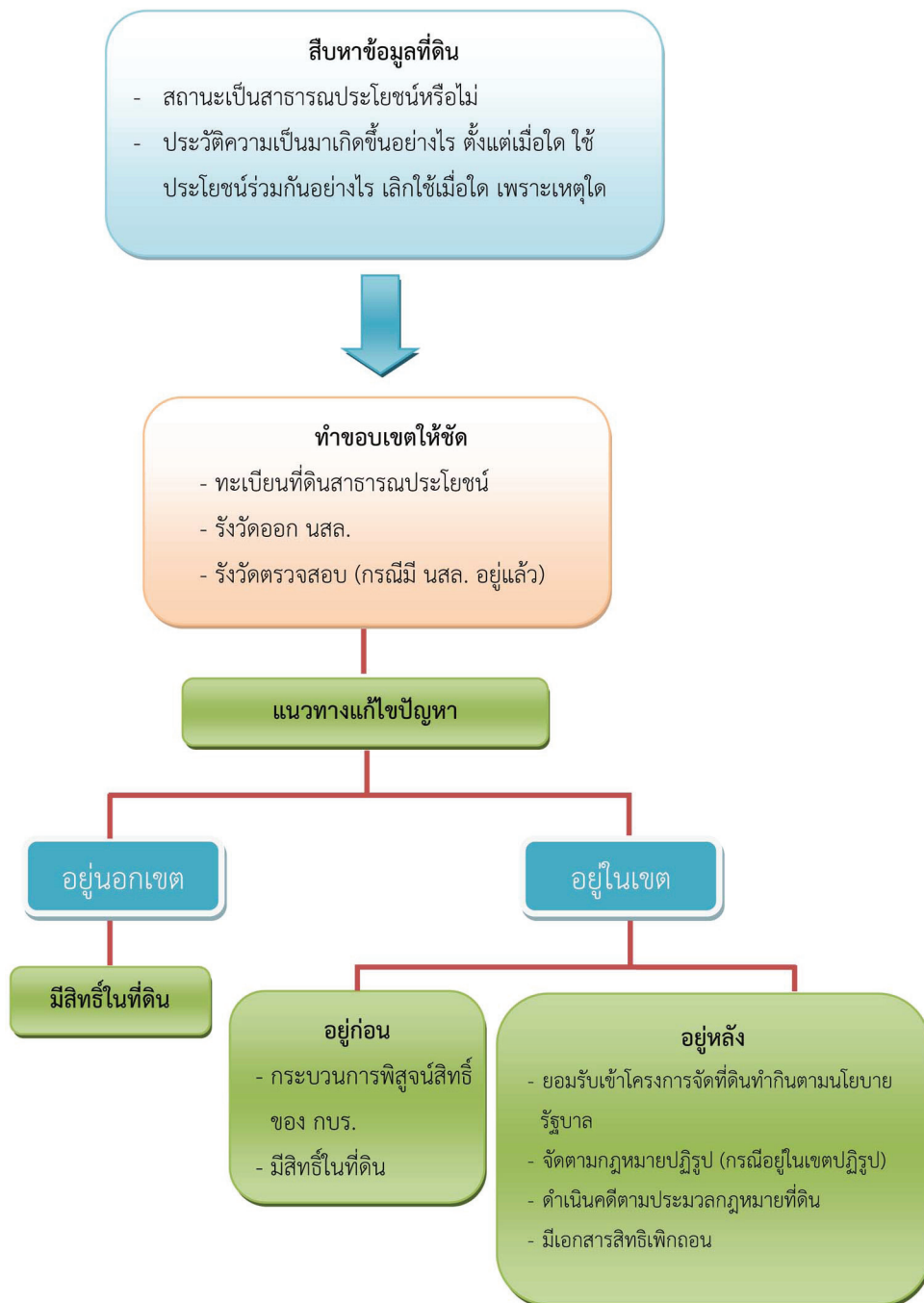
(๔.๕) จัดให้ครอบครัวไม่เกิน ๑๕ ไร่ ออกหนังสืออนุญาตให้ครองละ ๕ ปี และห้ามโอนเปลี่ยนมือ เว้นแต่ทางมรดก

ประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการดังกล่าวคือ สามารถระงับข้อพิพาทระหว่างรัฐกับราษฎรไปพร้อมในคราวเดียวกันที่มีมายาวนานได้ ที่สาธารณประโยชน์จะมีแนวเขตที่ชัดเจน โดยจะมีการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงราษฎรที่ได้รับการจัดจะมีความมั่นใจในการประกอบอาชีพ ส่งผลให้มีรายได้เพิ่มขึ้นคุณภาพชีวิตก็จะดีขึ้นตามไปด้วย นอกจากนี้ ยังมีการบูรณาการร่วมกับหน่วยงานในพื้นที่เพื่อพัฒนาพื้นที่ดังกล่าว โดยการจัดทำสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน เช่น ถนน ระบายน้ำให้ด้วย

การดำเนินการโครงการดังกล่าวเป็นที่ยอมรับมาในทุกรัฐบาลที่ผ่านมา โดยในปัจจุบันรัฐบาลมีนโยบายที่จะจัดที่ดินทำกินในลักษณะแปลงรวมแต่ไม่ให้เกิดกรณีสิทธิ โดยให้ราษฎรรวมกันเป็นกลุ่ม เช่น กลุ่มสหกรณ์ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการและคุณสมบัติที่คณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ (คทช.) กำหนดเพื่อให้เกษตรกรผู้ยากไร้ไม่มีที่ดินทำกินหรือมีน้อยไม่เพียงพอได้มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง และมีคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น กระทรวงมหาดไทยจึงได้ปรับแผนการดำเนินการเพื่อให้เป็นไปตามนโยบายของรัฐบาล โดยจัดทำโครงการจัดที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยในที่ดินสาธารณประโยชน์ในรูปแบบแปลงรวมเท่านั้น

กรอบแนวทางในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินสาธารณะประโยชน์

ประมวลกฎหมายที่ดิน ระเบียบ คำสั่ง กฎกระทรวง
และหนังสือเวียน เกี่ยวกับที่ดินสาธารณประโยชน์

ประมวลกฎหมายที่ดิน

มาตรา ๘ บรรดาที่ดินทั้งหลายอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน หรือเป็นทรัพย์สินของแผ่นดินนั้น ถ้าไม่มีกฎหมายกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น ให้อธิบดีมีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษา และดำเนินการคุ้มครองป้องกันไว้ตามควรแก่กรณี อำนาจหน้าที่ดังว่านี้ รัฐมนตรีจะมอบหมายให้ทบวงการเมืองอื่นเป็นผู้ใช้ได้

ที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันหรือใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะ หรือเป็นที่ดินที่ได้หวงห้ามหรือสงวนไว้ตามความต้องการของทบวงการเมืองอาจถูกถอนสภาพ หรือโอนไปเพื่อใช้ประโยชน์อย่างอื่น หรือนำไปจัดเพื่อประชาชน ได้ในกรณีดังต่อไปนี้

(๑) ที่ดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน ถ้าทบวงการเมือง รัฐวิสาหกิจ หรือเอกชนจัดหาที่ดินมาให้พลเมืองใช้ร่วมกันแทนแล้ว การถอนสภาพหรือโอนให้กระทำโดยพระราชบัญญัติ แต่ถ้าพลเมืองได้เลิกใช้ประโยชน์ในที่ดินนั้น หรือที่ดินนั้นได้เปลี่ยนสภาพไปจากการเป็นที่ดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน และมีได้ตกไปเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้ใดตามอำนาจกฎหมายอื่นแล้วการถอนสภาพให้กระทำโดยพระราชกฤษฎีกา

(๒) ที่ดินที่ใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะหรือที่ดินที่ได้หวงห้ามหรือสงวนไว้ตามความต้องการของทบวงการเมืองใด ถ้าทบวงการเมืองนั้นเลิกใช้ หรือไม่ต้องการหวงห้ามหรือสงวนต่อไป เมื่อได้มีพระราชกฤษฎีกาถอนสภาพแล้ว คณะรัฐมนตรีจะมอบหมายให้ทบวงการเมืองซึ่งมีหน้าที่เป็นผู้ใช้หรือจัดหาประโยชน์ก็ได้ แต่ถ้าจะโอนต่อไปยังเอกชน ให้กระทำโดยพระราชบัญญัติ และถ้าจะนำไปจัดเพื่อประชาชนตามประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น ให้กระทำโดยพระราชกฤษฎีกา

การตราพระราชบัญญัติ หรือพระราชกฤษฎีกาตามวรรคสอง ให้มีแผนที่แสดงเขตที่ดินแนบท้ายพระราชบัญญัติหรือพระราชกฤษฎีกานั้นด้วย

(ความเต็มถูกยกเลิกและให้ใช้ความที่พิมพ์ไว้แทนโดยข้อ ๑ แห่งประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๓๓๔ (พ.ศ. ๒๕๑๕))

มาตรา ๘ ทวิ ที่ดินของรัฐซึ่งมิได้มีบุคคลใดมีสิทธิครอบครอง หรือที่ดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันซึ่งได้ถอนสภาพตามมาตรา ๘ (๑) แล้ว รัฐมนตรีมีอำนาจที่จะจัดขึ้นทะเบียนเพื่อให้ทบวงการเมืองใช้ประโยชน์ในราชการได้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง^๑ ก่อนที่จะจัดขึ้นทะเบียนตามวรรคหนึ่ง ให้มีการรังวัดทำแผนที่ และให้ผู้ว่าราชการจังหวัดท้องที่ประกาศการจัดขึ้นทะเบียนให้ราษฎรทราบ มีกำหนดสามสิบวัน ประกาศให้ปิดในที่เปิดเผย ณ สำนักงานที่ดิน ที่ว่าการอำเภอหรือที่ว่าการกิ่งอำเภอ ที่ทำการกำนัน และในบริเวณที่ดินนั้น

การจัดขึ้นทะเบียนตามวรรคหนึ่ง ให้รัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษา และให้มีแผนที่แนบท้ายประกาศด้วย

(มาตรา ๘ ทวิ เพิ่มเติมโดยข้อ ๒ แห่งประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๓๓๔ (พ.ศ. ๒๕๑๕))

มาตรา ๘ ตรี ที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน หรือใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะ อธิบดีอาจจัดให้มีหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงเพื่อแสดงเขตไว้เป็นหลักฐานแบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง^๑

^๑ กฎกระทรวง ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๑๖)

^๑ กฎกระทรวง ฉบับที่ ๒๖ (พ.ศ. ๒๕๑๖) และกฎกระทรวง ฉบับที่ ๔๕ (พ.ศ. ๒๕๓๗)

ที่ดินตามวรรคหนึ่งแปลงใดยังไม่มีหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง เขตของที่ดินดังกล่าวให้เป็นไปตามหลักฐานของทางราชการ

(มาตรา ๘ ตรี เพิ่มเติมโดยข้อ ๒ แห่งประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๓๓๔ (พ.ศ. ๒๕๑๕))

มาตรา ๙ ภายใต้บังคับกฎหมายว่าด้วยการเหมืองแร่และการป่าไม้ ที่ดินของรัฐนั้น ถ้ามิได้มีสิทธิครอบครอง หรือมิได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่แล้ว ห้ามมิให้บุคคลใด

(๑) เข้าไปยึดถือ ครอบครอง รวมตลอดถึงการก่อสร้าง หรือ เผาป่า

(๒) ทำด้วยประการใด ให้เป็นการทำลาย หรือทำให้เสื่อมสภาพที่ดิน ที่หิน ที่กรวดหรือที่ทราย ในบริเวณที่รัฐมนตรีประกาศหวงห้ามในราชกิจจานุเบกษา หรือ

(๓) ทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดอันเป็นอันตรายแก่ทรัพยากรในที่ดิน

มาตรา ๙/๑ ให้ผู้รับอนุญาตตาม มาตรา ๙ ต้องเสียค่าตอบแทนเป็น รายปีให้แก่เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล กรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา หรือองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ที่มีกฎหมายจัดตั้งที่ดินที่ได้รับอนุญาตตั้งอยู่ ยกเว้น องค์การบริหารส่วนจังหวัด ทั้งนี้ ตามวิธีการและอัตราที่กำหนดในข้อบัญญัติท้องถิ่นนั้น แต่ต้องไม่เกินอัตราตามบัญชีท้ายประมวลกฎหมายนี้

ให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดแบ่งค่าตอบแทนที่ได้รับตามวรรคหนึ่งให้แก่องค์การบริหารส่วนจังหวัดเป็นอัตราร้อยละสี่สิบของค่าตอบแทนที่ได้รับภายในกำหนดสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับ เพื่อเป็นรายได้ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด และให้ค่าตอบแทนส่วนที่เหลือตกเป็นรายได้ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่ดินที่ได้รับอนุญาตตั้งอยู่ ในกรณีที่ที่ดินดังกล่าวไม่ได้ตั้งอยู่ในเขตขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ให้ค่าตอบแทนที่ได้รับตามวรรคหนึ่งตกเป็นรายได้ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นทั้งหมด (มาตรา ๙/๑ แก้ไขตามมาตรา ๓ แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายที่ดิน (ฉบับที่ ๑๑) พ.ศ. ๒๕๕๑)

มาตรา ๑๐ ที่ดินของรัฐที่มีได้มีบุคคลใดมีสิทธิครอบครองและมีใช้สาธารณสมบัติของแผ่นดินอันราษฎรใช้ประโยชน์ร่วมกันนั้น ให้อธิบดีมีอำนาจจัดหาผลประโยชน์ ในการจัดหาผลประโยชน์ ให้รวมถึงจัดทำที่ดินใช้ประโยชน์ได้ ซ้ำขาย แลกเปลี่ยน ให้เช่า และให้เช่าซื้อ

หลักเกณฑ์และวิธีการจัดหาผลประโยชน์ ให้กำหนดโดยกฎกระทรวง^๒ แต่สำหรับการขาย การแลกเปลี่ยน และการให้เช่าซื้อที่ดินต้องได้รับอนุมัติจากรัฐมนตรี

การดำเนินการจัดหาผลประโยชน์ตามความใน มาตรา^๓ ให้คำนึงถึง การที่จะสงวนที่ดินไว้ให้อนุชนรุ่นหลังด้วย

มาตรา ๑๑ การจัดหาผลประโยชน์ซึ่งที่ดินของรัฐตามนัยดังกล่าว มาในมาตราก่อนนี้ รัฐมนตรีจะมอบหมายให้ทบวงการเมืองอื่นเป็นผู้จัดหาผลประโยชน์สำหรับรัฐ หรือบำรุงท้องถิ่นก็ได้ ทั้งนี้ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง^๔

มาตรา ๑๐๘ ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา ๙ อยู่ก่อนวันที่ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับนี้ใช้บังคับ^๕ พนักงานเจ้าหน้าที่หรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายจากพนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจแจ้งเป็นหนังสือให้ผู้ฝ่าฝืนปฏิบัติตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด^๔ ถ้าผู้ฝ่าฝืนเพิกเฉยหรือไม่ปฏิบัติตามให้ถูกต้องตามระเบียบ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีคำสั่งเป็นหนังสือให้ผู้ฝ่าฝืนออกจากที่ดินและหรือรื้อถอนสิ่งปลูกสร้างในที่ดินนั้นภายในระยะเวลา

^๒ กฎกระทรวง ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๐๐)

^๓ ระเบียบของคณะกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติ ฉบับที่ ๓ (พ.ศ. ๒๕๑๕)

^๔ ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๙๖ (พ.ศ. ๒๕๑๕) เริ่มใช้บังคับตั้งแต่วันที่ ๔ มีนาคม ๒๕๑๕

ที่กำหนด ถ้าไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินห้าพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ในการกำหนดระเบียบตามวรรคหนึ่ง คณะกรรมการจะกำหนดให้ผู้ฝ่าฝืนต้องเสียค่าตอบแทนในการใช้ที่ดินนั้นให้แก่รัฐหรือราชการบริหารส่วนท้องถิ่นด้วยก็ได้

(ความเดิมถูกยกเลิก และให้ใช้ความที่พิมพ์ไว้แทนโดยข้อ ๑๑ แห่งประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ ๙๖ (พ.ศ. ๒๕๑๕))

มาตรา ๑๐๘ ทวิ นับตั้งแต่วันที่ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับนี้ใช้บังคับ ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา ๙ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปีหรือปรับไม่เกินห้าพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าความผิดตามวรรคหนึ่งได้กระทำแก่ที่ดินซึ่งเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินที่ประชาชนใช้ร่วมกัน หรือที่ใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปีหรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าความผิดตามวรรคสองได้กระทำเป็นเหตุที่เกินกว่าห้าสิบไร่ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปีหรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

ในกรณีที่คำพิพากษาว่าผู้ใดกระทำความผิดตามมาตรานี้ ศาลมีอำนาจสั่งในคำพิพากษาให้ผู้กระทำความผิด คนงาน ผู้รับจ้าง ผู้แทน และบริวารของผู้กระทำความผิดออกไปจากที่ดินนั้นด้วย

บรรดาเครื่องมือ เครื่องใช้ สัตว์พาหนะ ยานพาหนะ หรือเครื่องจักรกลใดๆ ซึ่งบุคคลได้ใช้ในการกระทำความผิด หรือได้ใช้เป็นอุปกรณ์ให้ได้รับผลในการกระทำความผิดดังกล่าวให้ริบเสียทั้งสิ้นไม่ว่าจะมีผู้ถูกลงโทษตามคำพิพากษาหรือไม่”

มาตรา ๑๐๘ ตรี ผู้ใดขัดขวางหรือไม่ให้ความสะดวกต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา ๖๖ ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท

(มาตรา ๑๐๘ ทวิ และมาตรา ๑๐๘ ตรี เพิ่มเติมโดยข้อ ๑๑ แห่งประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ ๙๖ (พ.ศ. ๒๕๑๕))

มาตรา ๑๐๙ ผู้ใดฝ่าฝืน หรือไม่ปฏิบัติตามมาตรา ๓๔^๕ มาตรา ๖๓^๖ หรือมาตรา ๓/๔ มีความผิดต้องระวางโทษปรับไม่เกินสองพันบาทหรือจำคุกไม่เกินสามเดือนหรือทั้งปรับทั้งจำ

^๕ มาตรา ๓๔ ถูกยกเลิกทั้งหมด โดยประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๔๙ (พ.ศ. ๒๕๐๒)

(สำเนา)

กฎกระทรวง

ฉบับที่ ๒๖ (พ.ศ. ๒๕๖๖)

ออกตามความในพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน

พ.ศ. ๒๕๖๖/

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๕ แห่งพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. ๒๕๖๖/ และมาตรา ๘๘ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๓๓๔ ลงวันที่ ๑๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๔ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ออกกฎกระทรวงไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑. ทบวงการเมืองผู้มีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษาที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน สำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันหรือใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะ ประสงค์จะให้มีหนังสือสำคัญสำหรับที่ดินแปลงใด ให้แสดงความประสงค์ต่ออธิบดี

ข้อ ๒. เมื่อได้รับคำขอตามข้อ ๑ ให้อธิบดีจัดให้มีการสอบสวนและรังวัดทำแผนที่ตามวิธีการรังวัดเพื่อออกหนังสือแสดงสิทธิในที่ดิน และประกาศการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่ดินให้ประชาชนทราบมีกำหนดสามสิบวัน โดยปิดไว้ในที่เปิดเผย ณ สำนักงานที่ดินจังหวัด หรือสำนักงานที่ดินสาขาหนึ่งฉบับ ณ ที่ว่าการอำเภอหรือกิ่งอำเภอท้องที่ หรือที่ทำการเขตหนึ่งฉบับ ณ ที่ทำการกำนันหนึ่งฉบับ และในบริเวณที่ดินนั้นหนึ่งฉบับ สำหรับในเขตเทศบาลให้ปิดไว้ ณ สำนักงานเทศบาลอีกหนึ่งฉบับด้วย ในประกาศดังกล่าวให้มีแผนที่แสดงแนวเขตที่ดินที่จะออกหนังสือสำคัญสำหรับที่ดินแปลง และกำหนดระยะเวลาที่ผู้มีส่วนได้เสียจะคัดค้านไว้ด้วย ซึ่งต้องไม่น้อยกว่าสามสิบวัน นับแต่วันประกาศ ถ้าไม่มีผู้คัดค้านให้ดำเนินการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่ดินแปลงต่อไป

ในกรณีที่ผู้คัดค้านให้อธิบดีรื้อการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่ดินแปลงไว้แล้วดำเนินการ ดังนี้

(๑) ในกรณีที่ผู้คัดค้านไม่มีหลักฐานแสดงสิทธิในที่ดินตามประมวลกฎหมายที่ดิน และไม่ไปใช้สิทธิทางศาลภายในหกสิบวันนับแต่วันที่คัดค้านให้ออกหนังสือสำคัญสำหรับที่ดินแปลงได้ หากผู้คัดค้านไปใช้สิทธิทางศาลให้อธิบดีรื้อการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่ดินแปลงเฉพาะส่วนที่คัดค้านจนกว่าจะได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดของศาลแสดงว่าผู้คัดค้านไม่มีสิทธิในที่ดินนั้น

(๒) ในกรณีที่ผู้คัดค้านมีหลักฐานแสดงสิทธิในที่ดินตามประมวลกฎหมายที่ดิน ให้รื้อการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่ดินแปลงเฉพาะส่วนที่คัดค้านไว้ก่อน และให้ผู้ว่าราชการจังหวัดตรวจสอบสิทธิในที่ดินของผู้คัดค้านว่าได้มาโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ ถ้าปรากฏว่าได้มาโดยไม่ชอบให้ออกหนังสือสำคัญสำหรับที่ดินแปลงและแจ้งให้ผู้คัดค้านทราบภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ทราบผลการตรวจสอบ และถ้าปรากฏว่าได้มาโดยชอบ ให้แจ้งผู้คัดค้านทราบโดยเร็ว แล้วระงับการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่ดินแปลงเฉพาะส่วนนั้น

ข้อ ๓. หนังสือสำคัญสำหรับที่ดินให้ใช้แบบ ส.ธ. ๑ ท้ายกฎกระทรวงนี้

ข้อ ๔. หนังสือสำคัญสำหรับที่ดินให้ทำขึ้นสามฉบับมอบให้ผู้ดูแลรักษาถือไว้หนึ่งฉบับ และเก็บไว้ ณ สำนักงานที่ดินจังหวัดหรือสำนักงานที่ดินสาขาหนึ่งฉบับ และเก็บไว้ ณ กรมที่ดินหนึ่งฉบับ สำหรับฉบับที่เก็บไว้ ณ สำนักงานที่ดิน หรือกรมที่ดินจะจำลองเป็นรูปถ่ายก็ได้ และถือเสมือนเป็นต้นฉบับ

ข้อ ๕. ถ้าหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงชำรุดหรือสูญหายให้อธิบดีออกใบแทนให้

ให้ไว้ ณ วันที่ ๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๑๖

(ลงชื่อ) จอมพล ป. จารุเสถียร

(จอมพล ป. จารุเสถียร)

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

(ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๙๐ ตอนที่ ๑๐๖ ลงวันที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๕๑๖)

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้กฎกระทรวงฉบับนี้ คือ เนื่องจากมาตรา ๘ ตี แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดย คณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๓๓๔ ลงวันที่ ๑๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๕ บัญญัติว่า แบบ หลักเกณฑ์และวิธีการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง จึงจำเป็นต้องออกกฎกระทรวงฉบับนี้

(สำเนา)

กฎกระทรวง

ฉบับที่ ๔๕ (พ.ศ. ๒๕๓๓)

ออกตามความในพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน

พ.ศ. ๒๕๓๓

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๕ แห่งพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. ๒๕๓๓ และมาตรา ๘ ตี แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๓๓๔ ลงวันที่ ๑๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๔ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ออกกฎกระทรวงไว้ดังต่อไปนี้

ให้ยกเลิกความในข้อ ๒ แห่งกฎกระทรวง ฉบับที่ ๒๖ (พ.ศ. ๒๕๑๖) ออกตามความในพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. ๒๕๓๓ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“ข้อ ๒ เมื่อได้รับคำขอตามข้อ ๑ ให้อธิบดีจัดให้มีการสอบสวนและรังวัดทำแผนที่ตามวิธีการรังวัดเพื่อออกหนังสือแสดงสิทธิในที่ดิน และประกาศการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงให้ประชาชนทราบ มีกำหนดสามสิบวัน โดยปิดไว้ในที่เปิดเผย ณ สำนักงานที่ดินจังหวัดหรือสำนักงานที่ดินสาขาหนึ่งฉบับ ณ ที่ว่าการอำเภอหรือกิ่งอำเภอท้องที่หรือที่ทำการเขตหนึ่งฉบับ ณ ที่ทำการกำนันหนึ่งฉบับ และในบริเวณที่ดินนั้นหนึ่งฉบับ สำหรับในเขตเทศบาลให้ปิดไว้ ณ สำนักงานเทศบาลอีกหนึ่งฉบับด้วย ในประกาศดังกล่าวให้มีแผนที่แสดงแนวเขตที่ดินที่จะออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง และกำหนดระยะเวลาที่ผู้มีส่วนได้เสียจะคัดค้านไว้ด้วย ซึ่งต้องไม่น้อยกว่าสามสิบวันนับแต่วันประกาศ ถ้าไม่มีผู้คัดค้าน ให้ดำเนินการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงต่อไป

ในกรณีที่ผู้คัดค้านให้อธิบดีรื้อการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงไว้แล้วดำเนินการดังนี้

(๑) ในกรณีที่ผู้คัดค้านไม่มีหลักฐานแสดงสิทธิในที่ดินตามประมวลกฎหมายที่ดินและไม่ไปใช้สิทธิทางศาลภายในหกสิบวันนับแต่วันที่คัดค้าน ให้ออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงได้ หากผู้คัดค้านไปใช้สิทธิทางศาลให้รื้อการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงเฉพาะส่วนที่คัดค้านจนกว่าจะได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดของศาลแสดงว่าผู้คัดค้านไม่มีสิทธิในที่ดินนั้น

(๒) ในกรณีที่ผู้คัดค้านมีหลักฐานแสดงสิทธิในที่ดินตามประมวลกฎหมายที่ดิน ให้รื้อการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงเฉพาะส่วนที่คัดค้านไว้ก่อน และให้ผู้ว่าราชการจังหวัดตรวจสอบสิทธิในที่ดินของผู้คัดค้านว่าได้มาโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ ถ้าปรากฏว่าได้มาโดยชอบ ให้ออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงและแจ้งให้ผู้คัดค้านทราบภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ทราบผลการตรวจสอบ และถ้าปรากฏว่าได้มาโดยชอบ ให้แจ้งให้ผู้คัดค้านทราบโดยเร็ว แล้วระงับการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงเฉพาะส่วนนั้น”

ให้ไว้ ณ วันที่ ๓๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๓๓

พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้กฎกระทรวงฉบับนี้ คือ โดยที่กฎกระทรวง ฉบับที่ ๒๖ (พ.ศ. ๒๕๑๖) ออกตามความในพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. ๒๔๙๙ ได้กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงไว้ไม่เหมาะสม สมควรปรับปรุงหลักเกณฑ์และวิธีการดังกล่าวให้เหมาะสมยิ่งขึ้น จึงจำเป็นต้องออกกฎกระทรวงนี้

(สำเนา)

**ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี
ว่าด้วยการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ**

พ.ศ. ๒๕๔๕

โดยที่เห็นเป็นการสมควรปรับปรุงโครงสร้างอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ พ.ศ. ๒๕๓๔ ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการแก้ไขปัญหและป้องกันการบุกรุกที่ดินของรัฐอย่างเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น กับเพื่อให้การประสานนโยบายและการปฏิบัติระหว่างหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกันที่ดินของรัฐประเภทต่างๆ ให้เป็นไปตามกฎหมาย กฎ คำสั่ง ระเบียบ ข้อบังคับ และมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากร ทั้งในทางสังคม การเมือง การปกครองและเสริมสร้างความสมดุลมั่นคงแข็งแรงในทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนในระยะยาว

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๑ (๘) แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๔ นายกรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี จึงวางระเบียบไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ระเบียบนี้ เรียกว่า “ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ พ.ศ. ๒๕๔๕”

ข้อ ๒ ให้ใช้ระเบียบนี้ ตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ ๓ ให้ยกเลิกระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ พ.ศ. ๒๕๓๔

ข้อ ๔ ในระเบียบนี้

“หน่วยงานของรัฐ” หมายความว่า กระทรวง กรม หรือส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่นและมีฐานะเป็นกระทรวงหรือกรม ราชการส่วนภูมิภาค ราชการส่วนท้องถิ่น รัฐวิสาหกิจ และหน่วยงานอื่นของรัฐ “ที่ดินของรัฐ” หมายความว่า ที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินทุกประเภท เช่น ที่ป่าสงวนแห่งชาติ ที่สงวนหวงห้ามของรัฐ ที่สาธารณประโยชน์ และที่ราชพัสดุ เป็นต้น

“จังหวัด” หมายความว่า กรุงเทพมหานครด้วย

ข้อ ๕ ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่ง เรียกว่า “คณะกรรมการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ” เรียกโดยย่อว่า “กปร” ประกอบด้วย

(๑) รองนายกรัฐมนตรีที่นายกรัฐมนตรีมอบหมาย	ประธานกรรมการ
(๒) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์	รองประธานกรรมการ
(๓) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	กรรมการ
(๔) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย	กรรมการ
(๕) ปลัดกระทรวงกลาโหม	กรรมการ
(๖) ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์	กรรมการ
(๗) ปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	กรรมการ
(๘) ปลัดกระทรวงมหาดไทย	กรรมการ

(๙) อัยการสูงสุด	กรรมการ
(๑๐) ผู้อำนวยการสำนักงานประมาณ	กรรมการ
(๑๑) เลขาธิการคณะกรรมการกฤษฎีกา	กรรมการ
(๑๒) ผู้บัญชาการทหารบก	กรรมการ
(๑๓) ผู้บัญชาการทหารเรือ	กรรมการ
(๑๔) ผู้บัญชาการทหารอากาศ	กรรมการ
(๑๕) อธิบดีกรมธนารักษ์	กรรมการ
(๑๖) เลขาธิการสำนักงานการปฏิรูปที่ดิน เพื่อเกษตรกรรม	กรรมการ
(๑๗) อธิบดีกรมป่าไม้	กรรมการ
(๑๘) อธิบดีกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช	กรรมการ
(๑๙) อธิบดีกรมการปกครอง	กรรมการ
(๒๐) อธิบดีกรมที่ดิน	กรรมการ
(๒๑) ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประธาน กปร. แต่งตั้ง อีกไม่เกินสามคน	กรรมการ
(๒๒) รองปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมที่รับผิดชอบการปฏิบัติราชการ ของสำนักแก้ไขปัญหามลพิษที่ดินของรัฐ	กรรมการและเลขานุการ
(๒๓) ข้าราชการสำนักแก้ไขปัญหามลพิษที่ดิน ที่ดินของรัฐสำนักงานปลัดกระทรวง ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่ได้รับมอบหมายไม่เกินสองคน	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

ข้อ ๖ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิมีวาระดำรงตำแหน่งคราวละสองปีนับแต่วันที่ได้รับการแต่งตั้ง

ในกรณีที่กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งประธาน กปร. แต่งตั้ง พ้นจากตำแหน่งก่อนวาระ หรือในกรณีที่ประธาน กปร. แต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิเพิ่มขึ้นในระหว่างที่กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งแต่งตั้งไว้เดิมยังมีวาระอยู่ในตำแหน่ง ให้ผู้ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งแทน หรือเป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้รับแต่งตั้งเพิ่มขึ้นอยู่ในตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งได้รับการแต่งตั้งไว้เดิม

เมื่อกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิพ้นกำหนดตามวาระดังกล่าวในวาระหนึ่ง หากยังมีได้แต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิขึ้นใหม่ ให้กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งพ้นจากตำแหน่งตามวาระนั้นอยู่ในตำแหน่งเพื่อดำเนินการต่อไปจนกว่ากรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งได้รับแต่งตั้งใหม่เข้ารับหน้าที่

ข้อ ๗ นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระ ตามข้อ ๖ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิพ้นตำแหน่งเมื่อ

- (๑) ตาย
- (๒) ลาออก
- (๓) เป็นบุคคลล้มละลาย
- (๔) เป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถ
- (๕) ประธาน กปร. ให้ออก

(๖) ได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

ข้อ ๘ ให้ กพร. มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

(๑) เสนอนโยบายหรือแผนงานในการแก้ไขปัญหา และป้องกันการบุกรุกที่ดินของรัฐ ต่อคณะรัฐมนตรี

(๒) กำหนดมาตรการในการแก้ไขปัญหาและมาตรการในการป้องกันการบุกรุกที่ดินของรัฐ

(๓) กำหนด ติดตาม ดูแล และตรวจสอบให้หน่วยงานของรัฐ ดำเนินการให้เป็นไปตามนโยบาย แผนงาน มาตรการในการแก้ไขปัญหาและมาตรการในการป้องกันการบุกรุกที่ดินของรัฐ

(๔) รวบรวมข้อมูล เอกสารหลักฐาน และข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการครอบครองที่ดินของบุคคลใดๆ ในที่ดินของรัฐ

(๕) เรียกให้หน่วยงานของรัฐส่งข้อมูลเอกสารหลักฐานและข้อเท็จจริง หรือขอให้ส่งผู้แทนมาชี้แจงเพื่อประกอบการพิจารณาของ กพร. หรือคณะอนุกรรมการ หรือ คณะทำงานที่ กพร. แต่งตั้ง

(๖) ให้การสนับสนุนแก่หน่วยงานของรัฐในการดำเนินการแก้ไขปัญหาและป้องกันการบุกรุกที่ดินของรัฐในการขอตั้งงบประมาณ และในเรื่องอื่นๆ ตามความเหมาะสมสามารถปฏิบัติงานให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยความรวดเร็ว

(๗) แต่งตั้งคณะอนุกรรมการหรือคณะทำงานให้ปฏิบัติงานตามที่มอบหมาย

(๘) ให้หน่วยงานของรัฐและจังหวัดดำเนินการใดๆ ที่เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาและป้องกันการบุกรุกที่ดินของรัฐตามที่กำหนด

(๙) ดำเนินการหรือปฏิบัติงานอื่นใดที่เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหา และป้องกันการบุกรุกที่ดินของรัฐให้เป็นไปตามกฎหมาย กฎ คำสั่ง ระเบียบ ข้อบังคับ และมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้อง

ข้อ ๙ ให้สำนักแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ สำนักงานปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นฝ่ายเลขานุการของ กพร. กับให้มีอำนาจหน้าที่ประสานนโยบายการปฏิบัติระหว่างหน่วยงานของรัฐเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาและป้องกันการบุกรุกที่ดินของรัฐ ให้เป็นไปตามกฎหมาย กฎ คำสั่ง ระเบียบ ข้อบังคับ และมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องและตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผล และปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ กพร. มอบหมาย

ข้อ ๑๐ การดำเนินการแก้ไขปัญหาและป้องกันการบุกรุกที่ดินของรัฐก่อนระเบียบนี้ใช้บังคับ ให้ถือว่าเป็นการดำเนินการตามระเบียบนี้

ข้อ ๑๑ ให้นายกรัฐมนตรีรักษาการตามระเบียบนี้

ประกาศ ณ วันที่ ๒๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๕

พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร

(ทักษิณ ชินวัตร)

นายกรัฐมนตรี

(สำเนา)

ระเบียบของคณะกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติ ฉบับที่ ๓ (พ.ศ. ๒๕๑๕)
ว่าด้วยวิธีปฏิบัติในการแจ้งและออกคำสั่งแก่ผู้ฝ่าฝืนตามมาตรา ๙
แห่งประมวลกฎหมายที่ดินออกก่อนวันที่ประกาศของคณะปฏิวัติ
ฉบับที่ ๙๖ ลงวันที่ ๒๙ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๑๕ ใช้บังคับ

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๒๐ และมาตรา ๑๐๘ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๙๖ ลงวันที่ ๒๙ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๑๕ คณะกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติ กำหนดระเบียบไว้ดังนี้

หมวด ๑

บททั่วไป

ข้อ ๑. ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบว่าด้วยวิธีปฏิบัติในการแจ้งและออกคำสั่งแก่ผู้ฝ่าฝืนมาตรา ๙ แห่งประมวลกฎหมายที่ดินออกก่อนวันที่ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๙๖ ลงวันที่ ๒๙ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๑๕ ใช้บังคับ”^๑

ข้อ ๒. ให้ใช้ระเบียบนี้ตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ ๓. การแจ้งแก่ผู้ฝ่าฝืนมาตรา ๙ แห่งประมวลกฎหมายที่ดินออกก่อนวันที่ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๙๖ ลงวันที่ ๒๙ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๑๕ ใช้บังคับ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ดำเนินการดังนี้

(๑) ที่ดินที่สงวนหรือหวงห้ามไว้ เพื่อใช้ประโยชน์ของทางราชการ เมื่อทบวงการเมืองซึ่งมีหน้าที่ดูแลรักษาหรือใช้ประโยชน์ร้องขอให้พนักงานเจ้าหน้าที่แจ้งให้ผู้ฝ่าฝืนทราบ เพื่อปฏิบัติกรอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้

ก. ให้มาจัดการทำบันทึกไว้เป็นหลักฐานต่อทางราชการภายในเวลาที่กำหนดว่า ได้ครอบครองและทำประโยชน์ในที่ดินเป็นเนื้อที่เท่าใด ตั้งแต่เมื่อใดและจะออกไปจากที่ดินนั้นได้เมื่อใด

ข. ให้มาทำความเข้าใจ เพื่อเสียค่าตอบแทนตามอัตราและเวลาที่ทางราชการกำหนดให้

ค. เมื่อมีความจำเป็นอาจสั่งให้ผู้ฝ่าฝืนและบริวาร

(๒) ที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินที่ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกันให้มีคำสั่งให้ผู้ฝ่าฝืนออกไปจากที่ดิน เว้นแต่กรณีที่มีเหตุผลและความจำเป็นเป็นพิเศษ และไม่เป็นการกระทำให้เสื่อมเสียประโยชน์ในการที่ประชาชนจะใช้ที่ดินนั้น จะผ่อนผันให้อยู่อาศัยหรือใช้ประโยชน์เป็นการชั่วคราวโดยเสียค่าตอบแทนหรือไม่ก็ได้

(๓) ที่ดินที่ทางราชการมีโครงการจะจัดให้ประชาชนเช่าอยู่อาศัยและประกอบอาชีพ ให้แจ้งให้ผู้ฝ่าฝืนไปติดต่อกับเจ้าหน้าที่ผู้มีหน้าที่ในการจัดที่ดิน เพื่อรับคำวินิจฉัยเกี่ยวกับสิทธิในที่ดิน และเพื่อปฏิบัติตามระเบียบ ข้อบังคับ ข้อกำหนด และเงื่อนไขในการจัดที่ดินตามโครงการจัดที่ดินนั้นต่อไป

(๔) ที่ดินที่มีทรัพยากรธรรมชาติ เป็นต้นว่า ที่หิน ที่กรวด หรือที่ทราย ไม่ว่าที่ดินนั้น รัฐมนตรีจะได้ประกาศหวงห้ามไว้ตามมาตรา ๙ (๒) แห่งประมวลกฎหมายที่ดินแล้วหรือไม่ก็ตาม ถ้ามีผู้ฝ่าฝืน

^๑ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๙๖ ลงวันที่ ๒๙ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๕ เริ่มใช้บังคับตั้งแต่วันที่ ๔ มีนาคม ๒๕๑๕

เข้าไปทำด้วยประการใดๆ ให้เป็นการทำลายหรือทำให้เสื่อมสภาพหรือเป็นอันตรายแก่ทรัพยากรในที่ดิน ให้แจ้งให้ผู้บุกรุกกระทำการกระทำหรือสั่งให้ออกไปจากที่ดินนั้นและถ้าการกระทำนั้นก่อให้เกิดความเสียหายแก่สาธารณชน ให้ผู้ฝ่าฝืนแก้ไขการกระทำนั้นให้กลับคืนสู่สภาพเดิมด้วย

ข้อ ๔. การขอเช่าอยู่อาศัยหรือใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐเป็นการชั่วคราวให้ดำเนินการตามหมวด ๓ ว่าด้วยการขอเช่าอยู่อาศัยหรือขอใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐเป็นการชั่วคราว

หมวด ๒

การแจ้งและมีคำสั่งให้ผู้ฝ่าฝืนออกจากที่ดินของรัฐ

ข้อ ๕. การแจ้งของพนักงานเจ้าหน้าที่หรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายจากพนักงานเจ้าหน้าที่ให้แจ้งเป็นหนังสือมีสาระสำคัญ ดังต่อไปนี้

- (๑) ชื่อและชื่อสกุลของผู้ฝ่าฝืน
- (๒) ตำแหน่งที่ดินที่เข้าไปบุกรุก ยึดถือครอบครอง หรือใช้ประโยชน์
- (๓) กำหนดวิธีการ เงื่อนไข และระยะเวลาที่จะให้ผู้ฝ่าฝืนการปฏิบัติ

ข้อ ๖. การกำหนดระยะเวลาที่จะแจ้งให้ผู้ฝ่าฝืนออกจากที่ดิน หรือรื้อถอนสิ่งปลูกสร้างออกจากที่ดินของรัฐ ให้พิจารณา ดังนี้

- (๑) ในกรณีที่ผู้ฝ่าฝืนได้เข้าไปบุกรุก ยึดถือครอบครอง ได้ปลูกไม้ล้มลุกหรือธัญชาติไว้ ให้กำหนดเวลาแจ้งให้ออกจากที่ดินไม่น้อยกว่าสามสิบวันหลังจากการเก็บเกี่ยวพืชผลในที่ดินนั้นเสร็จแล้ว
- (๒) ในกรณีเป็นการบุกรุกยึดถือครอบครอง ตามข้อ ๓ (๔) ให้แจ้งให้ออกจากที่ดินที่บุกรุก หรือแจ้งให้รื้อถอนสิ่งปลูกสร้างโดยเร็ว แต่ต้องไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน นับแต่วันได้รับหนังสือแจ้ง
- (๓) การบุกรุกยึดถือครอบครองในกรณีอื่นนอกจาก (๑) และ (๒) ให้แจ้งให้ออกไปจากที่ดินนั้นภายในกำหนดที่แจ้ง แต่ต้องไม่น้อยกว่าเก้าสิบวันนับแต่วันที่ได้รับหนังสือแจ้ง

ข้อ ๗. การส่งหนังสือแจ้ง ให้ส่งทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับ เว้นแต่ท้องที่ใดไม่สะดวกในการส่งทางไปรษณีย์ตอบรับก็ให้จัดเจ้าหน้าที่นำไปส่ง

ในกรณีที่เจ้าหน้าที่นำไปส่งให้ปฏิบัติดังนี้

- (๑) ให้ผู้ฝ่าฝืนหรือผู้ที่บรรลุนิติภาวะแล้ว ซึ่งอยู่อาศัยในครอบครัวเดียวกันกับผู้ฝ่าฝืนนั้นลงชื่อรับหนังสือแจ้งในใบรับ แล้วเก็บเข้าเรื่องไว้เป็นหลักฐาน
- (๒) ในกรณีที่บุคคลดังกล่าวตาม (๑) ไม่ยอมลงชื่อก็ให้เจ้าหน้าที่ผู้นำส่งหนังสือแจ้งบันทึกเหตุการณ์และเหตุผลในการไม่ยอมรับหนังสือแจ้งไว้ และให้พยานอย่างน้อย ๒ คน ลงชื่อรับรองไว้ในบันทึกนั้นด้วย เมื่อผู้นำส่งหนังสือแจ้งได้ปฏิบัติตามดังกล่าวแล้วให้ถือว่าผู้ฝ่าฝืนได้รับหนังสือแจ้งแล้ว

ข้อ ๘. ผู้ฝ่าฝืนผู้ใดมีความจำเป็นไม่อาจจะปฏิบัติตามหนังสือแจ้งของพนักงานเจ้าหน้าที่ได้ให้ยื่นคำร้องขอผ่อนผันล่วงหน้าไม่น้อยกว่าสามสิบวัน ก่อนครบกำหนดตามระยะเวลาข้อ ๖ ถ้าพนักงานเจ้าหน้าที่หรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายจากพนักงานเจ้าหน้าที่เห็นสมควร ก็ให้อำนาจผ่อนผันได้ตามความจำเป็นแล้วแต่กรณี

ข้อ ๙. ในกรณีที่ผู้ฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามหนังสือแจ้ง ให้พนักงานเจ้าหน้าที่หรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายจากพนักงานเจ้าหน้าที่มีคำสั่งเป็นหนังสือสั่งไปยังผู้ฝ่าฝืนและกำหนดให้ผู้ฝ่าฝืนออกไปจากที่ดินนั้นภายในกำหนดสามสิบวัน นับแต่วันได้รับคำสั่งจากพนักงานเจ้าหน้าที่ หากผู้ฝ่าฝืนยังฝ่าฝืนอยู่ก็ให้ดำเนินคดีต่อไป

การมีคำสั่งและการส่งคำสั่งให้มีความในข้อ ๕ และข้อ ๗ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

หมวด ๓

การขอเช่าอยู่อาศัยหรือใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐ
เป็นการชั่วคราวและการเสียค่าตอบแทน

ข้อ ๑๐. การขอเช่าอยู่อาศัยและขอใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐเป็นการชั่วคราวให้ดำเนินการดังนี้

(๑) ให้ผู้ขอยื่นคำร้องตามแบบที่ทางราชการกำหนดต่อนายอำเภอ หรือปลัดอำเภอ ผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอซึ่งที่ดินนั้นตั้งอยู่ และผู้ขอจะต้องเป็นผู้ได้เข้ายึดถือครอบครองหรือใช้ประโยชน์ในที่ดินก่อนวันที่ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๙๖ ลงวันที่ ๒๙ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๑๕ ใช้บังคับ^๑

(๒) เมื่อได้รับคำร้องแล้ว ให้นายอำเภอหรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ ท้องที่หรือข้าราชการที่ได้รับมอบหมายออกไปตรวจสอบสภาพที่ดินจำนวนเนื้อที่ที่ครอบครองและการใช้ประโยชน์ในที่ดินนั้น

(๓) ผู้ได้รับผ่อนผันให้อยู่อาศัยหรือใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐจะต้องเสียค่าตอบแทนให้แก่องค์การบริหารส่วนจังหวัดในข้อ ๑๑ เว้นแต่กรณีขอยึดเวลาออกไปจากที่ดินตามข้อ ๘ จึงไม่ต้องเสียค่าตอบแทน

ข้อ ๑๑. ค่าตอบแทนในการเช่าอยู่อาศัยและการใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดเป็นผู้กำหนด โดยถือตามอัตราค่าเช่าปานกลาง ซึ่งมีการเช่าอยู่ในท้องที่นั้นในวันยื่นคำขอตามข้อ ๑๐ (๑)

ข้อ ๑๒. ผู้ได้รับผ่อนผันให้เช่าอยู่อาศัยหรือใช้ประโยชน์ที่ดินจะต้องปฏิบัติตามนี้

(๑) ต้องชำระค่าตอบแทน ณ สำนักงานที่ดินอำเภอ หรือกิ่งอำเภอต่อนายอำเภอ หรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอท้องที่ ตามจำนวนและเวลาที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดกำหนด

(๒) ต้องใช้ประโยชน์ที่ดินนั้นตามประเภทของกิจการด้วยตนเอง

(๓) ต้องประกอบกิจการตามเขตและเนื้อที่ที่ได้รับผ่อนผันและในการนี้ผู้ได้รับการผ่อนผันให้อยู่อาศัยหรือใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐ ต้องปักหลักเขตให้เป็นหลักฐานแน่นอน

(๔) ปฏิบัติการอื่นใดตามเงื่อนไขที่พนักงานเจ้าหน้าที่กำหนดให้ปฏิบัติเป็นการเฉพาะราย

ข้อ ๑๓. ในกรณีที่ผู้ได้รับการผ่อนผันให้เช่าอยู่อาศัยหรือใช้ประโยชน์ที่ดินไม่ปฏิบัติตามข้อ ๑๒ ไม่ว่าจะเป็นกรณีหนึ่งกรณีใด เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่เห็นสมควรให้มีหนังสือแจ้งให้ปฏิบัติให้ถูกต้อง และถ้าเห็นว่าไม่สมควรจะให้อยู่อาศัยหรือใช้ประโยชน์ในที่ดินนั้นต่อไปแล้ว ให้นำความในข้อ ๕ ข้อ ๖ ข้อ ๗ ข้อ ๘ และข้อ ๙ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ให้ไว้ ณ วันที่ ๑๙ เมษายน ๒๕๑๕

(ลงชื่อ) พ่วง สุวรรณรัฐ

(นายพ่วง สุวรรณรัฐ)

ปลัดกระทรวงมหาดไทย ผู้ใช้อำนาจของ

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

ประธานคณะกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติ

(สำเนา)

**ระเบียบกระทรวงมหาดไทย
ว่าด้วยการสอบสวนเกี่ยวกับการบุกรุกที่หรือทางสาธารณประโยชน์
พ.ศ. ๒๕๓๙**

เพื่อให้การสอบสวนข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการบุกรุกที่หรือทางสาธารณประโยชน์เป็นไปด้วยความถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย กระทรวงมหาดไทยจึงออกระเบียบไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการสอบสวนข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการบุกรุกที่หรือทางสาธารณประโยชน์ พ.ศ. ๒๕๓๙”

ข้อ ๒ ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันประกาศเป็นต้นไป

ข้อ ๓ บรรดาระเบียบ ข้อบังคับ และคำสั่งอื่นใด ในส่วนที่กำหนดไว้แล้วในระเบียบนี้ หรือซึ่งขัดหรือแย้งกับระเบียบนี้ ให้ใช้ระเบียบนี้แทน

ข้อ ๔ ในระเบียบนี้

“ผู้มีอำนาจหน้าที่ในการสอบสวน” หมายถึง เจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้หนึ่งผู้ใดหรือคณะกรรมการสอบสวนที่ผู้ว่าราชการจังหวัดหรือปลัดกรุงเทพมหานครแต่งตั้งแล้วแต่กรณี

“ผู้มีส่วนได้เสีย” หมายถึง

(๑) ผู้ที่มีผลประโยชน์ได้เสียเกี่ยวข้องกับการบุกรุกที่หรือทางสาธารณประโยชน์

(๒) ผู้ที่เป็นญาติเกี่ยวข้องกับผู้บุกรุกตาม (๑) ได้แก่เป็นบุพการี หรือผู้สืบสันดานไม่ว่าชั้นใดๆ หรือเป็นพี่น้อง หรือเป็นลูกพี่ลูกน้องนับได้เพียงภายในสามชั้น หรือเป็นญาติ เกี่ยวพันทางแต่งงาน นับได้เพียงสองชั้น

(๓) เป็นหรือเคยเป็นผู้แทนโดยชอบธรรมของบุคคลตาม (๑)

(๔) เป็นเจ้าหนี้หรือลูกหนี้ หรือเป็นนายจ้าง หรือเคยเป็นนายจ้างของบุคคลตาม (๑)

ข้อ ๕ การแต่งตั้งผู้มีอำนาจหน้าที่ในการสอบสวน

(๑) เมื่อมีการฉ้อฉลสมควรจะต้องสอบสวนข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการบุกรุกที่หรือทางสาธารณประโยชน์ ให้ผู้ว่าราชการจังหวัด หรือปลัดกรุงเทพมหานคร แต่งตั้งผู้มีอำนาจหน้าที่ในการสอบสวนขึ้น

(๒) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเกี่ยวกับการบุกรุกที่หรือทางสาธารณประโยชน์นั้น ไม่สมควรจะได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในการสอบสวน

(๓) เมื่อมีการคัดค้านหรือโต้แย้งว่า ผู้มีอำนาจหน้าที่ในการสอบสวนมีส่วนได้เสียในเรื่องที่มีการสอบสวนให้ผู้ว่าราชการจังหวัดหรือปลัดกรุงเทพมหานครแล้วแต่กรณีพิจารณาสั่งการตามเห็นสมควร

ข้อ ๖ การสอบสวนให้ผู้มีอำนาจหน้าที่ในการสอบสวนดำเนินการดังนี้

(๑) สอบสวนถึงประวัติความเป็นมา สภาพของที่ดิน อาณาเขตเนื้อที่และการใช้ประโยชน์ของที่ดินแปลงนั้นๆ โดยชัดเจน นอกจากนี้ให้สอบสวนในประเด็นที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้ด้วย

ก. ที่ดินที่ทางราชการสงวนหวงห้ามไว้นั้น ได้สงวนหวงห้ามไว้ ตั้งแต่เมื่อใด ผู้ใดประกาศสงวนหวงห้าม อาศัยอำนาจตามกฎหมายใด มีหลักฐานอย่างใดบ้าง ประชาชนได้ใช้ประโยชน์ร่วมกันมาอย่างไร ตั้งแต่เมื่อใด ในปัจจุบันยังใช้ประโยชน์ร่วมกันอยู่ หรือเลิกใช้แล้วตั้งแต่เมื่อใด เพราะเหตุใด

ข. ทางน้ำ หนอง บึง นั้น ประชาชนได้ใช้ประโยชน์ร่วมกันมาอย่างใด มีบริเวณ ดินขึ้นหรือไม่เพียงใด การขึ้นดินนั้น เป็นไปในลักษณะใด กล่าวคือ มีบุคคลทำให้เกิดขึ้นหรือเป็นไป โดยธรรมชาติ

ค. ถนน ทางเดิน นั้นมีความเป็นมาอย่างไร กล่าวคือ เจ้าของที่ดินอุทิศให้โดยตรง หรือโดยปริยาย หรืออย่างใด ทางเส้นนี้เริ่มจากที่ใดถึงที่ใด ใช้กันอย่างไร เป็นทางซึ่งสาธารณชนใช้หรือ ใช้เฉพาะเจ้าของที่ดินในละแวกนั้น

ง. ที่ชายตลิ่งนั้น ตามปกติน้ำท่วมถึงหรือไม่ เพียงใด ท่วมถึงทุกปีหรือไม่ เป็นระยะเวลานานเท่าใด ประชาชนได้ใช้ประโยชน์ร่วมกันหรือไม่ เพียงไร หรือมีผู้ใดใช้ประโยชน์หรือไม่

(๒) จัดทำแผนที่สังเขป แสดงเขตที่หรือทางสาธารณประโยชน์ที่ดินข้างเคียงและ ส่วนที่มีผู้บุกรุกเพื่อประกอบการพิจารณาด้วย

(๓) สอบสวนผู้สูงอายุ และผู้ปกครองท้องที่ทั้งในอดีตและปัจจุบันที่เคยรู้เห็นหรือ ใช้ประโยชน์ในที่หรือทางสาธารณประโยชน์นั้นมาก่อนเป็นหลัก

(๔) ในกรณีที่มีผู้เกี่ยวข้องประสงค์จะนำพยานหลักฐานอื่นมาเพิ่มเติมสำนวน การสอบสวน หรือประสงค์จะให้ผู้มีอำนาจหน้าที่ในการสอบสวนทำการสอบสวนพยานบุคคลใดหรือ รวบรวมพยานหลักฐานอื่นใด ให้ผู้มีอำนาจหน้าที่ในการสอบสวนพิจารณาดำเนินการตามความจำเป็นและ สมควรโดยให้ความเป็นธรรมแก่คู่กรณีทุกฝ่ายด้วย

(๕) สรุปข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานให้ผู้ถูกร้องเรียนว่ากระทำการบุกรุกทราบ ถ้าผู้ถูกร้องเรียนว่ากระทำการบุกรุกยอมรับ ก็ให้บันทึกถ้อยคำไว้เป็นหลักฐาน แต่ถ้าผู้ร้องให้ถ้อยคำ ปฏิเสธหรือไม่ยอมรับ ให้ผู้มีอำนาจหน้าที่ในการสอบสวนดำเนินการสอบสวนข้อเท็จจริงว่าผู้ร้องได้ที่ดินมา อย่างไร ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ ครอบครองทำประโยชน์อย่างไร เมื่อใด

(๖) เมื่อผู้มีอำนาจหน้าที่ในการสอบสวนได้ดำเนินการตาม (๕) แล้ว ให้แจ้งให้คู่กรณี ทุกฝ่ายได้รับทราบข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานจากการสอบสวน ซึ่งรวมทั้งข้อกล่าวหาข้อปฏิเสธ หรือ ข้อเท็จจริงที่เป็นผลร้ายต่อคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง พร้อมทั้งแจ้งให้คู่กรณีดังกล่าวทราบว่า สามารถจะนำเสนอ ข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน ทั้งพยานบุคคลและพยานเอกสารของตนเองได้ ในระยะเวลาอันสมควร ซึ่งผู้มีอำนาจหน้าที่ในการสอบสวนจะเป็นผู้พิจารณากำหนดระยะเวลาดังกล่าวตามความจำเป็นแล้วแต่กรณี

(๗) การแจ้งตาม (๕) และ (๖) ให้คำนึงถึงความเสี่ยงภัยหรือความปลอดภัยซึ่งอาจ เกิดแก่พยานด้วย

ข้อ ๗ ในการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวนี้ผู้มีอำนาจหน้าที่ในการสอบสวนต้องวางตัวเป็นกลาง ไม่ลำเอียง ไม่ชี้นำ ช่มชู้ หรือหลอกลวง หรือใช้วิธีการอื่นใด ในทำนองเดียวกันต่อคู่กรณีหรือพยาน เพื่อให้ คู่กรณีหรือพยานเสนอข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานโดยจำยอม

ข้อ ๘ เมื่อดำเนินการเสร็จแล้วให้สรุปสำนวนเสนอผู้ว่าราชการจังหวัดหรือปลัดกรุงเทพมหานคร แล้วแต่กรณี โดยให้ผู้มีอำนาจหน้าที่ในการสอบสวนรายงานประกอบไว้ในสำนวนด้วยว่า ได้ดำเนินการ ตามขั้นตอนในข้อ ๖ แล้ว และในการเปิดโอกาสให้คู่กรณีทุกฝ่ายได้รับทราบข้อกล่าวหา ข้อปฏิเสธ รวมทั้ง การให้คู่กรณีทุกฝ่ายนำพยานหลักฐานมาสืบเพิ่มเติมนั้น ผู้มีอำนาจหน้าที่สอบสวนได้ให้ระยะเวลาในแต่ละ ขั้นตอนเท่าใด และให้ผู้ว่าราชการจังหวัดหรือปลัดกรุงเทพมหานครพิจารณาสั่งการหรือดำเนินการตามที่ เห็นสมควรรวมทั้งแจ้งให้คู่กรณีทราบ

ประกาศ ณ วันที่ ๒๗ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๓๙

(ลงชื่อ) **บรรหาร ศิลปอาชา**

(นายบรรหาร ศิลปอาชา)

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

(สำเนา)

ระเบียบกระทรวงมหาดไทย
ว่าด้วยการมอบหมายให้สภาตำบลหรือองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นช่วยเหลือ
ในการดำเนินการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง
พ.ศ. ๒๕๔๓

ด้วยกระทรวงมหาดไทยเห็นสมควร ปรับปรุงระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการมอบหมายให้สภาตำบลช่วยเหลือควบคุมการดำเนินการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง พ.ศ. ๒๕๑๙ ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น สอดคล้องกับพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. ๒๕๓๗ โดยให้ครอบคลุมถึงกรุงเทพมหานคร องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล เมืองพัทยา และราชการส่วนท้องถิ่นอื่นที่มีกฎหมายจัดตั้งขึ้นด้วย กระทรวงมหาดไทยจึงออกระเบียบไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการมอบหมายให้สภาตำบลหรือองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นช่วยเหลือในการดำเนินการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง พ.ศ. ๒๕๔๓”

ข้อ ๒ ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป

ข้อ ๓ ให้ยกเลิก

(๑) ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการมอบหมายให้สภาตำบลมีส่วนช่วยเหลือควบคุมการดำเนินการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง พ.ศ. ๒๕๑๙

(๒) ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการมอบหมายให้สภาตำบลมีส่วนช่วยเหลือควบคุมการดำเนินการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๗

ข้อ ๔ ในระเบียบนี้

“สภาตำบล” หมายถึง สภาตำบลตามกฎหมายว่าด้วยสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล

“องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น” หมายถึง กรุงเทพมหานคร องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล เมืองพัทยา องค์การบริหารส่วนตำบล และราชการส่วนท้องถิ่นที่มีกฎหมายจัดตั้งขึ้น

“ผู้บริหารท้องถิ่น” หมายถึง ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด นายกเทศมนตรี นายกเมืองพัทยา และประธานกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบล

“สภาท้องถิ่น” หมายถึง สภากรุงเทพมหานคร สภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด สภาเทศบาล สภาเมืองพัทยา และสภาองค์การบริหารส่วนตำบล

“นายอำเภอ” ให้ความหมายรวมถึง ผู้อำนวยการเขต ปลัดอำเภอ ผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ

ข้อ ๕ ภายในเดือนมีนาคมของทุกปี ให้จังหวัดส่งอำเภอทุกอำเภอในเขตจังหวัด ทำการสำรวจที่ดินสาธารณะประโยชน์ในเขตท้องที่ของตนว่ายังไม่มีหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงเป็นจำนวนเท่าใด สมควรดำเนินการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงไว้เป็นหลักฐานหรือไม่ เพียงใด พร้อมทั้งเหตุผล แล้วรายงานให้จังหวัดทราบเพื่อรายงานกรมที่ดินตามแบบท้ายระเบียบนี้

ในการสำรวจนี้ อำเภอมอบหมายให้สภาตำบลหรือองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมมือช่วยเหลือในการสอบสวนประวัติ นำข้อมูลมาจัดทำบัญชีและปฏิบัติการอื่นๆ เท่าที่สภาตำบลหรือองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถทำได้

เมื่อท้องที่อำเภอใดได้ออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงครบถ้วนหมดในปีใดแล้ว ปีต่อไปให้อำเภอนั้นจัดการสำรวจตามข้อนี้ได้

ข้อ ๖ หลังจากทำการสำรวจแล้ว เมื่อเจ้าหน้าที่ได้ออกไปทำการรังวัดเพื่อออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง ณ ท้องที่ใด ให้สภาตำบลหรือองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นให้ความร่วมมือและช่วยเหลือประสานงานกับเจ้าหน้าที่ดังกล่าว ดังนี้

(๑) ชี้แจงและประกาศให้ราษฎรในท้องที่ทราบ

(๒) ให้ความอนุเคราะห์และให้ความสะดวกแก่เจ้าหน้าที่ในเรื่องที่พัก ความปลอดภัย การติดต่อนัดหมายกับเจ้าของที่ดินข้างเคียง

(๓) ช่วยแก้ไขปัญหายุ่งยาก และข้อขัดข้องต่างๆ หากจะเกิดขึ้น

(๔) ปฏิบัติการอื่นๆ ตามที่เห็นสมควร เพื่อให้การดำเนินการได้เสร็จเรียบร้อย สมความมุ่งหมาย

ข้อ ๗ เพื่อให้การรังวัดในการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงได้เป็นไปโดยถูกต้อง ได้เนื้อที่ และขอบเขตที่แท้จริง เมื่อเจ้าหน้าที่จะไปทำการรังวัดเพื่อออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงแปลงใด ในท้องที่ใด นายอำเภอจะได้แจ้งให้สภาตำบลหรือองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นทราบ ให้สภาตำบลหรือองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมอบหมายผู้แทนไปช่วยควบคุมดูแลการรังวัดของเจ้าหน้าที่ หากเห็นว่า เป็นการไม่ถูกต้องด้วยประการใด ให้ประธานสภาตำบลหรือผู้บริหารท้องถิ่นแจ้งให้นายอำเภอทราบด้วย

เมื่อเจ้าหน้าที่ได้รับแจ้งจากประธานสภาตำบลหรือผู้บริหารท้องถิ่นตามความในวรรคหนึ่งแล้ว ให้ระงับการรังวัดและการดำเนินการไว้ก่อนจนกว่าจะได้รับคำสั่งจากนายอำเภอ

ข้อ ๘ ในกรณีที่ปรากฏว่า การรังวัดเพื่อออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงแปลงใดได้เนื้อที่น้อยไปจากหลักฐานเดิม โดยไม่ปรากฏว่ามีผู้บุกรุก ให้ออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงตามผลการรังวัดดังกล่าวไปก่อน แล้วให้นายอำเภอสอบสวนข้อเท็จจริงว่า ที่ดินสาธารณะประโยชน์แปลงนั้นน้อยไปเพราะเหตุใด มีจำนวนเนื้อที่เท่าใด โดยขอความเห็นต่อสภาตำบลหรือองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อประกอบการพิจารณา หากสภาตำบลหรือองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นไม่มีความเห็นเป็นอย่างอื่นภายในสามสิบวัน ให้ดำเนินการต่อไป

ข้อ ๙ ในกรณีที่ปัญหาว่า ที่ดินสาธารณะประโยชน์แห่งใดสมควรจะคงสภาพเพื่อทำการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงไว้เป็นหลักฐาน หรือสมควรจะถอนสภาพเพื่อนำมาจัดสรรให้ราษฎรทำกิน หรือจัดประโยชน์อย่างอื่น หรือกรณีที่มิใช่ผู้บุกรุกสมควรจะดำเนินการขับไล่หรือไม่ เมื่อนายอำเภอร้องขอให้สภาตำบลหรือองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นนัดประชุมพิจารณาให้ความเห็น โดยให้ประชาชน ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา หน่วยงานของรัฐหรือองค์การเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมตัดสินใจร่วมกับสภาตำบลหรือสภาท้องถิ่นด้วย แล้วส่งผลการประชุมให้นายอำเภอเพื่อดำเนินการต่อไป

ข้อ ๑๐ ในการมอบหมายให้ผู้ใดเป็นผู้แทนสภาตำบลหรือองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นตามข้อ ๗ การประชุมให้ความเห็นชอบตามข้อ ๘ และการพิจารณาให้ความเห็นตามข้อ ๙ ให้สภาตำบลหรือองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ทำรายงานการประชุมไว้เป็นหลักฐานทุกครั้ง

ข้อ ๑๑ ในการที่สภาตำบลหรือองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ให้ความช่วยเหลือในการรังวัด เพื่อก่อหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงแก่ทางราชการตามระเบียบนี้ สภาตำบลหรือองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น อาจได้รับการช่วยเหลือค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับค่าตอบแทน ค่าจ้าง และค่าเบี้ยเลี้ยงตามอัตราที่กรมที่ดินจะกำหนด โดยความเห็นชอบของกระทรวงการคลัง

ประกาศ ณ วันที่ ๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๓

(ลงชื่อ) **วัฒนา อัศวเหม**

(นายวัฒนา อัศวเหม)

รัฐมนตรีช่วยว่าการฯ ปฏิบัติราชการแทน

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

(ประกาศในราชกิจจานุเบกษาฉบับประกาศทั่วไป เล่ม ๑๑๓ ตอนพิเศษ ๔๓ ง วันที่ ๘ พฤษภาคม ๒๕๔๓)

(สำเนา)

ระเบียบกระทรวงมหาดไทย
ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการอนุญาต ตามมาตรา ๙
แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน
พ.ศ. ๒๕๔๓

โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการอนุญาต ตามมาตรา ๙ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น เนื่องจากบทบัญญัติมาตรา ๙ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน ได้กำหนดให้การอนุญาตของพนักงานเจ้าหน้าที่ต้องอยู่ภายใต้บังคับกฎหมายว่าด้วยการเหมืองแร่และการป่าไม้ ซึ่งกระทรวงอุตสาหกรรม ได้มีกฎกระทรวงฉบับที่ ๓/๓ (พ.ศ. ๒๕๓๙) ออกตามความในพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. ๒๕๑๐ ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๓๙ กำหนดให้หินทุกชนิดเป็นหินประดับหรือหินอุตสาหกรรม ทำให้การขออนุญาตระเบิดและย่อยหินในที่ดินของรัฐ ตามมาตรา ๙ แห่งประมวลกฎหมายที่ดินยุติลง ประกอบกับกระทรวงมหาดไทยได้ประกาศยกเลิกอำนาจหน้าที่ของนายอำเภอหรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอในการปฏิบัติการตามประมวลกฎหมายที่ดินในบางท้องที่ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยจึงออกระเบียบไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการอนุญาตตามมาตรา ๙ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. ๒๕๔๓”

ข้อ ๒ ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันประกาศเป็นต้นไป

ข้อ ๓ ให้ยกเลิกระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการอนุญาตตามมาตรา ๙ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. ๒๕๓๕

บรรดาระเบียบ ข้อบังคับ และคำสั่งอื่นใด ในส่วนที่กำหนดไว้แล้วในระเบียบนี้ หรือซึ่งขัด หรือแย้งกับระเบียบนี้ ให้ใช้ระเบียบนี้แทน

ข้อ ๔ ในระเบียบนี้

“คณะกรรมการ” หมายความว่า คณะกรรมการพิจารณาเรื่องราวขออนุญาตประกอบกิจการ ตามมาตรา ๙ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน

“คณะกรรมการประจำจังหวัด” หมายความว่า คณะกรรมการพิจารณาเรื่องราวขออนุญาตประกอบกิจการตามมาตรา ๙ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน ประจำจังหวัด

“แหล่งดินลูกรัง” หมายความว่า บริเวณที่ทางราชการกำหนดไว้เป็นพื้นที่ขุดดินลูกรัง

ข้อ ๕ ให้อธิบดีกรมที่ดินรักษาการตามระเบียบนี้ และให้มีอำนาจตามความและวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติตามระเบียบนี้

หมวด ๑

คณะกรรมการ

ข้อ ๖ คณะกรรมการประกอบด้วย

(๑) อธิบดีกรมที่ดิน

เป็นประธานกรรมการ

(๒) ผู้แทนกระทรวงกลาโหม

เป็นกรรมการ

(๓) ผู้แทนกระทรวงศึกษาธิการ	เป็นกรรมการ
(๔) ผู้แทนกระทรวงอุตสาหกรรม	เป็นกรรมการ
(๕) ผู้แทนกรมการปกครอง	เป็นกรรมการ
(๖) ผู้แทนกรมการผังเมือง	เป็นกรรมการ
(๗) ผู้แทนกรมโยธาธิการ	เป็นกรรมการ
(๘) ผู้แทนสำนักงานตำรวจแห่งชาติ	เป็นกรรมการ
(๙) ผู้แทนกรมทรัพยากรธรณี	เป็นกรรมการ
(๑๐) ผู้แทนกรมป่าไม้	เป็นกรรมการ
(๑๑) ผู้แทนกรมพัฒนาที่ดิน	เป็นกรรมการ
(๑๒) ผู้แทนสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม	เป็นกรรมการ
(๑๓) ผู้อำนวยการกองสำรวจและควบคุมที่ดินของรัฐ กรมที่ดิน	เป็นกรรมการ และเลขาธิการ
(๑๔) หัวหน้าฝ่ายควบคุมที่ดินของรัฐ กองสำรวจและควบคุมที่ดินของรัฐ กรมที่ดิน	เป็นกรรมการ และผู้ช่วยเลขาธิการ

ข้อ ๓/ ให้คณะกรรมการมีหน้าที่พิจารณาและเสนอความเห็นเกี่ยวกับการขออนุญาตประกอบกิจการตามมาตรา ๙ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน เฉพาะกรณีอธิบดีกรมที่ดินเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่

ข้อ ๔ คณะกรรมการประจำจังหวัด ประกอบด้วย

(๑) ผู้ว่าราชการจังหวัด	เป็นประธานกรรมการ
(๒) ปลัดจังหวัด	เป็นกรรมการ
(๓) ผังเมืองจังหวัด	เป็นกรรมการ
(๔) โยธาธิการจังหวัด	เป็นกรรมการ
(๕) ผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัด	เป็นกรรมการ
(๖) ป่าไม้จังหวัด	เป็นกรรมการ
(๗) ผู้อำนวยการสำนักงานโบราณคดี และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ที่รับผิดชอบในเขตจังหวัดพื้นที่ (ถ้ามี)	เป็นกรรมการ
(๘) ศึกษาธิการจังหวัด	เป็นกรรมการ
(๙) ทรัพยากรธรณีประจำท้องที่	เป็นกรรมการ
(๑๐) นายช่างแขวงทาง	เป็นกรรมการ
(๑๑) อุตสาหกรรมจังหวัด	เป็นกรรมการ
(๑๒) หัวหน้าสถานีพัฒนาที่ดินจังหวัด	เป็นกรรมการ
(๑๓) ผู้แทนสำนักงานสิ่งแวดล้อมภาค	เป็นกรรมการ
(๑๔) ผู้แทนหน่วยงานทหารในพื้นที่ที่ได้รับแต่งตั้ง จากกองบัญชาการทหารสูงสุด	เป็นกรรมการ
(๑๕) ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง	เป็นกรรมการ
(๑๖) นายอำเภอหรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำ กิ่งอำเภอ แห่งท้องที่ที่เกี่ยวข้อง	เป็นกรรมการ
(๑๗) เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัด	เป็นกรรมการ

ข้อ ๙ ให้คณะกรรมการประจำจังหวัดมีหน้าที่ พิจารณาและเสนอความเห็นเกี่ยวกับการขออนุญาตประกอบกิจการ ตามมาตรา ๙ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน เฉพาะกรณีที่ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่

หมวด ๒ การยื่นคำขอและดำเนินการ

ข้อ ๑๐ ให้ผู้ขอยื่นคำขอตามแบบ ท.ด.๖๔ ทำระเบียบนี้พร้อมด้วยแผนที่สังเขปซึ่งแสดงว่าในรัศมีห้าร้อยเมตรมีถาวรวัตถุ หรือสิ่งปลูกสร้าง หรือพืชพันธุ์ไม้ หรือทรัพยากรอันมีค่าอย่างใดบ้างหรือไม่ ต่อนายอำเภอหรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอท้องที่ซึ่งที่ดินนั้นตั้งอยู่สำหรับท้องที่ซึ่งรัฐมนตรียังไม่ได้ประกาศยกเลิกอำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติการตามประมวลกฎหมายที่ดินของนายอำเภอหรือปลัดอำเภอ ผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ ตามมาตรา ๑๙ แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายที่ดิน (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๒๔ ส่วนในท้องที่อื่นให้ยื่นต่อเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัด หรือเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดสาขา แล้วแต่กรณี กรณีพื้นที่ที่ขออนุญาตอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติหรือป่าไม้ถาวรตามมติคณะรัฐมนตรี ผู้ขอต้องแนบหลักฐานการอนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ในเขตของพนักงานเจ้าหน้าที่ด้วย

ข้อ ๑๑ เมื่อได้รับคำขอแล้วให้ส่งบัญชีรับทำการและคุมเรื่อง (ท.อ. ๑๔) หรือบัญชีรับทำการ (บ.ท.ด. ๒) แล้วแต่กรณี และให้จัดทำทะเบียนคุมเรื่องตามแบบแนบท้ายระเบียบนี้

ข้อ ๑๒ ให้นายอำเภอหรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอหรือเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัด หรือเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดสาขา ดำเนินการสอบสวนข้อเท็จจริง วัตถุประสงค์ และเหตุผลที่ขออนุญาต โดยละเอียดตามแบบ ท.ด. ๖๖ ทำระเบียบนี้

ข้อ ๑๓ ให้นายอำเภอหรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ หรือเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัด หรือเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดสาขา หรือผู้ได้รับมอบหมาย ออกไปชั้นสูตรสอบสวน ณ ที่ดินที่ขออนุญาตตามแบบ ท.ด. ๖๗ ทำระเบียบนี้ และให้ช่างรังวัดทำการรังวัดที่ดินแปลงที่ขอ ถ้าอำเภอหรือกิ่งอำเภอใดไม่สามารถดำเนินการรังวัดให้เสนอเรื่องไปยังจังหวัด เพื่อส่งเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดจัดช่างรังวัดออกไปทำการรังวัดเป็นกรณีพิเศษ โดยให้ผู้ขอออกค่าใช้จ่ายและนำทำการรังวัด

ข้อ ๑๔ ผู้ขอหรือผู้ได้รับมอบอำนาจเป็นหนังสือจากผู้ขอ มีหน้าที่นำเจ้าหน้าที่ของหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องในภูมิภาคไปทำการตรวจสอบพื้นที่ตามกำหนดหน้าที่เจ้าหน้าที่แจ้งให้ทราบ

ข้อ ๑๕ การรังวัดและทำแผนที่ตามข้อ ๑๓ ให้ปฏิบัติดังนี้

(๑) กรณีมีระวางแผนที่รูปถ่ายทางอากาศเพื่อออกโฉนดที่ดินหรือระวางรูปถ่ายทางอากาศเพื่อออกหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส. ๓ ก.) ให้ทำการรังวัดกำหนดตำแหน่งลงในรูปถ่ายทางอากาศและจำลองจากรูปแผนที่ดังกล่าวมาใช้ได้ แต่ต้องวัดระยะโดยรอบแปลงไว้ตรวจสอบและคำนวณเนื้อที่โดยวิธีคณิตศาสตร์หรือโดยมาตราส่วน

(๒) กรณีไม่มีระวางแผนที่รูปถ่ายทางอากาศและระวางรูปถ่ายทางอากาศตาม (๑) ให้ทำการรังวัดเฉพาะแปลงและคำนวณเนื้อที่โดยวิธีคณิตศาสตร์แสดงตำแหน่งถาวรวัตถุหรือสิ่งสำคัญอย่างอื่นในรัศมีห้าร้อยเมตร โดยระบุว่าถาวรวัตถุหรือสิ่งสำคัญนั้นอยู่ห่างจากที่ดินที่ขออนุญาตเป็นระยะเท่าใด ให้ปรากฏในแผนที่ด้วย

(๓) ทุกมุมเขตที่ดินที่ขออนุญาตให้ผู้ขอปักหลักคอนกรีตหรือหลักไม้แก่นให้มีความคงทน ตลอดอายุการอนุญาต โดยให้ปักสูงจากพื้นดินประมาณห้าสิบเซนติเมตร ทาสีแดงและให้เห็นได้ง่าย

กรณีมุมเขตที่ดินที่ขออนุญาตไม่อาจปักหลักได้ ให้ปักหลักพยานตามระเบียบโดยอนุโลม

(๔) ให้ช่างรังวัดลงที่หมายรูปแผนที่ที่ดินที่ขออนุญาตและเส้นทางที่ใช้เข้าออกสู่ทางหลวงในแผนที่ภูมิประเทศ ๑ : ๕๐,๐๐๐ และให้แสดงรายละเอียดในแผนที่ด้วย ดังนี้

ก. ชื่อ หมายเลขชุด และหมายเลขระวางแผนที่ภูมิประเทศ มาตราส่วน ๑ : ๕๐,๐๐๐

ข. ตารางเส้นกริดและค่าพิกัดฉากระบบ ยู ที เอ็ม (จากขอบระวางแผนที่ภูมิประเทศ มาตราส่วน ๑ : ๕๐,๐๐๐)

ค. ที่ตั้งของที่ดินอยู่หมู่ที่ ตำบล อำเภอ จังหวัด ในรัศมีห้าร้อยเมตรมีสิ่งปลูกสร้างที่เป็นถาวรวัตถุ วัด สำนักสงฆ์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ปูนียสถาน ถ้ำ ทางสาธารณประโยชน์หรือสิ่งอื่นใด ในลักษณะคล้ายคลึงกับที่กล่าวหรือไม่

ง. ห่างจากทางหลวงสายประธานเท่าใด

จ. อยู่ในพื้นที่ที่มีการจัดที่ดินตามประมวลกฎหมายที่ดิน หรือตามกฎหมายว่าด้วยการจัดที่ดินเพื่อการครองชีพหรือไม่

ฉ. ลงลายมือชื่อผู้ขออนุญาตและช่างรังวัดรับรองว่า แผนที่นั้นถูกต้องตรงกับความจริงและตรงกับความประสงค์ตามคำขออนุญาต

ข้อ ๑๖ ในการออกไปชั้นสูตรสอบสวนยังที่ดินที่ขออนุญาต ให้เก็บตัวอย่างดินจากจุดต่างๆ ภายในเขตที่ขออนุญาตรวมสี่จุดที่อาจมองเห็นได้ว่ามีลักษณะแตกต่างกันและอยู่ห่างกันตามสมควร ให้เจ้าหน้าที่ผู้ชั้นสูตรสอบสวนแสดงจุดที่เก็บดินให้ปรากฏในรูปแผนที่ และทำหลักฐานรับรองว่าเป็นดินที่เก็บจากจุดที่เก็บดินในรูปแผนที่นั้น ดินแต่ละจุดที่เก็บมาจะต้องมีน้ำหนักไม่น้อยกว่าครึ่งกิโลกรัม แล้วบรรจุหีบห่อส่งให้กรมทรัพยากรธรณีตรวจวิเคราะห์ ถ้าเป็นกรณีการอนุญาตอยู่ในอำนาจของอธิบดีกรมที่ดิน ให้ระบุในหนังสือคำสั่งด้วยว่าขอให้กรมทรัพยากรธรณีแจ้งผลการตรวจวิเคราะห์ให้กรมที่ดินทราบโดยตรง

ข้อ ๑๗ เมื่อได้มีการชั้นสูตรสอบสวนแล้ว ให้นายอำเภอหรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ หรือเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัด หรือเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดสาขา ประกาศการขออนุญาตประกอบกิจการในที่ดินของรัฐให้ทราบมีกำหนดสามสิบวันตามแบบ ท.ด.๒๕ ประกาศนั้นให้ปิดไว้ในที่เปิดเผย ณ สำนักงานที่ดินจังหวัด หรือสำนักงานที่ดินจังหวัดสาขา ที่ว่าการอำเภอหรือกิ่งอำเภอ ที่ทำการกำนัน ที่ทำการองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และบริเวณที่ดินที่ขออนุญาตแห่งละหนึ่งฉบับ

เมื่อดำเนินการตามวรรคหนึ่งแล้ว ให้ส่งเรื่องพร้อมรายงานและชี้แจงเหตุผลว่าสมควรจะอนุญาตหรือไม่ หรือสมควรจะอนุญาตภายในเขตกว้างยาวและเนื้อที่เท่าใด เนื่องจากเหตุผลประการใดเสนอผู้ว่าราชการจังหวัดภายในเจ็ดวันทำการ เพื่อพิจารณาดำเนินการต่อไป

เอกสารเรื่องราวการขอและการดำเนินการ (ยกเว้นการเก็บตัวอย่างดิน) ให้จัดทำสามสิบสองชุด กรณีการอนุญาตอยู่ในอำนาจของผู้ว่าราชการจังหวัดเอกสารเรื่องราวการขอและการดำเนินการให้จัดทำสิบห้าชุด

ข้อ ๑๘ กรณีการอนุญาตอยู่ในอำนาจของอธิบดีกรมที่ดิน เมื่อจังหวัดได้รับเรื่องราวจากอำเภอหรือกิ่งอำเภอ หรือสำนักงานที่ดินจังหวัด หรือสำนักงานที่ดินจังหวัดสาขา หากตรวจสอบแล้วปรากฏการดำเนินการถูกต้องตามวิธีการที่กล่าวข้างต้น ให้จังหวัดส่งเรื่องราวให้หน่วยราชการที่เกี่ยวข้องในภูมิภาคแห่งละหนึ่งชุด เพื่อตรวจสอบแจ้งหน่วยเหนือและส่งเรื่องราวที่เหลือทั้งหมดพร้อมความเห็นไปกรมที่ดิน ภายในเจ็ดวันทำการ

ข้อ ๑๙ เมื่อกรมที่ดินได้รับเรื่องราวจากจังหวัด หากตรวจสอบแล้วปรากฏว่าการดำเนินการของอำเภอหรือกิ่งอำเภอ หรือสำนักงานที่ดินจังหวัด หรือสำนักงานที่ดินจังหวัดสาขา และของจังหวัดถูกต้องแล้ว ให้ดำเนินการดังนี้

(๑) ส่งเรื่องราวการขออนุญาตและการดำเนินการให้กรรมการคนละหนึ่งชุด เพื่อทำการตรวจสอบในส่วนที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงาน แล้วนำผลการตรวจสอบและความเห็นเสนอต่อ คณะกรรมการในวันประชุม

(๒) นัดประชุมคณะกรรมการภายในสามสิบวันทำการ นับแต่วันที่คณะกรรมการ ได้รับเรื่องราวเพื่อทำการตรวจสอบตาม (๑)

การอนุญาตหรือไม่อนุญาตของกรมที่ดินต้องดำเนินการให้เสร็จภายในเจ็ดวันทำการ นับแต่วันที่คณะกรรมการรับรองรายงานการประชุม

ข้อ ๒๐ กรณีการอนุญาตอยู่ในอำนาจของผู้ว่าราชการจังหวัด เมื่อจังหวัดได้รับเรื่องราว จากอำเภอหรือกิ่งอำเภอ หรือสำนักงานที่ดินจังหวัด หรือสำนักงานที่ดินจังหวัดสาขา และตรวจสอบแล้ว เห็นว่า อำเภอหรือกิ่งอำเภอ หรือสำนักงานที่ดินจังหวัด หรือสำนักงานที่ดินจังหวัดสาขาได้ดำเนินการ ถูกต้องแล้ว ให้จังหวัดดำเนินการดังนี้

(๑) ประสานงานกับหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องดังนี้

ก. สำนักงานป่าไม้จังหวัด ว่าอยู่ในเขตป่าไม้ถาวรตามมติคณะรัฐมนตรี หรือ เขตป่าสงวนแห่งชาติ หรือเขตอุทยานแห่งชาติ หรือเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า หรืออยู่ในโครงการที่ทางราชการ จะกำหนดเป็นป่าสงวนแห่งชาติ หรือในเขตที่ทางราชการได้สงวนหวงห้ามไว้ให้เป็นป่าหรือไม่ และมีไม้มีค่า ขึ้นอยู่มากน้อยเพียงใด

ข. หน่วยทหารในเขตพื้นที่ ว่าอยู่ในเขตที่มีความสำคัญกับทางยุทธศาสตร์ ประการใดบ้าง จะควรอนุญาตหรือไม่

ค. สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ที่รับผิดชอบในเขตจังหวัด พื้นที่ว่าบริเวณที่ขออนุญาตมีโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ หรือเป็นแหล่งโบราณคดีซึ่งมีความสำคัญ ในทางประวัติศาสตร์ ใดๆหรือไม่

ง. องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ว่าจะมีข้อขัดข้องประการใดบ้าง จะควรอนุญาต หรือไม่

จ. สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาค ว่าขัดกับหลักเกณฑ์ทางด้านสิ่งแวดล้อม ตามมติ คณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๑๑ มิถุนายน ๒๕๒๙ เรื่อง การพิจารณาอนุญาตให้ขุดตักดินลูกรังและหินผุหรือไม่ จะควรอนุญาตหรือไม่

ฉ. หน่วยราชการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องตามแต่จะเห็นสมควร เช่น แขวงการทาง

ข. อำเภอท้องที่หรือกิ่งอำเภอท้องที่ ว่าจะมีข้อขัดข้องประการใดบ้าง จะควร อนุญาตหรือไม่ สำหรับท้องที่ที่เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัด หรือเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดสาขาเป็นผู้รับคำขอ

การประสานงานกับหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องให้ทำเป็นหนังสือ และถ้าจะต้อง ส่งทางไปรษณีย์ ให้ส่งโดยลงทะเบียนตอบรับ และให้มีการเร่งรัดขอทราบผลทุกเดือน ถ้าหน่วยงานใดไม่เสนอ ความเห็นภายในหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันที่ให้มีหนังสือ ให้พิจารณาโดยถือว่าหน่วยงานนั้นให้ความเห็นชอบ ตามนัยมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๒๙

(๒) เมื่อได้รับความเห็นจากหน่วยราชการตาม (๑) ครบถ้วน หรือเมื่อครบกำหนด หนึ่งร้อยแปดสิบวันแล้วยังไม่ได้รับแจ้ง ให้นัดประชุมคณะกรรมการประจำจังหวัดเพื่อพิจารณาภายใน สิบห้าวันทำการ การอนุญาตหรือไม่อนุญาตของจังหวัดจะต้องดำเนินการให้เสร็จภายในเจ็ดวันทำการนับแต่ วันที่คณะกรรมการประจำจังหวัดรับรองรายงานการประชุม

ข้อ ๒๑ เมื่ออธิบดีกรมที่ดินหรือผู้ว่าราชการจังหวัดแล้วแต่กรณี พิจารณาแล้วให้แจ้งผลการพิจารณาลิขสิทธิ์ให้ผู้ขอและหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องทราบ

ในกรณีที่อธิบดีกรมที่ดินหรือผู้ว่าราชการจังหวัดแล้วแต่กรณีพิจารณาแล้วไม่อนุญาตตามคำขอให้แจ้งสิทธิในการอุทธรณ์คัดค้านแก่ผู้ขออนุญาตทราบด้วย

หมวด ๓

หลักเกณฑ์การพิจารณาอนุญาต

ข้อ ๒๒ ที่ดินที่จะอนุญาตต้องเป็นที่ดินของรัฐ ซึ่งมีลักษณะดังนี้

(๑) ที่ดินซึ่งมิได้มีบุคคลใดมีสิทธิครอบครอง

(๒) ที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินที่ราษฎรใช้ประโยชน์ร่วมกัน หากการอนุญาตไม่ขัดต่อการใช้ประโยชน์ร่วมกันของราษฎร และสภาตำบล หรือองค์การบริหารส่วนตำบล รวมทั้งผู้มีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษาตามกฎหมายไม่ขัดข้อง พนักงานเจ้าหน้าที่จะอนุญาตได้ก็ต่อเมื่อได้รับอนุมัติจากกระทรวงมหาดไทยแล้ว

(๓) ที่ดินซึ่งมีผู้เวนคืนสิทธิในที่ดินให้แก่รัฐ หรือทอดทิ้งไม่ทำประโยชน์หรือปล่อยให้เป็นที่รกร้างว่างเปล่าจนตกเป็นของรัฐตามประมวลกฎหมายที่ดิน

ข้อ ๒๓ การอนุญาตต้องอยู่ในหลักเกณฑ์ ดังนี้

(๑) ผู้ขอต้องเป็นบุคคลหรือนิติบุคคลสัญชาติไทย และประกอบกิจการด้วยตนเอง

(๒) ไม่เป็นอันตรายต่อทรัพย์สินของแผ่นดินและของเอกชนที่ตั้งอยู่ในบริเวณใกล้เคียง

(๓) จำนวนเนื้อที่ที่ควรอนุญาตในจังหวัดหนึ่งๆ โดยผู้ขอจะขอกี่แปลงก็ตาม เมื่อรวมเนื้อที่ทั้งหมดรายหนึ่งๆ ต้องไม่เกินสิบไร่ ถ้าผู้ขอรายใดเป็นคู่สมรสของผู้ขออีกรายหนึ่งหรือของผู้ที่ได้รับอนุญาต เนื้อที่ที่จะอนุญาตเมื่อรวมกันแล้วไม่ควรเกินสิบไร่ เว้นแต่จะมีเหตุอันสมควร

ข้อ ๒๔ การขุดตักดินลูกรังหรือหินผุนอกจากจะพิจารณาตามข้อ ๒๓ แล้ว ที่ดินที่ขออนุญาตต้องอยู่ในหลักเกณฑ์ดังนี้ด้วย

(๑) ต้องไม่เป็นพื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ ๑ ตามมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวกับการกำหนดชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ

กรณีพื้นที่ที่ขออนุญาตเป็นพื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ ๒ ตามมติคณะรัฐมนตรีจะอนุญาตได้เมื่อปรากฏว่า

ก. เป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจและความมั่นคงของประเทศอย่างแท้จริง และไม่สามารถหลีกเลี่ยงหรือหาพื้นที่ดำเนินการที่อื่นได้ และ

ข. เป็นกิจกรรมที่ได้รับการรับรองจากหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงว่ามีลักษณะของกิจกรรมตาม ก. และมีความจำเป็นต้องดำเนินการอย่างแท้จริง

(๒) ต้องไม่เป็นพื้นที่สงวนหรือหวงห้ามตามหลักเกณฑ์ทางด้านสิ่งแวดล้อม ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๒๙ ดังนี้

ก. ที่ดินที่มีชั้นลูกรังและหินผุอยู่ใต้ผิวดินที่ระดับความลึกมากกว่าสี่สิบห้าเซนติเมตร

- ข. พื้นที่ที่มีความลาดชันมากจนเป็นเหตุให้เกิดการพังทลายในบริเวณที่ขุด
ลูกรัง และหินผุหรือบริเวณใกล้เคียง
- ค. พื้นที่ที่มีสภาพป่าสมบูรณ์
- ง. บริเวณที่มีสภาพทรงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ทางโบราณคดีหรือทาง
ศิลปกรรมและศาสนสถาน
- จ. บริเวณที่มีความงามของธรรมชาติ
- ฉ. แหล่งที่มีซากดึกดำบรรพ์หรือโครงสร้างทางธรณีวิทยาที่สำคัญและหายาก
- ช. สถานที่หรือบริเวณที่ราษฎรให้ประโยชน์ร่วมกัน
- ซ. บริเวณที่มีแร่ธาตุที่มีค่าในปริมาณที่คุ้มค่าทางเศรษฐกิจ
- ฅ. บริเวณที่อยู่ใกล้เส้นทางคมนาคมทั้งทางบกและทางน้ำภายในระยะ
หนึ่งร้อยเมตร
- ณ. แหล่งพืชพันธุ์ที่มีคุณค่าหรือหายาก
- ฏ. แหล่งอาหารที่สำคัญของสัตว์ป่า
- ฐ. แหล่งน้ำหรือพื้นที่ที่อนุญาตแล้วจะมีผลกระทบต่อคุณภาพน้ำ
- ร. พื้นที่ที่มีความลาดชันเกินร้อยละสามสิบห้า

หมวด ๔ การออกใบอนุญาต

ข้อ ๒๕ เมื่อผู้ว่าราชการจังหวัดหรืออธิบดีกรมที่ดินแล้วแต่กรณี เห็นสมควรอนุญาตให้ออก
ใบอนุญาตตามแบบ ท.ด.๖๙ ทำयरระเบียบนี้ แล้วให้ผู้ได้รับอนุญาตลงชื่อรับทราบและปฏิบัติตามเงื่อนไข
ที่ระบุไว้หลังใบอนุญาต

การอนุญาตให้อุญาตตามกำหนดเวลา ซึ่งสมควรกับกิจการที่กระทำภายในกำหนดไม่เกิน
ห้าปีนับแต่วันออกใบอนุญาต

ข้อ ๒๖ ผู้ว่าราชการจังหวัดหรืออธิบดีกรมที่ดินแล้วแต่กรณี อาจกำหนดเงื่อนไขใดๆ ในการ
อนุญาตอีกก็ได้

ข้อ ๒๗ ผู้ได้รับอนุญาตต้องไม่กระทำพื้นดินที่ได้รับอนุญาตหรือพื้นที่ซึ่งติดต่อเสียสภาพ
ตามสมควร เช่น ขุดพื้นดินลึกจากพื้นดินทั่วไปเกินกว่าห้าเมตร

ข้อ ๒๘ ผู้ได้รับอนุญาตต้องไม่กระทำการอันเป็นการรบกวนบุคคลอื่น เช่น ไม่ทำให้เกิด
เสียงดังเกินสมควร ทำกิจการในเวลาวิกาล หรือวางหรือตั้งบรรดาเครื่องมือ เครื่องใช้ ยานพาหนะ หรือ
เครื่องจักรกลใดเป็นการกีดขวางแก่สาธารณชน

ข้อ ๒๙ ผู้ได้รับใบอนุญาตต้องจัดทำแผนป้ายประกาศแสดงไว้ในที่เปิดเผยด้านหน้าพื้นที่ที่
ได้รับอนุญาตตลอดระยะเวลาที่ได้รับอนุญาต แผนป้ายนี้จะต้องจัดทำก่อนดำเนินการ

แผนป้ายต้องมีข้อความแสดงชื่อผู้ได้รับอนุญาต ระยะเวลา จำนวนเนื้อที่ที่ได้รับอนุญาตและ
แผนที่สังเขปแสดงพื้นที่ที่ได้รับอนุญาต

หมวด ๕ การเลิกและการโอนใบอนุญาต

ข้อ ๓๐ ผู้ได้รับอนุญาตจะโอนสิทธิให้ผู้อื่นไปได้ เว้นแต่การโอนให้ทายาทหรือตกทอดทางมรดก หรือโอนตามคำสั่งศาล

ข้อ ๓๑ การเลิกหรือการโอนใบอนุญาตให้ยื่นคำขอต่อนายอำเภอหรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ หรือเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัด หรือเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดสาขา โดยเฉพาะการขอโอนใบอนุญาตจากผู้รับอนุญาตที่ถึงแก่กรรมจะต้องยื่นภายในกำหนดเก้าสิบวันนับแต่วันที่ผู้รับอนุญาตถึงแก่กรรม หรือภายในกำหนดเวลาของอายุใบอนุญาตที่เหลืออยู่ไม่เกินเก้าสิบวัน ถ้าไม่ยื่นภายในกำหนดเวลาดังกล่าว ให้ถือว่าใบอนุญาตนั้นสิ้นอายุในวันที่ครบกำหนดเก้าสิบวัน หรือตามอายุของใบอนุญาตที่เหลืออยู่ เมื่อนายอำเภอหรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอหรือเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัด หรือเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดสาขา ได้รับเรื่องราวการขอเลิกหรือการขอโอนใบอนุญาตแล้วให้ดำเนินการ ดังนี้

- (๑) ลงบัญชีรับทำการและคุมเรื่อง (ท.อ.๑๔) หรือบัญชีรับทำการ (บ.ท.ด.๒)
- (๒) เรียกใบอนุญาตรวมเรื่องไว้
- (๓) สอบสวนพิจารณาเรื่องราวเสนอความเห็น

ข้อ ๓๒ การพิจารณาเรื่องราวขอโอนใบอนุญาตให้ดำเนินการ ดังนี้

(๑) กรณีผู้ขอโอนใบอนุญาตเป็นผู้ได้สิทธิตามคำสั่งศาล ให้สอบสวนผู้ขอให้ปรากฏรายละเอียดตามข้อ ๒๓ โดยแนบคำสั่งศาลไว้ในเรื่องและให้นายอำเภอหรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ หรือเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัด หรือเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดสาขา พิจารณาเรื่องราวเสนอความเห็นต่อผู้ว่าราชการจังหวัดหรืออธิบดีกรมที่ดิน แล้วแต่กรณี

(๒) กรณีผู้ขอโอนใบอนุญาตเป็นทายาทให้สอบสวนว่าเป็นทายาทโดยธรรมหรือผู้รับพินัยกรรม และให้สอบสวนผู้ขอให้ปรากฏรายละเอียดตามข้อ ๒๓ ถ้าเป็นผู้รับพินัยกรรมให้คัดสำเนาพินัยกรรมแนบเรื่องไว้ โดยให้ผู้ขอโอนลงชื่อรับรองสำเนาพินัยกรรมไว้เป็นหลักฐานและให้เจ้าหน้าที่ผู้ตรวจสอบเอกสาร ลงชื่อแล้วให้นายอำเภอหรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ หรือเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัด หรือเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดสาขา ประกาศการขอโอนใบอนุญาตให้ทราบมีกำหนดสามสิบวัน ตามแบบ ท.ด.๒๕ ประกาศนั้นให้ปิดไว้ในที่เปิดเผย ณ สำนักงานที่ดินจังหวัดหรือสำนักงานที่ดินจังหวัดสาขา ที่ว่าการอำเภอหรือกิ่งอำเภอ ที่ทำการกำนัน ที่ทำการองค์ปกครองส่วนท้องถิ่น และบริเวณที่ดินที่ขอโอนใบอนุญาต เมื่อครบกำหนดแล้วจะมีผู้คัดค้านหรือไม่ก็ตาม ให้นายอำเภอหรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ หรือเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดหรือเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดสาขา สอบสวนพิจารณาเรื่องราวเสนอความเห็นต่อผู้ว่าราชการจังหวัดหรืออธิบดีกรมที่ดินแล้วแต่กรณี

ข้อ ๓๓ กรณีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ในการอนุญาต เมื่อจังหวัดได้รับเรื่องราวตามข้อ ๓๒ แล้ว ให้ส่งคณะกรรมการประจำจังหวัดพิจารณา

กรณีอธิบดีกรมที่ดินเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ในการอนุญาต ให้จังหวัดส่งเรื่องราวพร้อมความเห็นของผู้ว่าราชการจังหวัดให้กรมที่ดินดำเนินการนำเสนอคณะกรรมการพิจารณา

การพิจารณาเสนอเรื่องราวการขอโอนใบอนุญาตจากผู้รับอนุญาตให้ผู้ว่าราชการจังหวัดพิจารณาว่า บุคคลดังกล่าวมีคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้ในข้อ ๒๓ หรือไม่เพียงใด ควรอนุญาตหรือไม่ และควรกำหนดเงื่อนไขอย่างไร

ข้อ ๓๔ ในการขอลีกใบอนุญาต ให้ผู้ขอยื่นเรื่องราวพร้อมใบอนุญาตต่อนายอำเภอหรือ ปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ หรือเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัด หรือเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดสาขา เพื่อเสนอผู้ว่าราชการจังหวัดหรือส่งเรื่องให้อธิบดีกรมที่ดินส่งยกเลิกใบอนุญาตแล้วรายงานให้คณะกรรมการ ประจำจังหวัดหรือคณะกรรมการทราบตามแต่กรณี

ข้อ ๓๕ เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจได้พิจารณาเรื่องราวขอโอนใบอนุญาตเป็นประการ ใดแล้ว ให้จังหวัดหรือกรมที่ดินแจ้งหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องและผู้ขอทราบสำหรับการออกใบอนุญาต ในการโอน ให้นำความในหมวด ๔ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

หมวด ๖ การขอต่ออายุใบอนุญาต

ข้อ ๓๖ ผู้ได้รับอนุญาตประสงค์จะขอต่ออายุใบอนุญาตให้ยื่นคำขอตามแบบ ท.ด. ๖๔ ต่อนายอำเภอหรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ หรือเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัด หรือเจ้าพนักงาน ที่ดินจังหวัดสาขา พร้อมสำเนาแผนที่ที่ดินที่ได้รับอนุญาตและสำเนาใบอนุญาตจำนวนสามสิบสองชุดก่อน ใบอนุญาตสิ้นอายุไม่น้อยกว่าสองร้อยสี่สิบวัน เว้นแต่มีเหตุจำเป็นซึ่งพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้อนุญาตพิจารณา เห็นควรผ่อนผัน

กรณีพื้นที่ที่ขออนุญาตอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติหรือป่าไม้ถาวรตามมติคณะรัฐมนตรี ผู้ขอต้องแนบหลักฐานการอนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ในเขตป่าของพนักงานเจ้าหน้าที่ด้วย

ข้อ ๓๗ เมื่อได้รับคำขอและลงบัญชีรับทำการและคุมเรื่องแล้ว ให้นายอำเภอหรือปลัดอำเภอ ผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ หรือเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัด หรือเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดสาขา พิจารณาว่า สมควรต่ออายุใบอนุญาตหรือไม่ ด้วยเหตุผลประการใด โดยไม่ต้องดำเนินการสอบสวนตามแบบ ท.ด. ๖๖ ชั้นสูตรสอบสวนตามแบบ ท.ด. ๖๗ และไม่ต้องประกาศตามแบบ ท.ด. ๒๕

ข้อ ๓๘ ในการพิจารณาให้ความเห็นตามข้อ ๓๗ ให้นายอำเภอหรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้า ประจำกิ่งอำเภอ หรือเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัด หรือเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดสาขา หรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย ไปตรวจสอบบริเวณที่ขอต่ออายุใบอนุญาต และตรวจสอบว่าในขณะนั้นพื้นที่ที่ขอต่ออายุใบอนุญาตอยู่ใน เขตพื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ ๑ หรือชั้นที่ ๒ ตามมติคณะรัฐมนตรี หรือไม่

ข้อ ๓๙ การไปตรวจสอบตามข้อ ๓๘ สำหรับกรณีขุดตักดินลูกรังหรือหินผุ ให้ปฏิบัติตาม ข้อ ๑๖ ด้วย

ข้อ ๔๐ เมื่อดำเนินการตรวจสอบตามข้อ ๓๖ ถึงข้อ ๓๙ แล้ว ให้ดำเนินการตามข้อ ๑๙ และข้อ ๒๐

หมวด ๗ การเพิกถอนใบอนุญาต

ข้อ ๔๑ เมื่อความปรากฏแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ว่า ผู้ได้รับอนุญาตไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไข ที่ระบุไว้ในใบอนุญาต หรือคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่ ตามข้อ ๒๕ วรรคหนึ่ง และข้อ ๒๖ หรือพนักงาน เจ้าหน้าที่ เห็นว่าหากผู้รับอนุญาตประกอบกิจการตามที่ได้รับอนุญาตต่อไป อาจเกิดอันตรายหรือความ เสียหายร้ายแรงขึ้นได้ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่พิจารณาเพิกถอนการอนุญาตทั้งหมดหรือเพียงบางส่วนได้ แล้วแต่จะเห็นสมควร

บทเฉพาะกาล

ข้อ ๔๒ บรรดาคำขออนุญาตซึ่งอยู่ในระหว่างดำเนินการในชั้นตอนใดก่อนระเบียบนี้ใช้บังคับ ให้ดำเนินการต่อไปจนกว่าจะเสร็จสิ้นตามชั้นตอนนั้น และให้ถือว่าไม่ขัดหรือแย้งกับระเบียบนี้ สำหรับชั้นตอนต่อไปให้ปฏิบัติตามระเบียบนี้

ข้อ ๔๓ เมื่อใบอนุญาตหมดอายุ และมีการขอต่ออายุใบอนุญาตในพื้นที่เดิม ให้พนักงานเจ้าหน้าที่พิจารณาอนุญาตตามระเบียบนี้

ประกาศ ณ วันที่ ๑๓ กันยายน พ.ศ. ๒๕๔๓

(ลงชื่อ) **วัฒนา อัครเหม**

(นายวัฒนา อัครเหม)

รัฐมนตรีช่วยว่าการฯ ปฏิบัติราชการแทน

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

เรื่องราวขออนุญาตตามความในมาตรา ๙ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน

เลขที่.....
เขียนที่.....
วันที่.....เดือน.....พ.ศ.
ข้าพเจ้า.....อายุ.....ปี เชื้อชาติ.....
สัญชาติ.....อยู่ที่.....ตำบล.....อำเภอ.....
จังหวัด.....ขอยื่นเรื่องราวขออนุญาตประกอบกิจการในที่ดินของรัฐ
โดยจะทำการ.....เพื่อประโยชน์ในการ.....
.....เป็นระยะเวลา.....ปี
ต่อนายอำเภอ.....
ที่ดินของรัฐที่ขออนุญาตอยู่ที่.....ตำบล.....
อำเภอ.....จังหวัด.....เป็นที่.....
มีอาณาเขต ระยะเวลาว่างยาว และเนื้อที่ปรากฏตามแผนที่ซึ่งได้แนบมาพร้อมกับเรื่องราวนี้นรวม ๓ ฉบับ

ลงชื่อ.....ผู้ขออนุญาต

ความเห็น

.....
.....
.....

ลงชื่อ.....

นายอำเภอ หรือปลัดอำเภอ ผู้เป็นหัวหน้า
ประจำกิ่งอำเภอ/เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัด/
เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดสาขา

คำสั่งพนักงานเจ้าหน้าที่

ได้พิจารณาแล้ว เห็นว่า.....
.....
.....

ลงชื่อ.....ผู้อนุญาต
ตำแหน่ง.....

บันทึกการสอบสวนผู้ขออนุญาต
ตามความในมาตรา ๙ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน

เขียนที่.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

ข้าพเจ้า.....อายุ.....ปี เชื้อชาติ.....

สัญชาติ.....อยู่ที่.....ตำบล.....อำเภอ.....

จังหวัด.....ขอให้ถ้อยคำต่อนายอำเภอ/ปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้า

ประจำกิ่งอำเภอ/เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัด/เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดสาขา.....

จังหวัด.....ด้วยความสัตย์จริง ดังต่อไปนี้ :-

ข้อ ๑. ข้าพเจ้ามีความประสงค์ขอประกอบกิจการในที่ดินของรัฐ ซึ่งอยู่ในท้องที่ หมู่ที่.....

ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....

โดยจะทำการ.....

เพื่อประโยชน์ในการ.....

และได้ประกอบกิจการนี้มาตั้งแต่.....

ข้อ ๒. ข้าพเจ้ามีอาชีพในปัจจุบัน คือ.....

ข้อ ๓. ทรัพย์สินซึ่งเป็นกรรมสิทธิ์ของข้าพเจ้าในเวลานี้มีดังนี้ คือ

(๑)

(๒)

(๓)

(๔)

(๕)

ข้อ ๔. เคยได้รับโทษในทางอาญาอย่างใดบ้างหรือไม่แต่เมื่อใด.....

ข้อ ๕. เคยทำผิดเงื่อนไขตามที่พนักงานเจ้าหน้าที่ได้อนุญาตไว้แล้ว ประการใด หรือไม่ แต่เมื่อใด.....

ข้อ ๖. ทูณและเครื่องอุปกรณ์ในการประกอบกิจการเครื่องจักรท่อนแรงกรรมกรมีอะไรบ้าง เท่าใด และจำนวนกรรมกรซึ่งใช้ในการดำเนินงานมีเท่าใด

(๑)

(๒)

(๓)

(๔)

(๕)

ข้อ ๗. ข้าพเจ้าจำเป็นต้องใช้วัดสระเบ็ดเพื่อการ.....
และได้ยื่นคำขออนุญาตให้มีและใช้ไว้แล้วตามคำขอลงวันที่.....เดือน.....พ.ศ.

ข้อ ๘. เมื่อข้าพเจ้าได้รับอนุญาตแล้ว ข้าพเจ้าจะดำเนินการด้วยตนเองจะไม่ให้ผู้อื่นทำการแทน
หรือโอนสิทธิไปให้บุคคลอื่น จะยินยอมปฏิบัติตามเงื่อนไขที่พนักงานเจ้าหน้าที่กำหนดไว้ทุกประการ หากข้าพเจ้า
หรือบริวารของข้าพเจ้าฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขดังกล่าว ข้าพเจ้ายินยอมให้เพิกถอนการอนุญาตได้ตามที่เห็น
สมควร

ลงชื่อ ผู้ขออนุญาต

ลงชื่อ พยาน

ลงชื่อ พยาน

ลงชื่อ นายอำเภอ

หรือปลัดอำเภอ

ผู้เป็นหัวหน้าประจำ

กิ่งอำเภอ/

เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัด/

เจ้าพนักงานที่ดิน

จังหวัดสาขา

(ท.ด. ๖๗)

บันทึกการชันสูตรสอบสวนการขออนุญาต
ตามความในมาตรา ๙ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน

เขียนที่.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

ข้าพเจ้า.....ตำแหน่ง.....

อำเภอ.....จังหวัด.....ได้ทำการชันสูตรสอบสวนที่ดินของรัฐ

ที่.....ขออนุญาตประกอบกิจการ.....

เพื่อประโยชน์ในการ.....

แล้วปรากฏว่า :-

๑. สภาพและลักษณะของที่ดินเป็นที่ (เช่น ที่ราบลุ่ม หรือที่เขา เป็นดินเหนียว หรือ ดินปนทราย หรืออย่างไร).....

๒. เป็นที่ดินของรัฐประเภทใด (ถ้าเป็นที่สาธารณสมบัติของแผ่นดิน ซึ่งประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน ก็ให้ชี้แจงด้วยว่าราษฎรยังใช้ประโยชน์ร่วมกันอยู่ต่อไปหรือไม่ หรือรัฐหาที่ดินอื่นให้ราษฎรใช้ประโยชน์ร่วมกันแทนแล้ว).....

๓. ในที่ดินมีทรัพยากรอันมีค่าควรอนุรักษ์ หรือมีประโยชน์อย่างใดบ้าง (เช่น มีแร่โลหะธาตุ พันธุ์ไม้ควรสงวน หรือไม่ เป็นต้น).....

๔. สภาพที่ดินกับกิจการที่ขอทำ เหมาะสมกันหรือไม่ อย่างไร.....

๕. ในที่ดินที่ขอหรือบริเวณใกล้เคียงมีโบราณวัตถุ สิ่งปลูกสร้างถาวรวัตถุอย่างใดหรือไม่.....

๖. ได้สอบถามหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง เช่น เจ้าหน้าที่กรมป่าไม้แล้ว เจ้าหน้าที่.....

ชี้แจงว่า.....

๗. ความเห็นควรอนุญาตหรือไม่ เพียงใด เพราะเหตุใด.....

ลงชื่อ.....ผู้สอบสวนชั้นสูตร

ลงชื่อ.....ผู้ขอ

ลงชื่อ.....ผู้ชันสูตรสอบสวน/กรรมการ

ลงชื่อ.....ผู้ชันสูตรสอบสวน/กรรมการ

ลงชื่อ.....ผู้ร่วมชันสูตรสอบสวน

ใบอนุญาตตามความในมาตรา ๙ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน

เขียนที่.....
วันที่.....เดือน.....พ.ศ.
อนุญาตให้.....อยู่ที่.....
ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....ประกอบกิจการ
ในที่ดินของรัฐ.....
ที่ดินที่อนุญาต ตั้งอยู่ที่.....ตำบล.....อำเภอ.....
จังหวัด.....มีอาณาเขต ดังนี้ :-
ทิศเหนือ จด.....ยาวประมาณ.....
ทิศตะวันออก จด.....ยาวประมาณ.....
ทิศใต้ จด.....ยาวประมาณ.....
ทิศตะวันตก จด.....ยาวประมาณ.....
เนื้อที่ประมาณ.....ไร่.....งาน.....วา
มีกำหนดเวลา.....ปี สิ้นสุดการอนุญาตตามใบอนุญาตฉบับนี้ในวันที่.....
เดือน.....พ.ศ.
ผู้ได้รับอนุญาตจะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ระบุในหลังใบอนุญาตนี้โดยเคร่งครัด หากฝ่าฝืนอาจ
ถูกเพิกถอนการอนุญาตเสียได้

ลงชื่อ.....ผู้อนุญาต
ตำแหน่ง.....
พนักงานเจ้าหน้าที่

เงื่อนไขการอนุญาตขุดดินลูกรังหรือหินผุ
ตามใบอนุญาตเลขที่...../.....วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

ข้อ ๑. ผู้ได้รับอนุญาตต้องประกอบกิจการด้วยตนเอง จะให้ผู้อื่นดำเนินการหรือโอนสิทธิให้ผู้อื่นไม่ได้ และต้องดำเนินการภายในบริเวณที่ได้รับอนุญาตเท่านั้น

ข้อ ๒. ผู้ได้รับอนุญาตต้องจัดทำแผนป้ายประกาศขนาดกว้าง ๖๐ เซนติเมตร ยาว ๑๒๐ เซนติเมตร แสดงไว้ในที่เปิดเผยด้านหน้าพื้นที่ที่ได้รับอนุญาต ตลอดระยะเวลาที่ได้รับอนุญาต แผนป้ายนี้จะต้องจัดทำก่อนดำเนินการ

แผนป้ายต้องมีข้อความแสดงชื่อผู้ได้รับอนุญาต ระยะเวลา จำนวนเนื้อที่ที่ได้รับอนุญาต และแผนที่สังเขปแสดงพื้นที่ที่ได้รับอนุญาต

ข้อ ๓. ผู้ได้รับอนุญาตต้องดำเนินการปักหมุดแนวเขตพื้นที่ที่ได้รับอนุญาตให้มั่นคงแข็งแรง พร้อมทั้งระบุหมุดฐานในบริเวณใกล้เคียงเพื่อให้การขุดตักดินลูกรังอยู่ภายในเขตพื้นที่ที่ได้รับอนุญาต และสามารถตรวจสอบได้โดยสะดวกตลอดเวลาที่ได้รับอนุญาต

ข้อ ๔. ผู้ได้รับอนุญาตต้องไม่กระทำให้พื้นที่ที่ได้รับอนุญาตและบริเวณที่ติดต่อกันเสียหาย เกินสมควร เช่น ขุดพื้นดินลึกจากพื้นดินธรรมชาติเกินกว่า ๕ เมตร

ข้อ ๕. ผู้ได้รับอนุญาตต้องระมัดระวังมิให้เกิดอันตรายหรือเสียหาย หรืออาจเกิดอันตราย หรือเสียหายต่อทรัพย์สินของทางราชการและของเอกชน เช่น ปุชนีย์สถาน โบราณสถาน วัดวาอาราม สำนักสงฆ์ โบราณวัตถุ อาคาร บ้านเรือน

ข้อ ๖. ผู้ได้รับอนุญาตต้องไม่ทำกิจการอันเป็นการรบกวนบุคคลอื่น เป็นต้นว่า กระทำเสียงดังเกินควร ทำกิจการในเวลาวิกาล หรือวาง หรือตั้งบรรดาเครื่องมือ เครื่องใช้ ยานพาหนะ หรือเครื่องจักรกลใดเป็นการกีดขวางแก่สาธารณชน

ข้อ ๗. ในกรณีที่มีความจำเป็นต่อประโยชน์สาธารณะ หรือเพื่อประโยชน์ในทางราชการ พนักงานเจ้าหน้าที่ได้แจ้งให้ผู้ได้รับอนุญาตหยุดทำการ ผู้ได้รับอนุญาตต้องปฏิบัติตามหน้าที่

ข้อ ๘. เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอหรือผู้แทนเข้าไปตรวจบริเวณที่อนุญาตหรือกิจการที่ผู้ได้รับอนุญาตกระทำ ผู้ได้รับอนุญาตต้องอำนวยความสะดวกให้ตามสมควร

ข้อ ๙. ในการขุดตักดินลูกรังนั้นต้องให้มีแนวลาด ๑๕ องศา จากระดับพื้นดินเดิม

ข้อ ๑๐. ผู้ได้รับอนุญาตต้องรักษาเส้นทางที่ทำการขนส่งดินลูกรังให้อยู่ในสภาพดีและใช้การได้อยู่เสมอ

ข้อ ๑๑. เมื่อรัฐต้องการกำหนดพื้นที่บริเวณที่ขออนุญาตเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจถอนการอนุญาตในที่ดินทั้งหมดหรือแต่บางส่วนได้

ข้อ ๑๒. ในระหว่างการทำกรขุดดินลูกรัง หากผู้ได้รับอนุญาตพบแร่เกิดอยู่ในที่ที่ได้รับอนุญาต ให้ผู้ได้รับอนุญาตหยุดทำการขุดดินลูกรังในบริเวณที่พบแร่แล้วแจ้งให้ทรัพยากรธรณีประจำท้องที่หรือกรมทรัพยากรธรณี เพื่อทำการตรวจสอบ หากผลการตรวจสอบปรากฏว่า อยู่ในบริเวณที่ได้รับอนุญาตจริง ผู้ได้รับอนุญาตต้องปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยแร่

ข้อ ๑๓. หากขณะดำเนินการได้พบโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุหรือซากโบราณสถานใดๆ ต้องหยุดดำเนินการทันทีและแจ้งให้กรมศิลปากรทราบ

ข้อ ๑๔. ผู้ได้รับอนุญาตต้องดำเนินการป้องกันผลเสียหายต่อพื้นที่เกษตรกรรมและผลผลิตทางการเกษตรของเกษตรกรที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียง

ข้อ ๑๕. ผู้ได้รับอนุญาตต้องปักหลักคอนกรีตหรือหลักไม้แก่น รอบมุมบริเวณที่ได้รับอนุญาตโดยปักลงในดิน โดยส่วนที่อยู่เหนือพื้นดินสูงห้าสิบเซนติเมตรทาสีแดงและให้รักษาหลักเขตดังกล่าวไว้ให้ตรวจสอบได้ตลอดอายุการอนุญาต หากปรากฏว่าหลักเขตดังกล่าวมีการเคลื่อนย้ายหรือสาบสูญ ต้องแก้ไขและปักหลักใหม่ให้ถูกต้องทันที

ข้อ ๑๖. ก่อนที่จะสิ้นสุดอายุใบอนุญาตต้องดำเนินการปรับปรุงพื้นที่และสภาพแวดล้อมในบริเวณที่ขออนุญาตให้มีลักษณะใกล้เคียงกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมบริเวณโดยรอบ

ข้อ ๑๗. หากมีการเสียหายเกิดขึ้นเนื่องจากการดำเนินการของผู้ได้รับอนุญาตไม่ว่ากรณีใดๆ ผู้ได้รับอนุญาตต้องรับผิดชอบในความเสียหายนั้นๆ ทุกประการ โดยไม่ตัดสิทธิที่พนักงานเจ้าหน้าที่จะเพิกถอนใบอนุญาตอีกต่างหาก

ข้อ ๑๘. ถ้าผู้ได้รับอนุญาตฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขไม่ว่าข้อหนึ่งข้อใด พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจถอนการอนุญาตในที่ดินทั้งหมด หรือแต่บางส่วนได้ทันทีโดยไม่จำเป็นต้องบอกกล่าว

ข้อ ๑๙. เมื่อใบอนุญาตสิ้นอายุ ผู้ได้รับอนุญาตต้องหยุดดำเนินการทันที กรณีที่มีการขอต่ออายุใบอนุญาตจะดำเนินการได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาต

ข้อ ๒๐. ในกรณีพนักงานเจ้าหน้าที่สั่งไม่อนุญาตตามคำขออนุญาต ผู้ขออนุญาตมีสิทธิอุทธรณ์คำสั่งดังกล่าวต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ภายในสิบห้าวัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่งไม่อนุญาตนั้น

ลงชื่อ.....ผู้ได้รับอนุญาต

หมายเหตุ

๑. จังหวัดอาจพิจารณากำหนดเงื่อนไขในการอนุญาตเพิ่มเติมได้ตามความเหมาะสมตามกิจการที่ดำเนินการ
๒. ผู้ขอจะต้องเสียค่าตอบแทนด้วย ตามมาตรา ๙/๑ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน ตลอดจนดำเนินการตามกฎหมายและระเบียบอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง
๓. กรณีทบวงการเมืองมีความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐ ก่อนการดำเนินการถอนสภาพแล้วให้กำหนดเงื่อนไขการอนุญาตเพิ่มเติมว่า “ทบวงการเมืองผู้ขอจะต้องให้ความร่วมมือในการดำเนินการเพื่อถอนสภาพที่ดิน โดยใช้งบประมาณของตนเองให้แล้วเสร็จก่อนครบกำหนดอายุการอนุญาตตามมาตรา ๙ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน” ด้วย

๕๖๖

ปัจจัยแวดล้อม.....ปัจจัยภายใน

[illegible]

(สำเนา)

**ระเบียบกระทรวงมหาดไทย
ว่าด้วยการเปลี่ยนสภาพที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน
จากการใช้เพื่อสาธารณประโยชน์อย่างหนึ่งเป็นอีกอย่างหนึ่ง**

พ.ศ. ๒๕๔๓

โดยที่ปรากฏว่าความจำเป็นที่จะต้องเปลี่ยนสภาพที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน จากการใช้เพื่อสาธารณประโยชน์อย่างหนึ่ง เป็นอีกอย่างหนึ่ง มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น จึงมีความจำเป็นที่ต้องวางทางปฏิบัติเพื่อให้รอบคอบเหมาะสมและเป็นไปในแนวทางเดียวกัน ฉะนั้น อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๒๐ วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๔ กระทรวงมหาดไทยจึงออกระเบียบไว้ ดังนี้

ข้อ ๑ ระเบียบนี้ให้เรียกว่า “ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการเปลี่ยนสภาพที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน จากการใช้เพื่อสาธารณประโยชน์อย่างหนึ่งเป็นอีกอย่างหนึ่ง พ.ศ. ๒๕๔๓”

ข้อ ๒ ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ ๓ บรรดาระเบียบ ข้อบังคับ หรือคำสั่งอื่นใดในส่วนที่กำหนดไว้แล้วในระเบียบนี้ หรือซึ่งขัดหรือแย้งกับระเบียบนี้ ให้ใช้ระเบียบนี้แทน

ข้อ ๔ การดำเนินการเกี่ยวกับการเปลี่ยนสภาพที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันจากการใช้เพื่อสาธารณประโยชน์อย่างหนึ่งเป็นอีกอย่างหนึ่ง เช่น ถมคลองเปลี่ยนสภาพเป็นถนน ผู้ขอจะต้องเป็นทบวงการเมืองตามประมวลกฎหมายที่ดิน และมีวัตถุประสงค์เพื่อปรับปรุงหรือพัฒนาไปใช้เพื่อสาธารณประโยชน์ โดยให้ยื่นคำขอเป็นหนังสือต่อจังหวัดซึ่งที่ดินตั้งอยู่พร้อมเอกสารหลักฐาน ดังนี้

- (๑) โครงการและเหตุผลความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการ
- (๒) รายละเอียดงบประมาณที่จะใช้ดำเนินการ
- (๓) รูปแผนที่และเนื้อที่ตามหลักวิชาการแผนที่ในกรณีที่มีหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง ให้ใช้รูปแผนที่หลังหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง โดยกำหนดระยะและเนื้อที่บริเวณที่จะดำเนินการด้วย
- (๔) แผนผังแสดงการใช้ที่ดินและภาพถ่ายที่ดินที่จะดำเนินการ
- (๕) สำเนาระวางแผนที่ สำเนาระวางแผนที่ภาพถ่ายทางอากาศ หรือสำเนาระวางรูปถ่ายทางอากาศแล้วแต่กรณี หมายถึงแสดงอาณาบริเวณที่จะดำเนินการ
- (๖) สำเนาแผนที่ภูมิประเทศมาตราส่วน ๑ : ๕๐,๐๐๐ แสดงตำแหน่งที่ตั้งของที่ดิน

ข้อ ๕ เมื่อจังหวัดได้รับคำขอแล้วให้ปฏิบัติ ดังนี้

(๑) แต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบและสอบสวนข้อเท็จจริงเกี่ยวกับที่ดิน และพิจารณาความเหมาะสมพร้อมทั้งผลกระทบในด้านต่างๆ

(๒) ขอทราบความเห็นไปยังส่วนราชการที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสิ่งแวดล้อมผังเมือง การจราจร เช่น สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม กรมการผังเมือง กรมเจ้าท่า สำนักงานคณะกรรมการจัดระบบจราจรทางบก รวมทั้งขอทราบความเห็นไปยังองค์กรปกครองท้องถิ่น อำเภอ กิ่งอำเภอ หรือเขตท้องที่ที่ดินตั้งอยู่ และผู้มีหน้าที่ดูแลพื้นที่เพื่อประกอบการพิจารณา

ข้อ ๖ ในการสอบสวนให้คณะกรรมการตามข้อ ๕ (๑) รวบรวมข้อเท็จจริงในเรื่องเหล่านี้ด้วย คือ

(๑) ประวัติความเป็นมาของที่ดินว่าได้สงวนหวงห้ามไว้หรือไม่ เมื่อใด ผู้ใดประกาศสงวนหวงห้าม อาศัยบทกฎหมายใด มีหลักฐานอย่างไรบ้าง ราษฎรได้ใช้ประโยชน์ร่วมกันตั้งแต่เมื่อใด ราษฎรได้เลิกใช้ประโยชน์ร่วมกันมาตั้งแต่เมื่อใด เพราะเหตุใด ปัจจุบันสภาพที่ดินเป็นอย่างไร มีผู้ครอบครองทำประโยชน์ทั้งที่ชอบและไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ ให้แสดงให้ปรากฏในแผนที่ ตามข้อ ๔ (๓) ด้วย (ถ้ามี)

(๒) ขอความเห็นราษฎรที่ได้เคยใช้ประโยชน์ร่วมกันว่าจะขัดข้องหรือมีความคิดเห็นต่อการเปลี่ยนสภาพการใช้ที่ดินอย่างไร หรือไม่

ข้อ ๗ จังหวัดรวบรวมความเห็นของคณะกรรมการ ความเห็นของส่วนราชการและหน่วยงานตามข้อ ๕ (๑) และ (๒) และเอกสารที่เกี่ยวข้อง รายงาน พร้อมเสนอความเห็นไปให้กระทรวงมหาดไทยเพื่อพิจารณาอนุมัติต่อไป

ข้อ ๘ การอนุมัติตามข้อ ๗ ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่งเพื่อพิจารณาการอนุมัติการเปลี่ยนสภาพที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน จากการใช้เพื่อสาธารณประโยชน์อย่างหนึ่งเป็นอีกอย่างหนึ่ง ประกอบด้วย

๑. ปลัดกระทรวงมหาดไทย	เป็นประธาน
๒. อธิบดีกรมการปกครอง หรือผู้แทน	เป็นกรรมการ
๓. อธิบดีกรมที่ดิน หรือผู้แทน	เป็นกรรมการ
๔. อธิบดีกรมโยธาธิการ หรือผู้แทน	เป็นกรรมการ
๕. อธิบดีกรมการผังเมือง หรือผู้แทน	เป็นกรรมการ
๖. เลขาธิการสำนักนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม หรือผู้แทน	เป็นกรรมการ
๗. ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง	เป็นกรรมการและเลขานุการ
๘. ผู้อำนวยการกองสำรวจและควบคุมที่ดินของรัฐ กรมที่ดิน	เป็นกรรมการและเลขานุการ
๙. ผู้แทนกองสำรวจ และควบคุมที่ดินของรัฐ กรมที่ดิน	เป็นกรรมการและเลขานุการ

ข้อ ๙ เมื่อกระทรวงมหาดไทยได้อนุมัติหรือสั่งการเป็นอย่างอื่นให้จังหวัดแจ้งผู้ขอทราบโดยเร็ว

ข้อ ๑๐ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เป็นผู้รักษาการตามระเบียบนี้

ประกาศ ณ วันที่ ๒๔ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๓

(ลงชื่อ) **วัฒนา อัศวเหม**

(นายวัฒนา อัศวเหม)

รัฐมนตรีช่วยว่าการฯ ปฏิบัติราชการแทน

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

หมายเหตุ ประกาศในราชกิจจานุเบกษาฉบับประกาศทั่วไปเล่ม ๑๑๓ ตอนพิเศษ ๑๐๙๖ วันที่ ๓๐ ต.ค. ๕๓

(สำเนา)

ระเบียบกระทรวงมหาดไทย
ว่าด้วยการอนุญาตให้ดูทราย
พ.ศ. ๒๕๔๖

ตามที่ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. ๒๕๔๕ กระทรวงมหาดไทยจึงได้ปรับบทบาท ภารกิจ และโครงสร้างของกระทรวงมหาดไทยให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว จึงได้โอนภารกิจงานการขออนุญาตดูทรายจากกองตรวจราชการและเรื่องราวร้องทุกข์ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย ให้กรมที่ดินดำเนินการ ดังนั้น เพื่อให้การควบคุมการประกอบ การดูทรายมิให้เป็นการทำลาย ทำให้เสื่อมสภาพที่ดิน และมีให้เป็นอันตรายแก่ทรัพยากรที่ดิน ตามมาตรา ๙ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย จึงอาศัยอำนาจตามมาตรา ๒๐ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๔ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติ ระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๕๔๕ และมติคณะรัฐมนตรีลงวันที่ ๔ กันยายน ๒๕๒๒ เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาอนุญาตให้ดูทราย (ส่วนกลาง) ที่กำหนดให้การพิจารณาอนุญาต ให้ดูทรายในจังหวัดต่างๆ และการแก้ไขปัญหาลุทธิประเพณีขัดข้องเกี่ยวกับการดูทรายทั้งปวงเป็นอำนาจ หน้าที่ของคณะกรรมการพิจารณาอนุญาตให้ดูทราย (ส่วนกลาง) ซึ่งประกอบด้วยผู้แทนส่วนราชการ ที่เกี่ยวข้องออกระเบียบไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการอนุญาตให้ดูทราย พ.ศ. ๒๕๔๖”

ข้อ ๒ ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ ๓ ให้ยกเลิก

(๑) ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการอนุญาตให้ดูทราย พ.ศ. ๒๕๒๓

(๒) ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการอนุญาตให้ดูทราย (ฉบับที่ ๒)

พ.ศ. ๒๕๒๕

(๓) ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการอนุญาตให้ดูทราย (ฉบับที่ ๓)

พ.ศ. ๒๕๓๒

(๔) ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการอนุญาตให้ดูทราย (ฉบับที่ ๔)

พ.ศ. ๒๕๓๕

(๕) ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการอนุญาตให้ดูทราย (ฉบับที่ ๕)

พ.ศ. ๒๕๔๓ บรรดาระเบียบ ข้อบังคับ และคำสั่งที่ขัดหรือแย้งกับระเบียบนี้ ให้ใช้ระเบียบนี้แทน

ข้อ ๔ ในระเบียบนี้

“คณะกรรมการ” หมายความว่า คณะกรรมการพิจารณาอนุญาตให้ดูทราย เรียกโดยย่อว่า “กพด.”

“คณะอนุกรรมการ” หมายความว่า คณะอนุกรรมการพิจารณาอนุญาตดูทราย ซึ่ง กพด. แต่งตั้งขึ้น

“การดูทราย” หมายความว่า การดู รวมถึง การตัก การขุด การขน หรือการกระทำ ด้วยประการอื่นใด เพื่อให้ได้มาซึ่งทราย

“ส่วนราชการ” หมายความว่า กระทรวง กรม จังหวัด และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการดูแลรักษา

“ส่วนราชการ” หมายความว่า กระทรวง กรม จังหวัด และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการดูแลรักษา

“จังหวัด” หมายความว่า กรุงเทพมหานคร

“วัน” หมายความว่า วันทำการตามปกติของหน่วยงานของรัฐ

“พนักงานเจ้าหน้าที่” หมายถึง พนักงานเจ้าหน้าที่ตามมาตรา ๙ แห่งประมวล

กฎหมายที่ดิน

“เจ้าหน้าที่” หมายถึง เจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากพนักงานเจ้าหน้าที่ให้ปฏิบัติงาน

ตามระเบียบนี้

หมวด ๑

คณะกรรมการและคณะอนุกรรมการ

ข้อ ๕ กพด. ประกอบด้วย

(๑) ปลัดกระทรวงมหาดไทย เป็นประธานกรรมการ

(๒) อธิบดีกรมการปกครองหรือผู้แทน เป็นกรรมการ

(๓) อธิบดีกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นหรือผู้แทน เป็นกรรมการ

(๔) อธิบดีกรมขนส่งทางน้ำและพาณิชยนาวีหรือผู้แทน เป็นกรรมการ

(๕) อธิบดีกรมชลประทานหรือผู้แทน เป็นกรรมการ

(๖) ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติหรือผู้แทน เป็นกรรมการ

(๗) อธิบดีกรมที่ดินหรือผู้แทน เป็นกรรมการ

(๘) เลขาธิการสำนักงานนโยบายและแผน เป็นกรรมการ

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหรือ ผู้แทน

(๙) ผู้ว่าราชการจังหวัดในเขตจังหวัดที่มีการ เป็นกรรมการ

ขออนุญาตดูแลรักษาหรือผู้แทน

(๑๐) ที่ปรึกษาด้านกฎหมายกระทรวงมหาดไทย เป็นกรรมการ

(๑๑) ผู้อำนวยการสำนักกฎหมาย เป็นกรรมการ

สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทยหรือผู้แทน

(๑๒) ผู้แทนกระทรวงอุตสาหกรรม เป็นกรรมการ

(๑๓) ผู้แทนส่วนราชการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เป็นกรรมการ

(๑๔) ผู้อำนวยการสำนักจัดการที่ดินของรัฐ กรมที่ดิน เป็นกรรมการและ

เลขานุการ

(๑๕) ผู้อำนวยการส่วนจัดการที่ดินของรัฐ กรมที่ดิน เป็นกรรมการและ

ผู้ช่วยเลขานุการ

(๑๖) หัวหน้ากลุ่มจัดการที่ดินของรัฐ เป็นผู้ช่วยเลขานุการ

สำนักจัดการที่ดินของรัฐ กรมที่ดิน

(๑๗) หัวหน้ากลุ่มงานจัดการที่ดินของรัฐ เป็นผู้ช่วยเลขานุการ

สำนักจัดการที่ดินของรัฐ กรมที่ดิน

ข้อ ๖ กพด. มีอำนาจหน้าที่

(๑) พิจารณานุญาตให้ทำการดูตทรายในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครและเขตพื้นที่ระหว่างประเทศ

(๒) พิจารณาแก้ไขปัญหาลุ่ปรรรคข้อขัดข้องเกี่ยวกับการดูตทรายทั้งปวง

(๓) พิจารณาวางระเบียบข้อบังคับตลอดจนแนวทางในการปฏิบัติเกี่ยวกับการดูตทราย

(๔) แต่งตั้งคณะอนุกรรมการเพื่อพิจารณานุญาตให้ดูตทรายแทน กพด. ได้ตามที่เห็นสมควร เพื่อประกอบการพิจารณานุญาตของ กพด.

(๕) เชิญผู้แทนส่วนราชการที่เกี่ยวข้องมาชี้แจงข้อเท็จจริงต่างๆ

(๖) พิจารณาในเรื่องอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดูตทราย

ข้อ ๗ การประชุม กพด. ต้องมีกรรมการมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งจำนวนของกรรมการทั้งหมด จึงเป็นองค์ประชุมถ้าในการประชุมคราวใดประธานกรรมการไม่อยู่ในที่ประชุมหรือไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้กรรมการที่มาประชุมเลือกกรรมการด้วยกันคนหนึ่งเป็นประธานในที่ประชุม

มติของที่ประชุมให้ถือเสียงข้างมาก กรรมการคนหนึ่งมีเสียงหนึ่งในการลงคะแนน ถ้าคะแนนเสียงเท่ากัน ให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด

ข้อ ๘ ให้คณะอนุกรรมการประกอบด้วย

(๑) ผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นประธานอนุกรรมการ

(๒) รองผู้ว่าราชการจังหวัด ซึ่งได้รับมอบหมาย เป็นอนุกรรมการ

(๓) ปลัดจังหวัด เป็นอนุกรรมการ

(๔) อัยการจังหวัดหรือผู้แทน เป็นอนุกรรมการ

(๕) อุตสาหกรรมจังหวัดหรือผู้แทน เป็นอนุกรรมการ

(๖) ผู้แทนกรมการขนส่งทางน้ำและพาณิชยนาวี เป็นอนุกรรมการ

(๗) ผู้แทนกรมชลประทาน เป็นอนุกรรมการ

(๘) ผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัดหรือผู้แทน เป็นอนุกรรมการ

(๙) นายอำเภอหรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้า

ประจำกิ่งอำเภอ

(๑๐) ผู้บริหารท้องถิ่นหรือผู้แทน ผู้แทนคณะผู้บริหารท้องถิ่นในเขตท้องที่ที่มีการขออนุญาตให้ดูตทราย เป็นอนุกรรมการ

(๑๑) ผู้แทนสำนักงานสิ่งแวดล้อม เป็นอนุกรรมการ

(๑๒) ผู้แทนส่วนราชการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เป็นอนุกรรมการ

(๑๓) เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัด เป็นอนุกรรมการและ

เลขานุการ

(๑๔) หัวหน้าฝ่ายอำนวยการ สำนักงานที่ดินจังหวัด เป็นผู้ช่วยเลขานุการ

(๑๕) หัวหน้ากลุ่มงานวิชาการที่ดิน หรือหัวหน้างาน เป็นผู้ช่วยเลขานุการ

ควบคุมและประสานงาน สำนักงานที่ดินจังหวัด

ข้อ ๙ ให้คณะอนุกรรมการ มีหน้าที่ดังนี้

(๑) พิจารณาการขออนุญาตให้ดูตทรายภายในจังหวัด

(๒) พิจารณาแก้ไขปัญหาลุ่ปรรรคข้อขัดข้องและแก้ไขปัญหาร้องเรียนเกี่ยวกับการ

ดูตทราย

(๓) พิจารณาดำเนินการอื่นๆ ตามที่ กพด. มอบหมาย

ข้อ ๑๐ การประชุมคณะอนุกรรมการ ให้นำความในข้อ ๓ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

หมวด ๒

วิธีการขออนุญาต

ข้อ ๑๑ ผู้ขออนุญาตดูตรวจรายจะดำเนินการดูตรวจได้ต่อเมื่อได้รับใบอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่

ข้อ ๑๒ ให้ผู้ประสงค์ขออนุญาตดูตรวจยื่นคำขอตามแบบ ท.ด.๖๔ ทำระเบียบนี้ พร้อมด้วยแผนที่ที่ดินบริเวณที่ขออนุญาตดูตรวจต่อนายอำเภอ หรือปลัดอำเภอบุคคลเป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอท้องที่ซึ่งที่ดินตั้งอยู่ ส่วนอำเภอหรือกิ่งอำเภอที่รัฐมนตรีประกาศยกเลิกอำนาจหน้าที่ของนายอำเภอหรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ ตามความในมาตรา ๑๙ แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายที่ดิน (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๒๘ แล้ว ยื่นคำขอต่อเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัด หรือเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดสาขา แล้วแต่กรณี และให้สอบสวนข้อเท็จจริง วัตถุประสงค์ และเหตุผลที่ขออนุญาตโดยละเอียด ตามแบบ ท.ด.๖๖ ทำระเบียบนี้

แผนที่แสดงบริเวณที่ดินที่ขออนุญาตดูตรวจให้แสดงให้เห็นว่า บริเวณใกล้เคียงที่ขออนุญาตมีถาวรวัตถุ หรือสิ่งปลูกสร้างอย่างใดบ้างหรือไม่ โดยใช้มาตราส่วนที่เหมาะสม ลายมือชื่อผู้เขียน แผนที่และลายมือชื่อผู้ขออนุญาต

ในกรณีที่มีการขออนุญาตดูตรวจไปเกี่ยวข้องกับกฎหมายอื่นใด ก็ต้องดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมายนั้นๆ ด้วย

ข้อ ๑๓ เมื่อได้สอบสวนตามข้อ ๑๒ แล้ว ให้นายอำเภอหรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอท้องที่ หรือเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัด หรือเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดสาขา หรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายและผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ที่มีการขออนุญาตออกไปชั้นสูตรสอบสวนที่ดินที่ขออนุญาตดูตรวจว่า ที่ดินที่ขออนุญาตดูตรวจเป็นที่ดินประเภทใด สภาพลักษณะของที่ดินเป็นอย่างไร มีโบราณวัตถุ โบราณสถาน สิ่งปลูกสร้าง หรือสถานที่ราชการอยู่ใกล้เคียงหรือไม่ ตามแบบ ท.ด.๖๗ ทำระเบียบนี้ หากอนุญาตให้ผู้ขอทำการดูตรวจแล้วจะเกิดปัญหาในภายหลังหรือไม่ ให้แล้วเสร็จภายในห้าวัน ถ้านายอำเภอหรือปลัดอำเภอ ผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอท้องที่ หรือเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัด หรือเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดสาขา เห็นว่าไม่ควรอนุญาตให้ทำการดูตรวจก็ให้รายงานจังหวัดภายในห้าวันนับแต่วันที่เห็นว่าไม่ควรอนุญาต

ข้อ ๑๔ เมื่อชั้นสูตรสอบสวนที่ดินแล้ว ถ้านายอำเภอ หรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอท้องที่ หรือเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัด หรือเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดสาขา เห็นว่าควรอนุญาตให้ประกาศตามแบบ ท.ด.๒๕ ทำระเบียบนี้ โดยปิดประกาศไว้ในที่เปิดเผย ณ ที่ว่าการอำเภอหรือกิ่งอำเภอ หรือสำนักงานที่ดินจังหวัด หรือสำนักงานที่ดินจังหวัดสาขา ที่ทำการกำนัน ที่ทำการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และที่บริเวณใกล้เคียงหรือในที่ดินนั้นมีกำหนดสามสิบวัน หากไม่มีการขัดข้องหรือคัดค้านอย่างไร ให้รายงานส่งเรื่องและชี้แจงไปจังหวัดภายในสามวัน

ถ้ามีการคัดค้านหรือขัดข้องประการใด ให้นายอำเภอหรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอท้องที่ หรือเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัด หรือเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดสาขา สอบสวนพิจารณาเสร็จแล้วรายงานจังหวัดภายในสิบวันนับแต่วันครบกำหนดประกาศตามวรรคหนึ่ง

หมวด ๓ การพิจารณาอนุญาต

ข้อ ๑๕ ให้สำนักงานที่ดินจังหวัดรวบรวมเรื่องราวการขออนุญาตดูศพแล้ว ให้นัดคณะอนุกรรมการเพื่อตรวจสอบสถานที่ และประชุมพิจารณาให้แล้วเสร็จภายในสิบห้าวัน นับแต่วันรับเรื่องจากอำเภอหรือกิ่งอำเภอ หรือสำนักงานที่ดินจังหวัดสาขา

การพิจารณาของคณะอนุกรรมการให้ถือหลักเกณฑ์ตามข้อ ๑๔ เมื่อคณะอนุกรรมการพิจารณาแล้วมีความเห็นว่าควรอนุญาตหรือไม่ควรอนุญาตให้แสดงเหตุผลไว้ด้วย แล้วให้จังหวัดพิจารณาดำเนินการให้เป็นไปตามมติที่ประชุมภายในสิบวันนับแต่วันประชุมเสร็จ แล้วรวบรวมเรื่องราว พร้อมรายงานการประชุมและบัญชีรายงานผลจำนวน ๑๕ ชุด ให้กรมที่ดินเพื่อนำเสนอ กพด. ทราบ

ข้อ ๑๖ กพด. ต้องประชุมพิจารณาเรื่องราวของกรุงเทพมหานคร และเขตพื้นที่ระหว่างประเทศให้แล้วเสร็จภายในสิบห้าวัน และแจ้งผลการพิจารณาให้จังหวัดทราบภายในห้าวันนับแต่วันประชุมเสร็จ

ข้อ ๑๗ จังหวัดได้รับแจ้งมติ กพด. และเรื่องราวการขออนุญาตดูศพ ซึ่ง กพด. พิจารณาอนุญาตแล้ว ก่อนที่จังหวัดจะออกใบอนุญาตให้ตรวจสอบว่ามีใบอนุญาตจากส่วนราชการที่เกี่ยวข้องครบถ้วนแล้วหรือไม่ ถ้าเห็นว่าครบถ้วนแล้วให้จังหวัดออกใบอนุญาตตามแบบ ท.ด. ๖๙ ก. ท้ายระเบียบนี้ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่จังหวัดได้รับแจ้งมติ กพด.

ข้อ ๑๘ หลักเกณฑ์ในการพิจารณาอนุญาตให้ดูศพให้คำนึงถึง

- (๑) ในด้านวิชาการ เช่น ความเสียหายแก่สภาพตลิ่ง สภาพธรรมชาติของลำน้ำ
- (๒) ในด้านการปกครอง เช่น ความเดือดร้อนของราษฎร ความเสียหายทางเศรษฐกิจ หรือทรัพยากรธรรมชาติ ให้ได้รับความเห็นชอบจากสภาองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น
- (๓) แม่น้ำลำคลองแบ่งเขตแดนระหว่างประเทศ

หมวด ๔ เงื่อนไขการอนุญาต

ข้อ ๑๙ ผู้ขออนุญาตดูศพต้องเป็นบุคคลหรือนิติบุคคลสัญชาติไทย และต้องปฏิบัติตามเงื่อนไข ดังนี้

- (๑) ดำเนินการด้วยตนเอง จะโอนสิทธิให้ผู้อื่นมิได้
- (๒) ทำการดูศพตั้งแต่เวลา ๐๖.๐๐ น. ถึง ๑๘.๐๐ น.
- (๓) ไม่ทำการดูศพจนทำให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินของทางราชการหรือของผู้อื่น
- (๔) ไม่ทำการเป็นที่กีดขวางการจราจร หรือก่อให้เกิดเสียงดังเป็นที่รบกวนบุคคลอื่น
- (๕) แสดงใบอนุญาตไว้ประจักษ์ตามพาหนะ เครื่องมือ เครื่องใช้ หรือเครื่องจักรกลที่ใช้ดูศพ

ข้อ ๒๐ ในกรณีใบอนุญาตสูญหายหรือชำรุดในสาระสำคัญ ให้ผู้ได้รับอนุญาตยื่นคำขอรับใบแทนใบอนุญาตภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ทราบว่าใบอนุญาตสูญหายหรือชำรุด

ข้อ ๒๑ ผู้ได้รับอนุญาตหรือผู้ควบคุมหรือคนงานประจักษ์ตามพาหนะ เครื่องมือ เครื่องใช้ หรือเครื่องจักรกล ต้องยินยอมและให้ความสะดวกแก่เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจตามกฎหมายขึ้นไปทำการตรวจ

ยานพาหนะ เครื่องมือ เครื่องใช้ หรือเครื่องจักรกล ที่ใช้ทำการดูทราย รวมทั้งเรียกเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้องมาตรวจสอบได้ในระหว่างเวลาทำการของผู้ได้รับอนุญาต

ข้อ ๒๒ เมื่อเจ้าหน้าที่ซึ่งได้รับมอบหมายให้ดูแลควบคุมการดูทรายพบว่า ได้มีการดูทรายโดยฝ่าฝืนเงื่อนไขตามข้อ ๑๙ ข้อ ๒๐ หรือข้อ ๒๑ ให้มีอำนาจสั่งระงับการดูทรายไว้ได้ชั่วคราวไม่เกินสามวันแล้วรายงานให้จังหวัดทราบเพื่อสั่งการต่อไป และหากพบว่ามีการฝ่าฝืนจริงให้รัฐมนตรีหรือผู้ที่รัฐมนตรีมอบหมายมีอำนาจสั่งให้หยุดทำการดูทรายทันทีหรือจะสั่งเพิกถอนใบอนุญาตก็ได้

ข้อ ๒๓ เมื่อใบอนุญาตให้ดูทรายสิ้นอายุหรือผู้ได้รับอนุญาตถูกสั่งให้หยุดทำการหรือเพิกถอนใบอนุญาต ผู้ได้รับอนุญาตจะต้องหยุดทำการดูทรายทันทีนับแต่วันสิ้นอายุใบอนุญาตหรือได้รับคำสั่งดังกล่าวเป็นหนังสือ

ข้อ ๒๔ ภายในกำหนดเวลาอนุญาต หากผู้ได้รับอนุญาตอ้างว่าดูทรายไม่ได้ด้วยประการใด ๆ ก็ตาม ให้ถือว่าเป็นเรื่องของผู้ได้รับอนุญาตที่ควรรู้ถึงเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นมาก่อน จะนำมาเป็นข้ออ้างในการขอยืดเวลากำหนดอนุญาตหรือขอลดหย่อนค่าตอบแทนมิได้

ข้อ ๒๕ การตีราคาค่าเสียหายที่เกิดขึ้นจากการดูทราย ให้จังหวัดแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่งเป็นผู้พิจารณา และเมื่อได้รับความเห็นชอบจากผู้ว่าราชการจังหวัดแล้วให้ถือว่าเป็นเด็ดขาด ผู้ได้รับอนุญาตจะต้องชำระค่าเสียหายภายในวงเงินนั้น โดยยินยอมให้หักจากเงินประกันแล้วให้รายงาน กพด. ทราบ

ข้อ ๒๖ ใบอนุญาตให้ดูทรายให้มีกำหนดเวลาไม่เกินหนึ่งปีนับแต่วันที่ออกใบอนุญาต

ผู้ได้รับอนุญาตผู้ใดประสงค์จะขอต่ออายุใบอนุญาตจะต้องยื่นคำขอต่อนายอำเภอหรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอท้องที่ซึ่งที่ดินที่ขออนุญาตดูทรายตั้งอยู่ ส่วนอำเภอหรือกิ่งอำเภอที่รัฐมนตรีประกาศยกเลิกอำนาจหน้าที่ของนายอำเภอ หรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอตามความในมาตรา ๑๙ แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายที่ดิน (ฉบับที่ ๔) พ.ศ.๒๕๒๘ แล้วให้ยื่นคำขอต่อเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัด หรือเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดสาขา แล้วแต่กรณี ก่อนใบอนุญาตสิ้นอายุไม่น้อยกว่าเก้าสิบวัน เมื่อได้ยื่นคำขอดังกล่าวแล้วจะประกอบกิจการต่อไปก็ได้จนกว่าจะได้รับคำสั่งไม่อนุญาตให้ต่ออายุใบอนุญาตนั้น

การขอต่ออายุใบอนุญาตตามวรรคสอง หากผู้ได้รับอนุญาตไม่ยื่นคำขอภายในกำหนดเวลาดังกล่าว ให้ถือว่าผู้ได้รับอนุญาตไม่ประสงค์จะขอต่อใบอนุญาต

ข้อ ๒๗ จังหวัดอาจพิจารณาวงเงินไขเพิ่มเติมให้เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่นโดยความเห็นชอบของคณะอนุกรรมการได้

ข้อ ๒๘ เมื่อ กพด. หรือคณะอนุกรรมการได้มีมติอนุญาตให้ดูทรายหรืออนุญาตให้ต่ออายุใบอนุญาตแล้ว ให้ผู้ขอรับอนุญาตดำเนินการยื่นคำขอรับใบอนุญาต หรือคำขอต่ออายุใบอนุญาตแล้วแต่กรณีภายในกำหนดสามสิบวันนับแต่วันที่ทราบมติอนุญาต หากพ้นกำหนดระยะเวลาดังกล่าว ผู้ขอรับอนุญาตไม่ดำเนินการยื่นคำขอโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร ให้ถือว่าผู้ขอรับอนุญาตไม่ประสงค์จะดำเนินการต่อไปและให้งดเว้นการออกใบอนุญาต

หมวด ๕

ค่าตอบแทน

ข้อ ๒๙ ผู้ประกอบการดูทราย เมื่อได้รับอนุญาตแล้วจะต้องเสียค่าตอบแทนเป็นรายปีให้แก่องค์การบริหารส่วนจังหวัด ตามวิธีการและอัตราที่กำหนดไว้ในข้อบัญญัติจังหวัด แต่ต้องไม่เกินอัตราตามบัญชีท้ายประมวลกฎหมายที่ดิน

หมวด ๖ เงินประกัน

ข้อ ๓๐ ให้จังหวัดเรียกเก็บเงินประกันตามจำนวนที่ได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการจากผู้ได้รับอนุญาตในวันที่จังหวัดออกใบอนุญาตให้ดูทราย เพื่อเป็นค่าชดใช้ความเสียหายที่จะเกิดจากผลของการดูทราย

เงินประกันให้เก็บรักษาไว้เป็นเวลาหนึ่งปี เพื่อเป็นค่าชดใช้ความเสียหายและค่าปรับ

ถ้าเงินประกันลดน้อยถอยลงไป เนื่องจากนำไปเป็นค่าชดใช้ความเสียหายหรือค่าปรับ ให้จังหวัดเรียกเงินเพิ่มจากผู้ประกอบการดูทรายไว้ให้ครบเต็มตามจำนวน

ข้อ ๓๑ ผู้ได้รับอนุญาตต้องเสียค่าปรับให้จังหวัดในกรณีที่ทำผิดเงื่อนไข ค่าปรับให้เรียกจากเงินประกัน

ข้อ ๓๒ เงินประกันที่เก็บรักษาไว้ตามข้อ ๓๐ เมื่อครบกำหนดเวลาหนึ่งปีนับแต่วันที่ใบอนุญาตสิ้นอายุแล้วให้คืนแก่ผู้ได้รับอนุญาต

หมวด ๗ การควบคุม

ข้อ ๓๓ เมื่อมีการอนุญาตให้ดูทรายในท้องที่ใดแล้ว ให้จังหวัดประชุมชี้แจงหรือประกาศให้ราษฎรที่ตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณที่ได้มีการอนุญาตให้ดูทรายทราบภายในสิบห้าวันนับแต่วันออกใบอนุญาต เพื่อให้ทราบถึงมาตรการที่จังหวัดได้วางไว้เพื่อป้องกันและควบคุมมิให้การดูทรายทำความเสียหายแก่ทรัพย์สินของราษฎร พร้อมทั้งแจ้งให้ราษฎรทราบด้วยว่า หากผู้ได้รับอนุญาตได้ทำการดูทรายโดยฝ่าฝืนเงื่อนไขอาจถูกเพิกถอนใบอนุญาตได้

ข้อ ๓๔ ผู้ได้รับอนุญาตให้ทำการดูทรายในท้องที่ใด ก่อนที่จะดำเนินการจะต้องจัดทำแผนป้ายประกาศแสดงไว้ในบริเวณที่ทำการให้ราษฎรทราบตลอดระยะเวลาที่ทำการอยู่นั้น โดยแผนป้ายนี้จะต้องจัดทำให้เสร็จสิ้นก่อนดำเนินการดูทราย

แผนป้ายประกาศต้องทำด้วยวัสดุที่มีความมั่นคงแข็งแรง ต้องมีขนาดกว้าง ๖๐ เซนติเมตร ยาว ๑๒๐ เซนติเมตร เขียนด้วยตัวหนังสือที่ชัดเจน มีข้อความแสดงชื่อผู้ได้รับอนุญาต กิจการ กำหนดเวลา จำนวนเนื้อที่ที่ได้รับอนุญาต และแผนที่สังเขปแสดงบริเวณที่ได้รับอนุญาตนั้นด้วย

ข้อ ๓๕ ให้ผู้ได้รับอนุญาตจัดทำหุ่นหรือเครื่องหมายอื่นใด เพื่อแสดงขอบเขตที่ได้รับอนุญาตให้ดูทรายให้ทราบตลอดระยะเวลาที่ทำการอยู่นั้น

ข้อ ๓๖ ให้จังหวัด อำเภอ กิ่งอำเภอ สำนักงานที่ดินจังหวัด หรือสำนักงานที่ดินจังหวัดสาขา จัดเจ้าหน้าที่ตรวจตรา ควบคุมดูแล ให้การดำเนินการดูทรายเป็นไปตามกฎหมายและระเบียบที่กำหนดไว้โดยเคร่งครัด

ประกาศ ณ วันที่ ๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๖

(ลงชื่อ) วันมูหะมัดนอร์ มะทา

(นายวันมูหะมัดนอร์ มะทา)

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

หมายเหตุ ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับประกาศทั่วไปเล่ม ๑๒๐ ตอน ๖๕ ง วันที่ ๑๑ มิถุนายน ๒๕๔๖

(สำเนา)

**ระเบียบกระทรวงมหาดไทย
ว่าด้วยวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการถอนสภาพ
การจัดขึ้นทะเบียนและการจัดหาผลประโยชน์ในที่ดินของรัฐ
ตามประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. ๒๕๕๐**

โดยที่เห็นเป็นการสมควรให้มีการรวบรวมและปรับปรุงแก้ไขวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการถอนสภาพการจัดขึ้นทะเบียน และการจัดหาผลประโยชน์ในที่ดินของรัฐ ตามประมวลกฎหมายที่ดิน เพื่อให้ส่วนราชการผู้ขอและเจ้าหน้าที่มีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนในการปฏิบัติงาน อันนำไปสู่การดำเนินการที่รวดเร็วและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๒๐ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๔ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๕๔๕ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย จึงออกระเบียบไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการถอนสภาพการจัดขึ้นทะเบียน และการจัดหาผลประโยชน์ในที่ดินของรัฐ ตามประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. ๒๕๕๐”

ข้อ ๒ ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ ๓ ให้ยกเลิก

(๑) ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการอนุญาตให้ทบวงการเมืองให้ที่ดินของรัฐ เพื่อประโยชน์ในราชการตามประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. ๒๕๔๑

(๒) คำสั่งกระทรวงมหาดไทย ที่ ๑๙๓/๒๕๐๑ ลงวันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๐๑ เรื่อง ระเบียบการจัดหาผลประโยชน์ในที่ดินของรัฐตามประมวลกฎหมายที่ดิน

(๓) หนังสือกรมที่ดิน ที่ ๒๔๘๓/๓/๒๕๐๓ ลงวันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๐๓ เรื่อง การปฏิบัติเกี่ยวกับที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน

(๔) หนังสือกระทรวงมหาดไทย ด่วนมาก ที่ มท ๐๕๑๑.๒/ว ๑๔๔ ลงวันที่ ๑๖ มกราคม ๒๕๔๖ เรื่อง ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการอนุญาตให้ทบวงการเมืองให้ที่ดินของรัฐ เพื่อประโยชน์ในราชการตามประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. ๒๕๔๑

(๕) หนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ มท ๐๓๒๓/ว ๓๑๐๕ ลงวันที่ ๒๙ ตุลาคม ๒๕๔๔ เรื่อง ซ้อมความเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัติตามระเบียบกระทรวงมหาดไทย

(๖) หนังสือกรมที่ดิน ที่ มท ๐๕๑๑.๓/ว ๓๔๔๔๑ ลงวันที่ ๑๙ ธันวาคม ๒๕๔๘ เรื่อง ซ้อมความเข้าใจวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับทบวงการเมืองหรือส่วนราชการให้ที่ดินของรัฐเพื่อประโยชน์ในราชการ บรรดาระเบียบ ข้อบังคับ และคำสั่งอื่นใดในส่วนที่กำหนดไว้แล้วในระเบียบนี้ หรือซึ่งขัดหรือแย้งกับระเบียบนี้ให้ใช้ระเบียบนี้แทน

ข้อ ๔ ในระเบียบนี้

“การถอนสภาพ” หมายความว่า การดำเนินการตามบทบัญญัติในมาตรา ๘ วรรคสอง (๑) หรือ (๒) แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน ที่มีผลทำให้ที่ดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันหรือที่ดินที่ได้มีการหวงห้ามหรือสงวนไว้ตามความต้องการของทบวงการเมืองซึ่งมิได้ตกเป็นที่ราชพัสดุ เปลี่ยนสถานะหรือพ้นสภาพจากการเป็นที่ดินนั้นๆ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์อย่างอื่น

“การจัดขึ้นทะเบียน” หมายความว่า การดำเนินการตามบทบัญญัติในมาตรา ๘ ทวิ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน โดยการนำที่ดินของรัฐไปดำเนินการให้ทบวงการเมืองใช้ประโยชน์ในราชการของหน่วยงานนั้นๆ โดยมีได้มีการจัดหรือแสวงหารายได้สำหรับรัฐหรือบำรุงท้องถิ่น

“การจัดหาผลประโยชน์” หมายความว่า การดำเนินการตามบทบัญญัติในมาตรา ๑๐ หรือ ๑๑ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน โดยการนำที่ดินของรัฐไปจัดหรือแสวงหารายได้สำหรับรัฐหรือบำรุงท้องถิ่นด้วย วิธีการจัดทำให้ที่ดินใช้ประโยชน์ได้ ซ้ำขาย แลกเปลี่ยน ให้เช่าหรือให้เช่าซื้อ

“ทบวงการเมือง” หมายถึง หน่วยราชการที่มีฐานะเป็นนิติบุคคลของราชการส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาค หรือราชการส่วนท้องถิ่น

“คณะกรรมการ” หมายความว่า คณะกรรมการกำกับการใช้ที่ดินของรัฐ

“จังหวัด” หมายความว่า จังหวัดซึ่งที่ดินตั้งอยู่ และให้หมายรวมถึงกรมที่ดินกรณีที่ดินตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครด้วย

“อำเภอ” หมายความว่า อำเภอ กิ่งอำเภอ หรือเขต ซึ่งที่ดินตั้งอยู่

“สภาองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น” หมายความว่า สภาองค์การบริหารส่วนตำบล สภาเทศบาล สภาเมืองพัทยา หรือสภากรุงเทพมหานคร ซึ่งที่ดินตั้งอยู่

“อธิบดี” หมายความว่า อธิบดีกรมที่ดิน

“รัฐมนตรี” หมายความว่า รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

ข้อ ๕ การขอดำเนินการขอถอนสภาพ การจัดขึ้นทะเบียน และการจัดหาผลประโยชน์ตามระเบียบนี้ผู้ขอต้องเป็นทบวงการเมือง และที่ดินที่ขอต้องเป็นที่ดินของรัฐที่อยู่ในพื้นที่ตามกฎหมายว่าด้วย การผังเมือง และอยู่ในโซนหรือแผนการใช้ที่ดิน (Zoning) ตามที่จังหวัดกำหนดไว้เท่านั้น

ข้อ ๖ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยรักษาการและให้มีอำนาจตีความวินิจฉัยปัญหา เกี่ยวกับการปฏิบัติตามระเบียบนี้

หมวด ๑

คณะกรรมการ

ข้อ ๗ ให้มีคณะกรรมการกำกับการใช้ที่ดินของรัฐทุกจังหวัด ดังนี้

(๑) ในเขตกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย อธิบดี เป็นประธาน ผู้แทนกรมโยธาธิการและผังเมือง ผู้แทนสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผู้แทนกรมธนารักษ์ ผู้อำนวยการเขตท้องที่ซึ่งที่ดินตั้งอยู่ ผู้อำนวยการสำนักจัดการที่ดินของรัฐ เป็นกรรมการ เจ้าพนักงานที่ดินกรุงเทพมหานคร เป็นกรรมการและเลขานุการ และหัวหน้ากลุ่มงานวิชาการที่ดิน สำนักงานที่ดินกรุงเทพมหานคร เป็นกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

(๒) ในเขตจังหวัดอื่น ประกอบด้วย ผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นประธานกรรมการ โยธาธิการและผังเมืองจังหวัด ปฏิรูปที่ดินจังหวัด ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด ธนารักษ์พื้นที่ นายอำเภอหรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอท้องที่ซึ่งที่ดินตั้งอยู่ ผู้บริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งที่ดินตั้งอยู่ เป็นกรรมการ เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัด เป็นกรรมการและเลขานุการ และหัวหน้ากลุ่มงานวิชาการที่ดิน สำนักงานที่ดินจังหวัด เป็นกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

ข้อ ๘ ให้คณะกรรมการมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(๑) พิจารณากลับกรองและกำกับการใช้ที่ดินของรัฐในเรื่องของการถอนสภาพ การจัดขึ้นทะเบียน และการจัดหาผลประโยชน์ให้เป็นไปตามแผนนโยบายของรัฐ โดยคำนึงถึงการใช้ที่ดินให้เกิดประโยชน์สูงสุด และการอนุรักษ์ที่ดินไว้ให้อนุชนรุ่นหลังได้ใช้ประโยชน์ร่วมกันในอนาคต

(๒) พิจารณานาตจำนวนเนื้อที่ ว่ามีความเหมาะสมสอดคล้องกับแผนงาน โครงการ และแผนผังการใช้ที่ดินหรือไม่ ที่ดินที่ขออยู่ในโซนหรือแผนการใช้ที่ดินตามที่จังหวัดกำหนดไว้ มีข้อขัดข้อง ทางด้านการเมืองหรือไม่ อย่างไร ตลอดจนเสนอแนะและให้ความเห็นเกี่ยวกับการนำที่ดินของรัฐไปดำเนินการ ตามระเบียบนี้

(๓) พิจารณาแก้ไขปัญหา ข้อขัดข้องในการดำเนินการตามระเบียบ

(๔) มีหนังสือเรียกบุคคลใดๆ มาชี้แจงข้อเท็จจริง หรือแสดงความเห็น หรือให้ส่ง เอกสารหลักฐาน หรือสิ่งอื่นที่เกี่ยวข้องมาประกอบการพิจารณา เพื่อดำเนินการตามระเบียบนี้

(๕) ปฏิบัติการอื่น เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปตามนัยระเบียบนี้

ข้อ ๙ การประชุมของคณะกรรมการต้องมีกรรมการมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของ จำนวน กรรมการทั้งหมดจึงเป็นองค์ประชุม ถ้าในการประชุมคราวใดประธานกรรมการไม่อยู่ในที่ประชุม หรือไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้กรรมการที่มาประชุมเลือกกรรมการด้วยกันคนหนึ่งเป็นประธานในที่ประชุม มติที่ประชุมให้ถือเสียงข้างมาก กรรมการคนหนึ่งมีหนึ่งเสียงในการลงคะแนน หากคะแนนเท่ากันให้ประธาน ในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งเสียงเป็นเสียงชี้ขาด

หมวด ๒

การถอนสภาพ

ส่วนที่ ๑

ลักษณะที่ดินและการยื่นคำขอ

ข้อ ๑๐ ที่ดินที่จะถอนสภาพได้ต้องเป็นที่ดินของรัฐ ตามมาตรา ๘ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน

ข้อ ๑๑ ทบวงการเมืองใดประสงค์นำที่ดินของรัฐดังกล่าวไปขึ้นทะเบียน จัดหาผลประโยชน์ หรือนำไปใช้ประโยชน์อย่างอื่น ให้ทบวงการเมืองนั้นๆ ยื่นหนังสือแสดงความประสงค์ขอถอนสภาพต่อ อธิบดี สำหรับที่ดินในเขตกรุงเทพมหานคร ในเขตจังหวัดอื่นให้ยื่นต่อผู้ว่าราชการจังหวัด พร้อมด้วยเอกสาร หลักฐานดังต่อไปนี้

(๑) แผนงาน/โครงการโดยแสดงเหตุผลความจำเป็น กำหนดวัตถุประสงค์ วิธี ดำเนินการ งบประมาณดำเนินการ ตลอดจนรายละเอียดของกิจกรรมต่างๆ

(๒) แผนที่สังเขปแสดงที่ตั้งของที่ดินที่ขอ สถานที่สำคัญ และเส้นทางคมนาคม บริเวณใกล้เคียงโดยรอบ พร้อมภาพถ่ายรอบแปลงที่ดิน

(๓) สำเนาแผนที่ภูมิประเทศ มาตราส่วน ๑ : ๕๐,๐๐๐ สัดับชุด ๓/๐๑๓/ ของกรมแผนที่ทหารทั้งแผ่น หมายถึงแสดงตำแหน่งที่ตั้งของที่ดิน

ส่วนที่ ๒

การดำเนินการถอนสภาพ

ข้อ ๑๒ ให้จังหวัดพิจารณาตรวจสอบว่าที่ดินดังกล่าวได้ถูกถอนสภาพตามกฎหมายอื่นแล้ว หรือไม่ หากยังมีได้ถูกถอนสภาพให้ดำเนินการดังต่อไปนี้

(๑) ให้อำเภอสอบสวนประวัติความเป็นมาของที่ดิน และให้ความเห็นประกอบการพิจารณาว่าควรให้มีการถอนสภาพหรือไม่ อย่างไร

(๒) ให้ผู้ขอจัดทำแผนที่ท้ายพระราชบัญญัติหรือพระราชกฤษฎีกาถอนสภาพ และจัดทำแผนผังการใช้ที่ดิน

(๓) ให้ผู้ขอประสานองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อขอความเห็นจากที่ประชุมสภาองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และจัดให้ราษฎรผู้เคยใช้ประโยชน์แสดงความคิดเห็น

(๔) ตรวจสอบว่าเป็นพื้นที่ทับซ้อนกับพื้นที่ซึ่งอยู่ในอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานอื่น เช่น เขตปฏิรูปที่ดิน เขตป่าไม้ หรือไม้ หากเป็นที่ทับซ้อนดังกล่าว ให้ขอความเห็นหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่นั้นๆ ประกอบการพิจารณา

(๕) ให้ผู้ขอพิจารณาจัดหาที่ดินแปลงอื่นให้ใช้ร่วมกันแทน หากปรากฏว่าเป็นที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินประเภทพลเมืองใช้ร่วมกัน และพลเมืองยังใช้ร่วมกันอยู่ และชี้แจงให้ทราบ ว่าที่ดินที่จัดให้ใช้แทนนั้นมีสภาพและอาณาเขตอย่างไร จำนวนเนื้อที่เท่าใด อยู่ห่างจากที่ดินแปลงเดิมมากน้อยเพียงใด พร้อมประสานขอความเห็นจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเขตพื้นที่ประกอบการพิจารณา

(๖) ส่งเรื่องราวให้คณะกรรมการตามข้อ ๗ แล้วแต่กรณี พิจารณาให้ความเห็น

ข้อ ๑๓ การสอบสวนประวัติความเป็นมาของที่ดินตามความในข้อ ๑๒ (๑)

(๑) กรณีเป็นที่ดินสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน การสอบสวนต้องได้ความดังนี้

(ก) มีการสงวนหวงห้ามให้เป็นที่ดินสำหรับใช้เป็นที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันหรือไม่ หากมีการสงวนหวงห้าม เป็นการสงวนหวงห้ามตามกฎหมายใด หวงห้ามไว้เพื่อการใด ตั้งแต่เมื่อใด

(ข) สภาพที่ดินโดยปกติทั่วไป หรือโดยธรรมชาติ มีสภาพเป็นที่ใช้ประโยชน์ร่วมกัน เช่น ทางบก ทางน้ำ ที่ห้วย ที่หนอง ที่ชายทะเล ที่ชายดิ่ง หรือไม้ หากโดยสภาพของที่ดินเป็นที่ใช้ร่วมกัน สภาพทางบกหรือทางน้ำดังกล่าวเริ่มต้นจากที่ใด และไปสิ้นสุดที่ใด ทางน้ำ ห้วย หนอง ที่ชายทะเล ที่ชายดิ่ง ปัจจุบันมีสภาพอย่างไร มีการตื่นขึ้นหรือไม่ หากมีการตื่นขึ้นเกิดขึ้นโดยธรรมชาติหรือโดยประการอื่น หากเป็นที่ชายทะเล หรือที่ชายดิ่ง น้ำท่วมถึงอย่างไร หรือไม้

(ค) เป็นที่ดินซึ่งมีผู้อุทิศหรือบริจาคให้เป็นที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันหรือไม่ หากมีผู้อุทิศหรือบริจาค โดยบุคคลใดอุทิศให้ใช้ร่วมกันเพื่อการใด ตั้งแต่เมื่อใด มีหลักฐานการอุทิศหรือไม่ อย่างไร

(ง) เคยมีการใช้ประโยชน์ร่วมกันมาก่อนหรือไม่ หากเคยมีการใช้ประโยชน์ร่วมกันมาก่อนใช้ประโยชน์ร่วมกันอย่างไร ตั้งแต่เมื่อใด

(จ) ปัจจุบันมีการใช้ประโยชน์ร่วมกันหรือเลิกใช้แล้ว หากเลิกใช้แล้วเลิกใช้ตั้งแต่เมื่อใด เป็นการเลิกใช้ทั้งแปลงหรือเลิกใช้บางส่วน หากเลิกใช้บางส่วน เลิกใช้ส่วนใด

(๒) กรณีเป็นที่ดินที่ได้หวงห้ามหรือสงวนไว้ตามความต้องการของทบวงการเมืองใด การสอบสวนต้องได้ความว่าเป็นการสงวนหวงห้ามตามกฎหมายใด ของหน่วยงานใด สงวนหรือหวงห้ามไว้เพื่อการใด หน่วยงานอื่นๆ ได้เคยใช้ประโยชน์ ตามที่สงวนหวงห้ามไว้หรือไม่ อย่างไร ปัจจุบันพึงมีการใช้ประโยชน์หรือเลิกใช้แล้วหรือไม่ อย่างไร

ข้อ ๑๔ การจัดทำแผนที่ท้ายพระราชบัญญัติหรือพระราชกฤษฎีกาถอนสภาพที่ดินตามความในข้อ ๑๒ (๒) ให้ผู้ขอประสานหน่วยงานผู้มีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษา เพื่อยื่นเรื่องราวขอรับจัดดำเนินการที่ต่อสำนักงานที่ดินจังหวัดหรือสำนักงานที่ดินสาขาหรือสำนักงานที่ดินส่วนแยกแล้วแต่กรณี

การจัดทำให้ดำเนินการตามหลักวิชาการแผนที่ โดยมีกรอบแนวทางดังนี้

(๑) มาตราส่วนและการจัดวางรูปแผนที่ ให้ใช้มาตราส่วนหลัก ๑ : ๔,๐๐๐ หรือ ๑ : ๕๐,๐๐๐ หรือ ๑ : ๒๕๐,๐๐๐ อย่างใดอย่างหนึ่ง โดยพิจารณาความเหมาะสมจากขนาดเนื้อที่ควบคู่กับการจัดวางรูปแผนที่ให้อยู่ภายในกรอบขนาดกระดาษ A๔ เว้นแต่กรณีที่ดินที่มีขนาดใหญ่หรือเล็กจนเกินไป จะใช้มาตราส่วนอื่น และ/หรือจะใช้กรอบแผนที่ขนาดอื่นนอกเหนือจากที่กำหนดไว้ก็ได้

(๒) รูปแผนที่และรายละเอียดในแผนที่ให้แสดงแนวเขตที่ดินที่ขอถอนสภาพ จำนวนเนื้อที่ที่ขอถอนสภาพ และแสดงเขตข้างเคียงติดต่อกันให้ชัดเจน ดังนี้

(ก) กรณีขอถอนสภาพที่ดินบางส่วนให้แสดงแนวเขตที่ดินที่ขอถอนสภาพที่ดินส่วนคงเหลือ และเนื้อที่คงเหลือให้ชัดเจน

(ข) กรณีที่ดินติดที่ดินของเอกชน ให้ระบุว่า “ที่ดินที่มีการครอบครอง” แต่หากติดที่ดินของรัฐ ให้ระบุว่า “ที่สาธารณประโยชน์ ที่ราชพัสดุ หรือที่รกร้างว่างเปล่า” แล้วแต่กรณี พร้อมชื่อเรียกและหนังสือสำคัญ (ถ้ามี)

(ค) กรณีที่ดินติดทางบกหรือทางน้ำ ให้แสดงเส้นทางดังกล่าวให้จกกรอบแผนที่ หากเส้นทางดังกล่าวเป็นทางแยกหรือทางตัน ให้แสดงให้ปรากฏในแผนที่ด้วย

(ง) กรณีที่ดินติดทางสาธารณะ ให้ระบุว่าเป็นทางลาดยางหรือลูกรัง หากมีชื่อเฉพาะให้ระบุชื่อเฉพาะให้ปรากฏด้วย และให้ระบุเพิ่มเติมว่า เส้นทางนั้นๆ ไป ชื่อบ้าน หรือตำบล หรืออำเภออะไร ที่อยู่ถัดไปจากท้องที่ที่ขอถอนสภาพ

(จ) กรณีที่ดินติดทางหลวงแผ่นดินหรือทางหลวงชนบท ให้ระบุชื่อ และหมายเลขทางหลวงกำกับเส้นทางดังกล่าว และให้ระบุเพิ่มเติมว่าเส้นทางนั้นๆ ไปอำเภอใดที่อยู่ถัดไปจากอำเภอที่ขอถอนสภาพ หากเส้นทางนั้นไปบรรจบทางหลวงแผ่นดินหรือทางหลวงชนบทเส้นอื่นก่อนถึงอำเภอที่อยู่ถัดไป ให้ระบุว่า ไปบรรจบทางหลวงแผ่นดินหรือทางหลวงชนบทชื่อใด หมายเลขใด

(ฉ) ในกรอบแผนที่ภายใต้มาตราส่วนที่กำหนดไว้ หากมีสถานที่สำคัญ เช่น วัด โรงเรียน สถานที่ราชการ ฯลฯ ให้แสดงที่ตั้งสถานที่พร้อมระบุชื่อ และแสดงสัญลักษณ์ให้ปรากฏในแผนที่

(ช) ให้แสดงค่าพิกัดที่ตั้งของที่ดินที่ขอถอนสภาพที่ขอบแผนที่ด้วยค่าพิกัดระบบใดระบบหนึ่ง คือ ระบบภูมิศาสตร์หรือระบบพิกัดฉาก UTM

(ซ) จัดทำสำเนาต้นร่างแผนที่ รายการรังวัด (ร.ว.๖๓) และรายการคำนวณ

(๓) กรณีขอถอนสภาพบางส่วน และที่ดินที่ขอถอนสภาพมีหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงแล้ว ให้หมายถึงแสดงแนวเขต ระบุจำนวนเนื้อที่ที่ขอถอนสภาพและเนื้อที่คงเหลือ ให้ปรากฏในสำเนาแผนที่หนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง

ข้อ ๑๕ การจัดทำแผนผังการได้ที่ดินตามความในข้อ ๑๒ (๒) ให้ผู้ขอพิจารณาดำเนินการให้สอดคล้องกับแผนงาน/โครงการที่ปรากฏตามคำขอ โดยยึดเนื้อที่และรูปแผนที่ตามข้อ ๑๔ เป็นกรอบในการจัดวางผัง กำหนดมาตราส่วนตามความเหมาะสม แสดงรายละเอียดของกิจกรรมต่างๆ และการใช้พื้นที่ในแต่ละกิจกรรมที่ปรากฏในแผนงาน/โครงการ โดยหมายถึงและแสดงเนื้อที่ให้เห็นขอบเขตการใช้พื้นที่ให้ชัดเจน

กรณีขอถอนสภาพเพื่อนำที่ดินไปใช้สร้างศูนย์ราชการส่วนภูมิภาค ให้นำแผนผังการใช้ที่ดินดังกล่าวเสนอขอความเห็นชอบจากคณะกรรมการจัดวางผังแม่บทศูนย์ราชการเสียก่อน

ข้อ ๑๖ การขอความเห็นจากที่ประชุมสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และจัดให้ราษฎรผู้เคยใช้ประโยชน์ร่วมแสดงความเห็นว่าสมควรให้มีการถอนสภาพหรือไม่ อย่างไร ตามข้อ ๑๒ (๓) ให้นำแผนงาน โครงการ วัตถุประสงค์ ตลอดจนรายละเอียดอื่น เช่น ขนาด จำนวนเนื้อที่ที่ขอเข้าสู่การพิจารณา

ของสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และกระบวนการรับฟังความเห็นของราษฎรด้วย เมื่อที่ประชุมมีมติ และความเห็นของราษฎรได้ข้อสรุปอย่างไร ให้จัดทำรายงานแสดงให้ปรากฏชัดเจนด้วย

ข้อ ๑๓ เมื่อได้ดำเนินการตามความในข้อ ๑๒ แล้ว ให้จังหวัดตรวจสอบความถูกต้อง โดยสรุปข้อเท็จจริงให้ครบถ้วน และเสนอความเห็นพร้อมเอกสารที่เกี่ยวข้องไปยังกรมที่ดิน

ข้อ ๑๔ เมื่อกรมที่ดินได้รับเรื่องราวตามความในข้อ ๑๓ แล้ว ให้ดำเนินการดังนี้

(๑) ให้สอบถามกรมการปกครองเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของที่ตั้งที่ดิน และ สอบถามกรมโยธิการและผังเมือง เพื่อพิจารณาให้ความเห็นว่ามิขัดข้องด้านผังเมืองหรือไม่

(๒) กรณีที่ดินที่ขอถอนสภาพตั้งอยู่ในเขตจังหวัดที่คณะรัฐมนตรีกำหนดให้เป็น เมืองหลัก ตามบัญชีท้ายระเบียบหมายเลข ๑ และการใช้ที่ดินมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นที่ตั้งหน่วยราชการ ระดับจังหวัด ระดับภาค หรือศูนย์ แต่ไม่รวมถึงการใช้ที่ดินของหน่วยราชการระดับท้องถิ่น สถานศึกษา ต่างๆ ทุกระดับ สถานพยาบาล โรงพยาบาลของรัฐ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคง ให้ส่งเรื่อง ให้สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม พิจารณาให้ความเห็น

(๓) กรณีที่ดินที่ขอถอนสภาพเป็นที่ดินสงวนหวงห้าม ตามความในมาตรา ๒๐ (๔) แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน หรือเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน ซึ่งการถอนสภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อนำไปจัดให้ประชาชนหรือนำไปจัดหาผลประโยชน์ให้ส่งเรื่องให้คณะกรรมการจัดที่ดิน แห่งชาติพิจารณาให้ความเห็น

(๔) กรณีที่ดินที่ขอถอนสภาพเป็นที่สาธารณะประจำตำบลและประจำหมู่บ้าน ตามนัยหนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ ๔๓/๓/๒๔๘๖ ลงวันที่ ๑๙ ตุลาคม ๒๔๘๖ ให้ส่งเรื่องให้กรมการปกครอง พิจารณาให้ความเห็น

ข้อ ๑๕ เมื่อได้รับแจ้งยืนยัน และไม่ขัดข้องจากหน่วยงานตามข้อ ๑๔ ดังกล่าวแล้ว ให้กรมที่ดินพิจารณากราบบังคมทูลพระราชบัญญัติหรือพระราชกฤษฎีกาถอนสภาพเสนอกระทรวงมหาดไทย เพื่อขอความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรี ดังนี้

(๑) กรณีเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน ถ้าพลเมือง ใช้ร่วมกันอยู่ เมื่อได้จัดหาที่ดินให้พลเมืองใช้ร่วมกันแทนแล้ว การถอนสภาพให้กระทำโดยพระราชบัญญัติ

(๒) กรณีเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน ถ้าพลเมือง เลิกใช้ร่วมกันแล้วหรือเปลี่ยนสภาพจากการเป็นที่ดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน และมีได้ตกเป็นกรรมสิทธิ์ ของผู้ใด ตามกฎหมายอื่น การถอนสภาพให้กระทำโดยพระราชกฤษฎีกา

(๓) กรณีเป็นที่ดินที่ได้หวงห้ามหรือสงวนไว้ตามความต้องการของทบวงการเมืองใด ซึ่งมีได้ตกเป็นที่ราชพัสดุ ถ้าทบวงการเมืองนั้นเลิกใช้หรือไม่ต้องการสงวนหวงห้ามต่อไป การถอนสภาพให้ กระทำโดยพระราชกฤษฎีกา

ส่วนที่ ๓

การดำเนินการเมื่อได้รับการถอนสภาพแล้ว

ข้อ ๒๐ เมื่อได้มีพระราชบัญญัติหรือพระราชกฤษฎีกาถอนสภาพแล้วให้ดำเนินการ ดังนี้

(๑) ให้กรมที่ดินแจ้งผู้ขอและจังหวัดทราบ หากเป็นการถอนสภาพเพื่อให้ทบวง การเมืองใช้ประโยชน์ในราชการให้แจ้งกรมธนารักษ์ทราบด้วย

(๒) ให้กรมที่ดินและจังหวัดจัดทำทะเบียนที่ดินที่ถูกถอนสภาพ ทะเบียนทบวง การเมืองผู้ได้รับการจัดขึ้นทะเบียนที่ดินเพื่อใช้ประโยชน์ในราชการ หรือทะเบียนทบวงการเมืองผู้ได้รับการ จัดหาผลประโยชน์ในที่ดินของรัฐ ตามแบบท้ายระเบียบหมายเลข ๒ หมายเลข ๓ และหมายเลข ๔ แล้วแต่กรณี และลงรายการทะเบียนแต่ละประเภทที่เกี่ยวข้องให้ครบถ้วนถูกต้อง

(๓) ให้จังหวัดนำรูปแบบที่แนบท้ายการถอนสภาพลงระวางให้ปรากฏในระวาง แผนที่หรือระวางแผนที่ภาพถ่ายทางอากาศ หรือระวางภาพถ่ายทางอากาศให้ครบถ้วน

(๔) ให้จังหวัดปิดประกาศการถอนสภาพที่ดินในที่เปิดเผย ณ สำนักงานที่ดิน ที่ว่าการอำเภอ หรือที่ว่าการกิ่งอำเภอ ที่ทำการกำนัน และในบริเวณที่ดินนั้น แห่งละ ๑ ฉบับ

(๕) ให้ผู้มีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษาจัดการจำหน่ายทะเบียนที่ดินสาธารณะประโยชน์ ทุกแห่งและคืนหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง (ถ้ามี) ให้แก่สำนักงานที่ดินจังหวัดเพื่อดำเนินการดังนี้

(ก) กรณีมีทะเบียนที่สาธารณะประโยชน์ให้หมายเหตุในทะเบียนว่า ได้ถอน สภาพทั้งแปลงหรือบางส่วน โดยระบุเนื้อที่ที่ถอนสภาพแล้ว

(ข) กรณีมีหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง หากเป็นการถอนสภาพทั้งแปลง เพื่อนำ ไปใช้ประโยชน์ในราชการ ให้จังหวัดแจ้งทบวงการเมืองผู้ใช้ประโยชน์ในที่ดินประสานงานกับธนารักษ์พื้นที่ ขอเปลี่ยนหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงใหม่เพื่อให้ตรงกับสภาพการใช้ที่ดิน และให้ออกหนังสือสำคัญสำหรับ ที่หลวงใหม่ได้ โดยปฏิบัติตามระเบียบกรมที่ดินว่าด้วยการนั้น

(ค) กรณีมีหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง หากเป็นการถอนสภาพทั้งแปลง เพื่อนำไปใช้ประโยชน์อย่างอื่น ให้ดำเนินการหมายเหตุและจำหน่ายหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง โดยปฏิบัติ ตามระเบียบกรมที่ดินว่าด้วยการนั้น

(ง) กรณีมีหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง หากเป็นการถอนสภาพบางส่วน ให้ดำเนินการแก้ไขหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง โดยปฏิบัติตามระเบียบกรมที่ดินว่าด้วยการนั้น

หมวด ๓

การจัดขึ้นทะเบียน

ส่วนที่ ๑

ลักษณะที่ดิน และการยื่นคำขอ

ข้อ ๒๑ ที่ดินที่จะขึ้นทะเบียนต้องเป็นที่ดินของรัฐ ตามมาตรา ๔ ทวิ แห่งประมวลกฎหมาย ที่ดิน

ข้อ ๒๒ ทบวงการเมืองใดประสงค์จะนำที่ดินของรัฐ ตามความในข้อ ๒๑ ไปจัดขึ้นทะเบียน ให้ยื่นหนังสือแสดงความประสงค์ต่ออธิบดี สำหรับที่ดินในเขตกรุงเทพมหานคร ในเขตจังหวัดอื่นให้ยื่นต่อ ผู้ว่าราชการจังหวัด พร้อมด้วยเอกสารหลักฐานตามความในหมวด ๒ ข้อ ๑๑ โดยอนุโลม

ข้อ ๒๓ ที่ดินตามความในข้อ ๑๐ เมื่อได้ดำเนินการถอนสภาพเพื่อให้ทบวงการเมืองใช้ประโยชน์ ในราชการตามความต้องการของทบวงการเมืองนั้นๆ แล้ว มิต้องดำเนินการตามวิธีการจัดขึ้นทะเบียนตาม ความในหมวดนี้อีกแต่อย่างใด

ส่วนที่ ๒ การดำเนินการจัดขึ้นทะเบียน

ข้อ ๒๔ เมื่อได้รับหนังสือแสดงความประสงค์แล้วให้จังหวัดดำเนินการ ดังนี้

- (๑) ให้อำเภอสอบสวนประวัติความเป็นมาของที่ดิน และให้ความเห็นประกอบการพิจารณาว่าสมควรให้ทบวงการเมืองนำขึ้นทะเบียนเพื่อใช้ตามวัตถุประสงค์หรือไม่ อย่างไร
- (๒) ให้ผู้ขอจัดทำแผนที่ท้ายประกาศกระทรวงมหาดไทย และจัดทำแผนผังการใช้ที่ดิน
- (๓) ให้ผู้ขอประสานขอความเห็นจากสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- (๔) ประสานขอความเห็นไปยังผู้บังคับการจังหวัดทหารบกหรือหน่วยทหารพื้นที่กรณีไม่มีจังหวัดทหารบกว่ามีข้อขัดข้องทางด้านยุทธศาสตร์หรือไม่ อย่างไร
- (๕) ประสานไปยังสถานีพัฒนาที่ดินพื้นที่ เพื่อตรวจสอบว่าเป็นที่ดินอยู่ในเขตประกาศจำแนกให้เป็นเขตป่าไม้ถาวรหรือไม่
- (๖) ตรวจสอบว่าเป็นพื้นที่ทับซ้อนกับอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานอื่น เช่น เขตปฏิรูปที่ดิน เขตป่าไม้ หรือไม่ ถ้าเป็นพื้นที่ทับซ้อนดังกล่าว ให้ขอความเห็นหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่นั้นๆ ประกอบการพิจารณา
- (๗) ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดประกาศการจัดขึ้นทะเบียนตามขอบเขตและเนื้อที่ที่รังวัดได้ตาม (๒) ให้ราษฎรทราบมีกำหนด ๓๐ วัน ประกาศให้ปิดในที่เปิดเผย ณ สำนักงานที่ดิน ที่ว่าการอำเภอหรือกิ่งอำเภอ ที่ทำการกำนัน และในบริเวณที่ดินนั้นแห่งละ ๑ ฉบับ
- (๘) ให้ส่งเรื่องให้คณะกรรมการตามข้อ ๗ แล้วแต่กรณี พิจารณาให้ความเห็น

ข้อ ๒๕ การสอบสวนประวัติความเป็นมาของที่ดิน ตามความในข้อ ๒๔ (๑) ให้สอบสวนให้ได้ว่าความเป็นที่ดินของรัฐประเภทใด

- (๑) กรณีเป็นที่ดินรกร้างว่างเปล่าซึ่งมิได้มีบุคคลใดมีสิทธิครอบครอง การสอบสวนให้ระบุรายละเอียด ลักษณะทางกายภาพของที่ดินว่ามีสภาพอย่างไร เช่น ที่ราบลุ่ม ที่ดอน ที่โล่งเตียน หรือมีสภาพเป็นป่าไม้ หากมีสภาพเป็นป่าไม้มีต้นไม้อ่อนหรือแก่จนแน่นหรือกระจายตัวทั่วไป ปัจจุบันมีผู้ครอบครองทำประโยชน์หรือไม่ อย่างไร หากมีผู้ครอบครองเป็นการครอบครองที่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ ผู้ครอบครองยอมรับหรือยินยอมออกจากที่ดินหรือไม่ อย่างไร
- (๒) กรณีที่ดินสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันซึ่งถูกถอนสภาพโดยผลของกฎหมายอื่น การสอบสวนให้ดำเนินการตามความในข้อ ๑๓ (๑) ส่วนการพิจารณาว่าที่ดินได้ถูกถอนสภาพโดยผลของกฎหมายอื่นหรือไม่ อย่างไร และกระบวนการในการขอใช้ที่ดินดังกล่าวจะต้องขอความเห็นหรือความยินยอมจากหน่วยงานผู้กำกับดูแลอย่างไร ให้พิจารณาตามบทบัญญัติหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดว่าด้วยการนั้นๆ

ข้อ ๒๖ให้นำความในหมวด ๒ ข้อ ๑๔ ข้อ ๑๕ ข้อ ๑๖ ข้อ ๑๗ และข้อ ๑๘ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ข้อ ๒๗ เมื่อกรมที่ดินพิจารณาแล้วไม่มีข้อขัดข้อง ให้พิจารณายกร่างประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง การจัดขึ้นทะเบียนที่ดินของรัฐเพื่อให้ทบวงการเมืองใช้ประโยชน์ในราชการ เสนอกระทรวงมหาดไทยพิจารณาดำเนินการต่อไป

หากที่ดินที่ขอจัดขึ้นทะเบียนเป็นที่ดินที่มีการหวงห้ามตามความในมาตรา ๙ (๒) แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน ให้ดำเนินการยกเว้นออกประกาศกระทรวงมหาดไทยเพื่อถอนการหวงห้ามในคราวเดียวกันด้วย

ส่วนที่ ๓

การดำเนินการเมื่อได้รับการจัดขึ้นทะเบียนแล้ว

ข้อ ๒๘ เมื่อได้ดำเนินการจัดขึ้นทะเบียนแล้ว ให้นำความในหมวด ๒ ข้อ ๒๐ (๑) (๒) (๓) และ (๕) มาบังคับใช้โดยอนุโลม

หมวด ๔

การจัดหาผลประโยชน์

ส่วนที่ ๑

ลักษณะที่ดินและการยื่นคำขอ

ข้อ ๒๙ ที่ดินที่จะนำมาจัดหาผลประโยชน์ได้ต้องเป็นที่ดินของรัฐตามมาตรา ๑๐ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน

ข้อ ๓๐ ทบวงการเมืองใดประสงค์จะนำที่ดินของรัฐตามความในข้อ ๒๙ ไปจัดหาผลประโยชน์ ให้ยื่นหนังสือแสดงความประสงค์ต่ออธิบดี สำหรับที่ดินในเขตกรุงเทพมหานคร ในเขตจังหวัดอื่น ให้ยื่นต่อผู้ว่าราชการจังหวัด พร้อมด้วยเอกสาร หลักฐาน ตามความในหมวด ๒ ข้อ ๑๑ โดยอนุโลม

ข้อ ๓๑ ที่ดินตามความในข้อ ๑๐ เมื่อได้มีพระราชบัญญัติหรือพระราชกฤษฎีกาถอนสภาพเพื่อนำไปจัดหาผลประโยชน์ตามความต้องการของทบวงการเมืองนั้นๆ แล้ว มีต้องดำเนินการตามกระบวนการจัดหาผลประโยชน์ตามข้อ ๓๐ และ ข้อ ๓๒ ของหมวดนี้อีกแต่อย่างใด

ส่วนที่ ๒

การดำเนินการจัดหาผลประโยชน์

ข้อ ๓๒ ให้ดำเนินการความในหมวด ๓ ข้อ ๒๔ (๑) (๒) (๓) (๔) (๕) (๖) และ (๘) และให้นำความในข้อ ๑๔ ข้อ ๑๕ ข้อ ๑๖ ข้อ ๑๗ ข้อ ๑๘ และข้อ ๒๕ มาบังคับใช้โดยอนุโลม

ข้อ ๓๓ การจัดหาผลประโยชน์ ให้ดำเนินการจัดทำประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องการมอบหมายให้ทบวงการเมืองจัดหาผลประโยชน์ โดยระบุถึงเขตที่ดิน จำนวนเนื้อที่ดิน ชื่อทบวงการเมือง และกิจการที่มอบหมาย รวมถึงวัตถุประสงค์ในการจัดหาผลประโยชน์เมื่อรัฐมนตรีเห็นชอบแล้ว ให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา

กรณีอธิบดีเป็นผู้จัดหาผลประโยชน์มีต้องดำเนินการตามความในวรรคแรกแต่อย่างใด

ส่วนที่ ๓

วิธีการจัดหาผลประโยชน์

ข้อ ๓๔ การดำเนินการจัดหาผลประโยชน์มีวิธีการดำเนินการ ดังนี้

- (๑) การจัดทำที่ดินใช้ประโยชน์ได้
- (๒) การซื้อขาย
- (๓) การแลกเปลี่ยน
- (๔) การให้เช่า
- (๕) การให้เช่าซื้อ

ข้อ ๓๕ การจัดหาผลประโยชน์โดยการขาย การแลกเปลี่ยน และการให้เช่าซื้อ ต้องได้รับอนุมัติจากรัฐมนตรี

ข้อ ๓๖ การขายให้กระทำโดยวิธีการขายทอดตลาด เว้นแต่

(๑) การขายที่ดินในกรณีที่มีผู้เช่า หรือผู้อาศัยในที่ดินนั้นติดต่อกันมาไม่น้อยกว่า ๕ ปี ให้กระทำโดยวิธีกำหนดราคาขายตามราคาตลาด และเปิดโอกาสให้ผู้เช่า ผู้อาศัย รวมถึงทายาทของผู้เช่าหรือผู้อาศัย แล้วแต่กรณีมีโอกาสซื้อได้ก่อนผู้อื่น เมื่อไม่เป็นที่ตกลงกัน จึงให้กระทำโดยวิธีขายทอดตลาด หรือ

(๒) การขายที่ดินให้แก่บุคคลผู้มีส่วนได้เสียหรือได้ช่วยทำประโยชน์ในที่ดินนั้น ให้กระทำโดยวิธีกำหนดราคา แต่ถ้าบุคคลดังกล่าวหลายคนประสงค์จะซื้อที่ดินแปลงเดียวกัน และไม่อาจตกลงกันได้ให้กระทำโดยวิธีประกวดราคา

ข้อ ๓๗ การแลกเปลี่ยนที่ดินให้แลกเปลี่ยนกับที่ดินซึ่งมีราคาใกล้เคียงกัน โดยคำนึงถึงวัตถุประสงค์และประโยชน์ของการแลกเปลี่ยนนั้น

ข้อ ๓๘ การให้เช่าที่ดิน ให้กำหนดราคาเช่า โดยคำนึงถึงสภาพแห่งท้องที่ ประกอบกับทุนที่ได้ลงไปในพื้นที่นั้น

ในกรณีให้เช่าที่ดินสำหรับอยู่อาศัย ถ้าผู้ประสงค์จะเช่ามีหลายคนเกินกว่าที่ดินที่กำหนดไว้ ให้พิจารณาคัดเลือกบุคคลที่มีความจำเป็นและได้รับความเดือดร้อนเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยมากกว่าได้เช่าก่อนตามลำดับ

การให้เช่าที่ดินสำหรับปลูกสร้างอาคารหรือถาวรวัตถุในเชิงพาณิชย์ ให้พิจารณาเสนอเงื่อนไข ที่จะให้อาคารหรือถาวรวัตถุตกเป็นของรัฐภายในกำหนดเวลาหรือไม่ ประการใดด้วย

การให้เช่าที่ดินแก่บุคคลผู้มีส่วนได้เสียหรือได้ช่วยทำประโยชน์ในที่ดินนั้น ให้กระทำโดยวิธีการกำหนดราคาเช่า แต่ถ้าบุคคลดังกล่าวหลายคนประสงค์จะเช่าที่ดินแปลงเดียวกัน และไม่อาจตกลงกันได้ให้กระทำโดยวิธีประกวดราคาค่าเช่า

ในกรณีให้เช่าที่ดิน ซึ่งถูกกันออกจากที่ดินที่ทางราชการไม่ออกหนังสือแสดงสิทธิในที่ดิน ถ้าผู้ขอเช่าเป็นผู้ได้ครอบครองที่ดินนั้น ให้กำหนดตามอัตราค่าเช่าปานกลางที่มีการเช่าอยู่ในท้องที่นั้นในวันทำสัญญาเช่า และมีให้มีการเช่าช่วงหรือโอนสิทธิการเช่าให้แก่บุคคลอื่น

ข้อ ๓๙ การให้เช่าซื้อที่ดิน ให้กำหนดจำนวนเงินและระยะเวลาชำระเงินเป็นคราวๆ โดยคำนึงถึงสภาพแห่งท้องที่ประกอบกับทุนที่ได้ลงไปในพื้นที่นั้น

ถ้าผู้ประสงค์จะเช่าซื้อมีหลายคนเกินกว่าที่ดินที่กำหนดไว้ให้ดำเนินการเช่าซื้อโดยวิธีการจับสลาก เว้นแต่การเช่าซื้อที่ดินสำหรับอยู่อาศัยให้พิจารณาคัดเลือกบุคคลที่มีความจำเป็นและได้รับความเดือดร้อนเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยมากกว่าได้เช่าซื้อก่อนตามลำดับ

ในกรณีให้เช่าซื้อที่ดิน ซึ่งถูกกันออกจากที่ดินที่ทางราชการไม่ออกหนังสือแสดงสิทธิในที่ดิน ถ้าผู้ขอเช่าซื้อเป็นผู้ได้ครอบครองที่ดินนั้นให้ถือเอาราคาประเมินทุนทรัพย์ในการจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมเกี่ยวกับที่ดินในวันทำสัญญาเช่าซื้อเป็นราคาให้เช่าซื้อ การชำระค่าเช่าซื้อจะแบ่งเป็นงวด แต่ละงวดจะชำระเป็นรายปีหรือหลายปีต่องวดก็ได้ แต่ต้องชำระให้เสร็จสิ้นภายในห้าปี

ส่วนที่ ๔

การดำเนินการเมื่อได้รับอนุมัติให้จัดหาผลประโยชน์แล้ว

ข้อ ๔๐ เมื่อได้รับอนุมัติให้มีการจัดหาผลประโยชน์ให้ดำเนินการ ดังนี้

- (๑) ให้นำความในหมวด ๒ ข้อ ๒๐ มาบังคับใช้โดยอนุโลม
- (๒) ให้ทบวงการเมืองผู้จัดหาผลประโยชน์ประกาศวัตถุประสงค์ที่จะดำเนินการวิธีการ และรายละเอียด ให้ราษฎรทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่า ๓๐ วัน ประกาศให้ปิดไว้ในที่เปิดเผย ณ สำนักงานที่ดิน ที่ว่าการอำเภอหรือกิ่งอำเภอ ที่ทำการกำนัน และในบริเวณที่ดินนั้น แห่งละ ๑ ฉบับ
- (๓) ผลประโยชน์ที่จัดเก็บได้จากที่ดินรายใด ให้เป็นรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ดินที่ตั้งอยู่ กรณีอธิบดีเป็นผู้จัดหาผลประโยชน์ให้นำผลประโยชน์ที่จัดเก็บได้ส่งเป็นรายได้ของรัฐ
- (๔) ให้ทบวงการเมืองผู้จัดหาผลประโยชน์จัดทำรายงานแสดงผลงานและรายรับรายจ่ายในรอบปีหนึ่งๆ เสนอกระทรวงมหาดไทยทราบ ภายในเดือนมกราคมของทุกปี

หมวด ๕

เบ็ดเตล็ด

ข้อ ๔๑ บรรดาค่าใช้จ่ายอันเนื่องมาจากการดำเนินการตามระเบียบนี้ ให้ทบวงการเมืองผู้ขอเป็นผู้รับผิดชอบ

บทเฉพาะกาล

ข้อ ๔๒ บรรดาค่าขอใดซึ่งอยู่ในระหว่างดำเนินการก่อนระเบียบนี้ใช้บังคับ ให้ดำเนินการต่อไปเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับระเบียบนี้

ประกาศ ณ วันที่ ๒๓ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๐

(ลงชื่อ) อารีย์ วงศ์อารยะ

(นายอารีย์ วงศ์อารยะ)

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

หมายเหตุ ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๑๒๔ ตอนพิเศษ ๒๗ ง วันที่ ๘ มีนาคม ๒๕๕๐

(สำเนา)

ระเบียบกระทรวงมหาดไทย
ว่าด้วยการดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกันที่ดินอันเป็น
สาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน
พ.ศ. ๒๕๕๓

โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกันที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๔๔ ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับมาตรา ๑๒๒ แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช ๒๔๕๗ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ ๑๑) พ.ศ. ๒๕๕๑

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๒๒ แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช ๒๔๕๗ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ ๑๑) พ.ศ. ๒๕๕๑ และมาตรา ๒๐ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๔ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๕๔๕ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ออกระเบียบไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกันที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน พ.ศ. ๒๕๕๓”

ข้อ ๒ ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ ๓ ให้ยกเลิกระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกันที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๔๔

บรรดาระเบียบ ข้อบังคับหรือคำสั่งอื่นใด ที่ขัดหรือแย้งกับระเบียบนี้ให้ใช้ระเบียบนี้แทน

ข้อ ๔ ให้ปลัดกระทรวงมหาดไทยรักษาการตามระเบียบนี้โดยให้มีอำนาจตีความวินิจฉัยปัญหา รวมทั้งกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการปฏิบัติ เพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามระเบียบนี้

หมวด ๑
ลักษณะที่ดิน

ข้อ ๕ ที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันที่อยู่ในบังคับของระเบียบนี้ หมายถึง ที่ดินสำหรับประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นโดยสภาพธรรมชาติ โดยการใช้ร่วมกันของประชาชน โดยทางนิติกรรม หรือโดยผลของกฎหมาย เช่น ที่ชายตลิ่ง ที่ป่าช้า ทางบก ทางน้ำ สวนสาธารณะ ที่เลี้ยงสัตว์ และที่สาธารณะประจำตำบลหรือหมู่บ้าน

หมวด ๒
อำนาจหน้าที่

ข้อ ๖ อำนาจหน้าที่ในการดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกันที่ดินตามข้อ ๕ ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของนายอำเภอร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่

ในกรณีมีข้อพิพาทหรือคดีเกี่ยวกับที่ดินตามวรรคหนึ่ง ให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการระงับข้อพิพาทหรือร้องทุกข์กล่าวโทษภายในสามสิบวัน นับแต่รู้เหตุแห่งข้อพิพาทหรือคดีนั้น เว้นแต่คดีจะขาดอายุความให้ร้องทุกข์กล่าวโทษโดยทันที

หากมิได้มีการดำเนินการตามวรรคสอง ให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นแจ้งเหตุผลและความจำเป็นให้นายอำเภอทราบภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ครบกำหนด และให้นายอำเภอเป็นผู้ดำเนินการหรือนายอำเภอร่วมกับองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการก็ได้

การดำเนินการระงับข้อพิพาทหรือการดำเนินคดีที่องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นหรือนายอำเภอได้ดำเนินการไปก่อนระเบียบนี้ใช้บังคับ ให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น หรือนายอำเภอดำเนินการต่อไปจนกว่าจะถึงที่สุด

ความในวรรคสอง ไม่เป็นการตัดอำนาจหน้าที่ของนายอำเภอที่จะดำเนินการฝ่ายเดียว

หมวด ๓ การใช้ประโยชน์

ข้อ ๓ นายอำเภอและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นไม่มีอำนาจใช้ หรือยินยอมให้บุคคลอื่นใช้ที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน เว้นแต่จะได้รับความเห็นชอบจากผู้ว่าราชการจังหวัดและปฏิบัติตามประมวลกฎหมายที่ดิน กฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง และระเบียบที่กระทรวงมหาดไทยกำหนด

ข้อ ๔ การขออนุญาตสภาพที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันตามมาตรา ๔ วรรคสอง การขออนุญาตใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐตามมาตรา ๙ และการขอสัมปทานตามมาตรา ๑๒ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน ให้ปฏิบัติตามกฎ หรือระเบียบว่าด้วยการนั้นที่กระทรวงมหาดไทยกำหนด

ข้อ ๕ ทบวงการเมืองตามประมวลกฎหมายที่ดินอาจขอเปลี่ยนสภาพการใช้ที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน จากการใช้เพื่อประโยชน์อย่างหนึ่งเป็นอีกอย่างหนึ่งได้ ทั้งนี้ ให้ปฏิบัติตามระเบียบว่าด้วยการเปลี่ยนสภาพที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันที่กระทรวงมหาดไทยกำหนด

หมวด ๔ การจัดทำทะเบียน

ข้อ ๑๐ ที่ดินตามข้อ ๕ เว้นแต่ที่ชายตลิ่ง ทางบก ทางน้ำ ลำกระโดง ลำรางสาธารณะหรือทางระบายน้ำ รวมทั้งที่เรียกชื่ออย่างอื่นในทำนองเดียวกันให้นายอำเภอร่วมกับองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการจัดทำทะเบียนที่ดินสาธารณประโยชน์ตามแบบที่กระทรวงมหาดไทยกำหนดจำนวน ๔ ชุด โดยให้เก็บรักษาไว้ที่อำเภอ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานที่ดินจังหวัด และกรมที่ดิน แห่งละ ๑ ชุด

ถ้าที่ดินแปลงใดยังไม่มีหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง ให้ผู้มีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกันตามกฎหมาย เป็นผู้ดำเนินการขอออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง

สำหรับทะเบียนที่ดินสาธารณประโยชน์ที่ได้จัดทำไว้ก่อนระเบียบนี้ ให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นขอคัดสำเนาเพื่อจัดเก็บไว้ที่องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นท้องถิ่นด้วย

ในการดำเนินการข้างต้นให้สำนักงานที่ดินจังหวัดหรือสำนักงานที่ดินจังหวัดสาขาให้การสนับสนุนในการดำเนินการ เช่น ด้านข้อมูลและการรังวัดทำแผนที่

ข้อ ๑๑ กรณีที่ได้ดำเนินการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงแล้ว ให้ผู้ดูแลรักษาตรวจสอบทะเบียนที่ดินสาธารณะประโยชน์ฉบับที่ผู้ดูแลรักษาเก็บไว้ หากไม่ปรากฏหลักฐานในทะเบียนที่ดินสาธารณะประโยชน์ หรือปรากฏหลักฐานแต่รายละเอียดไม่ตรงกัน ให้แจ้งเจ้าพนักงานที่ดินดำเนินการลงรายการเกี่ยวกับที่ดินแปลงนั้นในทะเบียนให้ครบถ้วน หรือดำเนินการแก้ไขทะเบียนที่ดินสาธารณะประโยชน์ให้ตรงตามข้อเท็จจริง เสร็จแล้วลงลายมือชื่อพร้อมชื่อตัวบรรจง ตำแหน่ง และวัน เดือน ปี กำกับไว้

กรณีที่ได้มีพระราชบัญญัติหรือพระราชกฤษฎีกาถอนสภาพที่ดินตามข้อ ๕ หรือมีพระราชบัญญัติให้โอนที่ดินหรือมีคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอันถึงที่สุดว่าที่ดินดังกล่าวไม่เป็นที่ดินสาธารณะประโยชน์ทั้งแปลง ให้เจ้าพนักงานที่ดินจำหน่ายทะเบียนโดยการขีดรายการทะเบียนที่ดินสาธารณะประโยชน์ตลอดทั้งรายการ แต่หากกรณีเป็นที่ดินสาธารณะประโยชน์บางส่วนให้เจ้าพนักงานที่ดินแก้ไขรายการให้ถูกต้องพร้อมทั้งหมายเหตุท้ายทะเบียนของที่ดินแปลงนั้น ตามแต่กรณีว่าที่ดินสาธารณะประโยชน์ดังกล่าวได้โอนหรือถอนสภาพตามพระราชบัญญัติ พระราชกฤษฎีกา คำพิพากษา หรือคำสั่งศาลใด ตั้งแต่วันที่ใด เสร็จแล้วลงลายมือชื่อพร้อมชื่อตัวบรรจง ตำแหน่ง และวัน เดือน ปี กำกับไว้

กรณีที่ยังมิได้มีการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง เมื่อปรากฏว่าการจัดทำทะเบียนที่ดินสาธารณะประโยชน์ผิดพลาดคลาดเคลื่อน ให้สำนักงานที่ดินจังหวัดรวบรวมข้อเท็จจริงและความเห็นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และอำเภอ เพื่อรายงานผู้ว่าราชการจังหวัดให้ความเห็นเพื่อนำเสนอกระทรวงมหาดไทยพิจารณาสั่งการ หากกระทรวงมหาดไทยเห็นชอบให้แก้ไขหรือจำหน่ายรายการทะเบียนที่ดินสาธารณะประโยชน์ ให้เจ้าพนักงานที่ดินแก้ไขรายการในทะเบียนที่ดินสาธารณะประโยชน์หรือหมายเหตุไว้ตอนท้ายของทะเบียนว่า “ไม่มีที่ดินตามที่ระบุไว้ในทะเบียนเดิม” เสร็จแล้วลงลายมือชื่อพร้อมชื่อตัวบรรจง ตำแหน่ง และวัน เดือน ปี กำกับไว้

เมื่อได้มีการแก้ไขหรือหมายเหตุในทะเบียนที่ดินสาธารณะประโยชน์ตามวรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสามเสร็จแล้ว ให้จัดส่งสำเนาทะเบียนที่ดินสาธารณะประโยชน์ให้หน่วยงานตามข้อ ๑๐ แก้ไขหลักฐานทะเบียนให้ถูกต้องตรงกัน

หมวด ๕ การตรวจสอบข้อเท็จจริง

ข้อ ๑๒ การตรวจสอบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับที่ดินตามข้อ ๕ เช่น ประวัติความเป็นมา ที่ตั้ง ขอบเขต สภาพปัญหาและการแก้ไขปัญห ให้เป็นหน้าที่ของนายอำเภอร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยให้สำนักงานที่ดินจังหวัดหรือสำนักงานที่ดินจังหวัดสาขาให้การสนับสนุนในการดำเนินการด้วย

หมวด ๖ ค่าใช้จ่าย

ข้อ ๑๓ ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกันที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ประโยชน์ร่วมกัน เช่น การออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง การตรวจสอบหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง การดำเนินคดีกรณีมีข้อพิพาท การรังวัดทำแผนที่การจัดทำทะเบียนที่ดินสาธารณะประโยชน์ รวมทั้งค่าใช้จ่ายอื่นใดที่เกี่ยวข้อง ให้เบิกจ่ายจากงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

บทเฉพาะกาล

ข้อ ๑๔ บรรดาคำขอ และเรื่องราวใดซึ่งได้ดำเนินการไปแล้ว หรืออยู่ระหว่างดำเนินการ ก่อนระเบียบนี้ใช้บังคับให้ดำเนินการต่อไปได้ เพ่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับระเบียบนี้

ประกาศ ณ วันที่ ๑๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๓

(ลงชื่อ) **ถาวร เสนเนียม**

รัฐมนตรีช่วยว่าการฯ ปฏิบัติราชการแทน

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

(ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับประกาศทั่วไป เล่ม ๑๒๗ ตอนพิเศษ ๙๕ ง ลงวันที่ ๖ สิงหาคม ๒๕๕๓)

(สำเนา)

ระเบียบกรมที่ดิน
ว่าด้วยการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง

พ.ศ. ๒๕๑๓

โดยที่ได้มีประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๓๓๔ ลงวันที่ ๑๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๔ ให้แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๘ ตีร แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยได้ออกกฎกระทรวง ฉบับที่ ๒๖ (พ.ศ. ๒๕๑๖) ลงวันที่ ๓ สิงหาคม ๒๕๑๖ กำหนดแบบหลักเกณฑ์และวิธีการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง

ฉะนั้น เพื่อให้การปฏิบัติของพนักงานเจ้าหน้าที่ได้ดำเนินการไปตามกฎหมายดังกล่าว กรมที่ดินจึงวางระเบียบไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑. ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบว่าด้วยการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง พ.ศ. ๒๕๑๓”

ข้อ ๒. ให้ใช้ระเบียบนี้ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

ที่ดินที่จะออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง

ข้อ ๓. ที่ดินที่จะออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง คือ

๓.๑ ที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันเป็นต้นว่า
ทุ่งเลี้ยงสัตว์สาธารณะ หนองสาธารณะ บึงสาธารณะ เว้นแต่ที่สาธารณะโดยสภาพมีแนวเขตธรรมชาติอยู่แล้ว เช่น ที่ชายตลิ่ง ทางบก ทางน้ำ ลำกระโดง ลำรางสาธารณะ ทางระบายน้ำ แม่น้ำ ลำคลอง ฯลฯ

๓.๒ ที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดิน โดยเฉพาะ เช่น ที่ดินที่ได้สงวนหวงห้ามหรือขึ้นทะเบียนเป็นของทบวงการเมือง ที่ดินที่ถูกเวนคืนมาเป็นของรัฐ ที่ดินที่รัฐซื้อหรือมีผู้อุทิศให้รัฐ เป็นต้น

ผู้ขอและการยื่นคำขอ

ข้อ ๔. เมื่อทบวงการเมืองผู้มีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษาที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ประโยชน์ร่วมกัน หรือใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะมีความประสงค์จะให้หนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงสำหรับที่ดินแปลงใด ให้ทบวงการเมืองนั้นแสดงความประสงค์เป็นหนังสือราชการถึงอธิบดีกรมที่ดิน แจ้งความประสงค์และสภาพของที่ดินแปลงที่จะให้มีหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง พร้อมด้วยหลักฐานของที่ดินแปลงนั้น เช่น สำเนาทะเบียนที่ดินสาธารณะ บัญชีสำรวจ หรือประกาศ หรือหลักฐานการสงวนหวงห้าม ฯลฯ โดยยื่นผ่านทางสำนักงานที่ดินจังหวัดหรือสำนักงานที่ดินสาขา ซึ่งที่ดินแปลงนั้นอยู่ในเขต กรณีที่ดินตั้งอยู่คาบเกี่ยวหลายจังหวัด ให้แสดงความประสงค์ผ่านทางสำนักงานที่ดินจังหวัดหรือสำนักงานที่ดินสาขาที่มีที่ดินส่วนใหญ่ตั้งอยู่ กรณีเช่นนี้ให้สำนักงานที่ได้รับแจ้งความประสงค์เป็นผู้พิจารณาดำเนินการต่อไป และเมื่อออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงแล้ว ให้จำลองรูปถ่ายส่งให้จังหวัดที่เกี่ยวข้องจังหวัดละ ๑ ฉบับ

ข้อ ๕. ให้เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดหรือเจ้าพนักงานที่ดินสาขา แล้วแต่กรณีตรวจพิจารณาว่าที่ดินแปลงที่ขออนุญาตอยู่ในลักษณะที่จะออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงให้ได้หรือไม่ ถ้าจะออกให้ได้ก็ให้รายงานให้กรมที่ดินทราบเพื่อแจ้งให้ทบวงการเมืองนั้นทราบ ถ้าจะออกไม่ได้ก็ให้ส่งเจ้าหน้าที่ลงบัญชีรับเรื่องในบัญชีรายวันรับทำการ (บ.ท.ด.๒) และลงบัญชีเรื่องการรังวัด (บ.ท.ด.๑๑) แล้วพิจารณาสั่งให้ดำเนินการต่อไป

การรังวัด

ข้อ ๖. การรังวัดออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงให้ดำเนินการ ดังนี้

๖.๑ ที่ดินบริเวณที่มีระวางแผนที่แล้วให้ปฏิบัติตามระเบียบกรมที่ดินว่าด้วยการรังวัดและการลงรูปแผนที่ในระวางแผนที่ กรณีออกโฉนดที่ดินเฉพาะราย พ.ศ. ๒๕๒๓/ ลงวันที่ ๑๒ กันยายน พ.ศ. ๒๕๒๓/ โดยอนุโลม

๖.๒ ที่ดินซึ่งอยู่ห่างจากเส้นโครงงานหมดหลักฐานแผนที่ของกรมที่ดินหรือกรมแผนที่ทหารไม่เกิน ๒ กิโลเมตร ให้ทำการวางโครงหมดหลักฐานแผนที่ออกจากหมดหลักฐานแผนที่ดังกล่าว และให้ปฏิบัติตามระเบียบกรมที่ดิน ว่าด้วยการสร้างและซ่อมแซมหมดหลักฐานโครงงานแผนที่ พ.ศ. ๒๕๒๖ ลงวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๒๖

๖.๓ ที่ดินซึ่งอยู่ห่างจากหมดหลักฐานแผนที่เกินกว่า ๒ กิโลเมตร ให้ทำการวางโครงหมดหลักฐานแผนที่บรรจบตัวเอง (รูปलय) เพื่อทำการรังวัดโยงยึดหลักเขต โดยใช้กล้องริโอดิโอไลท์ และใช้หมดหลักฐานแผนที่ตามแบบของกรมที่ดินเท่านั้น ที่ดินแปลงใดอยู่ใกล้กับสิ่งถาวรที่สังเกตได้ง่าย เช่น เจดีย์ สะพาน หลักกิโลเมตร เสาไฟฟ้า เสาโทรเลข ให้ยึดโยงเข้ากับหลักเขตที่ดิน หรือหลักเขตที่สาธารณประโยชน์ว่าตั้งอยู่ที่ใด

๖.๔ การเก็บหลักฐานแผนที่ให้ปฏิบัติ ดังนี้

๖.๔.๑ กรณีมีระวางแผนที่ให้ปฏิบัติตามระเบียบกรมที่ดินว่าด้วยการควบคุมต้นร่างแผนที่ รายการรังวัด รายการคำนวณ และระวางแผนที่ในสำนักงานที่ดิน พ.ศ. ๒๕๒๓ และฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๒๕)

๖.๔.๒ กรณีไม่มีระวางแผนที่ให้เก็บรวมไว้เป็นแปลงๆ

๖.๕ ในบริเวณที่มีระวางแผนที่รูปถ่ายทางอากาศสำหรับออกโฉนดที่ดินอยู่แล้ว ให้ใช้ระวางแผนที่รูปถ่ายทางอากาศออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงได้ โดยดำเนินการรังวัดเช่นเดียวกับการออกโฉนดที่ดิน

๖.๖ ถ้ามีระวางรูปถ่ายทางอากาศเพื่อออก น.ส.๓ ก. ใช้อยู่ที่อำเภอนั้นๆ ให้นำรูปแผนที่การรังวัดออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงลงระวางรูปถ่ายทางอากาศด้วย

๖.๗ การรังวัดออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงในบริเวณประกาศการเดินสำรวจและสอบเขตทั้งตำบล ให้เจ้าหน้าที่เดินสำรวจและสอบเขตทั้งตำบลเป็นผู้ดำเนินการตามระเบียบนี้โดยอนุโลม และให้ทำการรังวัดวิธีเดียวกันกับการรังวัดเดินสำรวจและสอบเขตทั้งตำบล

๖.๘ บริเวณที่ดำเนินการออกโฉนดที่ดิน โดยนำหลักฐานเกี่ยวกับระวางรูปถ่ายทางอากาศที่ใช้กับหนังสือรับรองการทำประโยชน์มาปรับแก้ตามหลักวิชาการแผนที่รูปถ่ายทางอากาศ โดยไม่ต้องทำการสำรวจรังวัด ให้นำรูปแปลงหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงที่ได้ลงระวางรูปถ่ายทางอากาศไว้ แล้วมาลงในระวางแผนที่ด้วย

๖.๙ ให้ช่างรังวัดส่งเรื่องที่ทำการรังวัดแล้วเสร็จ พร้อมกับใบสำคัญค่าใช้จ่ายต่อผู้ควบคุมสายรังวัด ผู้มีหน้าที่ควบคุมการรังวัดตามระเบียบนี้ในท้องที่นั้นๆ ทุกๆ เดือนถ้าไม่มีผู้ควบคุมสายรังวัดให้ส่งต่อหัวหน้าฝ่ายรังวัดสำนักงานที่ดิน เพื่อเสนอต่อเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดหรือเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดสาขาดำเนินการต่อไปเป็นประจำทุกๆ เดือน ห้ามเก็บรอไว้เป็นอันขาด

๖.๑๐ กรณีกรมที่ดินส่งช่างรังวัดจากส่วนกลางไปทำการรังวัดให้ดำเนินการในสนามให้แล้วเสร็จก่อนวันเดินทางกลับพอสมควร เพื่อจะได้มีเวลาแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ของเรื่องราวการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงให้เรียบร้อย

(ความในมาตรา ๖ เดิม ถูกยกเลิกโดยระเบียบกรมที่ดิน ฉบับที่ ๕ พ.ศ. ๒๕๓๐ ประกาศ ณ วันที่ ๘ มกราคม พ.ศ. ๒๕๓๐)

ข้อ ๓๗. การปักหลักหมายเขตที่ดินและแผ่นป้ายบอกชื่อที่สาธารณะ

๓๗.๑ ให้ใช้หลักเขตที่ดินตามแบบที่กรมที่ดินกำหนด แต่ถ้าทบวงการเมืองที่ขอออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงจะหาหลักเขตมาเองก็ให้ได้ แต่หลักเขตนั่นต้องเป็นไปตามแบบของกรมที่ดิน และให้มีเลขหมายประจำหลักเขตด้วย โดยขอเลขหมายจากกรมที่ดิน

๓๗.๒ สำหรับที่ดินสาธารณะประโยชน์ให้ปักหลักเขตที่สาธารณะด้วย การปักหลักเขตที่สาธารณะ ให้ปักเฉพาะมุมเขตที่สำคัญๆ เท่านั้น มุมย่อยอื่นให้ใช้หลักเขตที่ดินปัก การเขียนหรือแสดงหลักเขตที่สาธารณะให้เขียนวงกลมหลักเขตที่ดินไว้ แล้วครอบด้วยรูปสี่เหลี่ยม (แทนหลักเขตที่ดินสาธารณะประโยชน์)

๓๗.๓ หลักเขตที่สาธารณประโยชน์เป็นหลักคอนกรีตเสริมเหล็กลักษณะสี่เหลี่ยม ๑๒ x ๑๒ ซม. ยาว ๑ เมตร ปลายแหลมเป็นรูปจั่วมีฐานหนา ๑๐ ซม. ออกไปรอบข้างๆ ละ ๑๒ ซม. ส่วนบนของหลักด้านหนึ่งเขียนด้วยอักษรสีเขียวลึกลงไปในเนื้อหลักว่า “เขตที่สาธารณะ” ตามแบบท้ายระเบียบนี้

(ความในข้อ ๓๗.๓ เดิม ถูกยกเลิกโดยระเบียบกรมที่ดิน ฉบับที่ ๓ (พ.ศ. ๒๕๒๐) ประกาศ ณ วันที่ ๑๘ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๒๐)

๓๗.๔ แผ่นป้ายบอกชื่อที่สาธารณประโยชน์ให้ทำด้วยไม้บุงกะสี ขนาด ๐.๘๐ x ๒.๐๐ เมตร พื้นทาสีเขียว ตัวอักษรทาสีขาว บอกชื่อที่สาธารณะ ตำบล อำเภอ เช่น หนองยาวสาธารณประโยชน์ ตำบลคำตาเสา อำเภอวังน้อย หรือจะใช้อะลูมิเนียมฉลเป็นตัวอักษรตรึงติดกับแผ่นป้ายก็ได้ เสาป้ายมี ๒ เสา ใช้ไม้ขนาด ๓.๕๐ x ๓.๕๐ ซม. ยาว ๓ เมตร ทาสีขาวปักดินให้ลึกประมาณ ๓๐ ซม. และใช้ไม้ขนาด ๒.๕๐ x ๓.๕๐ ซม. ยาว ๓ เมตร ๒ ท่อน เป็นเสาค้ำกันป้ายเอน

(ความในข้อ ๓๗.๔ ใช้ข้อความเพิ่มเติม ตามระเบียบกรมที่ดิน ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๒๒) ว่าด้วยการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง ประกาศ ณ วันที่ ๑๘ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๒๒)

๓๗.๕ แผ่นป้ายบอกชื่อที่สาธารณประโยชน์ให้จัดทำขึ้นอีกแบบหนึ่งมีลักษณะ ดังนี้

๓๗.๕.๑ แผ่นป้ายใช้แผ่นเหล็กหนา ๑/๑๖ นิ้ว (๑.๕๘ มม.) ขนาด ๑.๒๐ x ๐.๖๐ เมตร ทาสีกันสนิมรองพื้นทั้งด้านหน้าและด้านหลังทาบ ๒ ครั้ง เฉพาะด้านหน้าทาสีเขียวทาบ และที่ขอบทาสีขาวโดยรอบ ขนาด ๒.๕ ซม. เขียนชื่อที่สาธารณประโยชน์ด้วยสีขาวยตัวอักษรขนาดสูง ๘ ซม. ส่วนชื่อตำบลและอำเภอ ตัวอักษรขนาดสูง ๖ ซม. และเจาะรูสำหรับน๊อตยึดไม่น้อยกว่า ๒ รู ขนาด ๙ มม. ยาวตามความหนาของเสาป้ายแต่ละแบบ

๓๗.๕.๒ เสาป้ายทาสีขาวปักลึกลงไปในดินประมาณ ๓๐ ซม. มี ๒ แบบ คือ

แบบที่ ๑ ใช้เสาคอนกรีตอัดแรงสำเร็จรูป คุณภาพเทียบของ CPAC ขนาด

๐.๐๘ x ๐.๐๘ x ๒.๓๐ เมตร มีรูสำหรับยึดป้าย ขนาด ๙ มม. ไม่น้อยกว่า ๒ รู ตามแบบ

แบบที่ ๒ ใช้เสาคอนกรีตเสริมเหล็กขนาด ๐.๑๐ x ๐.๑๐ x ๒.๓๐ เมตร

เสริมเหล็ก เส้นผ่าศูนย์กลาง ๖ มม. จำนวน ๔ เส้น เหล็กปลอกเส้นผ่าศูนย์กลาง ๖ มม. ระยะ ๐.๑๕ เมตร ส่วนผสมคอนกรีต ๑/๒/๔ (โดยปริมาตร) เจาะรูยึดแผ่นป้ายต้นละ ๒ รู ขนาด ๙ มม. ตามแบบท้ายระเบียบนี้

ข้อ ๘. การเขียนรูปแผนที่ลงในหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง ให้ย่อหรือขยายรูปแผนที่ลงให้พอเหมาะกับเนื้อที่สำหรับลงรูปแผนที่ในหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง และให้เขียนมาตราส่วนซึ่งย่อหรือขยายนั้นไว้ด้วย กรณีรูปแผนที่ซึ่งสามารถย่อให้เล็กลงได้ที่สุดแล้วนั้น ยังใหญ่และไม่สามารถจำลองลงในเนื้อที่สำหรับลงรูปแผนที่ก็ให้จำลองรูปแผนที่นั้นในใบต่อไปได้ โดยให้หมายเหตุด้วยอักษรสีแดงไว้ในที่สำหรับลงรูปแผนที่ว่า “รูปแผนที่อยู่ในใบต่อไป” และถ้าหากใบต่อไปมีหลายแผ่นให้บอกแผ่นที่ไว้ที่มุมบนขวามือของแต่ละแผ่น โดยเรียงลำดับแผ่นตามลักษณะรูปแผนที่แล้วให้เย็บรูปแผนที่ใบต่อไปกับหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงเรียงตามลำดับจากแผ่นน้อยไปหามาก

ข้อ ๙. การรังวัดให้ถือเขตตามที่ปรากฏในหลักฐานหรือทะเบียนเดิมของทางราชการ แต่ถ้าเขต ระยะ และข้างเคียงเปลี่ยนแปลงไปจากหลักฐานหรือทะเบียนเดิม ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้ทำการรังวัดสอบสวนบันทึกถ้อยคำผู้นำทำการรังวัด ผู้ปกครองท้องที่ และผู้สูงอายุที่เชื่อถือได้ในท้องถิ่นนั้นดี และเคยใช้ประโยชน์ร่วมกันสัก ๓-๔ คน ถึงสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงไว้เป็นหลักฐาน หากปรากฏว่า ได้เนื้อที่น้อยกว่าหลักฐานหรือทะเบียนเดิมมากและข้างเคียงเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม หรือไม่อาจทราบได้ว่าเขต และเนื้อที่ควรจะอยู่แคไหน เพียงใด หรือผู้นำทำการรังวัดหรือผู้ขอไม่สามารถชี้เขตให้ถูกต้อง ให้เจ้าพนักงานที่ดินแจ้งให้นายอำเภอทราบเพื่อให้สภาพาลพิจารณาตามระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการมอบหมายให้สภาพาลมีสวนช่วยเหลือควบคุมการดำเนินการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง พ.ศ. ๒๕๑๙ ต่อไป

ในการรังวัดหากมีผู้คัดค้าน ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้ทำการรังวัด รังวัดทำแผนที่โดยสังเขปแสดงเขตเป็นเส้นประและเนื้อที่ที่มีการคัดค้านแต่ละรายไว้ในแผนที่ต้นร่างและกระดาษบาง โดยจดแจ้งข้อความไว้ในแปลงที่มีการคัดค้านว่า “(ชื่อผู้คัดค้าน) คัดค้าน” และให้ดำเนินการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงเฉพาะส่วนไม่มีผู้คัดค้านไปก่อน การรับรองเขตด้านที่มีการคัดค้านให้บันทึกถ้อยคำผู้นำทำการรังวัดหรือผู้นำชี้เขตไว้เป็นหลักฐาน โดยไม่ต้องให้ผู้คัดค้านลงชื่อรับรองเขต หากมีผู้บุกรุกแต่ไม่คัดค้าน หรือยอมรับว่าเป็นที่สาธารณประโยชน์ให้บันทึกถ้อยคำผู้บุกรุกว่าได้เข้าทำประโยชน์อะไร แต่เมื่อใด เป็นจำนวนเนื้อที่เท่าใด โดยไม่ต้องรังวัดแสดงรายละเอียด เช่น กรณีที่มีการคัดค้าน

(ความในข้อ ๙ เดิม ถูกยกเลิกโดยระเบียบกรมที่ดิน ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๒๐) ประกาศ ณ วันที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๒๐)

ข้อ ๑๐. กรณีที่มีทางสาธารณประโยชน์ที่รถยนต์เดินไม่ได้ หรือมีห้วยลำน้ำ ซึ่งอยู่ในความดูแลของนายอำเภอ อยู่ในบริเวณที่ดินที่ขอออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง จะพิจารณาออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงเป็นแปลงเดียวก็ได้ ทั้งนี้ต้องบันทึกถ้อยคำยินยอมของผู้ดูแลรักษาที่สาธารณประโยชน์นั้นๆ และบันทึกคำรับรองของผู้ขอออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงไว้ด้วยว่าจะไม่ทำให้เสียหายแก่การใช้ที่สาธารณประโยชน์นั้นๆ และให้แสดงเขตทาง หรือห้วยลำน้ำ นั้นๆ เป็นเส้นประไว้ในรูปแผนที่

ถ้ามีคลองสาธารณประโยชน์อยู่ในบริเวณที่ขอออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงให้กันเขตคลองสาธารณประโยชน์ออก และออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงเป็นแปลงๆ

(ความในข้อ ๑๐ เดิม ถูกยกเลิกโดยระเบียบกรมที่ดินฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๓๐) ประกาศ ณ วันที่ ๘ มกราคม ๒๕๓๐)

การสอบสวน

ข้อ ๑๑. ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ทำการสอบสวนผู้ขอหรือตัวแทนซึ่งได้นำเจ้าพนักงานทำการรังวัดถึงที่ตั้ง จำนวนเนื้อที่ ประวัติและอาณาเขตที่ดินแปลงที่ขอตามแบบบันทึกการสอบสวนเพื่อออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง (แบบ ส.ธ. ๒)

การประกาศ

ข้อ ๑๒. เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ได้ทำการรังวัด และสอบสวนเสร็จเรียบร้อยแล้ว ให้พนักงานที่ดินจังหวัดหรือเจ้าพนักงานที่ดินสาขา ประกาศการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง ให้ประชาชนทราบ มีกำหนด ๓๐ วัน โดยปิดไว้ในที่เปิดเผย ณ สำนักงานที่ดินจังหวัดหรือสำนักงานที่ดินสาขา ๑ ฉบับ ณ ที่ว่าการอำเภอหรือกิ่งอำเภอท้องที่หรือที่ทำการเขต ๑ ฉบับ ที่ทำการกำนัน ๑ ฉบับ และในบริเวณที่ดินนั้น ๑ ฉบับ ในเขตเทศบาลให้ปิดไว้ ณ สำนักงานเทศบาล หรือในเขตกรุงเทพมหานครให้ปิดไว้ ณ ศาลาว่าการอีก ๑ ฉบับ ในประกาศดังกล่าวให้ลงตำแหน่งที่ตั้งและประเภทของที่ดินให้ทราบด้วยว่า อยู่ในความดูแลของทบวงการเมืองใดและให้มีรูปแผนที่แสดงแนวเขตที่ดินที่ออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง และกำหนดระยะเวลาให้ผู้มีส่วนได้เสียคัดค้านภายในกำหนด ๓๐ วัน นับแต่วันประกาศ

ข้อ ๑๓. เมื่อประกาศครบกำหนด ไม่มีผู้คัดค้าน ให้สร้างหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง และให้เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดหรือเจ้าพนักงานที่ดินสาขา ตรวจสอบเอกสารและความเรียบร้อยพร้อมทั้งลงชื่อในบรรทัดเจ้าพนักงานที่ดิน ด้านหลังหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงแล้วส่งเรื่องไปกรมที่ดินเพื่อให้เจ้าหน้าที่ตรวจสอบและเสนออธิบดีลงนามประทับตราประจำตำแหน่งและต่อเลขหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงต่อไป

ข้อ ๑๔. เมื่ออธิบดีกรมที่ดินลงนามประทับตราประจำตำแหน่ง และต่อเลขในหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงแล้ว ให้เจ้าหน้าที่จำลองหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงเป็นรูปถ่ายตามจำนวนที่จำเป็นตามระเบียบนี้ แล้วส่งเรื่องราวทั้งหมดพร้อมกับหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงทั้งต้นฉบับและฉบับจำลองเป็นรูปถ่ายเท่าที่จำเป็นต้องเก็บรักษาไปยังจังหวัดเจ้าของเรื่อง เพื่อส่งให้เจ้าหน้าที่เก็บเอกสารและแจกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงให้แก่ผู้ขอและผู้เกี่ยวข้องต่อไปโดยให้ผู้ขอลงชื่อรับไว้เป็นหลักฐานด้วย

ข้อ ๑๕. ในระหว่างประกาศถ้ามีผู้คัดค้านทั้งแปลงให้รอกการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงไว้จนกว่าจะได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดของศาลแสดงว่าผู้คัดค้านไม่มีสิทธิในที่ดินนั้นหรือพิจารณาดำเนินการไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลต่อไป หากเป็นการคัดค้านเพียงบางส่วนให้ดำเนินการตามข้อ ๙ วรรค ๒

(ความในข้อ ๑๕ เดิม ถูกยกเลิกโดยระเบียบกรมที่ดินฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๒๐) ประกาศ ณ วันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๐)

การจัดทำทะเบียนที่ดินสาธารณะประโยชน์

ข้อ ๑๖. แบบพิมพ์ทะเบียนให้ใช้แบบพิมพ์ที่กรมที่ดินจัดพิมพ์ขึ้น โดยให้อำเภอหรือกิ่งอำเภอละ ๑ เล่ม แยกเป็นตำบล แปลงหนึ่งๆ ให้เว้น ๖ บรรทัด ถ้าที่ดินแปลงใดมีอาณาเขตคาบเกี่ยวหลายตำบล ให้ลงไว้ทุกตำบลที่ดินตั้งอยู่ แล้วให้หมายเหตุในช่องหมายเหตุด้วยว่าที่แปลงนั้นคาบเกี่ยวกับตำบลใดๆ บ้าง ถ้าตั้งอยู่ในท้องที่หลายอำเภอ ก็ให้ปฏิบัติเช่นเดียวกับคาบเกี่ยวตำบล การกรอกรายการลงในแบบพิมพ์ให้กรอกให้ครบถ้วนทุกช่อง โดยคัดรายการจากหลักฐานเดิมกรอกลงในแบบพิมพ์ทะเบียนอย่างใหม่เสียก่อน เมื่อปรากฏว่ารายการใดที่คัดมากรอกไว้มีผิดพลาดคลาดเคลื่อนจากการรังวัดใหม่ ก็ให้ขีดฆ่ารายการที่ผิดพลาดคลาดเคลื่อนนั้นด้วยหมึกแดง ลงนามกำกับไว้ตามระเบียบราชการ แล้วกรอกรายการที่ถูกต้องลงไปและหมายเหตุการแก้ไขไว้ให้ทราบในช่องหมายเหตุด้วย ช่อง “สภาพและประวัติความเป็นมา” ให้ลงให้ชัดเจนว่าได้คัดลอกมาจากหลักฐานใด เช่นบัญชีสำรวจที่ดินหวงห้าม บัญชีสำรวจหนองสาธารณะประโยชน์หรือทะเบียนที่ดินสาธารณะประโยชน์ ฯลฯ ลำดับแปลงที่เท่าใดได้นำขึ้นทะเบียนไว้ตั้งแต่เมื่อใดผู้ใดเป็นผู้หวงห้ามเพื่อวัตถุประสงค์อย่างใดประชาชนได้ใช้ประโยชน์อย่างใด แต่เมื่อใด ถ้าเป็นที่สาธารณะประโยชน์ซึ่งได้สำรวจ

รังวัดขึ้นทะเบียนใหม่ (ยังไม่มีทะเบียนหรือบัญชีเดิม) ให้ลงให้ชัดเจนว่า ได้สำรวจเมื่อใด ตั้งแต่เมื่อใด ในการจัดทำทะเบียนที่ดินสาธารณะประโยชน์ให้อำเภอหรือกิ่งอำเภอจัดทำขึ้น ๓ ชุดเก็บไว้ที่อำเภอหรือกิ่งอำเภอ และจังหวัดแห่งละ ๑ ชุด ส่งกรมที่ดินหนึ่งชุด

หนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง

ข้อ ๑๓. หนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงให้ใช้แบบ สธ. ๑

ข้อ ๑๔. หนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงให้ทำขึ้น ๓ ฉบับ มอบให้ผู้ดูแลรักษาถือไว้ ๑ ฉบับ เก็บไว้ ณ สำนักงานที่ดินจังหวัดหรือสำนักงานที่ดินสาขา ๑ ฉบับ และเก็บไว้ ณ กรมที่ดิน ๑ ฉบับ กรณีที่ดินตั้งอยู่คาบเกี่ยวหลายจังหวัดให้จัดทำเพิ่มขึ้นตามจังหวัดที่เกี่ยวข้อง

ใบแทนหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง

ข้อ ๑๕. ถ้าหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงฉบับผู้ดูแลรักษาชำรุดหรือสูญหายให้ผู้ดูแลรักษาแจ้งความประสงค์ขอรับใบแทนต่ออธิบดีกรมที่ดิน โดยยื่นผ่านสำนักงานที่ดินจังหวัดหรือสำนักงานที่ดินสาขา

ข้อ ๒๐. เมื่อเจ้าพนักงานที่ดินได้รับคำขอแล้ว ให้ทำการสอบสวนตามควรแก่กรณีโดยไม่ต้องประกาศ

ข้อ ๒๑. เมื่อได้ดำเนินการตามข้อ ๑๓ ไม่มีการขัดข้องแล้ว ให้เจ้าพนักงานที่ดินสร้างใบแทนหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงขึ้นใหม่ตามจำนวนที่ชำรุดสูญหาย และส่งเรื่องทั้งหมดไปกรมที่ดิน เพื่อให้อธิบดีลงนามในใบแทน

ข้อ ๒๒. แบบใบแทนหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง ให้ใช้แบบ สธ. ๑ โดยประทับตราสีแดงว่า “ใบแทน” ไว้ที่ด้านหน้าหน้าคำว่า “หนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง” ด้านใต้รูปแผนที่ให้หมายเหตุด้วยอักษรสีแดงว่า “หนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงได้ออกให้เมื่อวันที่.....เดือน..... พ.ศ.” และให้เจ้าพนักงานที่ดินลงลายมือชื่อพร้อมวัน เดือน ปี กำกับไว้ด้วย

ข้อ ๒๓. ถ้าหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงฉบับที่เก็บไว้ ณ สำนักงานที่ดินหรือกรมที่ดินชำรุดสูญหาย ให้เจ้าพนักงานที่ดินเรียกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงฉบับใดฉบับหนึ่งมาจำลองเป็นรูปถ่ายเก็บไว้เป็นหลักฐานได้

การเก็บเอกสาร

ข้อ ๒๔. การเก็บหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง ให้ใช้ปกหรือแฟ้มเก็บเช่นเดียวกับโฉนดที่ดิน โดยเก็บเป็นเล่มๆ ละ ๕๐ ฉบับ เรียงตามลำดับเลขที่จากน้อยไปหามาก

ข้อ ๒๕. การเก็บเอกสารเกี่ยวกับการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง ให้ปฏิบัติเช่นเดียวกับการเก็บสารบบที่ดินโดยแยกไว้เป็นอำเภอและให้เก็บไว้ต่างหากไม่รวมกับสารบบที่ดิน

ค่าธรรมเนียมและค่าใช้จ่าย

ข้อ ๒๖. ในการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง ไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมใดๆ ทั้งสิ้น

ข้อ ๒๗. ค่าใช้จ่ายให้วางเป็นเงินมัดจำได้แก่

๒๗.๑ ค่าหลักเขตที่ดิน ในกรณีที่ผู้ขอไม่นำหลักเขตมา

๒๗.๒ ค่าพาหนะเดินทางของพนักงานเจ้าหน้าที่ และคนงานที่ไปทำการรังวัดให้จ่ายเท่าที่จำเป็นและจ่ายไปจริง

๒๓/๓ ค่าเบี้ยเลี้ยงของพนักงานเจ้าหน้าที่ ค่าเช่าที่พัก และค่าจ้างคนงานที่จ้างไปทำการรังวัด ให้เรียกตามระเบียบและอัตราของทางราชการที่ใช้อยู่ในขณะนั้น

๒๓/๔ ค่าป่วยการของเจ้าพนักงานผู้ปกครองท้องที่ให้เป็นไปตามที่กฎกระทรวงกำหนด คนหนึ่งวันละ ๕๐ บาท

การเปลี่ยนอำนาจหน้าที่ผู้ดูแลรักษา

ข้อ ๒๘. ที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินที่ได้ออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงไปแล้ว หากมีการเปลี่ยนแปลงอำนาจหน้าที่ผู้ดูแลรักษาจากทบวงการเมืองหนึ่งไปยังอีกทบวงการเมืองหนึ่งให้มอบหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงกันได้โดยไม่ต้องแก้ไขชื่อและทำการรังวัดใหม่

การเปลี่ยนหนังสือสำคัญแสดงกรรมสิทธิ์เป็นหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง

ข้อ ๒๙. ที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินที่ใช้เพื่อประโยชน์ของทางราชการแปลงใด หากปรากฏว่าได้มีหนังสือสำคัญแสดงกรรมสิทธิ์ยึดถืออยู่และผู้ดูแลรักษาประสงค์จะเปลี่ยนเป็นหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงก็ให้ดำเนินการได้โดยเมื่อออกให้ไปแล้วให้เรียกโฉนดเดิมมาหมายเหตุด้วยตัวอักษรสีแดงว่า ที่ดินแปลงนี้ได้ออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงให้ไปแล้วตามหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงเลขที่..... แล้วให้เจ้าพนักงานที่ดินลงชื่อ วัน เดือน ปี กำกับไว้เป็นหลักฐาน แล้วเก็บเข้าสารบบของที่ดินแปลงนั้น สำหรับโฉนดของสำนักงานที่ดินให้ตัดออกจากเล่มและดำเนินการเช่นเดียวกัน

การออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงกรณีเปลี่ยนประเภทที่ดิน

ข้อ ๓๐. ที่ดินที่ได้ออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงให้ไปแล้ว หากภายหลังมีการเปลี่ยนประเภทที่ดินและผู้ดูแลรักษาประสงค์จะขอเปลี่ยนหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงใหม่ เพื่อให้ตรงกับสภาพที่ดิน ก็ให้ออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงให้ใหม่ได้ โดยไม่ต้องประกาศและทำการรังวัดใหม่ เมื่อออกให้แล้วให้เรียกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงเดิมมาหมายเหตุด้วยตัวอักษรสีแดงว่า “ได้ออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงให้ใหม่แล้วตามหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงเลขที่.....” แล้วให้เจ้าพนักงานที่ดินลงชื่อและวัน เดือน ปี กำกับไว้เป็นหลักฐาน แล้วเก็บเข้าสารบบของที่ดินแปลงนั้น สำหรับฉบับที่เก็บไว้ ณ จังหวัดและกรมที่ดินก็ให้ดำเนินการเช่นเดียวกัน

ข้อ ๓๑. ให้ยกเลิกคำสั่งหรือระเบียบการอื่นใด เฉพาะในส่วนที่ขัดหรือแย้งกับระเบียบนี้เสียทั้งสิ้น

ประกาศ ณ วันที่ ๑๙ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๗

(ลงชื่อ) **อรรถ วิสูตรโยธาภิบาล**
(นายอรรถ วิสูตรโยธาภิบาล)
อธิบดีกรมที่ดิน

(สำเนา)

ระเบียบกรมที่ดิน

ว่าด้วยการเพิกถอนหรือแก้ไขหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง

พ.ศ. ๒๕๒๙

โดยที่ขณะนี้ยังไม่มีระเบียบเกี่ยวกับการเพิกถอนหรือแก้ไขหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง ที่ออกไปโดยผิดพลาดคลาดเคลื่อน ฉะนั้นจึงกำหนดวิธีการเพิกถอนหรือแก้ไขไว้ดังนี้

ข้อ ๑ ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบกรมที่ดิน ว่าด้วยการเพิกถอนหรือแก้ไขหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง พ.ศ. ๒๕๒๙”

ข้อ ๒ ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป

ข้อ ๓ เมื่อปรากฏว่าได้ออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงไปโดยผิดพลาดคลาดเคลื่อน เป็นต้นว่า

(๑) ออกไปผิดแปลง หรือทับที่บุคคลอื่น

(๒) แนวเขตผิดพลาดคลาดเคลื่อน เช่น เดิมรังวัดตามทะเบียนที่ดินสาธารณะประโยชน์ ต่อมาพบประกาศหวงห้ามและปรากฏว่าอาณาเขตไม่ตรงกัน

(๓) จำลองรูปแผนที่หรือคำนวณเนื้อที่ผิดพลาดคลาดเคลื่อน

ให้จังหวัดสอบสวนพยานหลักฐาน สรุปชี้แจงเหตุที่ผิดพลาดคลาดเคลื่อน พร้อมส่งหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงฉบับที่เก็บไว้ ณ สำนักงานที่ดินจังหวัดหรือสำนักงานที่ดินจังหวัดสาขาและฉบับผู้ดูแลรักษาไปยังกรมที่ดิน

ถ้าจะต้องมีการรังวัดตรวจสอบเพื่อให้ทราบ ว่า รูปแผนที่หรือเนื้อที่ผิดพลาดคลาดเคลื่อนหรือไม่ ให้อธิบดีกรมที่ดินสั่งจังหวัดตรวจสอบ หรือให้ทบวงการเมืองผู้ดูแลรักษาที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินนั้นแสดงความประสงค์ขอจังหวัดตรวจสอบต่ออธิบดีกรมที่ดิน โดยยื่นผ่านสำนักงานที่ดินจังหวัดหรือสำนักงานที่ดินจังหวัดสาขา ซึ่งที่ดินนั้นตั้งอยู่ในเขต ส่วนวิธีการรังวัดให้อนุโลมปฏิบัติเช่นเดียวกับการรังวัดสอบเขตโฉนดที่ดิน

ข้อ ๔ ถ้าอธิบดีกรมที่ดินได้พิจารณาแล้ว เห็นสมควรว่าจะต้องเพิกถอนหรือแก้ไขก่อนมีคำสั่งให้ดำเนินการ ดังนี้

(๑) ให้อธิบดีกรมที่ดินแจ้งให้ทบวงการเมืองหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษาที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินนั้นทราบ เพื่อให้คัดค้านภายในกำหนด ๓๐ วัน นับแต่วันที่ ได้รับแจ้ง

(๒) การเพิกถอนหรือแก้ไขรูปแผนที่ นอกจากจะต้องดำเนินการตาม (๑) แล้วให้ อธิบดีกรมที่ดินส่งไปยังเจ้าพนักงานที่ดินที่จังหวัดหรือเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดสาขา ประกาศการเพิกถอนหรือแก้ไขหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงให้ประชาชนทราบ มีกำหนด ๓๐ วัน โดยปิดไว้ในที่เปิดเผย ณ สำนักงานที่ดินจังหวัดหรือสำนักงานที่ดินจังหวัดสาขา ๑ ฉบับ ณ ที่ว่าการอำเภอหรือกิ่งอำเภอท้องที่หรือที่ทำการเขต ๑ ฉบับ ที่ทำการกำนัน ๑ ฉบับ ในบริเวณที่ดินนั้น ๑ ฉบับ ในเขตเทศบาลให้ปิดไว้ ณ สำนักงานเทศบาลหรือในเขตกรุงเทพมหานครให้ปิดไว้ ณ ศาลาว่าการอีก ๑ ฉบับ ถ้าเป็นการแก้ไขรูปแผนที่ ให้มีแผนที่แสดงแนวเขตที่ดินเดิมและที่จะแก้ไขทำประกาศด้วย

(๓) ถ้ามีการคัดค้าน ให้อธิบดีกรมที่ดินเสนอเรื่องให้กระทรวงมหาดไทยพิจารณาสั่งการ

ข้อ ๕ เมื่ออธิบดีกรมที่ดินมีคำสั่งให้เพิกถอนหรือแก้ไขแล้ว ให้ผู้อำนวยการกองสำรวจและควบคุมที่ดินของรัฐ กรมที่ดิน เป็นผู้หมายเหตุการเพิกถอนหรือแก้ไขหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงทั้งสามฉบับให้ถูกต้องตรงกัน โดยปฏิบัติดังนี้

(๑) กรณีเพิกถอน ให้หมายเหตุด้วยวิธีขีดเส้นคู่ขนานด้วยหมึกสีแดงบนด้านหน้าของหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง แล้วเขียนด้วยอักษรสีแดงว่า “หนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง ฉบับนี้ได้เพิกถอนตามคำสั่งอธิบดีกรมที่ดินที่.....ลงวันที่.....เดือน.....พ.ศ.” แล้ว ลงนามพร้อมวัน เดือน ปีกำกับไว้

(๒) กรณีแก้ไข ให้ขีดฆ่าส่วนที่คลาดเคลื่อนออกด้วยหมึกสีแดง แล้วแก้ไขให้ถูกต้องตามคำสั่ง และหมายเหตุด้วยอักษรสีแดงว่า “ได้แก้ไขตามคำสั่งอธิบดีกรมที่ดินที่.....ลงวันที่.....เดือน.....พ.ศ.” แล้วลงนามพร้อมวัน เดือน ปี กำกับไว้

ข้อ ๖ ให้เจ้าหน้าที่หมายเหตุการณ์เพิกถอนหรือแก้ไขทะเบียนที่ดินสาธารณะประโยชน์ให้สอดคล้องกับการเพิกถอนหรือการแก้ไข ตามข้อ ๕ โดยให้ลงนามพร้อม วัน เดือน ปี กำกับไว้ด้วย

ข้อ ๗ เมื่อได้มีการเพิกถอนหรือแก้ไขแล้ว ให้อธิบดีกรมที่ดินแจ้งให้ทบวงการเมืองพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษาที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินนั้นทราบอีกครั้งหนึ่ง

ข้อ ๘ หนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงที่ได้ดำเนินการเพิกถอนแล้วให้เก็บไว้ในกรมที่ดิน

ข้อ ๙ การแก้ไขหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง เนื่องจากเขียนหรือพิมพ์ข้อความผิดพลาดคลาดเคลื่อนโดยมีหลักฐานชัดเจน รวมทั้งการแก้ไขรายละเอียดในหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงให้ถูกต้องตามข้อเท็จจริงที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งมีใช้การแก้ไขรูปแบบที่หรือเนื้อที่ เป็นต้นว่าเครื่องหมายที่ดิน ข้างเคียงเมื่อทบวงการเมืองหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษาที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินนั้นยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษรให้แก้ไข ให้เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดหรือเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดสาขา มีอำนาจแก้ไขแล้วให้รายงานไปยังกรมที่ดินเพื่อแก้ไขหลักฐานให้ถูกต้องตรงกัน

สำหรับการหมายเหตุการแก้ไขหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงฉบับเก็บไว้ ณ กรมที่ดิน ให้ผู้อำนวยการกองสำรวจและควบคุมที่ดินของรัฐ กรมที่ดิน เป็นผู้ดำเนินการ

ข้อ ๑๐ ให้ผู้อำนวยการกองสำรวจและควบคุมที่ดินของรัฐรักษาการตามระเบียบนี้

ประกาศ ณ วันที่ ๒ ตุลาคม ๒๕๒๙

(ลงชื่อ) **ศิริ เกลินสฤษฎ์**

(นายศิริ เกลินสฤษฎ์)

อธิบดีกรมที่ดินฯ

(หมายเหตุ เวียนโดยหนังสือเวียนกรมที่ดิน ที่ มท ๐๓/๑๑/๒๔๐๙๓ ลงวันที่ ๑๗ ตุลาคม ๒๕๒๙)

(สำเนา)

คำสั่งที่ ๑๙๔/๒๕๐๑

เรื่อง ระเบียบการให้สัมปทานที่ดินของรัฐตามประมวลกฎหมายที่ดิน

โดยที่ได้พิจารณาเห็นสมควรวางระเบียบปฏิบัติว่าด้วยการให้สัมปทานที่ดินของรัฐตามหลักเกณฑ์และวิธีการในกฎกระทรวง ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๐๐) ออกตามความในพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. ๒๔๙๗ ให้ดำเนินการไปด้วยความเรียบร้อย กระทรวงมหาดไทยจึงได้วางระเบียบปฏิบัติไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑. เมื่อนายอำเภอท้องที่ซึ่งที่ดินนั้นตั้งอยู่ได้รับเรื่องราวขอสัมปทานที่ดินแบบ ท.ด.๗/๓ แล้วให้ดำเนินการดังนี้

(๑) ตรวจสอบเรื่องราวแผนที่และเอกสารต่างๆ ประกอบเรื่องราว ว่ามีข้อเท็จจริงและรายละเอียดถูกต้องหรือไม่ ถ้าหากมีข้อสงสัยประการใด ก็ให้ผู้ขอชี้แจงหรือจัดทำเพิ่มเติม เสร็จแล้วรับเรื่องราวไว้ดำเนินการต่อไป ถ้าผู้ขอสัมปทานมีความประสงค์จะได้กรรมสิทธิ์ในที่ดินที่ขอสัมปทานนั้นก็ดี มีความจำเป็นที่จะต้องขอต่ออายุสัมปทานต่อไปในเมื่อสัมปทานนั้นครบอายุหรือจะมีเงื่อนไขเกี่ยวกับที่ดินนั้นเนื่องจากเหตุผลในลักษณะการที่ทำสัมปทานนั้นประการใดก็ดี ให้ผู้ขอระบุไว้ในเรื่องราวนั้นให้ชัดเจน

(๒) ให้ลงบัญชีรับเรื่องราวใช้แบบ ท.ด. ๖๕ แยกไว้เล่มหนึ่ง แกะไขข้อความ “อนุญาต” เป็น “สัมปทาน” หรือ “ให้สัมปทาน” แล้วแต่กรณี “มาตรา ๙” แกะเป็น “มาตรา ๑๒” และให้ปฏิบัติตามคำสั่งกระทรวงมหาดไทยที่ ๒๕๙/๒๔๙๙ ลงวันที่ ๒๗ มีนาคม ๒๔๙๙ ในส่วนที่เกี่ยวกับการรับคำขอโดยอนุโลม

(๓) ให้นายอำเภอหรือข้าราชการที่นายอำเภอเห็นสมควร ซึ่งได้รับมอบหมายจากนายอำเภอสอบสวนข้อเท็จจริงและออกไปชั้นสูตรยังที่ดินที่ขอสัมปทาน โดยใช้แบบ ท.ด.๖๗ เป็นแบบชั้นสูตรสอบสวน แกะไขข้อความ “อนุญาต” เป็น “สัมปทาน” “มาตรา ๙” แกะเป็น “มาตรา ๑๒” และให้สอบสวนให้ปรากฏด้วยว่า

- ก. ผู้ขอมีความประพฤติอย่างไร
- ข. ที่ดินที่ขอสัมปทานสมควรแก่กิจการหรือไม่ ถ้ามีอาณาเขตมากไปควรกำหนดเขตให้เพียงใด เป็นเนื้อที่เท่าใด ด้วยเหตุผลประการใด
- ค. เป็นที่เสื่อมเสียแก่เศรษฐกิจของประเทศ ขัดต่อสาธารณประโยชน์และเป็นอันตรายแก่ทรัพย์สินหรือขัดต่อสวัสดิภาพของประชาชนที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียงประการใดบ้างหรือไม่
- ง. เป็นที่ดินประเภทใด มีหลักฐานเกี่ยวข้องกับที่ดินนี้อย่างใด ให้คัดสำเนาประกอบเรื่องด้วย
- จ. สภาพที่ดินเป็นอย่างใด เหมาะแก่การประกอบกิจการที่ขอสัมปทานหรือไม่
- ฉ. ถ้าให้สัมปทานจะเป็นประโยชน์หรือเป็นผลเสียหายแก่ท้องถิ่นและประชาชนเพียงใดหรือไม่
- ช. สอบถามหน่วยราชการทหารซึ่งตั้งอยู่ใกล้ที่สุดว่า จะขัดข้องในทางยุทธศาสตร์ประการใดหรือไม่

(๔) เมื่อได้ชั้นสูตรสอบสวนแล้ว ให้นายอำเภอปิดประกาศใช้แบบ ท.ด. ๖๔ แก่ไขข้อความ “อนุญาต” เป็น “สัมปทาน” “มาตรา ๙” แก้ไขเป็น “มาตรา ๑๒”

ข้อ ๒. ในการพิจารณาเรื่องราวเสนอความเห็นของผู้ว่าราชการจังหวัดและนายอำเภอให้พิจารณาข้อเท็จจริงตามเรื่องราวหลักฐานการสอบสวนและหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในข้อ ๔. แห่งกฎกระทรวงแล้วบันทึกความเห็นโดยละเอียดว่าควรให้สัมปทานหรือไม่ ด้วยเหตุผลประการใด และควรกำหนดเงื่อนไขในการให้สัมปทานหรือการให้สิทธิในที่ดินภายหลังสัมปทานสิ้นอายุอย่างไร

ข้อ ๓. ในกรณีที่นายอำเภอได้รับเรื่องราวขอลือสัมปทาน ขอลือสัมปทานต่อจากผู้รับสัมปทานที่ถึงแก่กรรม หรือเรื่องราวขอโอนและขอรับโอนสัมปทานให้ดำเนินการ ดังนี้

(๑) ให้ลงบัญชีรับเรื่องราวแบบ ท.ด. ๖๕ โดยอนุโลมปฏิบัติตามข้อ ๑ (๒)

(๒) เรียกสัมปทานบัตรแนบไว้กับเรื่องราว

(๓) สอบสวนข้อเท็จจริงและเสนอความเห็น แล้วแนบสัมปทานบัตรฉบับที่เก็บรักษาไว้ที่อำเภอไปด้วย

ข้อ ๔. การพิจารณาเรื่องราวขอลือสัมปทานต่อจากผู้รับสัมปทานถึงแก่กรรมให้ดำเนินการดังนี้

(๑) ถ้าเป็นการขอลือสัมปทานบัตรโดยพินัยกรรมหรือตามคำสั่งศาล ให้นายอำเภอคัดสำเนาพินัยกรรมหรือคำสั่งศาลแนบไว้กับเรื่องราว และสอบสวนความประพฤติและความสามารถของผู้ขอเพื่อประกอบการพิจารณาด้วย

(๒) ถ้าเป็นการขอลือสัมปทานบัตรโดยประการอื่น ให้นายอำเภอสอบสวนความประพฤติความสามารถของผู้ขอ และความสัมพันธ์ระหว่างผู้ขอขอลือสัมปทานบัตรกับผู้รับสัมปทานบัตรที่ถึงแก่กรรมเพื่อทราบมูลเหตุที่ขอลือสัมปทานโดยละเอียดและประกอบการพิจารณาด้วย

(๓) เว้นแต่การขอลือสัมปทานตามคำสั่งศาลให้นายอำเภอปิดประกาศตามแบบท้ายคำสั่งนี้ที่สำนักงานที่ดินจังหวัดหรือสำนักงานที่ดินสาขา ณ ที่ว่าการอำเภอหรือกิ่งอำเภอท้องที่ ที่บ้านกำนัน และในที่เปิดเผยในบริเวณนั้นไม่น้อยกว่า ๖๐ วัน เมื่อครบกำหนดแล้ว จะมีผู้คัดค้านหรือไม่ก็ตาม ให้นายอำเภอสอบสวนพิจารณาเรื่องราวและคำคัดค้าน (ถ้ามี) นั้นต่อไป แล้วให้นายอำเภอชี้แจงเสนอเรื่องราวหลักฐานการสอบสวนและเสนอความเห็นไปยังผู้ว่าราชการจังหวัดและให้ผู้ว่าราชการจังหวัดพิจารณา เสนอความเห็นไปยังรัฐมนตรีเพื่อสั่งการ

ข้อ ๕. การพิจารณาเรื่องราวขอโอนและขอรับโอนประทานบัตร ให้นายอำเภอท้องที่สอบสวนความประพฤติและความสามารถของผู้ขอเพื่อประกอบการพิจารณาด้วย แล้วเสนอเรื่องราวหลักฐานการสอบสวน และเสนอความเห็นไปยังผู้ว่าราชการจังหวัดและให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเสนอความเห็นไปยังรัฐมนตรีเพื่อสั่งการ

ข้อ ๖. การพิจารณาเสนอเรื่องราวขอลือสัมปทานต่อจากผู้รับสัมปทานที่ถึงแก่กรรม และเรื่องราวขอโอนและขอรับโอนสัมปทานบัตรให้ผู้ว่าราชการจังหวัดพิจารณาดำเนินการและเสนอความเห็นดังนี้

(๑) ผู้ขอขอลือสัมปทานต่อจากผู้รับสัมปทานที่ถึงแก่กรรม และผู้รับโอนสัมปทานบัตร มีคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้ในข้อ ๔ (๑) (๒) แห่งกฎกระทรวงหรือไม่ เพียงใด ควรอนุญาตตามเรื่องราวหรือไม่ ด้วยเหตุผลประการใด และควรกำหนดเงื่อนไขอย่างไร

๑๒๔ ๑๑๖ ปี กรมที่ดิน

(๒) ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดแนบประทานบัตรฉบับที่เก็บไว้ที่จังหวัดไว้ในเรื่องราวและหลักฐานการสอบสวนด้วย

ทั้งนี้ ให้ถือเป็นระเบียบปฏิบัติตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

กระทรวงมหาดไทย

สงั ณ วันที่ ๑๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๑

(ลงนาม) พลโท ป. จารุเสถียร

(ประภาส จารุเสถียร)

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

(สำเนา)

คำสั่งกระทรวงมหาดไทย

ที่ ๑๐๙/๒๕๓๘

เรื่อง แต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่ตามความในมาตรา ๙ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน

ตามที่กระทรวงมหาดไทยได้มีคำสั่ง ที่ ๓๕๐/๒๕๓๕ ลงวันที่ ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๓๕ แต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่ตามความในมาตรา ๙ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน นั้น

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๕ แห่งพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. ๒๔๙๗ และมาตรา ๙ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยให้ยกเลิกคำสั่งกระทรวงมหาดไทย ที่ ๓๕๐/๒๕๓๕ ลงวันที่ ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๓๕ และแต่งตั้งให้ผู้ดำรงตำแหน่งดังต่อไปนี้ เป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ตามความในมาตรา ๙ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน คือ

๑. อธิบดีกรมที่ดินเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่สำหรับการอนุญาตระเบิดและย่อยหิน การขุดตัดดินลูกรังหรือหินผุ ในบริเวณที่เขาหรือภูเขา และปริมาตรรอบที่เขาหรือภูเขา ๔๐ เมตร ที่รัฐมนตรียังมิได้ประกาศกำหนดพื้นที่นั้นให้เป็นแหล่งหินปูนหรือดินลูกรังหรือหินผุเพื่อการก่อสร้าง

๒. ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ในเขตท้องที่จังหวัดสำหรับการอนุญาตดังนี้

(๑) การระเบิดและย่อยหิน การขุดตัดดินลูกรังหรือหินผุ ในบริเวณที่รัฐมนตรีได้ประกาศกำหนดพื้นที่นั้น เป็นแหล่งหินปูนหรือดินลูกรัง หรือหินผุ เพื่อการก่อสร้าง และในพื้นที่นอกเขตเขาหรือภูเขาและปริมาตรรอบที่เขา หรือภูเขา ๔๐ เมตร

(๒) การขุดหรือดูดทราย การเก็บหินลอย การทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดอันเป็นอันตรายแก่ทรัพยากรในที่ดิน

(๓) การเข้าไปยึดถือ ครอบครอง รวมตลอดถึงการก่อสร้างหรือเผาป่า

(๔) การต่ออายุใบอนุญาต กรณีที่อธิบดีกรมที่ดินหรือผู้ว่าราชการจังหวัดได้อนุญาตไว้

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๑๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๓๘

(ลงชื่อ) ไพโรจน์ โล่ห์สุนทร

(นายไพโรจน์ โล่ห์สุนทร)

รัฐมนตรีช่วยว่าการฯ ปฏิบัติราชการแทน

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

(สำเนา)

คำสั่งกระทรวงมหาดไทย

ที่ ๕๐๕/๒๕๕๒

เรื่อง มอบหมายให้ทบวงการเมืองอื่นมีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษาและดำเนินการ
คุ้มครองป้องกันที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินหรือทรัพย์สิน
ของแผ่นดินที่ไม่มีกฎหมายกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น

โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงคำสั่งกระทรวงมหาดไทย ที่ ๑๒/๒๕๔๓ ลงวันที่ ๑๘ มกราคม ๒๕๔๓ เรื่อง มอบหมายให้ทบวงการเมืองอื่นมีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษาและดำเนินการคุ้มครองป้องกันที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินให้สอดคล้องกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.๒๕๔๒ เพื่อให้การดูแลรักษาและดำเนินการคุ้มครองป้องกันที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน หรือทรัพย์สินของแผ่นดิน ที่ไม่มีกฎหมายกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๘ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย จึงให้ยกเลิกคำสั่งกระทรวงมหาดไทยดังกล่าวข้างต้น และมีคำสั่งมอบหมายให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่ในการดูแลรักษาและดำเนินการคุ้มครองป้องกันที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินหรือทรัพย์สินของแผ่นดินที่ไม่มีกฎหมายกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น ดังนี้

(๑) กรุงเทพมหานคร	ภายในเขตกรุงเทพมหานคร
(๒) เมืองพัทยา	ภายในเขตเมืองพัทยา
(๓) เทศบาล	ภายในเขตเทศบาล นั้น
(๔) องค์การบริหารส่วนตำบล	ภายในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล นั้น

สำหรับองค์การบริหารส่วนจังหวัดอาจสนับสนุน ประสานและให้ความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตาม (๒) (๓) และ (๔) ในการดูแลรักษาและดำเนินการคุ้มครองป้องกันที่ดินดังกล่าวข้างต้น รวมทั้งให้ความร่วมมือในการปฏิบัติหน้าที่ และอาจสนับสนุนงบประมาณแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นในการดำเนินงานหรือเข้าไปดำเนินการเมื่อได้รับการร้องขอจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๒๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๒

(ลงชื่อ) **ถาวร เสนเนียม**

(นายถาวร เสนเนียม)

รัฐมนตรีช่วยว่าการฯ ปฏิบัติราชการแทน

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

(สำเนา)

คำสั่งคณะกรรมการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ
ที่ ๑/๒๕๕๓
เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ
จังหวัดทุกจังหวัด (ยกเว้นกรุงเทพมหานคร)

ด้วยคณะกรรมการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ (กปร.) ในการประชุมครั้งที่ ๒/๒๕๕๒ เมื่อวันที่ ๖ สิงหาคม ๒๕๕๒ ได้พิจารณาเห็นว่า ในปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงระบบกฎหมาย การยกฐานะของหน่วยงานของรัฐในราชการส่วนภูมิภาค และมีความจำเป็นในการเพิ่มเติมผู้แทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้คณะกรรมการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ จังหวัดทุกจังหวัด ดำเนินการแก้ไขปัญหาในพื้นที่เป็นไปโดยถูกต้อง เหมาะสม ด้วยความรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ จึงมีมติให้ปรับปรุงแก้ไขคำสั่งคณะกรรมการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐที่ ๔ - ๗๘/๒๕๔๖ ลงวันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๔๖ เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐจังหวัด ทุกจังหวัด

อาศัยอำนาจตามความในข้อ ๘ (๗) ของระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ พ.ศ. ๒๕๔๕ จึงให้ยกเลิกคำสั่งคณะกรรมการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐที่ ๔ - ๗๘/๒๕๔๖ ลงวันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๔๖ เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐจังหวัด ทุกจังหวัด และให้แต่งตั้งคณะกรรมการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐจังหวัด ทุกจังหวัดใหม่เรียกโดยย่อว่า “กปร. จังหวัด” โดยมีองค์ประกอบและอำนาจหน้าที่ ดังนี้

๑. องค์ประกอบ

(๑) ผู้ว่าราชการจังหวัด	ประธานคณะกรรมการ
(๒) อัยการจังหวัด	อนุกรรมการ
(๓) ธารักษ์พื้นที่	อนุกรรมการ
(๔) ปฎิรูปที่ดินจังหวัด	อนุกรรมการ
(๕) ประชาสัมพันธ์จังหวัด	อนุกรรมการ
(๖) ผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาที่ดินเขต ๑ - ๑๒ ที่รับผิดชอบพื้นที่	อนุกรรมการ
(๗) ผู้อำนวยการสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ ๑ - ๑๖ ที่รับผิดชอบพื้นที่	อนุกรรมการ
(๘) ผู้อำนวยการสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ ๑ - ๑๓ ที่รับผิดชอบพื้นที่	อนุกรรมการ
(๙) นายอำเภอท้องที่ หรือปลัดอำเภอ
ผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ
(เฉพาะข้อโต้แย้งสิทธิในที่ดินของรัฐ
ที่อยู่ในการดูแลรับผิดชอบบรรจุอยู่
ในวาระการประชุม)	อนุกรรมการ

(๑๐) หัวหน้าส่วนราชการประจำจังหวัด ที่มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบหรือหัวหน้าส่วนราชการ ผู้ใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐ (เฉพาะข้อโต้แย้งสิทธิ ในที่ดินของรัฐที่อยู่ในการดูแลหรือใช้ประโยชน์ บรรจุอยู่ในวาระการประชุม)	อนุกรรมการ
(๑๑) ผู้แทนเลขาธิการ กปร.	อนุกรรมการ
(๑๒) ปลัดจังหวัด	อนุกรรมการและเลขาธิการ
(๑๓) หัวหน้าสำนักงานจังหวัด	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขาธิการ
(๑๔) เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัด	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขาธิการ
(๑๕) ผู้อำนวยการสำนักงาน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขาธิการ
(๑๖) ข้าราชการในสังกัดที่ทำการปกครอง จังหวัดที่ประธาน กปร. จังหวัด แต่งตั้ง หนึ่งท่าน	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขาธิการ

๒. อำนาจหน้าที่

- (๑) ดำเนินการแก้ไขปัญหาและป้องกันการบุกรุกที่ดินของรัฐให้เป็นไปตามระเบียบ
สำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ พ.ศ. ๒๕๔๕
- (๒) กำกับ ติดตาม ดูแลการปฏิบัติงานของหน่วยงานของรัฐที่ดูแลรักษาและใช้ประโยชน์
ในที่ดินของรัฐ ให้เป็นไปตามกฎหมาย คำสั่ง ระเบียบ ข้อบังคับ และมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้อง และ
ดำเนินการตามนโยบาย แผนงาน มาตรการแก้ไขปัญหาและป้องกันการบุกรุกที่ดินของรัฐตามที่ กปร. กำหนด
- (๓) กำหนดแผนงานประจำปีในการแก้ไขปัญหาหรือป้องกันการบุกรุกที่ดินของรัฐ และ
รายงานให้ กปร. ทราบ ภายในวันที่ ๓๐ มกราคม ของทุกปี
- (๔) พิสูจน์สิทธิการครอบครองที่ดินของบุคคลในเขตที่ดินของรัฐ ตามมาตรการที่ กปร.
กำหนด ในกรณีที่ต้องใช้ภาพถ่ายทางอากาศประกอบการพิสูจน์สิทธิให้ใช้ผลการอ่าน แปล ตีความ
ภาพถ่ายทางอากาศของคณะอนุกรรมการอ่านภาพถ่ายทางอากาศที่ กปร. แต่งตั้ง
- (๕) ตรวจสอบหรือดำเนินการใดๆ เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการบุกรุกที่ดินของรัฐ
และการออกหนังสือแสดงสิทธิในที่ดินของรัฐ หากพบว่าดำเนินการโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือดำเนินการไป
โดยผิดพลาดคลาดเคลื่อน ให้แจ้งหน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินงานให้เป็นไปตามกฎหมาย
ระเบียบ และคำสั่งที่เกี่ยวข้อง
- (๖) รวบรวมข้อมูลเอกสารหลักฐานและข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการครอบครองที่ดินของ
บุคคลในเขตที่ดินของรัฐ
- (๗) เร่งรัดการพิจารณาวินิจฉัยคำขอออกหนังสือแสดงสิทธิในที่ดินของบุคคลในเขต
ที่ดินของรัฐให้เป็นที่ยุติด้วยความรวดเร็ว
- (๘) เรียกให้หน่วยงานของรัฐส่งข้อมูล เอกสารหลักฐาน ข้อเท็จจริง หรือขอให้ส่งผู้แทน
มาชี้แจงเพื่อประกอบการพิจารณาหรือเชิญบุคคลใดๆ มาให้ความเห็นต่อ กปร. จังหวัด

(๙) แต่งตั้งคณะทำงานหรือเจ้าหน้าที่เพื่อดำเนินการหรือปฏิบัติงานใดๆ ในการแก้ไข ปัญหาและป้องกันการบุกรุกที่ดินของรัฐ ตามที่ได้รับมอบหมาย

(๑๐) ประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินงานของ กพร. จังหวัด และเสริมสร้างความเข้าใจ ในการแก้ไขปัญหาและป้องกันการบุกรุกที่ดินของรัฐในเขตจังหวัด

(๑๑) ให้จัดการประชุม กพร. จังหวัด เป็นประจำทุกเดือน อย่างน้อยเดือนละ ๑ ครั้ง และเมื่อประชุมเสร็จแล้วให้รายงานผลการดำเนินงานให้ฝ่ายเลขานุการ กพร. ทราบด้วย

(๑๒) รายงานผลการปฏิบัติงานในการแก้ไขและป้องกันปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ ให้ กพร. ทราบ เป็นรายไตรมาส และรายปี สำหรับการรายงานผลเป็นรายปีนั้น ให้รายงานภายในวันที่ ๓๐ มกราคม ของปีถัดไป

(๑๓) ดำเนินการใดๆ ตามที่ กพร. หรือประธาน กพร. มอบหมาย

ให้ กพร. จังหวัด เบิกจ่ายเบี้ยประชุมตามพระราชกฤษฎีกาเบี้ยประชุมกรรมการ พ.ศ.๒๕๔๓/ และที่แก้ไขเพิ่มเติม จากงบประมาณของกระทรวงมหาดไทย โดยให้เบิกจ่ายที่จังหวัด

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๑๙ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๓

พลตรี สนั่น ขจรประศาสน์

(สนั่น ขจรประศาสน์)

รองนายกรัฐมนตรี

ประธานกรรมการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ

(สำเนา)

ที่ มท ๐๖๐๔/ว. ๑๙๓/

กระทรวงมหาดไทย

๑๘ เมษายน ๒๕๑๐

เรื่อง การดูแลรักษาและดำเนินการคุ้มครองป้องกันที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน

เรียน ผู้ว่าราชการจังหวัดทุกจังหวัด

อ้างถึง หนังสือกระทรวงมหาดไทยที่ ๒๓/๓/๘๒/๒๔๙๓/ ลงวันที่ ๑๔ ธันวาคม ๒๔๙๓
และที่ ๑๓๘๐๒/๒๕๐๓ ลงวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๐๓

สิ่งที่ส่งมาด้วย ตัวอย่างทะเบียนที่ดินสาธารณะประโยชน์และคำอธิบายการใช้

ตามที่กระทรวงมหาดไทยได้ชี้แจงทางปฏิบัติเกี่ยวกับการดูแลรักษา และดำเนินการคุ้มครองป้องกันที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินซึ่งประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน มาให้จังหวัดส่งเจ้าหน้าที่ถือปฏิบัติและดำเนินการจัดทำทะเบียนที่ดินสาธารณะประโยชน์ให้เรียบร้อยเป็นหลักฐาน นั้น

บัดนี้ กระทรวงมหาดไทยได้พิจารณาเห็นสมควรปรับปรุงทะเบียนที่ดินสาธารณะประโยชน์เสียใหม่ ตามแบบตัวอย่างและคำอธิบายการใช้ซึ่งได้ส่งมาพร้อมกับหนังสือนี้ ฉะนั้น ให้จังหวัดส่งอำเภอและกิ่งอำเภอจัดทำขึ้น ๓ ชุด เก็บรักษาไว้ที่กิ่งอำเภอหรือที่อำเภอและที่จังหวัดแห่งละ ๑ ชุด จัดส่งไปยังกรมที่ดิน ๑ ชุด แบบพิมพ์ทะเบียนและแฟ้มปกแข็ง กระทรวงมหาดไทยจะได้จัดพิมพ์ขึ้นต่อไป จังหวัดใดต้องการจำนวนเท่าใด ขอให้ทำใบเบิกขอเบิกไปยังกรมที่ดิน ส่วนการจัดทำทะเบียนให้ปฏิบัติดังนี้

๑. ให้ตรวจสอบจากทะเบียนฯ และบัญชีสำรวจซึ่งกระทรวงมหาดไทยสั่งให้จัดทำตามหนังสือที่ ๒๕๐/๒๔๙๙ ลงวันที่ ๒๑ ธันวาคม ๒๔๙๙ ที่ ๒๒๐/๒๔๙๑ ลงวันที่ ๒๙ กรกฎาคม ๒๔๙๑ และที่ ๓๕๓/๒๔๙๒ ลงวันที่ ๒ กันยายน ๒๔๙๒ แล้วนำรายการมากรอกลงในทะเบียนที่ดินสาธารณะประโยชน์ตามคำสั่งนี้

๒. ถ้าที่ดินสาธารณะประโยชน์แปลงใดมีรายการไม่ครบถ้วน ให้สอบสวนราษฎรตลอดจนกำนันผู้ใหญ่บ้านที่ทราบเรื่องเกี่ยวกับที่ดินแปลงนั้นดี เพื่อให้ได้รายการครบถ้วนตามระเบียบ ส่วนเอกสารการสอบสวนให้เก็บไว้เป็นหลักฐานต่อไป

๓. ที่ดินสาธารณะประโยชน์แปลงใดไม่ปรากฏหลักฐานในทะเบียนที่ดินสาธารณะประโยชน์เดิมหรือบัญชีสำรวจดังกล่าวในข้อ ๑ ให้ดำเนินการตามข้อ ๒ แล้วนำขึ้นทะเบียนที่ดินสาธารณะประโยชน์ตามคำสั่งนี้

๔. ที่สาธารณะประจำตำบลและหมู่บ้านซึ่งได้จัดทำไว้ตามหนังสือกระทรวงมหาดไทยที่ ๔๓/๓/๒๔๘๖ ลงวันที่ ๑๙ ตุลาคม ๒๔๘๖ และที่ดินซึ่งเป็นทางสัญจรไปมา เช่น แม่น้ำ ลำคลอง ถนนทางเดิน ไม่ต้องจัดทำทะเบียนตามคำสั่งนี้

๕. ที่ดินสาธารณะประโยชน์แปลงใด เมื่อได้มีการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงแล้ว ให้จังหวัดแจ้งเลขที่ และวัน เดือน ปี ของหนังสือสำคัญดังกล่าว ไปยังกระทรวงมหาดไทยด้วย

๖. ในกรณีที่มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงทะเบียนที่ดินสาธารณะประโยชน์แปลงใด ให้ชี้แจงรายละเอียดว่า รายการใดได้แก้ไขเปลี่ยนแปลงอย่างไร ด้วยเหตุผลประการใด ไปยังกระทรวงมหาดไทย เพื่อแก้ไขทะเบียนที่ดินสาธารณะประโยชน์ทางส่วนกลางให้ตรงกัน

ฉะนั้น ขอให้จังหวัดส่งเจ้าหน้าที่ดำเนินการต่อไป

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง
(ลงชื่อ) **พ. สุวรรณรัฐ**
(นายพ่วง สุวรรณรัฐ)
รองปลัดกระทรวง รักษาราชการแทน
ปลัดกระทรวงมหาดไทย กรมที่ดิน

(สำเนา)

ที่ มท ๐๔๐๙/ว ๑๓๙๔

กระทรวงมหาดไทย
ถนนรัชฎาภิเศก กท ๑๐๒๐๐

๒๕ ตุลาคม ๒๕๒๔

เรื่อง กำหนดมาตรการป้องกันการบุกรุกที่ดินสาธารณะประโยชน์**เรียน** ผู้ว่าราชการจังหวัดทุกจังหวัด (เว้นกรุงเทพมหานคร)

- สิ่งที่ส่งมาด้วย**
๑. สำเนาหนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ ๒๕๓/๒๔๙๑ ลงวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๔๙๑
 ๒. สำเนาความเห็นของคณะกรรมการการกฤษฎีกา ลงวันที่ - มิถุนายน ๒๔๙๒
 ๓. สำเนาหนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ ๑๔๕๐/๒๔๙๙ ลงวันที่ ๒๔ มกราคม ๒๔๙๙
 ๔. สำเนาหนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ มท ๐๓๐๙/ว ๓/๙๔ ลงวันที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๕๒๒
 ๕. สำเนารายงานการประชุมคณะกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติ ครั้งที่ ๔/๒๕๒๔
เมื่อวันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๒๔
 ๖. แบบรายงานฯ จำนวน ๔ ชุด

ด้วยสำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติแจ้งว่า ในการประชุมคณะกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติ ครั้งที่ ๔/๒๕๒๔ เมื่อวันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๒๔ ที่ประชุมได้พิจารณาเรื่องการกำหนดมาตรการป้องกันการบุกรุกที่ดินสาธารณะประโยชน์ ซึ่งมีมติที่ประชุมดังกล่าวได้กำหนดสาเหตุการบุกรุกที่ดินสาธารณะประโยชน์ พร้อมทั้งวางแนวทางแก้ไขและมีผลเกี่ยวข้องกับที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน ซึ่งนายอำเภอมีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกันตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช ๒๔๕๓/ จึงขอให้จังหวัดและอำเภอดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าวดังต่อไปนี้ คือ

๑. การแก้ไขปัญหการบุกรุกที่เกิดจากที่ดินสาธารณะประโยชน์

๑.๑ ให้อำเภอตั้งคณะกรรมการประกอบด้วย ปลัดอำเภอ ที่ดินอำเภอ ป่าไม้อำเภอ และกำนันท้องที่ดำเนินการสอบสวน ตรวจสอบที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันจากทะเบียนเดิมให้เป็นปัจจุบัน นอกจากนี้ หากปรากฏที่ดินแปลงใดเป็นที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันจากทะเบียนเดิมให้เป็นปัจจุบัน นอกจากนี้ หากปรากฏที่ดินแปลงใดเป็นที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันอยู่แล้ว ซึ่งอาจเป็นโดยสภาพ เช่น หนองน้ำ สาธารณะที่ทำเลเลี้ยงสัตว์ หรืออาจเป็นโดยการใช้ประโยชน์ร่วมกันของพลเมือง เช่น ที่ป่าช้า หรืออาจเป็นโดยการสงวนหวงห้ามตามกฎหมาย เช่น การสงวนหวงห้ามที่ดินเพื่อให้พลเมืองใช้ประโยชน์ร่วมกัน ตั้งแต่วันที่ประมวลกฎหมายที่ดินใช้บังคับจะต้องดำเนินการตามมาตรา ๒๐ (๔) หรือเอกชนอุทิศที่ดินให้ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน แม้ว่าจะเป็นที่ดินที่มีโฉนด การอุทิศก็ไม่จำเป็นต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ก็สมบูรณ์ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓/๘๒/๒๕๒๓ และ ๘๔๓/๒๕๒๓) และถ้าที่ดินดังกล่าวยังไม่ได้ออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงก็ให้อำเภอดำเนินการขออนุญาตออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงให้แล้วเสร็จโดยเร็ว กรณีที่ไม่มีการสงวนหวงห้ามให้ถูกต้องตามกฎหมายให้จังหวัดรายงานกรมการปกครองเพื่อเสนอ

ต่อคณะกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติเพื่อสงวนหรือหวงห้ามไว้ให้ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกันตามมาตรา ๒๐ (๔) แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน ทั้งนี้ เพื่อดำเนินการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงต่อไปเช่นกัน

สำหรับการจำหน่ายที่ดินดังกล่าวออกจากทะเบียนเดิมเพราะมีทะเบียน แต่ไม่มีที่ดิน กรณีที่ผลการตรวจสอบพบว่าไม่มีที่ดินนั้น ให้นายอำเภอใช้หมึกสีแดงขีดฆ่าข้อความตลอดรายการของที่ดิน แต่ละแปลงในต้นฉบับและหมายเหตุไว้ตอนท้ายของทะเบียนเป็นรายแปลงโดยระบุว่า “ไม่มีที่ดินตามที่ระบุไว้ในทะเบียนเดิม” เสร็จแล้วลงลายมือชื่อและระบุชื่อตัวบรรจงตำแหน่งพร้อม วัน เดือน ปี ให้ชัดเจนกรณี ไม่มีที่ดินดังกล่าวไม่หมายความว่าที่ดินที่มีอยู่จริงแต่ถูกบุกรุกเข้าครอบครองทำประโยชน์หมดแล้วหรือ บางส่วน

๑.๒ ให้อำเภอขอความร่วมมือจากข้าราชการ พ่อค้า ประชาชน และมวลชนในท้องถิ่น ให้ความร่วมมือแก่ราชการเกี่ยวกับการขุดคู ทำถนน ปลูกต้นไม้โดยรอบที่ดินสาธารณะประโยชน์ ซึ่งอาจจะ จัดทำในรูปโครงการที่มีงบประมาณของทางราชการสนับสนุนอยู่แล้ว หรือการพัฒนาท้องถิ่นในโอกาสอันควร เช่น วันเฉลิมพระชนมพรรษา วันฉัตรมงคล วันจักรี เป็นต้น หรืออื่นๆ

๑.๓ อำเภออาจนำที่ดินสาธารณะประโยชน์ใช้เป็นสนามกีฬา หรือสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ตามหนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ ๑๘๕๐/๒๔๙๙ ลงวันที่ ๒๔ มกราคม ๒๔๙๙ หรืออาจนำไปใช้เป็น ประโยชน์ในด้านเศรษฐกิจแก่ส่วนรวม เช่น ใช้เป็นแปลงทดลองปลูกพืชชนิดต่างๆ ใช้เป็นสถานที่กลางสำหรับ นำสินค้าไปจำหน่าย ใช้เป็นทุ่งปลูกหญ้าเลี้ยงสัตว์หรือใช้บางส่วนเป็นแหล่งน้ำสาธารณะประจำตำบล หมู่บ้าน เป็นต้น ตามหนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ มท ๐๓๐๙/ว ๙/๙๔ ลงวันที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๕๒๒ และกรณีที่ อำเภอจะดำเนินการเช่นนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องคำนึงถึงความเห็นของคณะกรรมการกฤษฎีกาเมื่อเดือน มิถุนายน ๒๕๓๒ ซึ่งตอบข้อหารือของกระทรวงมหาดไทย เรื่องสาธารณสมบัติของแผ่นดินว่าสาธารณสมบัติ ของแผ่นดินประเภททรัพย์สินสำหรับประชาชนใช้ร่วมกันโดยสภาพย่อมเป็นทรัพย์สินที่จะใช้หรือจัดการได้ โดยมีขอบเขตจำกัด เพราะการใช้และจัดการจะต้องมุ่งรักษาไว้ซึ่งประโยชน์ร่วมกันของประชาชน จะต้อง รอนสิทธิของประชาชนได้เฉพาะเป็นกรณีชั่วคราว หรือบางส่วนบางตอนตามสมควร ทั้งนี้ ต้องแล้วแต่ ข้อเท็จจริงเป็นเรื่องๆ ไป

๒. การแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินสาธารณะประโยชน์ที่เกิดจากผู้นุกรุก

๒.๑ ให้นายอำเภอประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเข้าใจความหมายของคำว่า “สาธารณ สมบัติของแผ่นดิน” ซึ่งหมายถึงทรัพย์สินของแผ่นดิน ทั้งที่เป็นสังหาริมทรัพย์ หรือ อสังหาริมทรัพย์ ซึ่งใช้ เพื่อสาธารณประโยชน์หรือสงวนไว้เพื่อประโยชน์ร่วมกันตามมาตรา ๑๓๐๔ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและ พาณิชย์ แบ่งออกเป็นสามประเภทคือ

- ที่ดินรกร้างว่างเปล่า และที่ดินซึ่งมีผู้เวนคืนหรือทอดทิ้ง หรือกลับมาเป็นของ แผ่นดินโดยประการอื่นตามกฎหมายที่ดิน

- ทรัพย์สินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน เป็นต้นว่า ที่ชายตลิ่ง ทางน้ำ ทางหลวง ทะเลสาบ

- ทรัพย์สินใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินเฉพาะ เป็นต้นว่า บ่อและโรงทหาร สำนักราชการบ้านเมือง เรือรบ อาวุธยุทโธภัณฑ์

นายอำเภอมีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกันที่ดินอันเป็นสาธารณ สมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันตามมาตรา ๑๒๒ แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่

พระพุทธศักราช ๒๔๕๗ ทั้งนี้ นายอำเภอมีอำนาจหน้าที่เฉพาะกรณีที่ไม่มีความหมายกำหนดให้อำนาจหน้าที่ดังกล่าวเป็นของหน่วยงานหรือผู้ดำรงตำแหน่งอื่น เช่น ผู้อำนวยการทางหลวง มีอำนาจหน้าที่ดูแลทางหลวงประเภทต่างๆ ตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ ๒๙๕ ลงวันที่ ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๑๕ สุขาภิบาลมีหน้าที่ดูแลรักษาทางบก ทางน้ำ ภายในเขตสุขาภิบาล ตามมาตรา ๒๕ แห่งพระราชบัญญัติสุขาภิบาล พ.ศ. ๒๔๙๕ เทศบาลมีหน้าที่ดูแลรักษาทางบก ทางน้ำ ภายในเขตเทศบาลตามมาตรา ๕๐ (๒) มาตรา ๕๓ (๑) แห่งพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. ๒๔๙๖ เป็นต้น

๒.๒ ให้อำเภอชี้แจงให้ประชาชนเห็นความสำคัญของที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน เป็นต้นว่า การที่ทางราชการจัดให้มีที่ดินสาธารณประโยชน์สำหรับประชาชนใช้ร่วมกันนั้นเพราะคาดว่าในอนาคตบ้านเมืองเจริญขึ้น จำนวนของประชากรก็จะมีเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องขยายเมืองออกไป เมื่อถึงเวลานั้นแล้วจะไม่มีที่ดินสาธารณประโยชน์สำหรับให้สาธารณชนใช้ประโยชน์ร่วมกันตามหนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ ๒๕๓/๒๔๙๑ ลงวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๔๙๑

๒.๓ กรณีที่มีผู้บุกรุกครอบครองทำประโยชน์โดยมิชอบในที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันแล้ว นายอำเภอมีอำนาจออกคำสั่งให้ผู้บุกรุกออกจากที่ดินดังกล่าวได้โดยอาศัยอำนาจตามมาตรา ๑๒๒ แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ฯ หากไม่ยอมออกจากที่ดินก็อาจมีความผิดฐานขัดคำสั่งเจ้าพนักงาน (คำพิพากษาฎีกาที่ ๖๖๕/๒๔๙๖) ถ้ามีการทำให้เสียหายทำลายทำให้เสื่อมค่า หรือทำให้ไร้ประโยชน์ซึ่งทรัพย์สินที่ใช้หรือมีไว้เพื่อสาธารณประโยชน์ อาจมีความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์สินตามมาตรา ๓๖๐ แห่งประมวลกฎหมายอาญา

๓. การแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินสาธารณประโยชน์ กรณีเกิดจากการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ผู้ดูแลรักษา และระเบียบ คำสั่ง กฎหมาย

๓.๑ ให้นายอำเภอเอาใจใส่เกี่ยวกับการดูแลรักษาที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน ตามอำนาจหน้าที่ที่มีอยู่ตามมาตรา ๑๒๒ แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ฯ พระพุทธศักราช ๒๔๕๗ โดยให้ความสำคัญแก่การป้องกันมากกว่าการแก้ไขทันทีก่อนที่ปัญหาจะเพิ่มมากขึ้น ตลอดจนกำชับให้กำนันปฏิบัติหน้าที่ดูแลรักษาสาธารณสมบัติของแผ่นดิน ตามมาตรา ๔๐ แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าวด้วย นอกจากนี้ให้นายอำเภอมอบหมายให้สภาตำบล คณะกรรมการหมู่บ้าน และผู้ใหญ่บ้าน ช่วยเหลือนายอำเภอและกำนันดูแลรักษาที่ดินสาธารณประโยชน์ด้วย โดยชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของสาธารณสมบัติของแผ่นดิน และหมั่นประชุม แนะนำ กำชับ และสั่งการให้ถือปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ

๓.๒ อำเภอต้องให้ความสำคัญแก่กรณีที่มีปัญหาข้อพิพาท เรื่องร้องเรียนหรือข้อขัดแย้งเกี่ยวกับที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน โดยให้ดำเนินการให้ถึงที่สุด หากไม่สามารถดำเนินการได้ให้รายงานจังหวัดช่วยเหลือ ถ้ายังไม่สามารถดำเนินการได้อีกให้รายงานกระทรวงมหาดไทยพิจารณาวินิจฉัยสั่งการต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอให้โปรดดำเนินการดังต่อไปนี้

๑. ให้จังหวัดและอำเภอร่วมมือกันแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินตามแนวทางพอสังเขปที่กำหนดไว้ข้างต้นโดยเคร่งครัด และให้ถือเป็นนโยบายสำคัญของกระทรวงมหาดไทย

๒. ให้จังหวัดและอำเภอรายงานข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน ตามแบบ ทส. ๑ ทส. ๒ ทส. ๓ และ ทส. ๔ ซึ่งส่งมาพร้อมนี้โดยให้รายงานเป็นงวดๆ ละ ๓ เดือน รวมปีละ ๔ งวด สำหรับอำเภอให้ใช้แบบ ทส. ๑ ทส. ๒ รายงานจังหวัดและจังหวัดใช้แบบ ทส. ๓ ทส. ๔ รายงานกระทรวงมหาดไทยภายในวันที่ ๑๕ ของเดือนมกราคม เมษายน กรกฎาคม และตุลาคม เป็นประจำ สำหรับงวดแรกให้จังหวัดรายงานกระทรวงมหาดไทยภายในวันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๒๙

ขอแสดงความนับถือ

(ลงชื่อ) **เสน่ห์ วัฒนนารถ**

(นายเสน่ห์ วัฒนนารถ)

รองปลัดกระทรวง ปฏิบัติราชการแทนปลัดกระทรวงมหาดไทย

กรมการปกครอง

กองปกครองท้องถิ่น

โทร. (๐๒) ๒๒๒๙๔๔๔๔

(สำเนา)

ด่วนมาก

ที่ มท ๐๕๑๑.๔/ว ๒๔๓๔

กระทรวงมหาดไทย

ถนนอัษฎางค์ กทม. ๑๐๒๐๐

๒๑ กรกฎาคม ๒๕๔๖

เรื่อง การแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ**เรียน** ผู้ว่าราชการจังหวัดทุกจังหวัด**อ้างถึง** หนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ มท ๐๕๑๑.๒/ว ๓/๓/๓ ลงวันที่ ๓ มีนาคม ๒๕๔๖

ตามหนังสือที่อ้างถึง ได้ส่งระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ พ.ศ. ๒๕๔๔ พร้อมคำสั่งที่เกี่ยวข้องมาเพื่อทราบ และว่าตามระเบียบใหม่นี้ผู้ว่าราชการจังหวัดจะต้องทำหน้าที่ประธาน กปร. จังหวัดด้วยตนเอง นั้น

เนื่องจากรัฐบาลมีนโยบายปราบปรามผู้มีอิทธิพล และได้กำหนดพฤติการณ์ส่วนบุคคลที่เข้าข่ายผู้มีอิทธิพลไว้ ๑๕ ประเภท มีเรื่องการบุกรุกที่ดินสาธารณะ และหรือทำลายทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมรวมอยู่ด้วย และโดยที่ กปร. จังหวัด มีอำนาจหน้าที่แก้ไขและป้องกันการบุกรุกที่ดินของรัฐ จึงมีส่วนสนับสนุนการดำเนินงานตามนโยบายปราบปรามผู้มีอิทธิพล ดังนั้น เพื่อให้การแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ ได้รับการแก้ไขอย่างเป็นรูปธรรม มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และเป็นการสนองต่อนโยบายปราบปรามผู้มีอิทธิพล จึงขอให้จังหวัดและ กปร. จังหวัดดำเนินการดังนี้

๑. ควบคุม กำกับ ติดตาม ดูแล ให้หน่วยงานของรัฐที่ดูแลหรือใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐ ให้หมั่นตรวจสอบ ระวังระมัดระวังอย่าให้มีการบุกรุกที่ดินของรัฐเป็นอันขาด หากมีหรือพบเห็นการบุกรุกที่ดินของรัฐให้ดำเนินการตามกฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง มติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้อง และดำเนินการตามนโยบาย แผนงาน มาตรการแก้ไขปัญา และป้องกันการบุกรุกที่ดินของรัฐตามที่ กปร. กำหนด โดยเคร่งครัด ถ้าปรากฏว่าการบุกรุกที่ดินของรัฐดังกล่าวมีเจ้าหน้าที่ผู้ใดให้การสนับสนุนช่วยเหลือหรือมีส่วนร่วมด้วย ก็ให้ดำเนินการทางวินัยและคดีอาญาโดยเด็ดขาดทุกรายไป

๒. ให้หน่วยงานของรัฐที่ดูแล หรือใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐ หรือดำเนินการเกี่ยวกับการบุกรุกที่ดินของรัฐ สำนวจตรวจสอบว่ามีการบุกรุกที่ดินของรัฐอยู่ระหว่างดำเนินการหรือไม่ ถ้ามี มีจำนวนกี่เรื่อง เรื่องใด รายใดบ้าง ดำเนินการอยู่ขั้นตอนใด มีปัญหาอุปสรรคใดที่ไม่สามารถแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐให้ยุติไปได้ เช่น ไม่ชัดเจนว่าเป็นที่สาธารณประโยชน์หรือไม่ หรือไม่ทราบขอบเขตที่แน่นอน ฯลฯ จากนั้นให้หน่วยงานดังกล่าวสรุปข้อเท็จจริง ความเป็นมาทั้งหมดพร้อมความเห็นเสนอ กปร. จังหวัดพิจารณาให้เป็นที่ยุติต่อไป

๓. กรณีราษฎรขอก่อหนังสือแสดงสิทธิในที่ดินของรัฐ ให้จังหวัดนำเรื่องเสนอ กปร. จังหวัด พิจารณาก่อนทุกราย ทั้งนี้ ตามนัยหนังสือกรมที่ดิน ที่ มท ๐๓/๑๙/ว ๓๙๔๑๔ ลงวันที่ ๒๓ ธันวาคม ๒๕๔๐ ซึ่งกรมที่ดินได้เวียนมาให้เจ้าพนักงานที่ดินถือปฏิบัติแล้ว และหากพบว่าเจ้าหน้าที่ที่ดินผู้ใดดำเนินการไปโดยไม่ชอบหรือโดยทุจริต หรือดำเนินการไปโดยผิดพลาดคลาดเคลื่อนให้แจ้งหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องดำเนินการให้เป็นไปตามระเบียบกฎหมายโดยเร็ว

๔. เพื่อให้การปฏิบัติงานของ กพร. จังหวัด ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐได้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง และมีผลงานที่เป็นรูปธรรม จังหวัดควรจัดให้มีการประชุม กพร. จังหวัดเป็นประจำทุกเดือน อย่างน้อยเดือนละ ๑ ครั้ง

จึงเรียนมาเพื่อทราบและถือปฏิบัติ

ขอแสดงความนับถือ
(ลงชื่อ) **เสริมศักดิ์ พงษ์พานิช**
(นายเสริมศักดิ์ พงษ์พานิช)
ปลัดกระทรวงมหาดไทย

กรมที่ดิน
สำนักจัดการที่ดินของรัฐ
โทร. ๐ - ๒๒๒๒ - ๑๘๔๐
โทรสาร ๐ - ๒๒๒๒ - ๒๘๕๑
มท. ๕๐๘๐๑-๑๒ ตั๋ว ๒๕๔, ๓๓/๐

(สำเนา)

ที่ มท ๐๓/๑๙/ว ๓๙๔๑๔

กรมที่ดิน

ถนนพระพิพิธ กทม. ๑๐๒๐๐

๒๓ ธันวาคม ๒๕๔๐

เรื่อง การออกหนังสือแสดงสิทธิในที่ดินในเขตที่ดินของรัฐ**เรียน** ผู้ว่าราชการจังหวัดทุกจังหวัด**อ้างถึง** หนังสือกรมที่ดิน ที่ มท ๐๖๑๙/ว ๐๔๔๑๓ ลงวันที่ ๒๑ มีนาคม ๒๕๓๙

ตามที่กรมที่ดินได้วางทางปฏิบัติเกี่ยวกับการออกหนังสือแสดงสิทธิในที่ดินในเขตที่ดินของรัฐ ตามหนังสือที่อ้างถึง ขณะนี้มีปัญหาเรื่องการออกหนังสือแสดงสิทธิในที่ดิน ในเขตพระราชกฤษฎีกาหวงห้ามที่ดิน พ.ศ. ๒๔๔๑ และพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งนิคมกสิกรรม และนิคมนาเกลือในรูปสหกรณ์ พ.ศ. ๒๕๐๐ กรมที่ดิน จึงยกเลิกหนังสือที่อ้างถึง และให้พนักงานเจ้าหน้าที่ถือปฏิบัติใหม่ กรณีการออกหนังสือแสดงสิทธิในที่ดิน ในเขตที่ดินของรัฐ ดังต่อไปนี้

๑. กรณีที่ราษฎรขอยกหนังสือแสดงสิทธิในที่ดินของรัฐ เช่น ที่สาธารณประโยชน์ที่ราชพัสดุ และที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินทุกประเภท ก่อนจะออกหนังสือแสดงสิทธิในที่ดิน ให้จังหวัดนำเรื่อง ดังกล่าวเสนอต่อคณะกรรมการประสานการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐส่วนจังหวัด (กปร. ส่วนจังหวัด) พิจารณาตรวจสอบการครอบครองที่ดินของบุคคลผู้เข้าครอบครองที่ดินของรัฐ เพื่อพิสูจน์สิทธิในที่ดินก่อน ผลเป็นประการใด ก็ให้จังหวัดพิจารณาดำเนินการไปตามอำนาจหน้าที่

กรณีที่ราษฎรขอยกหนังสือแสดงสิทธิในที่ดินของรัฐ ในเขตกรุงเทพมหานคร ให้สำนักงาน ที่ดินกรุงเทพมหานครสรุปเรื่องเสนอให้กรมที่ดินส่งเรื่องให้คณะกรรมการประสานการแก้ไขปัญหา การบุกรุกที่ดินของรัฐส่วนกลาง (กปร. ส่วนกลาง) พิจารณาตรวจสอบการครอบครองที่ดินของบุคคลผู้เข้า ครอบครองที่ดินของรัฐ เพื่อพิสูจน์สิทธิในที่ดินก่อนทุกแปลงเช่นเดียวกันผลการพิจารณาของ กปร. ส่วนกลาง เป็นประการใด ก็ให้เจ้าพนักงานที่ดินกรุงเทพมหานครพิจารณาดำเนินการไปตามอำนาจหน้าที่

๒. กรณีที่ได้ออกหนังสือแสดงสิทธิในที่ดินให้กับราษฎรไปแล้ว ต่อมาปรากฏข้อเท็จจริง ในภายหลังว่า ได้ออกทับที่ดินของรัฐที่กล่าวมาข้างต้น หรือส่วนราชการผู้มีอำนาจหน้าที่ดูแลที่ดินของรัฐ ร้องขอให้ตรวจสอบก่อนที่จังหวัดจะพิจารณาดำเนินการเพิกถอนหรือแก้ไขเอกสารสิทธินั้นๆ จังหวัดควร นำเรื่องเสนอต่อคณะกรรมการประสานการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐส่วนจังหวัด (กปร. ส่วนจังหวัด) พิจารณาให้ความเห็นอีกครั้งหนึ่ง ผลเป็นประการใด ก็ให้จังหวัดพิจารณา ดำเนินการไปตามอำนาจหน้าที่

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ และสั่งให้เจ้าหน้าที่ทราบและถือปฏิบัติต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(ลงชื่อ) วิเชียร รัตนะพีระพงศ์

(นายวิเชียร รัตนะพีระพงศ์)

อธิบดีกรมที่ดิน

กองหนังสือสำคัญ

โทร. ๕๐๓๓๙๕๙

(สำเนา)

ที่ มท ๐๕๑๑.๔/ว ๓/๑๘๒

กรมที่ดิน

ถนนพระพิพิธ กทม. ๑๐๒๐๐

๑๖ มีนาคม ๒๕๕๒

เรื่อง การออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงในที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน

เรียน ผู้ว่าราชการจังหวัดทุกจังหวัด

อ้างถึง ๑. หนังสือกรมที่ดิน ที่ มท ๐๖๐๔/ว ๕๖๓/๘๔ ลงวันที่ ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๑๖
๒. หนังสือกรมที่ดิน ที่ มท ๐๖๐๓/ว ๒๔๑๖๓ ลงวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๒๑

ตามที่กรมที่ดินได้วางแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของนายอำเภอในการดูแลรักษาที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน และการยื่นแสดงความประสงค์ขอออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงไว้แล้ว โดยในการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงนั้น มาตรา ๘ ตรี วรยศสอง แห่งประมวลกฎหมายที่ดินบัญญัติว่า แบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง ซึ่งกฎกระทรวงฉบับที่ ๒๖ (พ.ศ. ๒๕๑๖) ออกตามความในพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. ๒๕๑๖ ข้อ ๑ กำหนดให้ทบวงการเมืองผู้มีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษาเป็นผู้แสดงความประสงค์ในการขอออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงต่ออธิบดี และในกรณีที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน กระทรวงมหาดไทยในฐานะที่เป็นทบวงการเมืองผู้มีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษา ได้มีคำสั่ง ที่ ๙๔๘/๒๕๑๖ ลงวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๑๖ มอบหมายให้นายอำเภอท้องที่ที่ดินตั้งอยู่เป็นผู้ดำเนินการแทน ดังนั้น ในการดำเนินการขอออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน นายอำเภอจึงเป็นผู้ยื่นคำขอ (แสดงความประสงค์แทนกระทรวงมหาดไทยซึ่งเป็นทบวงการเมืองผู้มีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษา) ตลอดมา อันเป็นการสอดคล้องกับพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช ๒๔๕๓ ความละเอียดแจ้งแล้ว นั้น

เนื่องจากปัจจุบันพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ ๑๑) พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๑๓ บัญญัติให้ยกเลิกความในมาตรา ๑๒๒ แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช ๒๔๕๓ และให้ใช้ความใหม่แทนแล้วโดยมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ ๖ เมษายน ๒๕๕๑ เป็นต้นมา ซึ่งความใหม่ในมาตรา ๑๒๒ วรรคหนึ่ง บัญญัติให้นายอำเภอมีหน้าที่ร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกันที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินที่ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน และสิ่งซึ่งเป็นสาธารณประโยชน์อื่นอันอยู่ในเขตอำเภอ

กรมที่ดินพิจารณาแล้วเห็นว่า จากการแก้ไขบทบัญญัติตามความในมาตรา ๑๒๒ แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช ๒๔๕๓ เป็นผลให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษาที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินที่ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกันตามพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว ดังนั้น ในการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง นอกจากนายอำเภอจะเป็นผู้แสดงความประสงค์แทนกระทรวงมหาดไทยแล้ว องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีสถานะเป็น “ทบวงการเมือง” ตามคำนิยามในมาตรา ๑ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน ก็สามารถแสดงความประสงค์ขอออกหนังสือสำคัญ

๑๔๐ ๑๑๖ ปี กรมที่ดิน

สำหรับที่ดินที่ได้เช่นเดียวกัน สำหรับการดำเนินการเกี่ยวกับการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่ดิน รวมทั้ง การดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกันที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินนั้น นายอำเภอยังคงมีหน้าที่ร่วมกับ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในการดำเนินการดังกล่าวตามกฎหมาย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ และแจ้งให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทราบและถือปฏิบัติต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(ลงชื่อ) **อนุวัฒน์ เมธีวิบูลวุฒิ**
(นายอนุวัฒน์ เมธีวิบูลวุฒิ)
อธิบดีกรมที่ดิน

สำนักจัดการที่ดินของรัฐ
โทร./โทรสาร ๐ ๒๒๒๒๑๔๔๐

คำพิพากษาศาลฎีกา และศาลปกครองสูงสุด
เกี่ยวกับที่ดินสาธารณะประโยชน์

ฎีกาตัดสินเกี่ยวกับปัญหาข้อกฎหมาย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๔๕/๒๕๐๗

– ป.อ.

ส.ค. ๑ (แบบแจ้งการครอบครองที่ดิน) เป็นเอกสารสิทธิที่ผู้ครอบครองที่ดินทำขึ้นตามประมวลกฎหมายที่ดินเพื่อสงวนสิทธิของตน ณ พื้นที่ดินนั้นแต่ไม่ใช่เอกสารราชการ
จำเลยแก้ไขเพิ่มเติมและตัดทอนข้อความในหนังสือ ส.ค. ๑ และนำไปใช้เป็นความผิดฐานปลอมเอกสารสิทธิและใช้เอกสารสิทธิปลอมแต่ลงโทษฐานใช้เอกสารสิทธิปลอมกระหนเดียว

จำเลยแก้ไขเพิ่มเติมและตัดทอนข้อความในหนังสือ ส.ค. ๑ และนำไปใช้เป็นความผิดฐานปลอมเอกสารสิทธิและใช้เอกสารสิทธิปลอมแต่ลงโทษฐานใช้เอกสารสิทธิปลอมกระหนเดียว

(สิทธิ เกตุทัต – เชื้อ คงคากุล – สนิท สุมาวงศ์)
(ไม่มีข้อมูล)

แหล่งที่มา	กองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา
แผนก	(ไม่มีข้อมูล)
หมายเลขคดีแดงศาลชั้นต้น	(ไม่มีข้อมูล)
หมายเหตุ	(ไม่มีข้อมูล)

ฎีกาตัดสินเกี่ยวกับปัญหาข้อกฎหมาย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๒๔/๒๕๑๑

- ป.พ.พ. มาตรา ๑๓๐๔, ๑๓๐๕, ๑๓๐๖, ๑๓๐๙
– ป.ที่ดิน

ล่าคล่องอันเป็นทางน้ำที่ประชาชนใช้สัญจรไปมารวมกันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๓๐๔ แม้ล่าคล่องนั้นได้ขึ้นขึ้นโดยธรรมชาติ ไม่มีสภาพเป็นล่าคล่องมาประมาณ ๓๐ ปีเศษ และไม่มีราษฎรได้ใช้ประโยชน์ก็ตามแต่ยังไม่มีพระราชกฤษฎีกาถอนสภาพล่าคล่องนั้นจากการเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินตามประมวลกฎหมายที่ดิน มาตรา ๔ วรรคสอง และทางราชการยังถือเป็นที่ยสงสัยว่าล่าคล่องนั้นจึงยังคงเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน จะโอนแก่กันมิได้ และจะยกอายุความขึ้นต่อสู้แผ่นดินก็ไม่ได้ ต้องห้ามตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๓๐๕, ๑๓๐๖

โจทก์ฟ้องว่า โจทก์ซื้อที่พิพาทจากผู้มีชื่อ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๖ แล้วครอบครองตลอดมาจนปัจจุบันนี้ด้วยความสงบเปิดเผย และเจตนาเป็นเจ้าของ ได้แจ้งการครอบครองและเสียภาษีที่ดิน ต่อมาจำเลยสั่งให้โจทก์ออกจากที่พิพาทอ้างว่าเป็นที่สาธารณสมบัติของแผ่นดินซึ่งประชาชนใช้ร่วมกัน ขอให้มีคำสั่งว่าที่พิพาทเป็นกรรมสิทธิ์ของโจทก์

จำเลยให้การว่า ที่พิพาทเป็นล่าคล่องลาวเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินโดยเป็นทางน้ำสำหรับพลเมืองใช้สัญจร บัดนี้ขึ้นขึ้นเปลี่ยนสภาพเป็นที่ว่างเปล่า แต่ทางการสงวนไว้ใช้เพื่อประโยชน์ร่วมกัน ศาลชั้นต้นพิจารณาแล้วเห็นว่า โจทก์มีสิทธิครอบครองเหนือที่พิพาท จำเลยไม่มีสิทธิห้าม แม้มีหลักฐานว่าโจทก์ขอสิทธิในการครอบครองที่พิพาท แต่โจทก์ยังครอบครองตลอดมา ถือไม่ได้ว่าโจทก์สละสิทธิครอบครอง พิพากษาว่า โจทก์มีสิทธิครอบครองเหนือที่พิพาทห้ามจำเลยรบกวนการครอบครอง

จำเลยอุทธรณ์

ศาลอุทธรณ์พิพากษายืน

จำเลยฎีกา

ศาลฎีกาเห็นว่า ที่พิพาทเดิมเป็นล่าคล่องลาวเป็นทางน้ำที่ประชาชนใช้สัญจรไปมารวมกันแต่ขึ้นขึ้นโดยธรรมชาติเท่าระดับพื้นที่น้ำ และไม่มีสภาพเป็นล่าคล่องมาประมาณ ๓๐ ปีเศษ โจทก์เข้าทำกินในที่พิพาทตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๙๐ ตลอดมาจนบัดนี้ โดยโจทก์มีหนังสือสัญญาซื้อขายและแจ้งการครอบครองที่พิพาท ไม่มีราษฎรใช้ประโยชน์อย่างใดเมื่อที่พิพาทเดิมเป็นล่าคล่องลาวเป็นทางน้ำที่ประชาชนใช้สัญจรไปมารวมกัน ที่พิพาทเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๑๓๐๔ แม้ล่าคล่องซึ่งเป็นที่ยสงสัยว่าได้ขึ้นขึ้นโดยธรรมชาติไม่มีสภาพเป็นล่าคล่องมาประมาณ ๓๐ ปีเศษ ไม่มีราษฎรได้ใช้ประโยชน์ แต่ยังไม่พระราชกฤษฎีกาถอนสภาพที่พิพาทจากการเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินตามนัยมาตรา ๔ วรรค ๒ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน และทางราชการยังถือเป็นที่ยสงสัยว่าล่าคล่องนั้น จำเลยมีอำนาจหน้าที่ตรวจตรารักษามิให้ผู้ใดแยกกันเอาที่พิพาทเป็นอาณาประโยชน์เฉพาะตัวได้ตามพระราชบัญญัติปกครองท้องที่ พ.ศ. ๒๔๕๓ มาตรา ๑๑๓, ๑๒๒ ประกอบด้วยพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการ

แผ่นดิน พ.ศ. ๒๔๙๕ เมื่อที่พิพาทเป็นที่สาธารณสมบัติของแผ่นดินจะโอนแก่กันมิได้ และยกอายุความขึ้นสู่แผ่นดินก็ไม่ได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๓๐๕, ๑๓๐๖ โจทก์ไม่มีกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองเหนือที่พิพาท

พิพากษากลับให้ยกฟ้องโจทก์

(ล่อง จุลกะเศียน - สวิง ลัดพลี - ชลัม รุทระวณิช)
(ไม่มีข้อมูล)

แหล่งที่มา	กองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา
แผนก	(ไม่มีข้อมูล)
หมายเลขคดีแดงศาลชั้นต้น	(ไม่มีข้อมูล)
หมายเหตุ	(ไม่มีข้อมูล)

ฎีกาตัดสินเกี่ยวกับปัญหาข้อกฎหมาย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๘ - ๑๐/๒๕๑๔

- ป.วิ.พ. มาตรา ๕๕
- ป.พ.พ. มาตรา ๑๓๐๔, ๑๓๖๗
- พ.ร.บ.ว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน พ.ศ. ๒๔๓๗

การสงวนหรือหวงห้ามที่ดินพิพาท เป็นการสงวนหรือหวงห้ามไว้ก่อนมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน พ.ศ. ๒๔๓๗ จึงไม่ตกอยู่ในบังคับแห่งกฎหมายนี้ การที่ทางราชการได้ประกาศขึ้นทะเบียนเป็นที่สาธารณประโยชน์หรือไม่ ไม่ใช่สาระสำคัญ

ที่ดินพิพาทเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินที่อยู่ในความครอบครองดูแลของกระทรวงศึกษาธิการตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๓๐๔ (๓) ด้วย กระทรวงศึกษาธิการซึ่งเป็นผู้ครอบครองดูแลสาธารณสมบัติของแผ่นดินรายนี้อยู่ในปัจจุบันย่อมมีสิทธิและอำนาจฟ้องผู้บุกรุกเข้ายึดถือที่ดินเพื่อเอาเป็นของตน ให้ออกไปจากที่ดินรายนี้ได้

คดีทั้ง ๓ ส่วน ศาลพิจารณาและพิพากษารวมกัน โดยโจทก์ฟ้องจำเลยทั้งสามส่วน ขอให้ศาลสั่งว่าที่ดินพิพาททั้ง ๓ ส่วน เป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน ใช้สำหรับโรงเรียนรัฐบาล ให้จำเลยรื้อถอนสิ่งปลูกสร้างออกไป ห้ามจำเลยเกี่ยวข้อง

จำเลยทั้ง ๓ ส่วนให้การว่า ที่ดินพิพาทไม่ใช่ที่ดินสาธารณสมบัติของแผ่นดิน เพื่อใช้เป็นสาธารณประโยชน์

ศาลชั้นต้นพิพากษาให้ขับไล่จำเลย ให้จำเลยรื้อถอนสิ่งปลูกสร้างทั้งหมดออกไปจากที่ดินพิพาท ห้ามมิให้จำเลยและบริวารเข้าเกี่ยวข้องกับที่ดินพิพาทอีกต่อไป

จำเลยทั้ง ๓ ส่วนอุทธรณ์

ศาลอุทธรณ์พิพากษายืน

จำเลยทั้ง ๓ ส่วนฎีกา

ศาลฎีกาเห็นว่า กรณีฟังได้ว่าทางราชการอำเภอบัวใหญ่ได้สงวนและหวงห้ามที่ดินรายพิพาทมาก่อน พ.ศ. ๒๔๓๒ และการสงวนหรือหวงห้ามที่ดินรายนี้เป็นการสงวนหรือหวงห้ามไว้ก่อนมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน พ.ศ. ๒๔๓๗ จึงไม่ตกอยู่ในบังคับแห่งกฎหมายนั้น การที่ทางราชการจะได้ประกาศขึ้นทะเบียนเป็นที่สาธารณประโยชน์หรือไม่

จึงไม่ใช่สาระสำคัญ และฟังว่าที่ดินพิพาทนี้เป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินที่อยู่ในความครอบครองดูแลของกระทรวงศึกษาธิการตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๓๐๔ (๓) ด้วย กระทรวงศึกษาธิการซึ่งเป็นผู้ครอบครองดูแลสาธารณสมบัติของแผ่นดินรายนี้อยู่ในปัจจุบันย่อมมีสิทธิและอำนาจฟ้องผู้บุกรุกเข้ายึดถือที่ดินเพื่อเอาเป็นของตนให้ออกไปจากที่ดินรายนี้ได้

พิพาทขายอื่น

(ประสม เภกะสุต - ประสาท สุขคนธมาน - จรรย์ อิศระ)
(ไม่มีข้อมูล)

แหล่งที่มา	กองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา
แผนก	(ไม่มีข้อมูล)
หมายเลขคดีแดงศาลชั้นต้น	(ไม่มีข้อมูล)
หมายเหตุ	(ไม่มีข้อมูล)

ฎีกาตัดสินเกี่ยวกับปัญหาข้อกฎหมาย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๐๐/๒๕๑๕

- ป.พ.พ. มาตรา ๑๓๐๔, ๑๓๐๖
- ป.วิ.อ. มาตรา ๕๖
- ป.ที่ดิน มาตรา ๒, ๘, ๑๐
- มาตรา ๑๐

ที่ดินซึ่งประชาชนในหมู่บ้านใช้ร่วมกันสำหรับเลี้ยงสัตว์พาหนะโคกระบือและเป็นป่าช้ามา ๔๐ ปีเศษแล้วเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๑๓๐๔ (๒) คือทรัพย์สินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันไม่ใช่ที่ดินรกร้างว่างเปล่า

ที่สาธารณสมบัติของแผ่นดินประเภทที่เป็น ทรัพย์สินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันนั้นเกิดขึ้นและ เป็นอยู่ตามสภาพของที่ดิน และการใช้ร่วมกันของประชาชน โดยไม่ต้องมีประกาศพระราชกฤษฎีกาสงวนไว้ หรือขึ้นทะเบียนหรือมีเอกสารของทางราชการกำหนดให้เป็นที่สาธารณประโยชน์เช่นนั้นทั้งผู้ใดไม่อาจ ยกอายุความขึ้นต่อสู้กับแผ่นดินได้

จำเลยเคยถูกฟ้องเป็นคดีอาญาหาว่าแผ้วถางป่าโดยไม่ได้รับอนุญาต ไม่มีประเด็นโดยตรงว่า ที่พิพาทเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินประเภททรัพย์สินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันหรือไม่ แม้ศาลจะ พิพากษายกฟ้องในคดีอาญา ก็จะทำให้คำพิพากษานั้นมาใช้ยันในคดีแพ่งซึ่งนายอำเภอเป็นโจทก์ฟ้องขอให้ ชำแหละจำเลยออกจากที่สาธารณสมบัติของแผ่นดินประเภททรัพย์สินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันหาได้ไม่

โจทก์ฟ้องว่า โจทก์ดำรงตำแหน่งนายอำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา มีหน้าที่ดูแลรักษา ที่สาธารณประโยชน์ จำเลยได้แผ้วถางป่าปิดกั้นคันนาปลูกปอแก้วและข้าวรุกล้ำเข้าไปในเขตที่สาธารณ ประโยชน์ที่ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน ขอให้ขับไล่จำเลยและเพิกถอน ส.ค. ๑ ของจำเลย

จำเลยต่อสู้ว่า โจทก์ไม่มีอำนาจฟ้อง ฟ้องเคลือบคลุมและฟ้องซ้อนที่พิพาทเป็นมรดกตกทอด แก่จำเลย ไม่ใช่ที่สาธารณประโยชน์

วันนัดสืบพยานโจทก์ คู่ความอ้างเอกสารและสำนวนคดีเป็นพยานและรับข้อเท็จจริงกันบาง ประการ แล้วศาลชั้นต้นสั่งสืบพยานโจทก์ และวินิจฉัยว่าโจทก์มีอำนาจฟ้อง ฟ้องโจทก์ไม่เคลือบคลุม และไม่เป็นฟ้องซ้อน แต่ที่พิพาทไม่มีพระราชกฤษฎีกาประกาศสงวนไว้เป็นที่สาธารณะประจำหมู่บ้าน ทั้งไม่มีทะเบียนหรือเอกสารใดของทางราชการกำหนดให้เป็นที่สาธารณประโยชน์ จึงเป็นที่รกร้างว่างเปล่า ซึ่งบุคคลอาจได้มาตามกฎหมายที่ดินคดีอาญาแดงที่ ๒๑๓๒/๒๕๑๒ ที่จำเลยถูกฟ้องหาว่าแผ้วถางป่าไม่ ได้รับอนุญาตในที่พิพาทซึ่งถึงที่สุดแล้ว ศาลชี้ว่าจำเลยแผ้วถางที่ดินที่จำเลยมีสิทธิครอบครองข้อเท็จจริงดังนี้ ใช้ยันโจทก์ได้ และตามคดีแพ่งแดง ที่ ๑๒๖/๒๔๙๗ ก็ฟังได้ว่าจำเลยได้ครอบครองที่พิพาทนี้มานานแล้ว ที่พิพาทจึงหมดสภาพที่ดินสาธารณประโยชน์ที่พลเมืองใช้ร่วมกัน พิพากษายกฟ้อง

โจทก์อุทธรณ์

ศาลอุทธรณ์เห็นว่า ศาลชั้นต้นงดสืบพยาน แล้วพิพากษายังไม่ชอบพิพากษายกคำพิพากษา ศาลชั้นต้นให้ดำเนินการสืบพยานแล้วพิพากษาใหม่

จำเลยฎีกา

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า คดีนี้โจทก์ฟ้องว่าจำเลยแผ้วถางป่าปิดกั้นคั่นนาปลูกปอและข้าวรูกกล้าเข้าไปในเขตที่ดินโคกหนองไผ่ ซึ่งเป็นที่สาธารณประโยชน์ที่ประชาชนชาวบ้านทุ่งมนใช้ร่วมกันสำหรับเลี้ยงสัตว์พาหนะโคกระบือและเป็นที่ป่าช้ามา ๔๐ ปีเศษแล้ว คำบรรยายฟ้องดังนี้ หมายถึงว่าเป็นที่สาธารณสมบัติของแผ่นดินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๑๓๐๔(๒) คือ ทรัพย์สินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันไม่ใช่สาธารณสมบัติของแผ่นดินประเภทที่ดินรกร้างว่างเปล่าตาม มาตรา ๑๓๐๔ (๑) ที่สาธารณสมบัติของแผ่นดินประเภทที่เป็นทรัพย์สินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันนั้นเกิดขึ้นและเป็นอยู่ตามสภาพของที่ดินและการใช้ร่วมกันของประชาชนโดยไม่ต้องมีประกาศพระราชกฤษฎีกาสงวนไว้หรือขึ้นทะเบียน หรือมีเอกสารของทางราชการกำหนดให้เป็นที่สาธารณประโยชน์เช่นนั้น ทั้งผู้ใดไม่อาจยกอายุความครอบครองขึ้นต่อสู้กับแผ่นดินได้ การนำสืบในเรื่องนี้ย่อมนำพยานบุคคลมาสืบได้ ส่วนคดีอาญาแดงที่ ๒๑๓๒/๒๕๑๒ ที่จำเลยอ้างนั้น เป็นเรื่องจำเลยถูกฟ้องว่าแผ้วถางป่าโดยไม่ได้รับอนุญาตไม่มีประเด็นโดยตรงว่าที่พิพาทเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินประเภททรัพย์สินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันหรือไม่ จึงนำคำพิพากษานั้นมาใช้ยันคดีนี้ไม่ได้ ข้อเท็จจริงเท่าที่ศาลชั้นต้นสอบถามคู่ความแล้วส่งดลสืบพยานทั้งสองฝ่ายนั้นยังไม่พอชี้ขาดคดีได้ศาลอุทธรณ์พิพากษาชอบแล้ว

พิพากษายืน

(ประสาธ สุคนธมาน – อัดนี เกาไคยนันท์ – ประพนธ์ ศาตะมาน)
(ไม่มีข้อมูล)

แหล่งที่มา	กองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา
แผนก	(ไม่มีข้อมูล)
หมายเลขคดีแดงศาลชั้นต้น	(ไม่มีข้อมูล)
หมายเหตุ	(ไม่มีข้อมูล)

ฎีกาตัดสินเกี่ยวกับปัญหาข้อกฎหมาย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๓๐๑ - ๓๓๓๑/๒๕๑๖

- ป.ที่ดิน มาตรา ๙, ๑๐๘

- มาตรา ๕

เมื่อที่ดินที่จำเลยต่างเข้าครอบครองเป็นที่สาธารณประโยชน์สงวนเพื่อประชาชนใช้เลี้ยงสัตว์ร่วมกัน เป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินการเข้าครอบครองของจำเลยจึงหาเกิดสิทธิครอบครองขึ้นไม่ การที่จำเลยเข้าครอบครองที่ดินดังกล่าวโดยมิได้รับอนุญาต จึงเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายที่ดิน มาตรา ๙, ๑๐๘

คดีทั้ง ๓๑ จำนวนนี้ และคดีแดงของศาลชั้นต้นที่ ๑๕๓/๙/๒๕๑๔ ศาลพิจารณาคำพิพากษารวมกัน โจทก์ฟ้องจำเลยทุกสำนวนทำนองเดียวกันว่าเมื่อระหว่างวันที่ ๑ มกราคม ๒๕๑๔ ตลอดมาจนถึงวันที่ ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๑๔ จำเลยซึ่งมิได้มีสิทธิครอบครอง และมิได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ได้เข้ายึดถือครอบครองกันสร้างที่ดินทำเลเลี้ยงสัตว์โคกอีเตี้ย อันเป็นที่ดินของรัฐ ขอให้ลงโทษตามประมวลกฎหมายที่ดิน มาตรา ๙, ๑๐๘ จำเลยทุกสำนวนให้การปฏิเสธ

ศาลชั้นต้นเชื่อว่าจำเลยทุกสำนวนได้สิทธิครอบครองอยู่ก่อนประกาศใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน จึงไม่มีความผิด พิพากษายกฟ้อง

โจทก์อุทธรณ์

ศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้เป็นว่า จำเลยทุกสำนวนเว้นจำเลยสำนวนคดีแดงที่ ๑๕๓/๙/๒๕๑๔ ของศาลชั้นต้นมีความผิดตามประมวลกฎหมายที่ดินมาตรา ๙, ๑๐๘ ให้ปรับคนละ ๓๐๐ บาท ให้ยกฟ้องเฉพาะจำเลยในคดีแดงที่ ๑๕๓/๙/๒๕๑๔ ของศาลชั้นต้น

จำเลยทั้ง ๓๑ สำนวนฎีกา

ศาลฎีกาฟังข้อเท็จจริงว่า ที่ดินที่จำเลยทั้ง ๓๑ สำนวนครอบครองอยู่เป็นที่ดินของรัฐ จำเลยเข้าครอบครองโดยไม่ได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ และไม่ได้แจ้งการครอบครองไว้ตามพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. ๒๔๙๓ มาตรา ๕ เป็นที่ดินส่วนหนึ่งของที่ดินทำเลเลี้ยงสัตว์โคกอีเตี้ย ซึ่งทางราชการได้ขึ้นทะเบียนเป็นที่สงวนเพื่อประชาชนใช้เลี้ยงสัตว์ร่วมกัน จึงวินิจฉัยว่าเมื่อที่ดินที่จำเลยต่างเข้าครอบครองเป็นที่สาธารณประโยชน์สงวนเพื่อประชาชนใช้เลี้ยงสัตว์ร่วมกันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน การเข้าครอบครองของจำเลย จึงหาเกิดสิทธิครอบครองขึ้นไม่ การกระทำของจำเลยจึงเป็นความผิดตามฟ้อง

พิพากษายืน

(อุดม จาละ - กฤษณ์ ไสริตกุล - ยงยุทธ เลอลม)

(ไม่มีข้อมูล)

แหล่งที่มา

กองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา

แผนก

(ไม่มีข้อมูล)

หมายเลขคดีแดงศาลชั้นต้น

(ไม่มีข้อมูล)

หมายเหตุ

(ไม่มีข้อมูล)

ฎีกาตัดสินเกี่ยวกับปัญหาข้อกฎหมาย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓/๓๐/๒๕๑๖

- ป.พ.พ. มาตรา ๑๓๐๔, ๑๓๐๕, ๑๓๐๖
- ป.วิ.พ. มาตรา ๕๕, ๑๔๒ (๕), ๒๔๙
- ป.ที่ดิน มาตรา ๘
- พ.ร.บ.ว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน พ.ศ. ๒๔๓๗
- พ.ร.บ.ระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๔๙๕ มาตรา ๓๖, ๓๗
- พ.ร.บ.ระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๔๙๙
- พ.ร.บ.ระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๔๙๙

จังหวัดโดยปลัดจังหวัดรักษาราชการแทนผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นโจทก์ฟ้องขับไล่จำเลยออกจากสาธารณสมบัติของแผ่นดิน โดยอ้างว่ามีอำนาจหน้าที่คุ้มครองดูแลรักษาสาธารณสมบัติของแผ่นดินตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๔๙๕ มาตรา ๓๗ (๓) แต่ขณะฟ้องมาตรา ๓๗ นั้นได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๔๙๙ และ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๔๙๙ เปลี่ยนแปลงอำนาจหน้าที่บริหารราชการแผ่นดินของผู้ว่าราชการจังหวัดหลายประการ แต่ไม่มีประเด็นว่ากล่าวกันมาในศาลล่าง ทั้งคู่ความก็ได้ยกขึ้นเป็นข้อฎีกา แม้จะเป็นปัญหาเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน เมื่อศาลฎีกาไม่เห็นสมควร ก็ไม่หยิบยกขึ้นวินิจฉัย

ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๔๙๕ มาตรา ๓๗ (๓) ซึ่งบัญญัติให้ผู้ว่าราชการจังหวัดมีอำนาจหน้าที่คุ้มครองดูแลรักษาสาธารณสมบัติของแผ่นดินนั้นผู้ว่าราชการจังหวัดย่อมมีอำนาจดำเนินคดีฟ้องร้องผู้บุกรุกหรือไม่มีสิทธิอยู่ในสาธารณสมบัติของแผ่นดินให้ออกไปได้โดยกฎหมายหาจำต้องบัญญัติไว้โดยเฉพาะเจาะจงไม่อำนาจเช่นว่านี้เป็นอำนาจหน้าที่บริหารราชการแผ่นดิน เมื่อผู้ว่าราชการจังหวัดไม่อาจปฏิบัติราชการได้ ย่อมตกเป็นอำนาจหน้าที่ของปลัดจังหวัดผู้รักษาราชการแทนตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๔๙๕ มาตรา ๓๖ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๔๙๙ มาตรา ๑๑

ที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินนั้น ตามธรรมนูญรัฐยอมจัดใช้เพื่อสาธารณประโยชน์หรือสงวนไว้เพื่อประโยชน์ร่วมกันได้ วิธีการที่จะหวงห้ามย่อมแตกต่างกันตามกาลสมัยเพิงมาบัญญัติเป็นกฎหมายขึ้นใช้บังคับเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๗ โดยพระราชบัญญัติว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่า พ.ศ. ๒๔๓๗ ซึ่งให้หวงห้ามโดยวิธีการออกเป็นพระราชกฤษฎีกาและประกาศในราชกิจจานุเบกษา ก่อนหน้านั้นหาได้มีกฎหมายบังคับไว้อย่างไรไม่ ดังนั้น ในปี พ.ศ. ๒๔๓๗ สมุหเทศาภิบาลผู้ว่าราชการมณฑลในขณะนั้น อันเป็นผู้แทนส่วนหนึ่งของรัฐยอมออกเป็นประกาศสงวนหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่า มิให้ผู้ใดเข้าไถ่สร้างเหยียบย่ำจับจองหรือถือกรรมสิทธิ์โดยพลการได้ ประกาศนั้นมีผลใช้บังคับตามกฎหมาย

ที่พิพาทอยู่ในเขตที่ดินหวงห้ามตามประกาศของสมุหเทศาภิบาลและประกาศกระทรวงมหาดไทย การที่จำเลยเข้าครอบครองสาธารณสมบัติของแผ่นดินหาก่อให้เกิดสิทธิแต่อย่างใดไม่

โจทก์ฟ้องว่า โจทก์มีอำนาจหน้าที่บริหารราชการแผ่นดินในจังหวัดนครสวรรค์ และคุ้มครองดูแลสาธารณสมบัติของแผ่นดิน โดยมีนายเลิศ หงษ์ภักดี ปลัดจังหวัดรักษาราชการแทนผู้ว่าราชการจังหวัด จำเลยบุกรุกเข้าไปปลูกบ้านในที่ดินหวงห้ามตามประกาศของสมุหเทศาภิบาลและประกาศของกระทรวงมหาดไทย อันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน ขอให้ขับไล่

จำเลยต่อสู้ว่าโจทก์ไม่มีอำนาจฟ้อง ที่พิพาทไม่อยู่ในเขตหวงห้ามและมีใช้สาธารณสมบัติของแผ่นดิน จำเลยซื้อจากนายเรศซึ่งได้ครอบครองยึดถือเพื่อตนมากกว่า ๓๐ ปีแล้ว

จำเลยร้องขอให้เรียกนายเรศเข้ามาเป็นจำเลยร่วม ศาลชั้นต้นอนุญาต

จำเลยร่วมให้การว่าได้เช่าที่พิพาทจากเรือนจำจังหวัดนครสวรรค์แล้วขายสิทธิครอบครองให้จำเลย

ศาลชั้นต้นพิจารณาแล้วพิพากษาขับไล่จำเลยและบริวาร ให้รื้อถอนสิ่งปลูกสร้างออกไปจากที่พิพาท

จำเลยอุทธรณ์

ศาลอุทธรณ์พิพากษายืน

จำเลยฎีกา

ที่จำเลยฎีกาว่าตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ.๒๔๙๕ มาตรา ๓๓/วรรคแรก และอนุมาตรา (๓) ที่กล่าวถึงอำนาจหน้าที่คุ้มครองดูแลรักษาสาธารณสมบัติของแผ่นดินของผู้ว่าราชการจังหวัด มิได้กล่าวถึงการดำเนินคดีแต่อย่างใด และการดำเนินคดีมิใช่การบริหารราชการแผ่นดิน จังหวัดนครสวรรค์โดยปลัดจังหวัดรักษาราชการแทนผู้ว่าราชการจังหวัดจึงไม่มีอำนาจเป็นโจทก์ฟ้องขับไล่จำเลยนั้น เห็นว่าในขณะที่โจทก์ฟ้องคดีนี้พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ.๒๔๙๕ มาตรา ๓๓ ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ ๓) พ.ศ.๒๔๙๙ และ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ.๒๔๙๙ เปลี่ยนแปลงอำนาจหน้าที่บริหารราชการแผ่นดินของผู้ว่าราชการจังหวัดหลายประการแต่คดีไม่มีประเด็นว่ากล่าวกันมาในศาลล่างทั้งสอง และจำเลยก็มีได้ยกขึ้นเป็นข้อฎีกา แม้จะเป็นปัญหาเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนศาลฎีกาก็ไม่เห็นสมควรที่จะหยิบยกขึ้นวินิจฉัย ปัญหาตามฎีกาของจำเลยนี้เป็นเรื่องการแปลมาตรา ๓๓/ (๓) แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ.๒๔๙๕ ซึ่งศาลฎีกาเห็นว่า เมื่อกฎหมายบัญญัติให้ผู้ว่าราชการจังหวัดมีอำนาจหน้าที่คุ้มครองดูแลรักษาสาธารณสมบัติของแผ่นดิน ผู้ว่าราชการจังหวัดก็ย่อมมีอำนาจดำเนินคดีฟ้องร้องผู้บุกรุกหรือไม่มีสิทธิอยู่ในสาธารณสมบัติของแผ่นดิน ให้ออกไปได้โดยกฎหมายหากจำต้องบัญญัติไว้โดยเฉพาะเจาะจงไม่ เพราะถ้าขาดอำนาจดำเนินคดีเสียแล้ว ผู้ว่าราชการจังหวัดก็จะปฏิบัติหน้าที่คุ้มครองดูแลรักษาสาธารณสมบัติของแผ่นดินให้ลุล่วงไปได้อย่างไร

อำนาจเช่นนี้เป็นอำนาจหน้าที่บริหารราชการแผ่นดินในจังหวัดชนิดหนึ่งเมื่อผู้ว่าราชการจังหวัดไม่อาจปฏิบัติราชการได้ ย่อมตกเป็นอำนาจหน้าที่ของปลัดจังหวัดรักษาราชการแทน ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ.๒๔๙๕ มาตรา ๓๖ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๓) พ.ศ.๒๔๙๙ มาตรา ๑๑ ที่จำเลยฎีกาว่า ประกาศของสมุหเทศาภิบาลลงวันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๔๗๓ เรื่องหวงห้ามที่ดินสาธารณสมบัติของแผ่นดินบริเวณเชิงเขาบกถึงเขาแรดมิใช่กฎหมายไม่มีผลใช้บังคับนั้น ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินนั้นตามธรรมเนียมจัดใช้เพื่อสาธารณประโยชน์หรือสงวนไว้เพื่อประโยชน์ร่วมกันได้ วิธีการที่จะหวงห้ามนั้นย่อมแตกต่างกันตามกาลสมัย เพิ่งมาบัญญัติเป็นกฎหมายขึ้นใช้บังคับเมื่อ พ.ศ.๒๔๗๔ ซึ่งให้หวงห้ามโดยวิธีการออกเป็นพระราชกฤษฎีกาและประกาศในราชกิจจานุเบกษา ก่อนหน้านั้นหาได้มีกฎหมายบังคับไว้อย่างไรไม่ ดังนั้น ในปี พ.ศ.๒๔๗๓ สมุหเทศาภิบาลผู้ว่าราชการ

มณฑลนครสวรรค์ในขณะนั้นอันเป็นผู้แทนส่วนหนึ่งของรัฐยอมออกเป็นประกาศสงวนหวงห้ามที่รกร้างว่างเปล่ามิให้ผู้ใดเข้าไถ่ส้างหรือยืมจำนองหรือถือกรรมสิทธิ์โดยพลการได้ ประกาศของสมุหเทศาภิบาลดังกล่าวแล้วจึงมีผลใช้บังคับตามกฎหมาย

ฎีกาของจำเลยข้อสุดท้าย ศาลฎีกาฟังข้อเท็จจริงว่าที่พิพาทอยู่ในเขตที่ดินหวงห้ามตามประกาศของสมุหเทศาภิบาลและประกาศกระทรวงมหาดไทย การที่จำเลยเข้าครอบครองที่สาธารณะสมบัติของแผ่นดิน หาก่อให้เกิดสิทธิแต่อย่างใดไม่

พิพากษายืน

(สรรเสริญ ไกรจิตติ - เปรียบ หุตางกูร - รื่น วิไลชนม์)
(ไม่มีข้อมูล)

แหล่งที่มา	กองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา
แผนก	(ไม่มีข้อมูล)
หมายเลขคดีแดงศาลชั้นต้น	(ไม่มีข้อมูล)
หมายเหตุ	(ไม่มีข้อมูล)

ฎีกาตัดสินเกี่ยวกับปัญหาข้อกฎหมาย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๖๑๖/๒๕๑๓

- ป.พ.พ. มาตรา ๑๓๐๔

ตามบันทึกคำแสดงเจตนาอุทิตที่ดินให้เป็นถนนสาธารณะประโยชน์มีข้อความชัดเจนว่า จำเลยยอมยกที่ดินให้ทางราชการจัดการเข้าทำการสร้างถนนสาธารณะได้ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป และเทศบาลก็ได้ยอมรับที่ดินที่จำเลยอุทิตแล้ว โดยเทศบาลให้คนงานกรุยขอบทางจนรู้เขตแน่นอนแล้วว่าที่ดินที่จำเลยและคนอื่นๆ อุทิตให้เป็นทางสาธารณะอยู่ตรงไหน ดังนี้ แม้เทศบาลจะยังมิได้ทำถนนตามแนวทางพิพาททางพิพาทก็ตกเป็นทางสาธารณะอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินแล้ว การที่จำเลยขอให้ทางราชการออกโฉนดทับแนวทางพิพาทในภายหลังก็ดี การที่จำเลยกันรั้วปิดแนวทางพิพาทก็ดี ไม่ทำให้แนวทางพิพาทกลับคืนมาเป็นของจำเลยอีกได้

โจทก์ฟ้องว่า ทางเดินสาธารณะยาวประมาณ ๓๐๐ เมตร กว้าง ๘ เมตร ซึ่งโจทก์และประชาชนใช้เดินมานานแล้ว ต่อมาเจ้าของที่ดินทางสาธารณะนี้ผ่านรวมทั้งโจทก์จำเลยได้ทำหนังสือยกที่ดินที่เป็นทางเดินดังกล่าวให้เป็นทางสาธารณะ เทศบาลตำบลปากแพรกได้ดำเนินการสร้าง ตัด วางแนวไว้เรียบร้อยแล้ว โจทก์และประชาชนได้ใช้ทางสายนี้ตลอดมา ต่อมาจำเลยได้ปิดกั้นและทำรั้วลวดหนามรอบที่ดินจำเลยปิดกั้นทางเดินสาธารณะ โจทก์และประชาชนไม่อาจใช้ทางเดินนี้ได้ โจทก์เดือดร้อนและเสียหายไปมาไม่สะดวก ขอให้บังคับจำเลยรื้อถอนและเรียกค่าเสียหาย

จำเลยให้การว่า ไม่เคยมีทางสาธารณะผ่านที่ดินจำเลย โจทก์กับเทศบาลสมคบกันขุดร่องเป็นเขตทางกว้าง ๘ เมตร จำเลยจึงไปห้ามและเทศบาลก็มีได้จัดการอะไรต่อไป โจทก์และประชาชนมิได้ใช้เป็นทางเดิน ต่อมาจำเลยได้ขอรังวัดออกโฉนดที่ดินของจำเลย ก็ไม่มีผู้ใดคัดค้านเรื่องทางสาธารณะทางราชการได้ออกโฉนดให้แล้ว คดีโจทก์ขาดอายุความ จำเลยไม่เคยยกที่ดินให้เป็นทางสาธารณะ

ศาลชั้นต้นฟังว่า จำเลยทำหนังสือยกที่ดินให้เทศบาลตำบลปากแพรกทำถนนผ่านที่ดินจำเลยเจ้าหน้าที่กรุยทางผ่านที่ดินจำเลยแล้วแต่ยังไม่เป็นทางสาธารณะ เพราะประชาชนยังมิได้ใช้พิพาทยกฟ้อง โจทก์อุทธรณ์

ศาลอุทธรณ์ฟังได้ว่า จำเลยได้อุทิตที่ดินเพื่อประโยชน์สำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันแล้ว ที่ดินส่วนนั้นย่อมเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน จำเลยไม่มีสิทธิปิดกั้นทางพิพาท พิพาทยกกลับให้จำเลยรื้อถอนสิ่งปิดกั้นทางพิพาทออก และให้ใช้ค่าเสียหาย

จำเลยฎีกา

ศาลฎีกาฟังข้อเท็จจริงว่า ที่ดินของโจทก์จำเลยและผู้อื่นอีก ๔-๕ รายตั้งอยู่ระหว่างถนนประชาอุทิศกับลำห้วย เดิมเป็นที่นา เจ้าของที่ดินอาศัยเดินตามคันนาไปยังที่ของตนได้ พ.ศ. ๒๕๐๖ โจทก์ได้ชักชวนจำเลยและเจ้าของที่ดินอื่นๆ ให้อุทิตที่ดินเพื่อทำถนนแยกจากถนนประชาอุทิศผ่านที่ดินเหล่านี้ โดยทำหนังสืออุทิตที่ดินไว้ตามเอกสารหมายเลข จ.๑ ถึง จ.๗ เว้นนางแพรวคนเดียวไม่ยอมอุทิตที่ดิน โจทก์กับพวกจึงออกเงินซื้อที่ดินของนางแพรวตามแนวถนนผ่าน ปลายปี พ.ศ. ๒๕๐๗ เทศบาลตำบลปากแพรกได้ทำแนวทางโดยขุดร่องกว้าง ๕๐ เซนติเมตรทั้งสองข้างแนวทาง ตั้งต้นที่ถนนประชาอุทิศตัดตรงไปทางทิศตะวันออกผ่านที่ดินโจทก์จำเลยและคนอื่นๆ ไปจนจดลำห้วย

ปัญหาว่า แนวทางพิพาทดังกล่าวเป็นทางสาธารณะหรือไม่ ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าตามบันทึกคำแสดงเจตนาอุทิศที่ดินให้เป็นถนนสาธารณะประโยชน์ เอกสาร จ.๑ มีข้อความชัดเจนอยู่แล้วว่า จำเลยยอมยกที่ดินให้ทางราชการจัดการเข้าทำการสร้างถนนสาธารณะได้ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป และเทศบาลตำบลปากแพรกก็ได้ยอมรับที่ดินที่จำเลยอุทิศแล้วโดยเทศบาลตำบลปากแพรกได้ให้คนงานกรุยขอบทางจนรู้เขตแน่นอนแล้วว่าที่ดินที่โจทก์จำเลยและคนอื่นๆ อุทิศให้เป็นทางสาธารณะอยู่ตรงไหน แม้ทางเทศบาลตำบลปากแพรกจะยังมีได้ทำถนนตามแนวทางพิพาททางพิพาทก็ตกเป็นทางสาธารณะอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินแล้วการที่จำเลยขอให้ทางออกโฉนดทับแนวทางพิพาทในภายหลังก็เป็นการที่จำเลยกันรั้วปิดแนวทางพิพาทเสียก็ดีไม่ทำให้แนวทางพิพาทกลับคืนมาเป็นของจำเลยอีกได้

พิพากษายืน

(อุดม ทั่นด่วน – พิชัย รัชตะนันท์ – ชุ่ม สุนทรธัย)
(ไม่มีข้อมูล)

แหล่งที่มา	กองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา
แผนก	(ไม่มีข้อมูล)
หมายเลขคดีแดงศาลชั้นต้น	(ไม่มีข้อมูล)
หมายเหตุ	(ไม่มีข้อมูล)

ฎีกาตัดสินเกี่ยวกับปัญหาข้อกฎหมาย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๙๓๓/๒๕๑๓

- ป.พ.พ. มาตรา ๑๓๐๔ (๒), ๑๓๓๔
- ป.ที่ดิน มาตรา ๘

ที่พิพาทเป็นส่วนหนึ่งของป่าช้าซึ่งสาธารณชนใช้เผาและฝังศพมานานหลายสิบปีแล้ว จึงเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินที่ราษฎรใช้ประโยชน์ร่วมกัน แม้อต่อมาทางการจะไม่ให้เผาและฝังศพอีก ได้มีการล้างป่าช้าและสร้างสำนักงานราชการขึ้น แต่ก็ไม่ปรากฏว่าได้มีการออกพระราชกฤษฎีกาให้ถอนสภาพที่ดินจากป่าช้าสาธารณะสำหรับสาธารณชนใช้ร่วมกันตามมาตรา ๘ วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน ดังนั้น แม้สาธารณชนจะเลิกใช้บริเวณที่พิพาทเป็นป่าช้า ที่พิพาทก็ยังคงเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๓๐๔ ทางราชการจะออกโฉนดหรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์สำหรับที่พิพาทให้แก่โจทก์ซึ่งเป็นเอกชนหาได้ไม่

โจทก์ฟ้องว่า โจทก์ได้จับจองครอบครองที่ดินที่ตำบลประจวบคีรีขันธ์ อำเภอเมืองฯ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ๑ แปลง ได้แจ้งการครอบครองและได้รับหนังสือรับรองการทำประโยชน์แล้วโจทก์ได้ยื่นขอรังวัดเพื่อออกโฉนด จำเลยได้สั่งให้สอบสวนว่าที่โจทก์เป็นที่สาธารณะหรือป่าช้าหรือไม่ และได้สั่งให้ยกเลิกการรังวัดกับยกเลิกหนังสือรับรองการทำประโยชน์ของโจทก์เสีย จำเลยได้ใช้รถเกรดที่ดินของโจทก์ โดยอ้างว่าเป็นป่าช้า โจทก์ห้ามก็ไม่ฟังจึงขอให้ศาลพิพากษาว่าที่ดินพิพาทเป็นของโจทก์ ห้ามจำเลยเกี่ยวข้อง ให้จำเลยลงชื่อประทับตราประจำตำแหน่งในโฉนดที่ดินของโจทก์ให้มีคำสั่งเพิกถอนคำสั่งที่จำเลยให้ถอนหนังสือรับรองการทำประโยชน์หากจำเลยไม่จัดการก็ให้ถือเอาคำพิพากษาเป็นการแสดงเจตนาแทน

จำเลยให้การว่า ที่พิพาทเป็นส่วนหนึ่งของป่าช้าบ้านค่ายอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน โจทก์หรือตัวแทนมิได้เข้าจับจองหรือครอบครองที่พิพาท หากศาลฟังว่าที่พิพาทมิใช่ที่สาธารณะที่พิพาทก็เป็นที่ดินร้างว่างเปล่า ตกเป็นของรัฐ แบบแจ้งการครอบครองและหนังสือรับรองการทำประโยชน์ออกให้โจทก์โดยมิชอบ เมื่อคณะกรรมการสอบสวนสภาพที่ดินได้ลงมติว่าที่พิพาทเป็นป่าช้าสาธารณะจำเลยจึงได้งดการออกโฉนดและแจ้งให้นายอำเภอยกเลิกหนังสือรับรองการทำประโยชน์ซึ่งเป็นการปฏิบัติตามกฎหมายโดยชอบ ขอให้ยกฟ้อง

ศาลชั้นต้นพิพากษาแล้วพิพากษายกฟ้อง

โจทก์อุทธรณ์

ศาลอุทธรณ์ฟังว่า ที่พิพาทไม่ใช่ป่าช้าสาธารณะ พิพากษากลับเป็นว่า โจทก์มีสิทธิครอบครองที่พิพาท ห้ามจำเลยเกี่ยวข้อง และให้จำเลยลงชื่อประทับตราประจำตำแหน่งในโฉนดที่ดินของโจทก์กับให้เพิกถอนคำสั่งที่ให้ถอนหนังสือรับรองการทำประโยชน์ในที่พิพาทหากจำเลยไม่จัดการ ให้ถือเอาคำพิพากษาเป็นการแสดงเจตนา

จำเลยฎีกา

ศาลฎีกาฟังข้อเท็จจริงว่า ที่พิพาทเป็นส่วนหนึ่งของป่าช้าบ้านค่าย และวินิจฉัยว่าเขตที่ดินป่าช้านี้สาธารณชนทั่วๆ ไปใช้เผาและฝังศพมานานหลายสิบปีแล้ว จึงเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินที่ราษฎร

ใช้ประโยชน์ร่วมกัน แม้ต่อมาทางการจะไม่ให้เผาและฝังศพอีก ได้มีการล้างป่าช้าและสร้างเป็นสำนักงานราชการขึ้นแต่ก็ไม่ปรากฏว่าได้มีการออกพระราชกฤษฎีกา ให้ถอนสภาพที่ดินจากป่าช้าสาธารณะสำหรับสาธารณชนใช้ร่วมกันตามความในมาตรา ๘ วรรค ๒ แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน ดังนั้น ถึงแม้สาธารณชนจะเลิกใช้บริเวณที่พิพาทเป็นป่าช้าที่พิพาทก็ยังคงเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๓๐๔ ทางราชการจะออกโฉนดหรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์สำหรับที่พิพาทให้แก่วัยทองซึ่งเป็นเอกชนไม่ได้

พิพากษากลับคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ ให้ยกฟ้องโจทก์ตามคำพิพากษาศาลชั้นต้น

(พิสิทธิ์ สัตวาทย์ – เนลิม กรพุกกะณะ – ชลอ จามรมาน)

(ไม่มีข้อมูล)

แหล่งที่มา	กองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา
แผนก	(ไม่มีข้อมูล)
หมายเลขคดีแดงศาลชั้นต้น	(ไม่มีข้อมูล)
หมายเหตุ	(ไม่มีข้อมูล)

ฎีกาตัดสินเกี่ยวกับปัญหาข้อกฎหมาย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๔๓/๒๕๒๓

– ป.พ.พ. มาตรา ๕๒๕, ๑๒๙๙, ๑๓๐๔

การอุทธรณ์ที่ดินให้ใช้เป็นทางสาธารณะ ย่อมเป็นการสละที่ดินให้เป็นสาธารณะสมบัติของแผ่นดิน สำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๓๐๔ กรณีเช่นนี้หาจำเป็นต้องจดทะเบียนอย่างการโอนให้แก่เอกชนไม่ การที่โจทก์ซื้อที่ดินรวมทั้งที่พิพาทซึ่งเจ้าของเดิมได้อุทธรณ์ให้เป็นทางสาธารณะแล้ว แม้ที่พิพาทอยู่ในเขตโฉนดที่ดินที่โจทก์ซื้อ โจทก์ก็ไม่มีสิทธิจะยึดถือเอาที่พิพาทเป็นของตนได้ (อ้างฎีกาที่ ๕๐๖/๒๔๙๐ และ ๖๔๐/๒๕๑๐)

โจทก์ฟ้องว่า จำเลยชุดคู่สร้างทอระบายน้ำรुकล้ำเข้ามาในที่ดินมีโฉนดของโจทก์ ขอให้จำเลย รื้อถอนออกไป ห้ามเกี่ยวข้องและเรียกค่าเสียหาย

จำเลยให้การต่อสู้ว่า จำเลยสร้างทอระบายน้ำในที่ดินซึ่งเป็นของจำเลยโดยราษฎรอุทธรณ์ให้ คดีขาดอายุความ ขอให้ยกฟ้อง

ศาลชั้นต้นพิพากษายกฟ้อง

โจทก์อุทธรณ์

ศาลอุทธรณ์พิพากษายืน

โจทก์ฎีกา

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า สำหรับปัญหาที่ว่าหนังสืออุทธรณ์ที่ดินให้เป็นสาธารณะประโยชน์ของนาย ประสิทธิ์สมบูรณ์หรือไม่เพียงใดนั้น ข้อเท็จจริงที่ศาลล่างทั้งสองฟังต้องกันเป็นยุติว่าหนังสืออุทธรณ์ที่ดินพิพาท ให้เป็นสาธารณะประโยชน์ตามเอกสารท้ายคำให้การหมายเลข ๑ และแผนที่พิพาทมีลักษณะเนื้อที่ดินเท่ากัน และเหมือนกัน ประกอบกับคำเบิกความของโจทก์รับว่าจำเลยทำทอระบายน้ำตามแนวถนนเดิม โจทก์รู้ว่า ที่พิพาทเป็นทางสาธารณะก่อนซื้อที่ดินจากนายประสิทธิ์ ข้อที่โจทก์อ้างว่านายประสิทธิ์อุทธรณ์ที่ดินให้เป็น สาธารณะประโยชน์โดยไม่ได้จดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๒๙๙ เป็นการไม่ชอบนั้น ศาลฎีกาเห็นว่าการอุทธรณ์ที่ดินให้ใช้เป็นทางสาธารณะเช่นนี้เป็นการสละ ที่ดินให้เป็นสาธารณะสมบัติของแผ่นดิน สำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๓๐๔ กรณีเช่นนี้หาจำเป็นต้องทำพิธีจดทะเบียนอย่างการโอนให้แก่เอกชนไม่ ตามนัยคำพิพากษาศาลฎีกา ที่ ๕๐๖/๒๔๙๐ ระหว่างนายฮับ บริบูรณ์ โจทก์เทศบาลเมืองพนัสนิคม กับพวกจำเลย ฉะนั้น หนังสืออุทธรณ์ ที่ดินของนายประสิทธิ์ จึงมีผลสมบูรณ์ตามกฎหมาย การที่โจทก์ซื้อที่ดินรวมทั้งที่พิพาทซึ่งเจ้าของเดิมได้ อุทธรณ์ให้เป็นทางสาธารณะแล้ว แม้ที่พิพาทจะอยู่ในเขตโฉนดที่ดินที่โจทก์ซื้อไว้โจทก์ก็ไม่มีสิทธิที่จะยึดถือเอา ที่พิพาทเป็นของตนได้ตามนัยคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๔๐/๒๕๑๐ ระหว่างนางบุญช่วย เอกเผ่าพันธุ์ โจทก์ นาย สนิธ ศุภวงศ์ จำเลย ศาลล่างทั้งสองพิพากษาชอบแล้ว

พิพากษายืน

(เจริญ สำเร็จประสงค์ – ขจร หะวานนท์ – แถมชัย สิทธิไตรย์)
(ไม่มีข้อมูล)

แหล่งที่มา	กองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา
แผนก	(ไม่มีข้อมูล)
หมายเลขคดีแดงศาลชั้นต้น	(ไม่มีข้อมูล)
หมายเหตุ	(ไม่มีข้อมูล)

ฎีกาตัดสินเกี่ยวกับปัญหาข้อกฎหมาย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๐๑๓/๒๕๒๔

- ป.อ. มาตรา ๙๕
- ป.ที่ดิน มาตรา ๙, ๑๐๘

ที่พิพาทเป็นที่สาธารณประโยชน์ซึ่งจำเลยเข้ายึดถือครอบครองหลังจาก ป. ที่ดินใช้บังคับแล้ว โดยจำเลยมิได้มีสิทธิครอบครองและมิได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมาย การกระทำของจำเลยจึงฝ่าฝืน ป. ที่ดิน ม.๙. และเป็นความผิดต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน คดีโจทก์ไม่ขาดอายุความ

การที่จะลงโทษผู้ฝ่าฝืน ป. ที่ดิน ตาม ม. ๑๐๘ ทวิ จะต้องเป็นการฝ่าฝืนนับตั้งแต่ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ ๙๖ ลงวันที่ ๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๕ ใช้บังคับจำเลยฝ่าฝืนมาก่อนแล้ว แม้จะครอบครองตลอดมา ก็เป็นการครอบครองสืบเนื่องมาจากเข้ายึดถือครอบครองครั้งแรกต้องลงโทษตาม ม.๑๐๘ และตามมาตราดังกล่าวซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๙๖ ข้อ ๑๑ มิได้ให้อำนาจศาลที่จะสั่งให้จำเลยออกไปจากที่พิพาทได้

โจทก์ฟ้องว่า จำเลยบุกรุกเข้ายึดถือครอบครองที่ดินหนองกก ซึ่งเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินที่ประชาชนใช้ร่วมกัน พนักงานเจ้าหน้าที่แจ้งและมีคำสั่งเป็นหนังสือให้จำเลยออกจากที่ดินและรื้อถอนสิ่งปลูกสร้างภายในระยะเวลาที่กำหนดแต่จำเลยฝ่าฝืนและเพิกเฉยไม่ปฏิบัติตามคำสั่ง ขอให้ลงโทษตามประมวลกฎหมายที่ดิน มาตรา ๙, ๑๐๘, ๑๐๘ ทวิ ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๙๖ ลงวันที่ ๒๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๕ ข้อ ๑๑ กับสั่งให้จำเลยและบริวารออกจากที่ดินที่ยึดถือครอบครองด้วย

จำเลยปฏิเสธ

ศาลชั้นต้นพิพากษาว่า จำเลยมีความผิดตามประมวลกฎหมายที่ดินมาตรา ๙, ๑๐๘ ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๙๖ ข้อ ๑๑ ลงวันที่ ๒๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๕ ให้ลงโทษและให้จำเลยและบริวารออกจากที่ดินที่จำเลยยึดถือครอบครองด้วย

จำเลยอุทธรณ์

ศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้เป็นว่า จำเลยมีความผิดตามประมวลกฎหมายที่ดิน มาตรา ๙, ๑๐๘ ทวิ วรรคสอง ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ ๙๖ ลงวันที่ ๒๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๕ ข้อ ๑๑

จำเลยฎีกาโดยมีการรับรอง

ศาลฎีกาฟังข้อเท็จจริงว่า ที่พิพาทเป็นที่สาธารณประโยชน์ ซึ่งจำเลยเข้ายึดถือครอบครองหลังจากประมวลกฎหมายที่ดินใช้บังคับแล้ว โดยจำเลยมิได้มีสิทธิครอบครองและมิได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายการกระทำของจำเลยจึงฝ่าฝืนประมวลกฎหมายที่ดิน มาตรา ๙ ที่จำเลยฎีกาว่า ฟ้องโจทก์ขาดอายุความนั้นเห็นว่า แม้จำเลยจะเข้ายึดถือครอบครองที่พิพาทมากกว่าสิบปี แต่จำเลยก็ได้ครอบครองต่อเนื่องกันตลอดมาจนถึงปัจจุบัน คดีโจทก์จึงไม่ขาดอายุความ

ส่วนฎีกาจำเลยที่ว่า ศาลอุทธรณ์ปรับบทลงโทษจำเลยตามประมวลกฎหมายที่ดิน มาตรา ๑๐๘ ทวิ ไม่ชอบนั้น เห็นว่า การที่จะลงโทษผู้ฝ่าฝืนประมวลกฎหมายที่ดิน มาตรา ๙ ตามมาตรา ๑๐๘ ทวิ จะต้องเป็นการฝ่าฝืนนับตั้งแต่ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๙๖ ลงวันที่ ๒๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๕ ใช้บังคับ

จำเลยฝ่าฝืนมาก่อนแล้ว แม้จะครอบครองตลอดมาก็เป็นการครอบครองสืบเนื่องมาจากการเข้ายึดถือครอบครองครั้งแรก กรณีต้องลงโทษตามมาตรา ๑๐๘

ที่จำเลยฎีกาว่า ศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์พิพากษาให้จำเลยออกจากที่พิพาทไม่ถูกต้องนั้น เห็นว่าตามประมวลกฎหมายที่ดิน มาตรา ๑๐๘ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ ๙๖ ลงวันที่ ๒๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๕ ข้อ ๑๑ มิได้ให้อำนาจศาลที่จะสั่งให้จำเลยออกไปจากที่พิพาทได้ เมื่อกรณีของจำเลยต้องด้วยมาตรา ๑๐๘ ดังได้วินิจฉัยแล้ว ศาลจึงไม่มีอำนาจที่จะสั่งให้จำเลยออกไปจากที่พิพาท

พิพากษาแก้เป็นว่า จำเลยมีความผิดตามประมวลกฎหมายที่ดินมาตรา ๙, ๑๐๘ ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๙๖ ลงวันที่ ๒๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๕ ข้อ ๑๑ ให้ยกคำขอที่ขอให้จำเลยออกจากที่พิพาท นอกจากที่แก้คงให้เป็นไปตามคำพิพากษาศาลอุทธรณ์

(ประสม ศรีเจริญ – เพียร ศรีอรุณ – กิติ บุรพรัตน์)
(ไม่มีข้อมูล)

แหล่งที่มา	กองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา
แผนก	(ไม่มีข้อมูล)
หมายเลขคดีแดงศาลชั้นต้น	(ไม่มีข้อมูล)
หมายเหตุ	(ไม่มีข้อมูล)

ฎีกาตัดสินเกี่ยวกับปัญหาข้อกฎหมาย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๕๔๒/๒๕๒๕

– ป.พ.พ. มาตรา ๑๓๐๔

– ป.วิ.พ. มาตรา ๕๕

ที่ดินของโจทก์และจำเลยอยู่ติดต่อกัน จำเลยตกลงยอมให้โจทก์ทำถนนในที่ดินของจำเลย เพื่อโจทก์และผู้อื่นที่อาศัยอยู่ในที่ดินของโจทก์ใช้เป็นทางเข้าออกได้ ดังนี้เมื่อจำเลยยังไม่ได้ปิดกั้นถนนดังกล่าวโจทก์ก็ฟ้องจำเลยไม่ได้ เพราะยังไม่มี การโต้แย้งสิทธิของโจทก์เกิดขึ้น

การที่ถนนซึ่งโจทก์ทำขึ้นจะเป็นทางสาธารณะหรือไม่ย่อมเป็นไปตามสภาพของการใช้ ไม่จำเป็นต้องให้ศาลมีคำสั่ง

โจทก์ฟ้องขอให้ศาลพิพากษาว่าที่ดินของจำเลยส่วนที่โจทก์ทำถนนไว้ตามข้อตกลงเป็นทางสาธารณะ และให้จำเลยทำการแบ่งแยกและจดทะเบียนเป็นทางสาธารณะ

จำเลยให้การว่า จำเลยเคยทำสัญญาตกลงให้โจทก์ทำถนนในที่ดินของจำเลยจริงแต่โจทก์ไม่ทำถนนให้ถูกต้องตามข้อสัญญา และไม่สุจริตจำเลยยังมิได้เจตนายกที่ดินส่วนที่ทำถนนให้เป็นทางสาธารณะ อย่างไรก็ตามจำเลยยังไม่ได้ปิดกั้นถนนดังกล่าว โจทก์ไม่ได้รับความเสียหายจึงยังไม่อำนาจฟ้อง ขอให้ยกฟ้อง

ศาลชั้นต้นพิพากษายกฟ้อง

โจทก์อุทธรณ์

ศาลอุทธรณ์พิพากษายืน

โจทก์ฎีกา

ศาลฎีกาวินิจฉัยปัญหาข้อกฎหมายว่า ปรากฏตามคำฟ้องว่า โจทก์ฟ้องคดีนี้เพราะโจทก์ที่ ๑ จัดสรรที่ดินขาย ผู้ที่อยู่ในที่จัดสรรต้องใช้ถนนสายนี้หากจำเลยหรือผู้รับโอนที่ดินจากจำเลยปิดกั้นจะทำให้โจทก์ที่ ๑ และผู้อยู่ในที่จัดสรรเสียหาย ศาลฎีกาเห็นว่าตราบใดที่จำเลยยังไม่ได้ปิดกั้นถนน โจทก์และผู้อยู่ในที่จัดสรรก็คงใช้ถนนได้เช่นปกติ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งยังไม่มีข้อโต้แย้งเกิดขึ้น ส่วนที่โจทก์มีคำขอให้ศาลสั่งว่าถนนเป็นทางสาธารณะให้จำเลยแบ่งแยกโฉนดและจดทะเบียนเป็นทางสาธารณะนั้นก็เห็นว่าถนนดังกล่าวจะเป็นทางสาธารณะหรือไม่ ย่อมเป็นไปตามสภาพของการใช้ไม่จำเป็นต้องให้ศาลมีคำสั่ง เมื่อข้อเท็จจริงตามคำฟ้องได้ความว่า โจทก์ยังไม่ถูกจำเลยโต้แย้งสิทธิ โจทก์ฟ้องจำเลยไม่ได้

พิพากษายืน

(อัมพล สุวรรณภักดี – สมบูรณ์ บุญภินนธ์ – สหัส สิงหวิริยะ)

(ไม่มีข้อมูล)

แหล่งที่มา

กองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา

แผนก

(ไม่มีข้อมูล)

หมายเลขคดีแดงศาลชั้นต้น

(ไม่มีข้อมูล)

หมายเหตุ

(ไม่มีข้อมูล)

ฎีกาตัดสินเกี่ยวกับปัญหาข้อกฎหมาย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๔๙๘ - ๑๔๙๙/๒๕๒๙

- ป.พ.พ. มาตรา ๔๒๐, ๔๒๑, ๔๔๙, ๑๓๐๔, ๑๓๓๗, ๑๓๗๗
- ป.วิ.พ. มาตรา ๕๕

การที่เจ้าของที่ดินยอมให้โจทก์และประชาชนทั่วไปใช้ทางพิพาทสัญจรไปมาเป็นเวลาช้านานหลายสิบปีเช่นนี้ ย่อมถือได้ว่าเจ้าของที่ดินได้อุทิศที่ดินดังกล่าวให้เป็นทางสาธารณะโดยปริยายแล้ว

ทางพิพาทเป็นทางสาธารณะ จำเลยปิดกั้น โจทก์ที่ ๑ ที่ ๒ ที่ ใช้รถยนต์ผ่านเข้าออกไม่ได้ โจทก์ที่ ๑ ที่ ๒ ที่ ๔ ย่อมได้รับความเสียหาย

เมื่อจำเลยที่ ๖ ทำรั้วปิดกั้นทางพิพาทซึ่งเป็นทางสาธารณะเป็นเหตุให้โจทก์ที่ ๒ ใช้ทางพิพาทเข้าออกบ้านของโจทก์ที่ ๒ ไม่ได้ ก่อให้เกิดความเสียหายแก่โจทก์ที่ ๒ ใช้ทางพิพาทเข้าออกบ้านของโจทก์ที่ ๒ ไม่ได้ ก่อให้เกิดความเสียหายแก่โจทก์ที่ ๒ การที่โจทก์ที่ ๒ รื้อรั้วที่จำเลยที่ ๖ ปิดกั้นออก เพื่อจะได้ใช้ทางพิพาทต่อไป จึงเป็นการกระทำเพื่อป้องกันความเสียหายโดยชอบด้วยกฎหมายแม้จะก่อให้เกิดความเสียหายแก่จำเลยที่ ๖ โจทก์ที่ ๒ ก็ไม่ต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทน

คดีสองสำนวนนี้ ศาลชั้นต้นสั่งพิจารณารวมกัน

สำนวนแรกเดิมโจทก์ฟ้องเฉพาะจำเลยที่ ๑ และที่ ๒ ต่อมาโจทก์ขอให้เรียกนายบุญสม วงษ์วรรณรัตน์ นางมณฑา วงษ์วรรณวัฒน์ และนายสุวัฒน์ เครือคล้าย เข้ามาเป็นจำเลยร่วมด้วย ศาลชั้นต้นอนุญาตและให้เรียกเป็นจำเลยที่ ๓ ที่ ๔ ที่ ๕ ตามลำดับ และเรียกนางอัญชลี จันทรวงกูร จำเลยในสำนวนหลังว่าจำเลยที่ ๖

โจทก์ฟ้องและแก้ไขฟ้องว่า โจทก์ที่ ๑ และที่ ๒ เป็นเจ้าของที่ดินโฉนดเลขที่ ๖๔๙๖๖, ๖๔๙๖๕ ตามลำดับ โจทก์ที่ ๓ เป็นเจ้าของที่ดินโฉนดเลขที่ ๓๙๔๙๙ และ ๓๙๖๐๑ โจทก์ที่ ๔ เป็นเจ้าของที่ดินโฉนดเลขที่ ๑๗๑๖๒ เมื่อวันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๒๐ จำเลยที่ ๑ และที่ ๒ ซื้อที่ดินโฉนดเลขที่ ๗๖๐๕๐, ๗๖๐๔๑, ๘๓๑๐๓ จำเลยที่ ๖ ได้ซื้อที่ดินโฉนดเลขที่ ๗๖๐๔๒, ๗๖๐๔๓, ๗๖๐๔๔, ๗๖๐๔๕, ๗๖๐๔๖, ๗๖๐๔๗ และ ๗๖๐๔๘ จากนางประเทือง ที่ดินของจำเลยที่ ๑ ที่ ๒ และที่ ๖ ตามโฉนดเลขที่ดังกล่าวและที่ดินโฉนดเลขที่ ๗๖๐๕๐ กับโฉนดเลขที่ ๗๖๐๔๑, ๘๓๑๐๒ มีอาณาเขตติดต่อกันที่ดินโฉนดเลขที่ ๗๖๐๕๐ มีความยาวผ่านหน้าที่ดินของโจทก์ทั้งสี่ไปสู่ถนนสาธารณะประโยชน์ที่ดินของโจทก์จำเลยทุกแปลงเดินรวมอยู่ในที่ดินโฉนดเลขที่ ๑๗๑๖๒ มีนายหะยีสะฮัก เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ เมื่อประมาณ ๖๐ - ๗๐ ปีมาแล้ว นายหะยีสะฮัก ได้อุทิศที่ดินถนนกลางของโฉนดดังกล่าวให้เป็นทางสาธารณะสำหรับประชาชนใช้เป็นทางเดินเข้าออก ต่อมาทายาทของนายหะยีสะฮักได้บูรณะปรับปรุงทางเดินให้กว้างขึ้นโดยขุดดินทำเป็นถนนกว้าง ๔ เมตร ยาวตลอดแนวโฉนดที่ดินเลขที่ ๑๗๑๖๒ และได้แบ่งที่ดินดังกล่าวออกเป็น ๔ แปลง การแบ่งครั้งนี้ที่ดินส่วนที่เป็นถนนสาธารณะรวมอยู่ในโฉนดเลขที่ ๓๙๕๙๗ และที่ดินโฉนดอื่นอีกหลายแปลง สำหรับที่ดินโฉนดเลขที่ ๓๙๕๙๗ นั้น ภายหลังทายาทของนายหะยีสะฮักได้ขายให้นางประเทืองไป ต่อมานางประเทืองได้ขยายถนนที่ทายาทของนายหะยีสะฮักอุทิศให้เป็นทางสาธารณะออกไปอีก ๒ เมตร ตลอดแนวถนนเดิมและนางประเทืองได้แบ่งแยกที่ดินโฉนดเลขที่ ๓๙๕๙๗ ออกเป็นหลายแปลง ที่ดินเฉพาะส่วนที่เป็นถนน

สาธารณะได้แบ่งแยกออกเป็นที่ดินโฉนดเลขที่ ๓๖๐๕๐ กับบางส่วนของที่ดินโฉนดเลขที่ ๓๖๐๔๑, ๔๓๑๐๒ ซึ่งนางประเทืองก็ยินยอมให้ประชาชนใช้เป็นถนนสาธารณะตามแนวที่ดินโฉนดเลขที่ ๓๖๐๕๐ และบางส่วนของที่ดินโฉนดเลขที่ ๓๖๐๔๑ และ ๔๓๑๐๒ เป็นทางเข้าออกโดยมิได้แสดงเจตนาหวงกันแต่อย่างใด ต่อมา จำเลยที่ ๑ และที่ ๒ ได้ร่วมกันซื้อที่ดินโฉนดเลขที่ ๓๖๐๕๐ และ ที่ดินโฉนดเลขที่ ๓๖๐๔๑, ๔๓๑๐๒ และ จำเลยที่ ๖ ได้ซื้อที่ดินโฉนดเลขที่ ๓๖๐๔๒ ถึงเลขที่ ๓๖๐๔๘ รวม ๗ แปลง จากนางประเทือง เมื่อวันที่ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๒๐ จำเลยที่ ๑ และที่ ๒ ได้ร่วมกันกระทำละเมิดต่อโจทก์โดยใช้สิทธิไม่สุจริตตอกเสา ทำเครื่อง กีดขวาง ตลอดจนความกว้างของที่ดินโฉนดเลขที่ ๓๖๐๕๐ ด้านที่ติดกับถนนสุขาภิบาล ๒ และเมื่อวันที่ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๒ จำเลยที่ ๖ ได้กระทำละเมิดต่อโจทก์ทั้งสี่โดยใช้สิทธิไม่สุจริตตอกเสาทำเครื่องกีดขวาง ยาวตลอดความกว้างของที่ดินโฉนดเลขที่ ๓๖๐๕๐ และบางส่วนของที่ดินโฉนดเลขที่ ๓๖๐๔๒ ถึง ๓๖๐๔๘ พร้อมทั้งนำรถแทรกเตอร์ มาขุดดินบริเวณที่เป็นถนนสาธารณะออก ตลอดจนทำรั้วยาวตลอดแนวที่ดิน ของโจทก์ทั้งสี่ เป็นเหตุให้โจทก์ทั้งสี่และประชาชนทั่วไปไม่สามารถใช้รถยนต์ผ่านเข้าออกได้ ทำให้โจทก์ทั้งสี่ ได้รับความเสียหาย คิดค่าเสียหายวันละ ๑๐๐ บาท ต่อมาจำเลยที่ ๑ ที่ ๒ ได้โอนที่ดินโฉนดเลขที่ ๓๖๐๕๐, ๓๖๐๕๑, ๔๓๑๐๒ ให้แก่จำเลยที่ ๓ และที่ ๔ แล้วจำเลยที่ ๓ ได้โอนที่ดินโฉนดเลขที่ ๓๖๐๕๑ และ ๔๓๑๐๒ ให้แก่จำเลยที่ ๕ ขอให้จำเลยทั้งสองสำนวนร่วมกันรื้อถอนไม้และเครื่องกีดขวางถนนในที่ดินโฉนด เลขที่ ๓๖๐๔๐ ด้านติดถนนสุขาภิบาล ๒ ให้จำเลยที่ ๖ ซ่อมแซมถนนสาธารณะให้มีสภาพเหมือนเดิม และ ให้ขนย้ายอิฐ หิน ทราบ และไม้ที่กองอยู่ในถนนสาธารณะออกไป กับให้รื้อถอนรั้วที่ปิดกั้นหน้าดินโฉนด เลขที่ ๖๔๙๖๖, ๖๔๙๖๕, ๓๔๕๙๙, ๓๙๖๐๑, ๑๗๑๖๒ ออกไปจากที่ดิน โฉนดเลขที่ ๓๖๐๕๐ หากจำเลย ทั้งสองสำนวนไม่ยอมให้โจทก์ทั้งสองสำนวนมีอำนาจกระทำได้โดยคิดค่าใช้จ่ายเอาจากจำเลยทั้งสอง สำนวน ห้ามจำเลยทั้งสองสำนวนเข้าเกี่ยวข้องกับที่ดินโฉนดเลขที่ ๓๖๐๔๘ ให้จำเลยในสำนวนแรกและ จำเลยที่ ๖ ใช้ค่าเสียหายให้แก่โจทก์ทั้งสี่ จำเลยในสำนวนแรกให้การทำงานเดียวกันว่า จำเลยที่ ๑ และที่ ๒ ได้ซื้อที่ดินโฉนดเลขที่ ๓๖๐๕๐ และโฉนดอื่นๆ จากนางประเทือง ไม่เคยประกาศว่าปิดทางสาธารณะเพราะ ที่ดินที่ซื้อมาจากนางประเทืองไม่มีทางสาธารณะผ่านที่ดิน ที่ดินมีสภาพเป็นทุ่งนาไม่มีเส้นทางที่แน่นอน ฤดูแล้งผู้ที่สัญจรไปมาเดินบนพื้นนาบ้าง ถ้าเป็นฤดูฝนก็เดินบนคันนาที่เจ้าของยินยอมให้เดิน ส่วนที่เป็นทาง สาธารณะประโยชน์แท้จริงคือ ลำคลองบางเตยซึ่งอยู่ติดกับที่ดินของโจทก์ทั้งสี่ เมื่อนางประเทืองซื้อที่ดิน จากเจ้าของเดิม ก็เริ่มลงมือขุดดินถมดินล้อมรั้วไม้ปิดกั้นที่ดินพิพาท โดยปักเสาไม้เป็นแนวตามเขตที่ดิน โฉนดเลขที่ ๓๖๐๕๐ และเตรียมขึงลวดหนามแต่ถูกคนร้ายทำลายลักไป ๒ ครั้ง และนางประเทืองยังถูก กลั่นแกล้งต้องขายที่ดิน ให้จำเลยที่ ๑ และ ที่ ๒ ต่อมาเมื่อวันที่ ๒ มกราคม ๒๕๒๒ จำเลยที่ ๑ และที่ ๒ ได้โอนที่ดินโฉนดเลขที่ ๓๖๐๕๐ ให้จำเลยที่ ๓ และที่ ๔ และโอนที่ดินโฉนดเลขที่ ๓๖๐๔๑ และ ๔๓๑๐๒ ให้จำเลยที่ ๕ ที่ดินพิพาทไม่ได้เป็นทางสาธารณะเพราะมีสภาพเป็นทางชั่วคราว จำเลยยอมมีสิทธิที่จะปิดกั้น ในที่ดินได้ไม่เป็นการละเมิดต่อโจทก์ทั้งสี่ ส่วนอิฐ หิน ปูน ทราบ กองอยู่ในที่ดินของบุคคลอื่น โจทก์ทั้งสี่เดิน ผ่านที่ดินไม่ถึง ๑๐ ปี และไม่ใช่ว่าจำเลยที่โจทก์จะใช้สิทธิเดินผ่าน โจทก์ทั้งสี่ไม่มีอำนาจฟ้อง ขอให้ยกฟ้อง จำเลยที่ ๖ ให้การและเพิ่มเติมค่าให้การและฟ้องแย้งว่า จำเลยที่ ๖ ได้ซื้อที่ดินจากนางประเทือง รวม ๘ แปลง โดยรวมที่ดินโฉนดเลขที่ ๓๖๐๔๙ เดิมที่ดินโฉนดเลขที่ ๓๖๐๕๐ รวมอยู่ในที่ดินโฉนด เลขที่ ๑๗๑๖๒ ของนายนายหะยีสะฮัก นายหะยีสะฮัก ไม่เคยอุทธรณ์คดีให้เป็นทางสาธารณะ นางประเทือง และทายาทของนายหะยีสะฮักไม่เคยอุทธรณ์คดีให้เป็นทางสาธารณะหรือบูรณะเพิ่มเติม ที่ดินแปลงดังกล่าว นางประเทืองทำเป็นทางเดินสู่ที่ดินของตนซึ่งอยู่ติดกับคลองแสนแสบและได้จดทะเบียนภาระจำยอมให้แก่ ที่ดินของจำเลยที่ ๖ ได้สงวนสิทธิและหวงกันตลอดมา จำเลยได้ปิดกั้น และนำรถแทรกเตอร์มาขุดภายใน แนวเขตและภายในที่ดินของจำเลยที่ ๖ ความเสียหายคงมีแต่โจทก์ที่ ๑ และที่ ๒ ที่มีรถยนต์ใช้นั้น และ

ฝ่ายโจทก์ได้อรรถนทำลายสิ่งกีดกั้นที่จำเลยทำขึ้น โจทก์จึงไม่ได้รับความเสียหาย ทางพิพาทไม่ใช่ทางสาธารณะ และมีใช้ทางจำเป็นอันจะก่อให้เกิดภาระจำยอมแก่ที่ดินของโจทก์หรือที่ดินโฉนดเลขที่ ๓๖๐๕๐ ทางพิพาทไม่ใช่ทาง+++++ ให้แก่จำเลยที่ ๖ เป็นเงิน ๒,๐๐๐ บาท พ้องแย้งนอกนี้ให้ยก

โจทก์ทั้งสองอุทธรณ์

ศาลอุทธรณ์พิพากษากลับว่า ทางพิพาทตามแผนที่พิพาทตามเส้นสีชมพูเป็นทางสาธารณะ ให้จำเลยทั้งหกหรือถอนเครื่องกีดขวางทางพิพาททั้งหมดด้วย ทุนทรัพย์และค่าใช้จ่ายของจำเลยทั้งหก หากจำเลยไม่ยอมทำให้โจทก์ทั้งสองมีอำนาจกระทำโดยคิดค่าใช้จ่ายจากจำเลยทั้งหก ห้ามจำเลยทั้งหกเกี่ยวข้องกับทางพิพาทต่อไป ให้จำเลยที่ ๑ ที่ ๒ ที่ ๓ และที่ ๔ ร่วมกันใช้ค่าเสียหายแก่โจทก์ที่ ๑ ที่ ๒ และที่ ๔ คนละ ๑,๐๐๐ บาท ให้จำเลยที่ ๖ ใช้ค่าเสียหายแก่โจทก์ที่ ๑ ที่ ๒ และที่ ๔ คนละ ๑,๓๗๐๐ บาท ให้ยกฟ้องแย้งของจำเลยที่ ๖

จำเลยทั้งหกฎีกา

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า ทางพิพาทเป็นทางที่นายหะยีสะฮักเจ้าของที่ดินทำขึ้นเพื่อให้ประชาชนใช้เดินเข้าออกตลาดบางเตยของนายหะยีสะฮัก นายฮับฮิบตรขายนายหะยีสะฮักได้ขุดดินในที่นามาประกอบให้ทางเดินใหญ่ขึ้น โดยทำฐานล่างกว้าง ๓ วา ข้างบนกว้าง ๒ วา ตั้งแต่ถนนสุขาภิบาล ๒ ที่ทางราชการทำขึ้นไปจนถึงตลาดบางเตย เพื่อให้ประชาชนเข้าออกได้สะดวกและได้บอกนายสมานผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๒ ในสมัยนั้นว่าต้องการให้คนทั่วไปใช้เดินได้เป็นทางสาธารณะ มีประชาชนผ่านทางพิพาทเข้าตลาดบางเตยวันละไม่ต่ำกว่า ๓๐ - ๔๐ คน และไม่เฉพาะประชาชนในหมู่ที่ ๒ เท่านั้นที่ใช้ทางพิพาท ประชาชนหมู่อื่นก็ใช้ทางนี้ด้วย

การที่เจ้าของที่ดินยอมให้โจทก์และประชาชนทั่วไปใช้ทางพิพาทสัญจรไปมาเป็นเวลาช้านานหลายสิบปีเช่นนี้ ย่อมถือได้ว่าเจ้าของที่ดินได้อุทิศที่ดินดังกล่าวให้เป็นทางสาธารณะโดยปริยายแล้วเมื่อทางพิพาทเป็นทางสาธารณะ จำเลยปิดกั้น โจทก์ที่ ๑ ที่ ๒ ที่ ใช้รถยนต์ผ่านเข้าออกไม่ได้ โจทก์ที่ ๑ ที่ ๒ ที่ ๔ ย่อมได้รับความเสียหาย จำเลยจึงต้องใช้ค่าเสียหายนับแต่วันปิดกั้นจนถึงวันที่ศาลสั่งให้เปิดทางพิพาท ส่วนที่จำเลยที่ ๖ ทำรั้วปิดกั้นทางพิพาท ซึ่งเป็นทางสาธารณะ เป็นเหตุให้โจทก์ที่ ๒ ใช้ทางพิพาทเข้าออกบ้านของโจทก์ที่ ๒ ไม่ได้ ก่อให้เกิดความเสียหายแก่โจทก์ที่ ๒ การที่โจทก์ที่ ๒ รื้อรั้วที่จำเลยที่ ๖ ปิดกั้นออกเพื่อจะได้ใช้ทางพิพาทต่อไป จึงเป็นการกระทำเพื่อป้องกันความเสียหายโดยชอบด้วยกฎหมาย แม้จะก่อให้เกิดความเสียหายแก่

จำเลยที่ ๖ โจทก์ที่ ๒ ก็ไม่ต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทน

พิพากษายืน

(เสรี แสงศิลป์ - สุชาติ จิระชาติ - อำนวย เปล่งวิทยา)

ศาลแพ่ง - นายชูศักดิ์ บัณฑิตกุล

ศาลอุทธรณ์ - นายเทพ ภัคดิศคุณผล

แหล่งที่มา	กองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา
แผนก	(ไม่มีข้อมูล)
หมายเลขคดีแดงศาลชั้นต้น	(ไม่มีข้อมูล)
หมายเหตุ	(ไม่มีข้อมูล)

ฎีกาตัดสินเกี่ยวกับปัญหาข้อกฎหมาย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๖๔๓/๒๕๒๙

- ป.พ.พ. มาตรา ๔๒๐, ๑๓๐๔, ๑๓๓๖, ๑๔๒๙
– ป.วิ.พ. มาตรา ๕๕, ๑๗๒

การบรรยายฟ้องที่ไม่เคลือบคลุม

เมื่อถนนพิพาทที่โจทก์ทั้งสองสร้างในที่ดินของผู้อื่นตกอยู่ในภาวะติดพันในอสังหาริมทรัพย์ โดยมีโจทก์ทั้งสองเป็นผู้รับประโยชน์เท่านั้น โจทก์ทั้งสองจึงไม่ใช่เจ้าของกรรมสิทธิ์หรือเป็นผู้มีสิทธิครอบครองในถนนดังกล่าว และไม่มีอำนาจฟ้องจำเลยมิให้ใช้ถนนพิพาท ส่วนการที่โจทก์ที่ ๒ ได้ซื้อที่ดินที่สร้างถนนพิพาทส่วนที่ติดถนนใหญ่มาในภายหลังนั้น เมื่อปรากฏว่าถนนพิพาทดังกล่าวได้มีประชาชนใช้เดินผ่านสู่ถนนใหญ่ตั้งแต่เริ่มสร้างมาจนถึงเวลาที่ซื้อเกินกว่าสิบปีโดยเจ้าของที่ดินไม่หวงห้าม อันทำให้ฟังได้ว่าเจ้าของที่ดินได้อุทิศที่ดินส่วนที่เป็นถนนพิพาทดังกล่าวให้เป็นทางสาธารณะประโยชน์โดยปริยายแล้วโจทก์ทั้งสองจึงไม่มีสิทธิจะยึดถือเอาถนนพิพาทเป็นของตนและไม่ใช้ผู้เสียหายที่มีอำนาจฟ้องจำเลยมิให้ใช้ถนนพิพาทดังกล่าวได้

โจทก์ฟ้องและแก้ไขคำฟ้องว่า โจทก์ที่ ๒ เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่ดินโฉนดที่ ๒๐๔๙, ๒๐๕๑, ๒๐๕๒, ๓๖๒๖ และ ๓๖๓๕ ตำบลบางขุนศรี อำเภอบางกอกน้อยกรุงเทพมหานคร ซึ่งติดต่อเป็นที่ดินผืนเดียวกัน เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๖ เจ้าของที่ดินโฉนดที่ ๒๙๙๘, ๒๒๐๓, ๒๕๑๘ และ ๒๑๙๑ ตำบลบางขุนศรี อำเภอบางกอกน้อยได้ทำ สัญญายอมให้โจทก์ที่ ๑ สร้างถนนผ่านที่ดินของตนออกสู่ถนนใหญ่และจดทะเบียนเป็นภาระติดพันในอสังหาริมทรัพย์ โดยให้โจทก์ที่ ๑ เป็นผู้รับประโยชน์ต่อมาเจ้าของที่ดินโฉนดที่ ๒๑๙๑ ได้แบ่งแยกที่ดินออกเป็น ๒ โฉนด คือ โฉนดที่ ๑๖๐๑๐ และ ๑๖๐๑๑ แล้วขายให้โจทก์ที่ ๒ เมื่อวันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๒๔ โจทก์ได้ส่งวงสิทธิถนนดังกล่าวเป็นถนนส่วนบุคคลเพื่อประโยชน์ของโจทก์ทั้งสองและบุคคลที่โจทก์ทั้งสองอนุญาตให้ใช้เท่านั้น เมื่อประมาณวันที่ ๗ พฤษภาคม ๒๕๒๔ จำเลยทั้งสี่ได้ร่วมกันบุกรุกโดยฉ้อฉลและใช้รถบรรทุกขนทรายเทรคเตอร์ หิน ทราย ผ่านถนนดังกล่าวโดยไม่ได้ขออนุญาตและไม่ได้รับความยินยอมจากโจทก์ทั้งสอง ทำให้ถนนดังกล่าวชำรุดเสียหาย เสียค่าใช้จ่ายในการซ่อม ๑๕๐,๐๐๐ บาท ขอให้ห้ามมิให้จำเลยทั้งสี่และบริวารบุกรุกและใช้รถบรรทุกขนทราย หิน และวัสดุอื่นๆ ผ่านถนนดังกล่าวของโจทก์ และให้จำเลยทั้งสี่ใช้ค่าเสียหายจำนวน ๑๕๐,๐๐๐ บาท พร้อมดอกเบี้ยอัตราร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปีในต้นเงินดังกล่าวนับแต่วันฟ้องจนกว่าจะชำระเสร็จให้แก่โจทก์ทั้งสอง

จำเลยให้การและแก้ไขคำให้การว่า จำเลยไม่ทราบและไม่รับรองว่าโจทก์ทั้งสองเป็นเจ้าของที่ดินและทำถนนพิพาท กับได้รับอนุญาตจาก ช. เจ้าของที่ดินโฉนดที่ ๒๙๙๘ ให้ทำถนนผ่านที่ดินของตนหรือไม่ อย่างไรก็ดีสัญญาดังกล่าวเป็นการได้มาซึ่งทรัพย์สินอันเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ เมื่อไม่จดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่สัญญาดังกล่าวจึงไม่บริบูรณ์ตามกฎหมาย ไม่มีผลผูกพันจำเลยซึ่งเป็นบุคคลภายนอก เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๘ ช. ขายที่ดินโฉนดที่ ๒๙๙๘ ให้แก่ อ. กับพวกซึ่งได้ใช้ถนนพิพาทออกสู่ถนนใหญ่เป็นเวลา

เกือบ ๒๐ ปี ต่อมาเมื่อวันที่ ๓ มีนาคม ๒๕๒๔ จำเลยที่ ๑ ได้ซื้อที่ดินโฉนดที่ ๒๙๙๘ และที่ดินติดกันอีก ๔ แปลง จำเลยที่ ๑ จึงยอมได้สิทธิการใช้ถนนพิพาทออกสู่ถนนใหญ่ด้วย ถนนพิพาทจึงเป็นถนนสาธารณะ ซึ่งจำเลยมีสิทธิใช้สอยตามปกติ โจทก์มีเพียงสิทธิการใช้ประโยชน์ แต่ไม่มีสิทธิห้ามบุคคลอื่นใช้ประโยชน์ได้ จำเลยที่ ๒ ที่ ๓ และที่ ๔ มิได้ร่วมทำละเมิดต่อโจทก์ค่าซ่อมถนนของโจทก์ทั้งสองไม่เกิน ๑๐,๐๐๐ บาท และฟ้องโจทก์เคลือบคลุมขอให้ยกฟ้อง

ศาลชั้นต้นวินิจฉัยว่า ฟ้องโจทก์ไม่เคลือบคลุม โจทก์มีอำนาจฟ้องจำเลยไม่มีสิทธิใช้ถนนพิพาท จำเลยที่ ๑ ที่ ๓ และที่ ๔ ร่วมกระทำละเมิดต่อโจทก์จำเลยที่ ๒ ซึ่งเป็นหุ้นส่วนผู้จัดการของจำเลยที่ ๑ ต้องร่วมรับผิดชอบ และกำหนดค่าเสียหายให้โจทก์ ๑๒๐,๐๐๐ บาท พิพากษาห้ามจำเลยทั้งสี่และบริวารใช้รถบรรทุกขนหิน ทราบ และวัสดุอื่นๆ ผ่านถนนพิพาท และให้จำเลยทั้งสี่ร่วมกันใช้ค่าเสียหายจำนวน ๑๒๐,๐๐๐ บาท พร้อมดอกเบี้ยอัตราร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปีนับแต่วันฟ้องจนกว่าจะชำระเสร็จ

จำเลยทั้งสี่อุทธรณ์

ศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้เป็นว่า ให้ยกฟ้องโจทก์เฉพาะจำเลยที่ ๓ นอกจากที่แก้ให้เป็นไปตามคำพิพากษาศาลชั้นต้น

จำเลยที่ ๑ ที่ ๒ และที่ ๔ ฎีกา

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า ที่จำเลยฎีกาว่าฟ้องโจทก์ไม่ได้แสดงให้เห็นว่าที่ดินของโจทก์ที่ ๒ และที่ดินที่สร้างเป็นถนนพิพาทมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันอย่างไรและการสร้างถนนพิพาทผ่านเข้าออกสู่ที่ดินโจทก์ในตำแหน่งใดอันจะก่อให้เกิดโจทก์ทั้งสองมีสิทธิฟ้องคดีนี้ ฟ้องโจทก์จึงไม่แสดงโดยชัดแจ้งซึ่งสภาพแห่งข้อหาคำขอบังคับทั้งข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหา จึงเป็นฟ้องเคลือบคลุมนั้น เห็นว่าโจทก์บรรยายฟ้องว่าโจทก์ทั้งสองได้ร่วมกันสร้างถนนพิพาทผ่านที่ดินผู้มีชื่อเพื่อใช้เป็นทางเข้าออกที่ดินโจทก์ที่ ๒ และถนนใหญ่โจทก์ที่ ๑ กับผู้มีชื่อได้จดทะเบียนการะติดพันในที่ดินที่โจทก์ที่ ๑ ทำถนนผ่านและสงวนสิทธิเป็นถนนส่วนบุคคลไว้เพื่อประโยชน์ของโจทก์ทั้งสอง โจทก์ทั้งสองเป็นผู้อยู่ในฐานะเจ้าของผู้ทรงสิทธิถนนรายนี้ตลอดมา ต่อมาจำเลยทั้งสี่ได้นำรถยนต์บรรทุกหกล้อและสิบล้อบรรทุกถาวรเตอร์ บรรทุกหินและทรายผ่านถนนพิพาทบริเวณเส้นสีแดง ปรากฏตามแผนที่สังเขปท้ายฟ้องโดยไม่ได้รับอนุญาตจากโจทก์ทั้งสอง ทำให้ถนนพิพาทชำรุดเสียหาย จึงขอให้ห้ามจำเลยทั้งสี่นำรถบรรทุกสิ่งของดังกล่าวผ่านถนนพิพาท และให้จำเลยทั้งสี่ใช้ค่าเสียหายในการทำถนนชำรุดแก่โจทก์ทั้งสอง ฟ้องของโจทก์ดังกล่าว จึงแสดงโดยแจ้งชัดซึ่งสภาพแห่งข้อหา คำขอบังคับ ทั้งข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหาแล้ว ฟ้องโจทก์ไม่เคลือบคลุม

มีปัญหาต่อไปว่า โจทก์มีอำนาจฟ้องหรือไม่ ศาลฎีกาเห็นว่า ข้อเท็จจริงในคดีรับฟังได้เพียงว่าถนนพิพาทตามแผนที่สังเขปท้ายฟ้องเอกสารหมายเลข จ.๒๐ และตามแผนที่จำเลยเอกสารหมายเลข ล.๑ เป็นที่ดินของ ข. และผู้มีชื่ออีก ๓ คนซึ่งตกอยู่ในการะติดพันในอสังหาริมทรัพย์ โดยมีโจทก์ทั้งสองเป็นผู้รับประโยชน์เท่านั้น โจทก์ทั้งสองไม่ใช่เจ้าของกรรมสิทธิ์หรือเป็นผู้มีสิทธิครอบครองถนนพิพาทโจทก์ทั้งสองจึงไม่มีอำนาจฟ้องจำเลยมิให้ใช้ถนนพิพาท ส่วนปัญหาที่ว่าเมื่อโจทก์ที่ ๒ ได้ซื้อที่ดินส่วนที่เป็นถนนปากถนนพิพาทเป็นกรรมสิทธิ์ของโจทก์ที่ ๒ เมื่อวันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๒๔ แล้ว โจทก์ที่ ๒ จะมีอำนาจหวงห้ามมิให้บุคคลใดผ่านถนนพิพาทส่วนนี้โดยไม่ได้รับอนุญาตจากโจทก์ที่ ๒ ได้หรือไม่ เห็นว่า เมื่อข้อเท็จจริงไม่ปรากฏจากการนำสืบของโจทก์ว่า เจ้าของที่ดินได้ประกาศหรือแสดงการหวงห้ามว่าถนนพิพาทเป็นถนนส่วนบุคคลและกลับปรากฏจากพยานจำเลยให้รับฟังได้ว่า ถนนพิพาทได้มีประชาชนใช้เดินผ่านสู่ถนนใหญ่ตั้งแต่เริ่มสร้างเมื่อ พ.ศ.๒๕๐๖ ซึ่งเป็นเวลาเกินกว่าสิบปีโดยเจ้าของที่ดินไม่หวงห้ามได้แย้งกรณีดังกล่าวจึงฟังได้ว่า

๑๖๘ ๑๑๖ ปี กรมที่ดิน

ถนนพิพาทดังกล่าวเจ้าของที่ดินได้อุทิศที่ดิน ส่วนที่เป็นถนนพิพาทให้เป็นทางสาธารณประโยชน์โดยปริยาย โจทก์ที่ ๒ ผู้ซื้อที่ดินเฉพาะส่วนที่เป็นถนนพิพาท โดยรู้ว่ามีประชาชนภายในถนนพิพาทใช้เป็นทางเดินมาเป็นเวลาเกินกว่าสิบปี แต่ก็ยังซื้อมาเพื่อเป็นข้ออ้างกรรมสิทธิ์เรียกเก็บทรัพย์สินจากผู้ใช้นถนนบางคนบางราย จึงเป็นการใช้สิทธิโดยไม่สุจริต และไม่มีสิทธิที่จะยึดถือเอาถนนพิพาทเป็นของโจทก์ทั้งสองได้ โจทก์ทั้งสองไม่ใช่ผู้เสียหายที่มีอำนาจฟ้องห้ามจำเลยมิให้ใช้ถนนพิพาท ที่ศาลอุทธรณ์พิพากษาว่าโจทก์ทั้งสองมีอำนาจฟ้องนั้น ศาลฎีกาไม่เห็นพ้องด้วยฎีกาจำเลยที่ ๑ ที่ ๒ และที่ ๔ ฟังขึ้น

พิพากษาแก้เป็นว่า ให้ยกฟ้องโจทก์สำหรับจำเลยที่ ๑ ที่ ๒ และที่ ๔ ด้วยนอกจากที่แก้ให้เป็นไปตามคำพิพากษาศาลอุทธรณ์

(สมศักดิ์ เกิดลาภผล – อำนวย อินทุภูติ – ดำริ ศุภพิโรจน์)

(ไม่มีข้อมูล)

แหล่งที่มา	กองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา
แผนก	(ไม่มีข้อมูล)
หมายเลขคดีแดงศาลชั้นต้น	(ไม่มีข้อมูล)
หมายเหตุ	(ไม่มีข้อมูล)

ฎีกาตัดสินเกี่ยวกับปัญหาข้อกฎหมาย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๒๕๔/๒๕๓๐

- ป.พ.พ. มาตรา ๑๓๐๔, ๑๓๖๓
- พ.ร.บ.ว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน พ.ศ. ๒๔๙๘ มาตรา ๔, ๕
- ป.ที่ดิน มาตรา ๒, ๔

คำว่า ‘ที่ดินรกร้างว่างเปล่า’ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๓๐๔ (๑) ตรงกับคำว่า ‘ที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน’ ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน พ.ศ. ๒๔๙๘ การดำเนินการจัดทำที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินทำเป็นที่สาธารณะประจำตำบลและหมู่บ้านตามหนังสือของกระทรวงมหาดไทยถึงคณะกรรมการจังหวัดทุกจังหวัดนั้น จะต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว กล่าวคือ ต้องออกเป็นพระราชกฤษฎีกาและประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อไม่ปรากฏว่า ได้มีการดำเนินการตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินซึ่งมีผลบังคับอยู่ในขณะนั้นแม้จะได้มีการขึ้นทะเบียนที่ดินพิพาทเป็นที่สาธารณะประจำหมู่บ้าน ก็ไม่มีผลให้ที่ดินพิพาทเป็นที่สาธารณะประจำหมู่บ้านไปได้ โจทก์เข้าครอบครองที่ดินพิพาทก่อนประกาศใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน ทางราชการได้ออกใบเทียบย่ำให้ เมื่อประกาศใช้ประมวลกฎหมายที่ดินโจทก์ได้แจ้งการครอบครองไว้แล้ว ทั้งยังครอบครองตลอดมา ที่พิพาทจึงเป็นสิทธิของโจทก์

โจทก์ฟ้องว่า โจทก์เป็นเจ้าของที่ดินตามใบเทียบย่ำและเข้าครอบครองทำประโยชน์ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๙๑ ตลอดมา ทั้งได้แจ้งการครอบครองแบบ ส.ค. ๑ ไว้ มีอาณาเขตตามแผนที่สังเขปท้ายฟ้องเมื่อต้นเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๒๓ จำเลยซึ่งเป็นกำนันตำบลบ่อนอกได้นำเจ้าพนักงานที่ดินไปรังวัดขอบเขตที่ดินของโจทก์ อ้างว่าที่ดินดังกล่าวเป็นที่สาธารณะประโยชน์ประจำหมู่บ้านสำหรับประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน อันเป็นการใช้สิทธิโดยไม่สุจริตก่อให้เกิดความเสียหายแก่โจทก์หลังจากมีการรังวัดแล้วจำเลยบังอาจทำหลักหิน ๒ หลักและป้ายประกาศแสดงว่าเป็นที่สาธารณะมาปักไว้ อันเป็นการที่ได้ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน พ.ศ. ๒๔๙๘ ขอให้ศาลพิพากษาว่าที่ดินตามฟ้องเป็นของโจทก์ ห้ามจำเลยเข้ารบกวนการครอบครองให้จำเลยรื้อถอนหลักหิน ๒ หลัก และป้ายที่ปักไว้ออกไปมิฉะนั้นให้ถือเอาคำพิพากษาเป็นการแสดงเจตนาและให้จำเลยชดเชยค่าทดแทนแก่โจทก์ ๑๐๐,๐๐๐ บาท พร้อมด้วยดอกเบี้ย

จำเลยให้การว่าฟ้องโจทก์เคลือบคลุมที่ดินตามฟ้องเป็นส่วนหนึ่งของที่ดินสาธารณะประโยชน์สำหรับประชาชนใช้ร่วมกันซึ่งกระทรวงมหาดไทยได้สงวนหวงห้ามไว้ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๖ ที่ดินดังกล่าวยังไม่มี การเพิกถอนสภาพ แม้โจทก์จะได้ครอบครองทำประโยชน์ก็ไม่อาจยกอายุความการได้สิทธิในที่ดินมาเป็น ข้อกล่าวอ้างได้โจทก์ไม่เป็นเจ้าของที่ดินจึงไม่มีอำนาจฟ้องจำเลยนำเจ้าพนักงานไปรังวัดแนวเขตที่ดินปักเสาหินและป้ายประกาศโดยได้รับมอบจากนายอำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ จำเลยจึงไม่ต้องรับผิด คดีโจทก์ขาดอายุความจากมูลละเมิด ขอให้ยกฟ้อง

ศาลชั้นต้นพิพากษายกฟ้อง

โจทก์อุทธรณ์

ศาลอุทธรณ์พิพากษายืน

โจทก์ฎีกา

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า การที่กระทรวงมหาดไทยมีหนังสือถึงคณะกรรมการจังหวัดทุกจังหวัดให้จัดทำที่ดินทำเป็นที่สาธารณะประจำตำบลและหมู่บ้านจากที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินแล้วรีบรายงานมายังกระทรวงมหาดไทยเพื่อจะได้ออกกฎหมายหวงห้ามไว้ นั้น คำว่า ‘ที่ดินรกร้างว่างเปล่า’ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๓๐๔ (๑) ตรงกับคำว่า ‘ที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน พ.ศ. ๒๔๓๗/๔’ ซึ่งในขณะดำเนินในเรื่องนี้ตามพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว มาตรา ๕ บัญญัติวิธีการในการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าคือให้ออกเป็นพระราชกฤษฎีกาและประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อไม่ปรากฏว่าได้มีการดำเนินการตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน ซึ่งมีผลบังคับอยู่และมีได้ปฏิบัติตามหนังสือกระทรวงมหาดไทยดังกล่าวแต่อย่างใด เหตุนี้แม้จะได้มีการขึ้นทะเบียนที่พิพาทเป็นที่สาธารณะประจำหมู่บ้านก็ไม่ใช่ผลให้ที่พิพาทเป็นที่สาธารณะประจำหมู่บ้านไปได้ เนื่องจากมิได้ปฏิบัติตามบทบัญญัติที่กฎหมายกำหนดไว้ โจทก์เข้าครอบครองที่พิพาทเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๑ ก่อนประกาศใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. ๒๔๙๗ ทางราชการออกไปเหยียบย่ำให้ในปีที่โจทก์เข้าครอบครอง โจทก์ก็ได้ไปแจ้งการครอบครองแบบ ส.ค. ๑ ไว้ทั้งยังครอบครองตลอดมาจนบัดนี้ที่พิพาทจึงเป็นสิทธิของโจทก์

พิพากษากลับเป็นว่า ที่พิพาทเป็นของโจทก์ ห้ามจำเลยรบกวนการครอบครองของโจทก์ ให้จำเลยรื้อถอนหลักหิน ๒ หลัก และป้ายประกาศที่แสดงว่าที่พิพาทเป็นที่สาธารณะออกไป.

(ขวลิต นราลัย-อภินัย ปุษปาคม-ประวิทย์ ชัมภรัตน์)

(ไม่มีข้อมูล)

แหล่งที่มา	กองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา
แผนก	(ไม่มีข้อมูล)
หมายเลขคดีแดงศาลชั้นต้น	(ไม่มีข้อมูล)
หมายเหตุ	(ไม่มีข้อมูล)

ฎีกาตัดสินเกี่ยวกับปัญหาข้อกฎหมาย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๙๙๘/๒๕๓๓

- ป.พ.พ. มาตรา ๑๓๐๔ (๒), ๑๓๖๓
- ป.วิ.พ. มาตรา ๑๔๒ (๕), ๒๒๕, ๒๔๙

ปัญหาว่าที่พิพาทเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินหรือไม่ เป็นข้อเท็จจริงที่จะต้องพิสูจน์กัน
ในทางพิจารณา และไม่ใช้ข้อกฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน เมื่อฟ้องโจทก์มิได้
กล่าวอ้างว่าที่พิพาทเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน ศาลจะหยิบยกขึ้นวินิจฉัยเองโดยที่จำเลยไม่ได้ให้การ
ต่อสู้ไว้ไม่ได้ การที่ศาลอุทธรณ์วินิจฉัยว่าที่พิพาทเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินทั้งที่จำเลยไม่ได้ให้การต่อสู้ไว้
จึงเป็นการวินิจฉัย นอกประเด็นแห่งคดีปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน
ถึงแม้โจทก์จะไม่ได้ฎีกาในข้อนี้ ศาลฎีกาก็มีอำนาจหยิบยกขึ้นวินิจฉัยได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา
ความแพ่ง มาตรา ๑๔๒ (๕)

โจทก์ฟ้องว่า โจทก์เป็นเจ้าของผู้มีสิทธิครอบครองที่ดิน ๑ แปลง โจทก์ได้มาตั้งแต่ปี ๒๕๒๕
จำเลยบุกรุกเข้าทำประโยชน์ในที่ดินแปลงนี้ และเก็บใบหม่อนไป ๒ หนาบ ราคา ๒๐๐ บาท ขอให้พิพากษาว่า
ที่พิพาทเป็นของโจทก์ห้ามจำเลยและบริวารเข้าเกี่ยวข้องให้จำเลยใช้ค่าเสียหาย ๒๐๐ บาท แก่โจทก์จำเลย
ให้การว่า ที่พิพาทเป็นของจำเลย ได้มาโดยมารดาจำเลยยกให้เมื่อประมาณ ๓๐ ปีมาแล้ว จำเลยครอบครอง
ตลอดมา โจทก์ไม่เคยเข้าเกี่ยวข้อง จำเลยเก็บใบหม่อนไปเพียง ๑ ตะกร้า ราคา ๑๐ บาท ขอให้ยกฟ้องศาล
ชั้นต้นพิพากษาว่า โจทก์มีสิทธิครอบครองที่พิพาท ห้ามจำเลยและบริวารเกี่ยวข้อง ให้จำเลยใช้ค่าเสียหาย
แก่โจทก์ ๑๐ บาท

จำเลยอุทธรณ์

ศาลอุทธรณ์ภาค ๑ พิพากษาแก้เป็นว่า ให้ยกฟ้องโจทก์ข้อที่ขอให้พิพากษาว่าที่พิพาทเป็น
ของโจทก์ นอกจากที่แก้คงให้เป็นไปตามคำพิพากษาศาลชั้นต้น

โจทก์ฎีกา

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า ปัญหาว่าที่พิพาทเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินหรือไม่เป็นข้อเท็จจริง
ที่จะต้องพิสูจน์กันทางพิจารณาและไม่ใช้ข้อกฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนเมื่อ
ฟ้องโจทก์มิได้กล่าวอ้างว่าที่พิพาทเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน ศาลจะหยิบยกขึ้นวินิจฉัยเองโดยที่
จำเลยมิได้ให้การต่อสู้ไว้หาได้ไม่ ดังนั้นศาลอุทธรณ์วินิจฉัยว่าที่พิพาทเป็นที่สาธารณสมบัติของแผ่นดิน
ทั้งที่จำเลยมิได้ให้การต่อสู้ไว้ จึงเป็นการวินิจฉัยนอกประเด็นแห่งคดี ปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาเกี่ยวกับ
ความสงบเรียบร้อยของประชาชน ถึงแม้โจทก์จะไม่ได้ฎีกาในข้อนี้ ศาลฎีกาก็มีอำนาจหยิบยกขึ้นวินิจฉัยได้
ตามประมวลกฎหมายวิธี พิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๔๒ (๕)

พิพากษาแก้เป็นว่า ให้บังคับคดีไปตามคำพิพากษาศาลชั้นต้น

(ดำรงพงศ์ อิศรางกูร ณ อยุธยา – อากาศ บำรุงชีพ – ปราโมทย์ บุญนาค)
(ไม่มีข้อมูล)

แหล่งที่มา	กองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา
แผนก	(ไม่มีข้อมูล)
หมายเลขคดีแดงศาลชั้นต้น	(ไม่มีข้อมูล)
หมายเหตุ	(ไม่มีข้อมูล)

ฎีกาตัดสินเกี่ยวกับปัญหาข้อกฎหมาย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๑๑๒/๒๕๓๘

– ป.พ.พ. มาตรา ๔๒๐, ๑๓๐๔, ๑๓๐๖

จำเลยที่ ๑ และ ต. สามี่จำเลยที่ ๑ ผู้เป็นบิดาของจำเลยที่ ๒ และที่ ๓ ได้อุทิศที่ดินบางส่วนอันเป็นที่ดินของจำเลยที่ ๑ และของจำเลยที่ ๒ กับที่ ๓ ที่มีแนวเขตติดต่อกันให้ใช้ตัดถนนสายพิพาทถนนสายพิพาทตลอดสายได้ตกเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินประเภททรัพย์สินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๑๓๐๔ (๒) ทันทีที่จำเลยที่ ๑ และ ต. ในฐานะผู้แทนโดยชอบธรรมของจำเลยที่ ๒ และที่ ๒ แสดงเจตนาอุทิศให้แม้ทางราชการตัดถนนสายใหม่ซึ่งอยู่ใกล้กับถนนสายพิพาททำให้ไม่มีประชาชนใช้ถนนเฉพาะส่วนที่เป็นที่พิพาทอีกหรือแม้ ต. จะได้อุทิศที่พิพาทให้ตัดถนนสายพิพาทโดยมีเงื่อนไขต่อผู้มาเจรจาขอให้อุทิศส่วนที่เป็น ที่พิพาทไว้ว่าหากทางราชการได้ตัดถนนสายใหม่แล้ว ให้ยกเลิกถนนสายพิพาทส่วนที่เป็นที่พิพาทเสียก็ตามก็หาทำให้ถนนสายพิพาทตลอดสายสิ้นสภาพความเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินไปไม่ ถนนส่วนที่เป็นที่พิพาทตกเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินประเภททรัพย์สินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันแล้วสภาพความเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินหาได้สูญสิ้นไปเพราะการไม่ได้ใช้ไม่แม้จำเลยจะได้ครอบครองถนนบริเวณที่เป็นที่พิพาทเป็นเวลานานเท่าใดก็ตามก็ไม่มีสิทธิที่จะยึดถือเอาที่ดินส่วนที่เป็นที่พิพาทกลับคืนมาเป็นกรรมสิทธิ์ของจำเลยได้อีกตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๑๓๐๖ การที่จำเลยร่วมกันขุดไถทำลายถนนส่วนที่เป็นที่พิพาทรวมทั้งการร่วมกันนำเสาคอนกรีตเสริมเหล็กและเสาไม้จำนวนหลายต้นไปปักลงในส่วนของถนนที่ถูกขุดไถทำลายและการที่จำเลยร่วมกันนำเสาไปปักติดป้ายบอกข้อความว่าถนนดังกล่าวเป็นทางส่วนบุคคลที่จำเลยสงวนสิทธิย่อมเป็นการทำให้สาธารณสมบัติของแผ่นดินที่อยู่ในความครอบครองดูแลรักษาของกรุงเทพมหานครโจทก์เสียหาย การกระทำของจำเลยจึงเป็นการกระทำละเมิดต่อโจทก์

โจทก์ฟ้องว่า จำเลยที่ ๑ กับนายตัวแทนผู้แทนโดยชอบธรรมของจำเลยที่ ๒ และที่ ๓ ร่วมกันแสดงเจตนาอุทิศที่ดินของตนเฉพาะในส่วนที่ติดถนนหนองแขม – บางบอน สายเดิม ตัดผ่านให้ประชาชนทั่วไปใช้เป็นทางสาธารณะตลอดมาจนถึงวันที่จำเลยที่ ๒ และที่ ๓ มีอายุบรรลุนิติภาวะตามกฎหมายแล้ว จำเลยที่ ๒ และที่ ๓ ก็ร่วมกันแสดงเจตนาอุทิศที่ดินของตนให้เป็นถนนสาธารณะต่อไปซึ่งประชาชนทั่วไปยังคงใช้เป็นทางคมนาคมสัญจรไปมาเป็นปกติถึงขณะฟ้องเป็นเวลาถึง ๒๐ ปี จำเลยทั้งสามร่วมกันกระทำละเมิดต่อโจทก์โดยนำรถแทรกเตอร์สำหรับไถดินหรือนำเครื่องทุ่นแรงชนิดอื่นกระทำการบุกรุกเข้าไปขุดไถทำลาย พื้นที่ผิวจราจรในถนนหนองแขม – บางบอน สายเดิม ในส่วนซึ่งผ่านที่ดินของจำเลยที่ ๒ และที่ ๓ จนพื้นผิวจราจรบริเวณดังกล่าวถูกทำลายเสียหาย และร่วมกันนำเสา ๒ ต้นมาปักติดป้ายข้อความว่า”ทางส่วนบุคคลสงวนสิทธิ” ด้วย ทำให้ยานพาหนะไม่สามารถผ่านเข้าออกได้ตามปกติ ขอให้บังคับจำเลยทั้งสามร่วมกันรื้อถอนเสาคอนกรีตเสริมเหล็กและเสาไม้ซึ่งสร้างกีดขวางถนนหนองแขม – บางบอน (สายเดิม) และรื้อถอนเสาป้ายชื่อแสดงว่าเป็นถนนหรือทางส่วนบุคคลสงวนสิทธิออกจากถนนหนองแขม บางบอน (สายเดิม) ของโจทก์

หากจำเลยทั้งสามไม่ยอมรื้อถอนก็ให้โจทก์เป็นผู้รื้อถอน โดยกำหนดให้จำเลยทั้งสามร่วมกันรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการรื้อถอนทั้งสิ้นแทนโจทก์ ให้จำเลยทั้งสามร่วมกันชำระเงินจำนวน ๖๕๔,๐๖๒.๔๒ บาท พร้อมดอกเบี้ย

จำเลยทั้งสามให้การว่า ถนนหนองแถม - บางบอน (สายเดิม) เฉพาะส่วนที่ผ่านที่ดินของจำเลยทั้งสามมิใช่เป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินประเภททางหลวงสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน และมีใช่เป็นทรัพย์สินของ โจทก์เนื่องจากโจทก์ไม่เคยออกเงินเป็นค่าใช้จ่ายในการทำถนนหนองแถม - บางบอน (สายเดิม) ประชาชนร่วมกันทำขึ้นมาเอง ขอให้ยกฟ้อง

ศาลชั้นต้นพิพากษาให้จำเลยทั้งสามร่วมกันรื้อถอนเสาดคอนกรีตเสริมเหล็กและเสาไม้ซึ่งสร้างกีดขวางถนนหนองแถม บางบอน (สายเดิม) และรื้อถอนเสาป้ายชื่อทางส่วนบุคคลสงวนสิทธิออกจากถนนหนองแถม - บางบอน (สายเดิม) และให้จำเลยทั้งสามร่วมกันใช้ค่าเสียหายแก่โจทก์ ๓๐๐,๐๐๐ บาท พร้อมดอกเบี้ยอัตราร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปีนับตั้งแต่วันที่ ๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๐ เป็นต้นไปจนกว่าจะชำระเสร็จ

โจทก์และจำเลยทั้งสามอุทธรณ์

ศาลอุทธรณ์พิพากษายืน

โจทก์และจำเลยทั้งสามฎีกา

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า ประเด็นข้อแรกที่จำเลยทั้งสามฎีกาว่า ถนนสายพิพาทไม่ได้เป็นถนนสาธารณะที่อยู่ในความดูแลรักษาคุ้มครองป้องกันของโจทก์ โจทก์จึงไม่มีอำนาจฟ้องขอให้บังคับเอาแก่จำเลยทั้งสามนั้น ข้อเท็จจริงเชื่อได้ว่า ถนนสายพิพาทตลอดสายซึ่งรวมถึงส่วนที่ตัดผ่านที่ดินของจำเลยทั้งสามหรือส่วนที่เป็นที่พิพาทด้วยได้ตกเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินประเภททรัพย์สินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๑๓๐๔ (๒) แล้วทันทีที่จำเลยที่ ๑ และนายด่วนในฐานะผู้แทนโดยชอบธรรมของจำเลยที่ ๒ และที่ ๓ แสดงเจตนาอุทธรณ์ให้ใช้ตัดถนนสายพิพาท แม้จะได้ความดังที่จำเลยทั้งสามนำสืบว่าเมื่อทางราชการตัดถนนสายใหม่ คือ ถนนบางบอน สาย ๕ ซึ่งอยู่ใกล้กับถนนสายพิพาทไม่มีประชาชนใช้ถนนเฉพาะส่วนที่เป็นที่พิพาทอีก หรือแม้นายด่วนจะได้อุทธรณ์ที่พิพาทให้ตัดถนนสายพิพาทโดยมีเงื่อนไขต่อผู้มาเจรจาขอให้อุทธรณ์ส่วนที่เป็นที่พิพาทไว้ว่าหากทางราชการได้ตัดถนนสายใหม่ คือถนนบางบอน สาย ๕ แล้วให้ยกเลิกถนนสายพิพาทส่วนที่เป็นที่พิพาทเสียก็ตาม ข้อเท็จจริงดังกล่าวหาได้ทำให้ถนนสายพิพาทตลอดสายรวมถึงส่วนที่เป็นที่พิพาทสิ้นสภาพความเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินไปไม่เมื่อถนนสายพิพาทเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินถนนดังกล่าวก็อยู่ในความดูแลรักษาคุ้มครองป้องกันของโจทก์ โจทก์จึงมีอำนาจฟ้องจำเลยทั้งสาม

ประเด็นต่อมาที่จำเลยทั้งสามฎีกาว่า จำเลยทั้งสามไม่ได้ทำละเมิดต่อโจทก์เพราะโจทก์มิได้เป็นผู้ตัดถนนสายพิพาทหรือมิได้เป็นผู้ดูแลรักษาถนนสายดังกล่าว ขณะเกิดเหตุถนนบริเวณส่วนที่เป็นที่พิพาทไม่มีสภาพเป็นถนนแล้วเพราะมีต้นไม้และหญ้าขึ้นปกคลุมโดยทั่วไป ประชาชนไม่สามารถใช้เป็นทางสัญจรไปมาได้ จำเลยทั้งสามเป็นผู้ครอบครองที่ดินบริเวณส่วนที่เป็นที่พิพาทมาโดยตลอด จำเลยทั้งสามจึงมีสิทธิที่จะเข้าทำประโยชน์ในที่ดินส่วนที่เป็นที่พิพาทนั้น เห็นว่าแม้ถนนส่วนที่เป็นที่พิพาทประชาชนจะมีได้ใช้ประโยชน์ในการสัญจรไปมาแล้วก็ตามแต่เมื่อถนนส่วนดังกล่าวตกเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินประเภททรัพย์สินสำหรับพลเมืองใช้ทั่วไปแล้ว สภาพความเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน หาได้สูญสิ้นไปเพราะการใช้ไม่ได้แต่อย่างใดไม่ ดังนั้นแม้จำเลยทั้งสามจะได้ครอบครองถนนบริเวณส่วนที่เป็นที่พิพาทเป็นเวลานานเท่าใดก็ตาม จำเลยทั้งสามก็ไม่มีสิทธิที่จะยึดถือเอาที่ดินส่วนที่เป็นที่พิพาทกลับคืนมาเป็นกรรมสิทธิ์

๑๗๔ ๑๑๖ ปี กรมที่ดิน

ของจำเลยทั้งสามได้อีกตามนัยแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๓๐๖ ฉะนั้น การที่จำเลยทั้งสามร่วมกันขุดไถทำลายถนนส่วนที่เป็นที่พิพาท รวมทั้งการร่วมกันนำเสาคอนกรีตเสริมเหล็กและเสาไม้จำนวนหลายต้นไปปักลงในส่วนของถนนที่ถูกขุดไถทำลายและการที่จำเลยทั้งสามร่วมกันนำเสาไปปักติดป้ายบอกข้อความว่า ถนนดังกล่าวเป็นทางส่วนบุคคลที่จำเลยทั้งสามสงวนสิทธิดังภาพถ่ายของ จ.๑, จ.๒๐ และ จ.๒๑ ย่อมเป็นการทำให้สาธารณสมบัติของแผ่นดินที่อยู่ในความครอบครองดูแลรักษาของโจทก์เสียหาย การกระทำของจำเลยทั้งสามจึงเป็นการทำละเมิดต่อโจทก์

พิพากษายืน

(สุรินทร์ นาควิเชียร – นาม ยิ้มแย้ม – จรัญ หัตถกรรม)
(ไม่มีข้อมูล)

แหล่งที่มา	กองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา
แผนก	(ไม่มีข้อมูล)
หมายเลขคดีแดงศาลชั้นต้น	(ไม่มีข้อมูล)
หมายเหตุ	(ไม่มีข้อมูล)

ฎีกาตัดสินเกี่ยวกับปัญหาข้อกฎหมาย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๓๔๑/๒๕๓๙

- ป.พ.พ. มาตรา ๑๓๐๔
- ป.วิ.พ. มาตรา ๒๔๔
- พ.ร.บ.ให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. ๒๔๙๓ มาตรา ๔

คดีนี้โจทก์ฟ้องขอให้เพิกถอนคำสั่งจังหวัดสกลนครที่ ๒๑๐๖/๒๕๒๓ ลงวันที่ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๒๓ ที่ให้เพิกถอนหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส. ๓ ก.) ของโจทก์จึงเป็นคำขอให้ปลดปล่อยทุกซ์อันไม่อาจคำนวณเป็นราคาเงินได้แม้ว่าถ้ามีการเพิกถอนคำสั่งดังกล่าวแล้วจะมีผลทำให้โจทก์ได้สิทธิครอบครองในที่ดินตามหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส. ๓ ก.) ซึ่งเป็นคำขอให้ปลดปล่อยทุกซ์อันอาจคำนวณเป็นราคาเงินได้และที่ดินดังกล่าวมีราคาไม่เกิน ๒๐๐,๐๐๐ บาทก็ตามแต่ต้องถือว่าคำขอให้เพิกถอนคำสั่งจังหวัดสกลนคร เป็นคำขอหลักส่วนที่โจทก์จะได้สิทธิครอบครองในที่ดินเป็นผลที่ได้ตามมา จึงไม่ต้องห้ามที่โจทก์จำเลยทั้งเจ็ดฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง ที่ดินที่ประชาชนในหมู่บ้านสงวนไว้เพื่อประโยชน์ร่วมกันในการใช้เลี้ยงสัตว์ย่อมเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๑๓๐๔ การที่จะพิจารณาว่า ที่ดินแปลงใดเป็นที่สาธารณะหรือไม่ต้องพิจารณาตามสภาพของที่ดิน และการใช้ที่ดินแปลงนั้นว่าเข้าหลักเกณฑ์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๑๓๐๔ หรือไม่หากโดยสภาพของที่ดินเป็นที่ดินสาธารณประโยชน์ แม้ทางราชการจะได้ออกพระราชกฤษฎีกากำหนดให้เป็น ที่หวงห้ามตามพระราชบัญญัติดังกล่าว ซึ่งถูกยกเลิกโดยมาตรา ๔ แห่งพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. ๒๔๙๓ ตั้งแต่วันที่ ๑ ธันวาคม ๒๔๙๓ แล้ว และแม้ทางราชการจะได้ขึ้นทะเบียนเป็นที่สาธารณะประโยชน์ไว้ ก็หาทำให้ที่ดินซึ่งเป็นที่ดินสาธารณประโยชน์อยู่แล้วกลับไม่เป็นที่ดินสาธารณประโยชน์ไปได้ไม่

โจทก์ฟ้องว่า โจทก์เป็นผู้ครอบครองที่ดินเนื้อที่ ๑๔ ไร่ ๖๑ ตารางวา ตั้งอยู่ที่ตำบลสว่าง (ปัจจุบันตำบลเชิงชุม) อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร ซึ่งได้มาโดยการตกทอดทางมรดกและครอบครองทำประโยชน์โดยทำนาต่อเนื่องกันมาจนถึงปัจจุบันนี้เป็นเวลากว่า ๘๐ ปีแล้ว และเมื่อวันที่ ๓๑ สิงหาคม ๒๕๑๓ ได้แจ้งให้ทางราชการออกหนังสือรับรองการทำประโยชน์โดยชอบด้วยกฎหมายคือหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส. ๓ ก.) เลขที่ ๔๔๘๐ เลขที่ดิน ๑๐๒ ตำบลสว่าง (ปัจจุบันตำบลเชิงชุม) อำเภอพรรณานิคมจังหวัดสกลนคร เมื่อวันที่ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๒๓ จำเลยที่ ๑ อาศัยอำนาจตามกฎหมายได้มีคำสั่งที่ ๒๑๐๖/๒๕๒๓ ลงวันที่ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๒๓ ให้เพิกถอนหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส. ๓ ก.) ในที่ดินดังกล่าวอ้างว่า เป็นที่ดินทำเลเลี้ยงสัตว์สาธารณประโยชน์ บ้านสายร่องเช่าต่อมาเมื่อวันที่ ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๒๓ จำเลยที่ ๒ ได้มีคำสั่งที่ ๓๔๘/๒๕๒๓ ให้โจทก์และบริวารออกจากที่ดิน โจทก์เห็นว่าที่ดินของโจทก์เป็นที่ดินที่ได้มาโดยสุจริต และไม่ใช้เป็นที่ดินสาธารณประโยชน์ จึงไม่ยอมออกจากที่ดินตามคำสั่งของจำเลยที่ ๒ เป็นเหตุให้ถูกพนักงานสอบสวนอำเภอพรรณานิคมจับดำเนินคดีในข้อหาบุกรุก ทำให้เสียหายและขัดคำสั่งเจ้าพนักงานแต่พนักงานอัยการจังหวัดสกลนครมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องโจทก์หลังจากนั้นโจทก์ครอบครองทำประโยชน์ในที่ดินตลอดมา โดยไม่มีผู้ใดรบกวนสิทธิครอบครองของโจทก์ เมื่อวันที่ ๑๓

มีนาคม ๒๕๓๒ จำเลยที่ ๒ สั่งให้จำเลยที่ ๓ ถึงที่ ๗ เข้าไปล้อมรั้วที่ดินของโจทก์และปิดป้ายว่าเป็นที่ดินสาธารณประโยชน์ พร้อมกับได้ปลูกต้นยูคาลิปตัสในที่ดินทั้งแปลง ห้ามมิให้โจทก์เข้าครอบครองทำประโยชน์อีกต่อไป ขอให้ศาลพิพากษาหรือมีคำสั่งเพิกถอนคำสั่งจังหวัดสกลนครที่ ๒๑๐๖/๒๕๒๓ ลงวันที่ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๒๓ ให้ถือว่าหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส.๓ ก.) ทะเบียนเลขที่ ๔๔๔๐ เลขที่ดิน ๑๐๒ ตำบลสว่าง (ปัจจุบันตำบลเชิงชุม) อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร ออกโดยชอบด้วยกฎหมาย ให้จำเลยที่ ๒ ถึงที่ ๗ รื้อรั้วและต้นไม้ที่ปลูกขึ้นใหม่ออกไปจากที่ดินของโจทก์ห้ามมิให้เกี่ยวข้องกับที่ดินอีกต่อไป หากไม่รื้อรั้วและต้นไม้ออกไปให้โจทก์มีอำนาจทำได้โดยให้จำเลยที่ ๒ ถึงที่ ๗ เป็นผู้ออกค่าใช้จ่าย ให้จำเลยทั้งเจ็ดใช้ค่าเสียหายให้โจทก์เป็นรายปีปีละ ๙,๐๐๐ บาท นับตั้งแต่ปี ๒๕๓๒ เป็นต้นไปจนกว่าจำเลยที่ ๒ ถึงที่ ๗ จะได้รื้อรั้วและต้นไม้ออกไปจากที่ดินของโจทก์จำเลยทั้งเจ็ดให้การให้ทำนองเดียวกันว่า โจทก์เข้าทำมาหากินในที่ดินแปลงนี้เมื่อปี ๒๕๑๐ ผลการสอบสวนปรากฏว่าเป็นที่ดินสาธารณประโยชน์ จำเลยที่ ๑ จึงมีคำสั่งเพิกถอนหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส.๓ ก.) ของโจทก์ การกระทำของจำเลยที่ ๑ เป็นการกระทำโดยชอบด้วยกฎหมาย ขอให้ยกฟ้อง

ศาลชั้นต้น พิพากษายกฟ้อง

โจทก์ อุทธรณ์

ศาลอุทธรณ์ภาค ๑ พิพากษากลับให้เพิกถอนคำสั่งจังหวัดสกลนครที่ ๒๑๐๖/๒๕๒๓ ลงวันที่ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๒๓ ให้จำเลยที่ ๒ ถึงที่ ๗ รื้อรั้วและต้นไม้ที่ปลูกขึ้นใหม่ออกจากที่ดินโจทก์ห้ามมิให้เกี่ยวข้องในที่ดินโจทก์อีกต่อไป ค่าชดเชยอื่นนอกจากนี้ให้ยก

จำเลย ทั้ง เจ็ด ฎีกา

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า คดีนี้โจทก์ฟ้องขอให้เพิกถอนคำสั่งจังหวัดสกลนครที่ ๒๑๐๖/๒๕๒๓ ลงวันที่ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๒๓ ที่ให้เพิกถอนหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส.๓ ก.) ของโจทก์จึงเป็นคำขอให้ปลดเปลื้องทุกข้ออ้างไม่อาจคำนวณเป็นราคาเงินได้แม้ว่าถ้ามีการเพิกถอนคำสั่งดังกล่าวแล้วจะมีผลทำให้โจทก์ได้สิทธิครอบครองในที่ดินตามหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส.๓ ก.) ซึ่งเป็นคำขอให้ปลดเปลื้องทุกข้ออ้างอาจคำนวณเป็นราคาเงินได้และที่ดินดังกล่าวมีราคาไม่เกิน ๒๐๐,๐๐๐ บาท ก็ตามแต่ต้องถือว่าคำขอให้เพิกถอนคำสั่งจังหวัดสกลนครเป็นคำขอหลัก ส่วนที่โจทก์จะได้สิทธิครอบครองในที่ดินเป็นผลที่ได้ตามมา จึงไม่ต้องห้ามที่โจทก์จำเลยทั้งเจ็ดฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง

ที่จำเลยทั้งเจ็ดฎีกาว่า ที่ดินพิพาทเป็นที่ดินสาธารณประโยชน์นั้น โจทก์กล่าวอ้างว่าที่ดินพิพาทโจทก์ได้รับมาโดยทางมรดกส่วนฝ่ายจำเลยอ้างว่าที่ดินพิพาทเป็นที่ดินสาธารณประโยชน์แต่ข้ออ้างของโจทก์ไม่อาจรับฟังได้ และพยานหลักฐานของจำเลยทั้งเจ็ดมีน้ำหนักเชื่อถือได้ จึงฟังได้ว่าที่ดินพิพาทเป็นส่วนหนึ่งของที่ดินที่ประชาชนในหมู่บ้านสงวนไว้เพื่อประโยชน์ร่วมกันในการใช้เลี้ยงสัตว์ ย่อมเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๓๐๔ ที่ศาลอุทธรณ์ภาค ๑ วินิจฉัยว่าที่ดินพิพาทมิได้มีพระราชกฤษฎีกากำหนดให้เป็นหวงห้ามตามมาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน พ.ศ.๒๔๗๔ และไม่ปรากฏหลักฐานใดๆ ของทางราชการว่าได้สงวนหวงห้ามที่ดินแปลงนี้ไว้เป็นที่สาธารณะ ที่ดินพิพาทจึงไม่ใช่ที่ดินสาธารณประโยชน์นั้น เห็นว่าการที่จะพิจารณาว่า ที่ดินแปลงใดเป็นที่สาธารณะหรือไม่ต้องพิจารณาตามสภาพของที่ดินและการใช้ที่ดินแปลงนั้นว่าเข้าหลักเกณฑ์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๓๐๔ หรือไม่หากโดยสภาพของที่ดินเป็นที่ดินสาธารณประโยชน์ แม้ทางราชการจะมีได้ออกพระราชกฤษฎีกากำหนดให้เป็นหวงห้ามตามพระราชบัญญัติดังกล่าวซึ่งถูกยกเลิกโดยมาตรา ๔ แห่งพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ.๒๔๙๗ ตั้งแต่วันที่ ๑ ธันวาคม ๒๔๙๗ แล้วและแม้ทางราชการจะมีได้

ขึ้นทะเบียนเป็นที่สาธารณประโยชน์ไว้ก็หาทำให้ที่ดินซึ่งเป็นที่ดินสาธารณประโยชน์อยู่แล้วกลับไม่เป็นที่ดินสาธารณประโยชน์ไปได้ไม่ เมื่อฟังว่าที่ดินพิพาทเป็นที่ดินสาธารณประโยชน์ โจทก์ย่อมไม่มีสิทธิขอออกหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส. ๓ ก.) การที่จำเลยที่ ๑ มีคำสั่งที่ ๒๑๐๖/๒๕๒๓ ลงวันที่ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๒๓ ให้เพิกถอนหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส. ๓ ก.) สำหรับที่ดินพิพาทของโจทก์เอกสารหมายเลข ๑.๒ จึงเป็นคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมาย โจทก์จะขอให้เพิกถอนคำสั่งดังกล่าวหาได้ไม่ที่ศาลอุทธรณ์ภาค ๑ พิพากษาให้เพิกถอนคำสั่งดังกล่าวและให้จำเลยที่ ๒ ถึงที่ ๗ รื้อรั้วและต้นไม้ที่ปลูกขึ้นใหม่ออกจากที่ดินพิพาท กับห้ามมิให้เกี่ยวข้องกับที่ดินพิพาทอีก ไม่ต้องด้วยความเห็นของศาลฎีกา

พิพากษากลับ ให้ยกฟ้องโจทก์

(ชูชาติ ศรีแสง – จิระ บุญพจนสุนทร – วินัย วิมลเศรษฐ)
(ไม่มีข้อมูล)

แหล่งที่มา	กองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา
แผนก	(ไม่มีข้อมูล)
หมายเลขคดีแดงศาลชั้นต้น	(ไม่มีข้อมูล)
หมายเหตุ	(ไม่มีข้อมูล)

ฎีกาตัดสินเกี่ยวกับปัญหาข้อกฎหมาย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๙๙๘/๒๕๔๔

– ป.พ.พ. มาตรา ๑๓๐๔

– ป.วิ.พ. มาตรา ๑๔๒

เดิมทางพิพาทรวมอยู่ในที่ดินแปลงใหญ่ของ ก. แล้ว ก. แบ่งให้บุตรแยกครอบครองเป็นส่วนสัด บุคคลทั่วไปได้ใช้ทางพิพาทเดินออกสู่ทางสาธารณะเป็นเวลานานกว่า ๑๐ ปีโดยไม่มีการหวงห้ามทางดังกล่าวจึงเป็นทางสาธารณะโดยปริยาย อันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินประเภททรัพย์สินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๓๐๔ (๒) โดยไม่จำเป็นต้องมีการจดทะเบียนยกให้เป็นทางสาธารณะต่อพนักงานเจ้าหน้าที่

โจทก์เพียงแต่ขอให้บังคับจำเลยรื้อรั้วคอนกรีตที่รูกล้ำออกจากทางสาธารณะและทำให้ทางอยู่ในสภาพเดิมเท่านั้น ไม่ได้มีคำขอให้มีระยะถอยร่นจากแนวรั้วนั้น คำพิพากษาล้างทั้งสองที่พิพากษาว่า โดยให้มีระยะถอยร่นจากแนวรั้วดังกล่าวเป็นระยะ ๗๕ เซนติเมตรให้เสมอกับแนวชายคาหน้าบ้านที่ปลูกอยู่ติดกับรั้วคอนกรีตของจำเลยจึงเป็นการพิพากษาเกินไปกว่าหรือนอกจากที่ปรากฏในคำฟ้อง ไม่ชอบด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๔๒ วรรคหนึ่ง ซึ่งเป็นปัญหาข้อกฎหมายอันเกี่ยวด้วยความสงบเรียบร้อยของประชาชนแม้ไม่มีคู่ความฝ่ายใดฎีกา ศาลฎีกาเห็นสมควรแก้ไขให้ถูกต้อง

โจทก์ฟ้องว่า โจทก์เป็นผู้ครอบครองที่ดินบางส่วนตาม ส.ค. ๑ เลขที่ ๖ มาเป็นเวลากว่า ๓๐ ปีแล้ว เดิมที่ดินดังกล่าวจะมีทางกว้างประมาณ ๔ เมตร ให้คนในหมู่บ้านรวมทั้งโจทก์และยานพาหนะสามารถผ่านเข้าออกได้ตลอดมาเป็นเวลากว่า ๓๐ ปี จึงเป็นทางสาธารณะ จำเลยสร้างรั้วคอนกรีตสูง ๒ เมตร ยาว ๑๐ เมตร รูกล้ำเข้ามาในทางดังกล่าวโดยมิชอบ ทำให้โจทก์เสียหายขอให้บังคับจำเลยรื้อรั้วคอนกรีตดังกล่าวออกจากทางสาธารณะ และทำให้ทางอยู่ในสภาพเดิม

จำเลยให้การว่า โจทก์เข้ามาอยู่อาศัยในที่ดิน ส.ค. ๑ ยังไม่ถึง ๓๐ ปี ผู้ที่อาศัยอยู่ในที่ดินมีทางออกสู่ทางสาธารณะทางอื่นและไม่มีทางสาธารณะในที่ดิน ส.ค. ๑ ทางที่โจทก์ฟ้องไม่ใช่ทางสาธารณะ จำเลยสร้างรั้วคอนกรีตในที่ดินส่วนที่จำเลยครอบครอง โจทก์มีทางอื่นออกสู่ทางสาธารณะแล้วขอให้ยกฟ้อง

ศาลชั้นต้นพิพากษาให้จำเลยรื้อถอนรั้วคอนกรีตออกไปจากทางพิพาทโดยให้มีระยะถอยร่นจากแนวรั้วดังกล่าวเป็นระยะ ๗๕ เซนติเมตร ให้เสมอกับแนวชายคาด้านหน้าบ้านนางจงกล ศรีทรง ที่ปลูกอยู่ติดกับรั้วคอนกรีตของ จำเลย และให้ทำทางอยู่ในสภาพเดิม

จำเลยอุทธรณ์

ศาลอุทธรณ์ภาค ๒ พิพากษายืน

จำเลยฎีกา

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า “ข้อเท็จจริงเบื้องต้นฟังได้ว่า เดิมที่ดินตาม ส.ค. ๑ เป็นของนายกรม เสนจันทร์ ต่อมานายกรมได้แบ่งที่ดินให้แก่บุตร ๖ คนโดยแบ่งที่ดินออกเป็น ๖ แปลง ต่างแยกครอบครองและปลูกบ้านเป็นส่วนสัดมีทางเข้าออกสู่ภายนอกโดยใช้เส้นทางพิพาทร่วมกัน ปัญหาวินิจฉัยตามฎีกาจำเลยประการแรกมีว่าทางพิพาทเป็นทางสาธารณะตามที่ศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ภาค ๒ วินิจฉัยหรือไม่ ข้อเท็จจริงโจทก์นำสืบโดยมีตัวโจทก์อ้างตนเองเป็นพยานเบิกความว่า บ้านต่างๆ ใช้เส้นทางพิพาทออกสู่ภายนอกตั้งแต่โจทก์ยังเป็นเด็กอยู่ใช้มานานแล้วจึงเป็นทางสาธารณะ ซึ่งนอกจากคำพยานตัวโจทก์แล้ว

โจทก์ยังมีนายจำลอง อุตเจริญ อดีตผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๑ (ท้องที่ที่ดินตั้งอยู่) นายสนั่น ยันอินทร์ ผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบัน นายพี อ้วนศรี ญาติของโจทก์และจำเลย ซึ่งเคยอยู่ในบริเวณที่พิพาทต่างเบิกความยืนยันว่าชาวบ้านในบริเวณดังกล่าวใช้เส้นทางพิพาทสัญจรออกสู่ทางสาธารณะมานานกว่า ๑๐ ปีแล้ว นายสุนจันทร์ เสน่ห์จันทร์ บุตรจำเลยเองก็เบิกความยอมรับว่ามีการใช้เส้นทางพิพาทสัญจรไปมา แต่อ้างว่ามีสภาพเป็นทางเดินธรรมดาไม่มีสภาพเป็นถนน นอกจากนี้ นายสุนจันทร์กับนางสาวสำรวยเกิดโพธิ์กะตัน พยานจำเลยอีกปากหนึ่งยังตอบคำถามค้านรับว่า นายสนั่นผู้ใหญ่บ้านรู้ดีว่ามีทางสาธารณะอยู่ในที่ดิน ส.ค. ๑ หรือไม่ เมื่อพิจารณาคำเบิกความของนายสนั่นที่ว่า ชาวบ้านที่อยู่ด้านในเข้าไปมีประมาณ ๖ หลังคาเรือน ต่างใช้เส้นทางพิพาทสัญจรไปมาเป็นเวลา ๑๐ กว่าปีแล้วสภาพเป็นทางสาธารณะอยู่แล้ว ฉะนั้น จากเดิมที่ดินเป็นของนายกรมแล้วแบ่งให้บุตรแยกครอบครอง เป็นส่วนสัด บุคคลทั่วไปได้ใช้ทางพิพาทเป็นทางเดินออกสู่ทางสาธารณะเป็นเวลานานกว่า ๑๐ ปี โดยไม่มีการหวงห้ามทางดังกล่าวจึงเป็นทางสาธารณะโดยปริยาย อันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินประเภททรัพย์สินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๓๐๔ (๒) โดยไม่จำเป็นต้องมีการจดทะเบียนยกให้เป็นทางสาธารณะต่อพนักงานเจ้าหน้าที่

ปัญหาวินิจฉัยตามฎีกาจำเลยประการสุดท้ายมีว่า จำเลยสร้างรั้วคอนกรีตรุกล้ำทางสาธารณะพิพาทหรือไม่ โจทก์นำสืบข้อเท็จจริงโดยได้ความจากคำเบิกความของโจทก์ว่า ทางพิพาทเดิมกว้างประมาณ ๔ เมตร รอยนต์สามารถผ่านเข้าออกได้เมื่อจำเลยสร้างรั้วคอนกรีตทำให้ทางพิพาทเหลือเพียง ๑.๖ เมตร นายจำลอง อุตเจริญ เบิกความว่าเดิมทางพิพาทกว้างประมาณ ๓ เมตร นายสนั่นเบิกความว่าทางพิพาทกว้างประมาณ ๓ เมตร จำเลยก่อสร้างรั้วคอนกรีตรุกล้ำเข้ามาในทางดังกล่าวเหลือความกว้างประมาณ ๑ เมตร เป็นเหตุให้รถจักรยานยนต์แล่นสวนกันไม่ได้ และนายสุนจันทร์บุตรจำเลยตอบคำถามค้านว่า จากด้านข้างของทางพิพาทก่อนมีการสร้างรั้วรูกล้ำนั้นอยู่ห่างจากชายคาบ้านจำเลยประมาณ ๓ เมตร ฉะนั้นจากคำพยานโจทก์และจำเลยดังกล่าวประกอบภาพถ่าย ข้อเท็จจริงฟังได้ว่าจำเลยสร้างรั้วคอนกรีตรุกล้ำทางสาธารณะพิพาท ทำให้โจทก์ได้รับความเดือดร้อนไม่สามารถนำรถยนต์ผ่านเข้าออกได้ จึงมีสิทธิขอให้จำเลยรื้อรั้วคอนกรีตออกจากทางสาธารณะพิพาทได้ ฎีกาจำเลยทุกข้อฟังไม่ขึ้นแต่ที่ศาลล่างทั้งสองพิพากษาให้มีระยะถอยร่นจากแนวรั้วนั้น โจทก์เพียงแต่ขอให้บังคับจำเลยรื้อรั้วคอนกรีตดังกล่าวที่รุกล้ำออกจากทางสาธารณะและทำให้ทางอยู่ในสภาพเดิมเท่านั้นไม่ได้มีคำขอ ในส่วนนี้คำพิพากษาศาลล่างทั้งสองที่พิพากษาว่า โดยให้มีระยะถอยร่นจากแนวรั้วดังกล่าวเป็นระยะ ๗๕ เซนติเมตร ให้เสมอกับแนวชายคาด้านหน้าบ้านนางจงกลศรีทรง ที่ปลูกอยู่ติดกับรั้วคอนกรีตของจำเลย จึงเป็นการพิพากษาเกินไปกว่าหรือนอกจากที่ปรากฏในคำฟ้อง ไม่ชอบด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๔๒ วรรคหนึ่ง ซึ่งเป็นปัญหาข้อกฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนแม้ไม่มีความฝ่าฝืน ฎีกาศาลฎีกาเห็นสมควรแก้ไขให้ถูกต้อง”

พิพากษาแก้เป็นว่า ให้จำเลยรื้อถอนคอนกรีตออกจากทางสาธารณะพิพาทและทำให้ทางอยู่ในสภาพเดิม

(สุมิตร สุภาดุลย์ - พิชัย เตโชพิทยาภูล - สมชัย เกษชุมพล)

(ไม่มีข้อมูล)

แหล่งที่มา	สำนักงานส่งเสริมงานตุลาการ
แผนก	(ไม่มีข้อมูล)
หมายเลขคดีแดงศาลชั้นต้น	(ไม่มีข้อมูล)
หมายเหตุ	(ไม่มีข้อมูล)

20 મે. ઇ. 2551

○ คำพิพากษา

(อุทธรณ์)

(১. ২২)

คดีหมายเลขดำที่ อ.๗๐๒/๒๕๔๘

คดีหมายเลขแดงที่ ๑๒๒๙/๒๕๕๑

ในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์

ศาลปกครองสูงสุด

วันที่ ๒ เดือน พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๕๑

ระหว่าง

-นายมานพ คงคำวารี

ผู้ฟ้องคดี

เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดระยอง ที่ ๑
- กรมที่ดิน ที่ ๒

ผู้ถูกฟ้องคดี

เรื่อง คดีพิพาทเกี่ยวกับการที่หน่วยงานทางปกครองและเจ้าหน้าที่ของรัฐออกคำสั่งโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย (อรรถคดีคำพิพากษา)

ผู้ฟ้องคดียื่นอุทธรณ์คำพิพากษา ในคดีหมายเลขดำที่ ๔๔๗๐/๒๕๔๔ หมายเลขแดงที่ ๑๐๕๐/๒๕๔๔ ของศาลปกครองชั้นต้น (ศาลปกครองกลาง)

คดีนี้ผู้ฟ้องคดีฟ้องและเพิ่มเติมคำฟ้องว่า ผู้ฟ้องคดีเป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๒ ตำบลนาตาขวัญ อำเภอเมือง จังหวัดระยอง เห็นว่าผู้ถูกฟ้องคดีทั้งสองช่วยเหลือจำเอก ประสิทธิ์ ศิริลพ ซึ่งนำเชื่อ่านำเอกสารพยานหลักฐานที่ได้ออกโดยไม่ถูกต้องมาอ้างเพื่อให้ผู้ถูกฟ้องคดีทั้งสองจำหน่ายที่ดินสาธารณะประโยชน์แปลงที่ ๘ หมู่ที่ ๔ ประจำตำบลนาตาขวัญ ออกจากทะเบียนที่ดินสาธารณะประโยชน์ที่ทางรัฐบาลประกาศหวงห้ามไว้เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๖ โดยจำเอก ประสิทธิ์ ได้มีหนังสือร้องเรียนขอความเป็นธรรมต่อผู้ว่าราชการจังหวัดระยองว่าที่ดินที่ขึ้นทะเบียนเป็นที่ดินสาธารณะประโยชน์นั้นเป็นของ

/นายดำ...

นายดำ ฮ้วนเส็ง ซึ่งเป็นตาของจำเอก ประสิทธิ์ โดยมีหลักฐาน คือ (๑) แบบหมายเลข ๓ สารบบ เล่ม ๒ ก หน้า ๗ หมู่ที่ ๒ ลงวันที่ ๒๐ มกราคม ๒๔๙๙ ระบุเนื้อที่ประมาณ ๓๔ ไร่ ๑ งาน ๕ วา (๒) ใบเทียบย่ำที่ดิน เล่ม ๑ หน้า ๗ สารบบเล่ม ๗ หน้า ๗ ตำบลนาตาขวัญ ๒๐ ไร่ ๓๖ วา ลงวันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๔๙๑ และ (๓) แบบแจ้งการครอบครองที่ดิน (ส.ค. ๑) เลขที่ ๒๙๘ หมู่ ๒ ตำบลนาตาขวัญ เนื้อที่ประมาณ ๒๘ ไร่ ๒ งาน ๖๖ วา ลงวันที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๔๙๘ ซึ่งผู้ฟ้องคดีเห็นว่าเอกสารหลักฐานทั้ง ๓ ฉบับดังกล่าวออกมาโดยไม่ถูกต้องเนื่องจากในกรณีของแบบหมายเลข ๓ ได้ระบุว่า ทิศเหนือจดที่นายล้อย ศรีทอง กว้าง ๕ เส้น ๑๐ วา ทิศใต้จดทางเกวียนเก่า กว้าง ๗ เส้น ๑๐ วา ทิศตะวันออกจดที่นางเขลื้อม บุญรักษา กว้าง ๑๒ เส้น ๑๐ วา ทิศตะวันตกจดที่นายพั้ว วิเศษศรี กว้าง ๔ เส้น แต่แบบแจ้งการครอบครองที่ดิน (ส.ค. ๑) ระบุว่าทิศเหนือจดที่นางเขลื้อม บุญรักษา กว้าง ๕ เส้น ๒๐ วา ทิศใต้จดที่นายล้อย ศรีทอง กว้าง ๓ เส้น ๑๗ วา ทิศตะวันออกจดทางเกวียนเก่า กว้าง ๘ เส้น ๗ วา ทิศตะวันตกจดที่นายพั้ว วิเศษศรี กว้าง ๓ เส้น ๗ วา ซึ่งจะเห็นว่าการระบุทิศของแบบหมายเลข ๓ กับแบบแจ้งการครอบครองที่ดิน (ส.ค. ๑) มีความขัดแย้งกัน

สำหรับกรณีหลักฐานแบบแจ้งการครอบครองที่ดิน (ส.ค. ๑) ลงวันที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๔๙๘ นั้น ผู้ฟ้องคดีเห็นว่าหลังจากประมวลกฎหมายที่ดินประกาศบังคับใช้แล้ว นายดำจะต้องนำแบบแจ้งการครอบครองที่ดิน (ส.ค. ๑) ไปขอออกหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส. ๓) จึงจะถูกต้อง การที่ออกแบบแจ้งการครอบครองที่ดิน (ส.ค. ๑) ก่อนแล้วไปออกแบบหมายเลข ๓ ซ้ำอีกจึงเป็นการไม่ถูกต้อง เพราะเป็นกรณีที่ออกตามพระราชบัญญัติต่างกัน โดยแบบหมายเลข ๓ นั้น ออกตามพระราชบัญญัติออกโฉนดที่ดิน (ฉบับที่ ๖) พุทธศักราช ๒๔๗๙ และได้ถูกยกเลิกไปตามพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. ๒๔๙๗ มาตรา ๔ (๘) ดังนั้น หากแบบแจ้งการครอบครองที่ดิน (ส.ค. ๑) เป็นเอกสารที่ถูกต้อง นายดำจะต้องนำไปออกแบบหมายเลข ๓ ภายในกำหนด ๑๘๐ วัน จึงจะถูกต้อง ถ้าเวลาจับจองสิ้นสุดก่อนวันที่ประมวลกฎหมายที่ดินใช้บังคับ เมื่อพ้นกำหนดถือว่าที่ดินนั้นตกเป็นของรัฐตามเดิม แต่กรณีของนายดำได้แจ้งขออนุญาตจับจองตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๐ แล้วนำมาออกแบบแจ้งการครอบครองที่ดิน (ส.ค. ๑) ลงวันที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๔๙๘ จึงเป็นการทิ้งระยะเวลา ๑๘ ปี แล้ว

ส่วนกรณีใบเทียบย่ำที่ดินของนายดำนั้น ผู้ฟ้องคดีเห็นว่าไม่น่าจะเป็นเอกสารที่ทางราชการออกให้เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๑ จริง เพราะแบบฟอร์มใบเทียบย่ำที่ดิน

/ดังกล่าว...

ดังกล่าวใช้คำว่าเชื้อชาติ สัญชาติ แต่เอกสารของทางราชการในช่วงปี พ.ศ. ๒๔๗๔ ถึง พ.ศ. ๒๔๘๕ เช่น หนังสือสัญญาซื้อขายที่ดินลงวันที่ ๓ กันยายน ๒๔๗๔ สมุดทะเบียนอนุญาตให้ไถ่บ้านพาหนะ ลงวันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๔๘๕ ของกรมตำรวจ กระทรวงมหาดไทย และจากการสอบถามบุคคลอื่นปรากฏว่า ในขณะนั้นประเทศไทยยังไม่มีการใช้คำว่าเชื้อชาติ แต่ใช้คำว่า ชาตินไทย บังคับไทย รวมทั้งในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ออกประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยรัฐนิยมใช้ชื่อประเทศ ประชาชน และสัญชาติ เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๘๒ ว่ารัฐบาลเห็นสมควรให้ใช้ชื่อประเทศ ประชาชน และสัญชาติ ว่าไทย แต่เหตุใดใบเหยียบย่ำที่ดินลงวันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๔๘๑ ของนายดำกลับใช้คำว่าเชื้อชาติ สัญชาติ มาก่อนได้อย่างไร

นอกจากนี้ ตามหลักฐานแผนที่ภาพถ่ายทางอากาศที่ถ่ายมาจากที่ดินอำเภอเมืองระยอง ระบุว่า ที่ดินสาธารณประโยชน์ประจำตำบลมีทั้งหมด ๔ แปลง โดยเฉพาะที่ดินพิพาทคือ ที่ดินสาธารณประโยชน์ประจำหมู่ที่ ๒ คือ ที่ดินแปลงที่ ๖ มีคลองชลประทานผ่ากลางและที่ดินสาธารณประโยชน์ประจำหมู่ที่ ๔ คือ ที่ดินแปลงที่ ๗ กับที่ดินแปลงที่ ๘ นั้นจะมีเส้นทางในแผนที่ผ่ากลางทำให้ที่ดินผ่าออกเป็น ๒ แปลง คือ แปลงที่ ๗ หมู่ ๔ (แปลงที่ ๒๑ เดิม) และแปลงที่ ๘ หมู่ที่ ๔ (แปลงที่ ๒๒ เดิม) ทั้ง ๒ แปลง มีเนื้อที่รวมเท่ากับ ๔๕ ไร่ ซึ่งจะเห็นได้ว่าที่ดินแปลงที่ ๖ หมู่ ๒ กับที่ดินแปลงที่ ๘ หมู่ ๔ ไม่ใช่ที่ดินแปลงเดียวกัน และกรณีตามบันทึกของคณะกรรมการตรวจสอบตามคำสั่งอำเภอเมืองระยอง ที่ ๒๖๒/๒๗ ลงวันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๒๙ คณะกรรมการมีความเห็นว่า ที่ดินตามหลักฐานใบเหยียบย่ำที่ดินของนายดำเป็นที่ดินแปลงเดียวกันกับที่ดินสาธารณประโยชน์ประจำหมู่ที่ ๒ ตำบลนาตาขวัญ ซึ่งได้ขึ้นทะเบียนไว้เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๖ แต่เมื่อมีการจำหน่ายที่ดินกลับไม่ได้จำหน่ายที่ดินหมู่ที่ ๒ ตามที่ได้พิจารณาไว้ ผู้ฟ้องคดีจึงสงสัยว่าจะเป็นการจำหน่ายที่ดินผิดแปลงเนื่องจากในการรังวัดที่ดิน เอกสารแบบหมายเลข ๓ และแบบแจ้งการครอบครองที่ดิน (ส.ค. ๑) ก็กล่าวถึงแต่ที่ดินแปลงที่ ๖ หมู่ที่ ๒ แต่ในการจำหน่ายที่ดินกลับไปจำหน่ายที่ดินแปลงที่ ๘ หมู่ที่ ๔ รวมทั้งมีพิรุณบันทึกการจำหน่ายที่ดินของเจ้าหน้าที่โดยในการบันทึกครั้งแรกมีการลงบันทึกในหมายเหตุของหมู่ที่ ๒ ตำบลนาตาขวัญ แปลงที่ ๖ แต่บันทึกการจำหน่ายไปได้ ๒ บรรทัด แล้วหยุดการบันทึกจึงทำให้สงสัยว่าเป็นเพราะที่ดินสาธารณประโยชน์แปลงที่ ๖ หมู่ที่ ๒ นั้น มีเนื้อที่ ๔๕ ไร่

/ซึ่งมากกว่า...

ซึ่งมากกว่าแบบหมายเลข ๓ ที่มีเนื้อที่ ๓๔ ไร่เศษ มาก หากจำหน่ายไปคงจะถูกคัดค้าน จึงมาจำหน่ายที่ดินแปลงที่ ๘ หมู่ที่ ๔ ซึ่งมีเนื้อที่ใกล้เคียงกับใบเหียบย่ำที่ดินแทน

นอกจากนั้นแล้ว กรณีการใช้อำนาจตามกฎหมายในการสั่งจำหน่ายที่ดินออกจากที่สาธารณประโยชน์ตามประมวลกฎหมายที่ดิน มาตรา ๘ วรรคหนึ่ง (๑) กำหนดว่า ที่ดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน ถ้าพลเมืองเลิกใช้ประโยชน์ร่วมกันหรือที่ดินนั้นเปลี่ยนสภาพไปจากพลเมืองใช้ร่วมกัน แต่มิได้ตกเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้ใดตามกฎหมายอื่น การถอนสภาพให้ กระทำโดยพระราชกฤษฎีกา ดังนั้น จึงน่าสงสัยว่าผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒ อาศัยอำนาจตามกฎหมายใดในการอ้างสั่งจำหน่ายที่ดินสาธารณประโยชน์ทั้งการลงชื่อ สั่งจำหน่ายที่ดินออกจากสาธารณประโยชน์ดังกล่าว ผู้ลงลายมือชื่อจำหน่ายที่ดิน เป็นเจ้าหน้าที่บริหารงานที่ดินอำเภอ ซึ่งลงชื่อตนเองแต่ลงตำแหน่งเป็นนายอำเภอ โดยมีได้ ระบุว่าทำการแทนหรือรักษาราชการแทน และการที่เจ้าหน้าที่กล่าวอ้างว่าที่ดินแปลงที่ ๘ หมู่ที่ ๔ เชื่อได้ว่าเป็นที่ดินหมู่ที่ ๒ ตำบลนาตาขวัญ เป็นที่ดินแปลงเดียวกันกับแบบ หมายเลข ๓ เป็นการกล่าวอ้างขึ้นลอย ๆ มิได้มีหลักฐานแต่อย่างใด

ขอให้ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้ที่ดินพิพาทเป็นที่สาธารณประโยชน์

ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ ให้การว่า เนื่องมาจากจำเอก ประสิทธิ์ มีหนังสือ ฉบับลงวันที่ ๒๖ เมษายน ๒๕๒๖ ร้องเรียนขอให้จังหวัดระยองพิจารณาดำเนินการปักหลัก แนวเขตที่สาธารณประโยชน์ประจำหมู่บ้านที่ ๒ ตำบลนาตาขวัญ ให้ถูกต้อง เนื่องจากได้ ปักหลักแนวเขตไว้ในที่ดินของนายดำ ตาของจำเอก ประสิทธิ์ ทำให้ไม่สามารถขอรังวัด ออกโฉนดที่ดินได้ จังหวัดระยองจึงได้มีหนังสือ ที่ รย ๑๕/๒/๖๔๘๔ ลงวันที่ ๒ พฤษภาคม ๒๕๒๖ ให้กองกำกับการเดินสำรวจออกโฉนดที่ดินจังหวัดระยองตรวจสอบข้อเท็จจริง และกองกำกับการเดินสำรวจโฉนดที่ดินจังหวัดระยองได้มีหนังสือ ที่ มท ๐๖๐๙/๒/๑๙๘ ลงวันที่ ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๒๖ รายงานผลการตรวจสอบว่าได้ทำการเดินสำรวจที่ดิน ของนายดำ ซึ่งจำเอก ประสิทธิ์ ร้องเรียนแล้ว ปรากฏว่าทางราชการได้ปักป้าย ที่สาธารณประโยชน์ หมู่ที่ ๒ ตำบลนาตาขวัญ อำเภอเมืองระยองไว้ ในชั้นเดินสำรวจออก โฉนดที่ดินครั้งนี้จึงยังมีได้เข้าไปดำเนินการอื่นแต่อย่างใด ต่อมา จำเอก ประสิทธิ์ จึงมีหนังสือฉบับลงวันที่ ๒๑ พฤษภาคม ๒๕๒๗ ถึงผู้ว่าราชการจังหวัดระยอง ขอความเป็นธรรม ในการพิจารณาที่ดินสาธารณประโยชน์ จังหวัดระยองจึงได้มีหนังสือ ที่ รย ๐๐๑๕/๑๐๔๓๘ ลงวันที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๕๒๗ แจ้งให้สำนักงานที่ดินจังหวัดระยองพิจารณาเรื่องดังกล่าว

/สำนักงานที่ดิน...

สำนักงานที่ดินจังหวัดระยองได้มีบันทึก ที่ รย ๐๐๒๐/๑๐๘๐๔ ลงวันที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๒๗
 แจ้งให้อำเภอเมืองระยองตรวจสอบข้อเท็จจริง และอำเภอเมืองระยองได้มีบันทึก
 ที่ รย ๐๑๒๐/๒๘๑๙ ลงวันที่ ๓๐ เมษายน ๒๕๒๙ แจ้งว่าได้ให้เจ้าหน้าที่ตรวจสอบหลักฐาน
 และแต่งตั้งกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเรื่องร้องเรียนรายนี้แล้วมีความเห็นว่า
 ที่ดินแปลงที่ร้องเรียนนี้ได้นำขึ้นทะเบียนที่ดินสาธารณะประโยชน์ประจำหมู่บ้านแปลงที่ ๒๒
 (คัดลอกใหม่เป็นแปลงที่ ๘) เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๖ ทางราชการหวงห้ามไว้เพื่อเป็นที่ดิน
 สาธารณประโยชน์ประจำหมู่บ้านหมู่ที่ ๔ ตำบลนาตาขวัญ เนื้อที่ประมาณ ๒๐ ไร่ ๑ งาน
 เป็นแปลงเดียวกับที่สาธารณะประโยชน์ประจำหมู่บ้านแปลงที่ ๒๒ ซึ่งขึ้นทะเบียนไว้เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๖
 นายดำได้ครอบครองที่ดินแปลงดังกล่าวมาก่อนนำขึ้นทะเบียนที่สาธารณะประโยชน์
 โดยมีหลักฐานเป็นใบเหียบย่ำที่ดินเนื้อที่ประมาณ ๒๐ ไร่ ๓๖ ตารางวา ออกให้เมื่อวันที่
 ๑๓ มีนาคม ๒๔๘๑ ต่อมาเมื่อประมวลกฎหมายที่ดิน ใช้บังคับนายดำได้แจ้ง
 การครอบครองที่ดิน (ส.ค. ๑) เนื้อที่ประมาณ ๒๘ ไร่ ๒ งาน ๖๖ ตารางวา เมื่อวันที่ ๓๐ พฤษภาคม
 ๒๔๘๘ และได้รับแบบหมายเลข ๓ เนื้อที่ประมาณ ๓๔ ไร่ ๑ งาน ๕ ตารางวา ออกให้
 เมื่อวันที่ ๒๐ มกราคม ๒๔๘๙ ที่ดินแปลงดังกล่าวขึ้นทะเบียนที่ดินสาธารณะประโยชน์ไว้
 โดยไม่ถูกต้อง ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นสาธารณสมบัติ
 ของแผ่นดิน พุทธศักราช ๒๔๗๘ กล่าวคือ ไม่ได้ออกเป็นพระราชกฤษฎีกาและประกาศ
 ในราชกิจจานุเบกษา หากจะถือว่าเป็นที่สาธารณะประโยชน์โดยสภาพการใช้ก็ไม่ปรากฏ
 ข้อเท็จจริงว่าราษฎรได้ใช้ประโยชน์ร่วมกันอย่างไร ดังนั้น ที่ดินแปลงนี้จึงยังไม่ตกเป็น
 ที่สาธารณะประโยชน์แต่อย่างใด และตามหลักฐานใบเหียบย่ำที่ดิน แบบแจ้งการครอบครอง
 ที่ดิน (ส.ค. ๑) แบบหมายเลข ๓ ปรากฏว่า นายดำได้ครอบครองและทำประโยชน์มาก่อน
 ประมวลกฎหมายที่ดินใช้บังคับ และได้ปฏิบัติตามกฎหมายที่ดินแล้วจึงชอบที่จะได้
 กรรมสิทธิ์ในที่ดินแปลงพิพาท จังหวัดระยองพิจารณาแล้วมีความเห็นเช่นเดียวกันกับ
 อำเภอเมืองระยองและได้มีหนังสือ ที่ รย ๐๐๒๐/๔๔๘๔ ลงวันที่ ๒๖ พฤษภาคม ๒๕๒๙
 ถึงผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒ แจ้งผลการพิจารณาและหาข้อว่า ความเห็นของจังหวัดระยอง
 เป็นการถูกต้องหรือไม่ ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒ มีหนังสือ ที่ มท ๐๗๑๑/๒๒๔๓๑ ลงวันที่
 ๒๙ กันยายน ๒๕๒๙ แจ้งให้จังหวัดระยองทราบว่าเป็นชอบด้วยกับความเห็นของ
 จังหวัดระยอง จังหวัดระยองโดยผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ เป็นผู้ทำการแทนผู้ว่าราชการจังหวัดระยอง
 จึงมีหนังสือที่ รย ๐๐๒๐/๒๐๔๑ ลงวันที่ ๔ มกราคม ๒๕๓๐ สั่งให้อำเภอเมืองระยอง

/ดำเนินการ...

ดำเนินการจำหน่ายที่ดินดังกล่าวออกจากทะเบียนที่ดินสาธารณะประโยชน์ เมื่อวันที่ ๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๐ อำเภอเมืองระยองจึงบันทึกในทะเบียนที่ดินสาธารณะประโยชน์ ตำบลนาตาขวัญ ว่าได้จำหน่ายที่ดินสาธารณะประโยชน์แปลงที่ ๘ ตำบลนาตาขวัญออกจากทะเบียนที่ดินสาธารณะประโยชน์ ตามหนังสือจังหวัดระยองที่ รย ๐๐๒๐/๒๐๔๑ ลงวันที่ ๔ มกราคม ๒๕๓๐ ต่อมา ผู้ว่าราชการจังหวัดระยองมีหนังสือด่วนมาก ที่ รย ๐๐๑๕.๒/๓๕๙ ลงวันที่ ๘ มกราคม ๒๕๓๑ ถึงผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ ให้พิจารณาเรื่องร้องทุกข์กรณีก้านตำบลนาตาขวัญกับพวกร้องเรียนว่า ทางราชการนำที่ดินสาธารณะประโยชน์ของหมู่ที่ ๒ ตำบลนาตาขวัญ จำหน่ายออกจากทะเบียนที่ดินสาธารณะประโยชน์ และมีหนังสือ ที่ รย ๐๐๑๕.๑/๑๘๙๒๒ ลงวันที่ ๑๔ กันยายน ๒๕๓๓ ถึงผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ ให้พิจารณาดำเนินการกรณีการร้องเรียนของจำเอก ประสิทธิ์ ซึ่งสำนักงานที่ดินจังหวัดระยองได้มีหนังสือ ที่ รย ๐๐๒๐/๙๑๘๗ ลงวันที่ ๓ สิงหาคม ๒๕๓๔ รายงานผลการตรวจสอบข้อเท็จจริงว่า ที่ดินแปลงที่สาธารณะประโยชน์ประจำหมู่บ้าน แปลงที่ ๒๒ (ตัดลอกใหม่เป็นแปลงที่ ๘) เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๖ ซึ่งนายดำได้ครอบครองที่ดิน แปลงนี้มาก่อนขึ้นทะเบียนเป็นที่ดินสาธารณะประโยชน์ โดยได้รับใบเหยียบย่ำที่ดิน เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๑ ต่อมาได้แจ้งการครอบครองที่ดิน (ส.ค. ๑) และได้นำมาออกเป็นแบบหมายเลข ๓ การนำ ที่ดินแปลงที่ร้องเรียนนี้ขึ้นทะเบียนเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๖ มิได้ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติ ว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นสาธารณะสมบัติของแผ่นดิน พุทธศักราช ๒๔๗๘ แต่อย่างใด และไม่ปรากฏว่ามีประชาชนเข้าไปใช้ประโยชน์ร่วมกัน ที่ดินแปลงนี้น่าจะเป็นสิทธิ ของนายดำ ซึ่งผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒ ได้พิจารณาแล้วเห็นชอบด้วยกับจังหวัดระยอง จึงให้ อำเภอเมืองระยองจำหน่ายทะเบียนที่ดินสาธารณะประโยชน์แปลงนี้และได้ดำเนินการรังวัดเพื่อออก โฉนดที่ดินตามคำขอ

ในการจำหน่ายทะเบียนที่ดินสาธารณะประโยชน์แปลงที่ ๘ หมู่ที่ ๔ มีตัวแทนชาวบ้าน หมู่ที่ ๒ ตำบลนาตาขวัญ ยื่นหนังสือคัดค้านและจำเอก ประสิทธิ์ ได้มีหนังสือร้องเรียน ต่อผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒ และผู้ว่าราชการจังหวัดระยองอีกหลายครั้ง ดังนั้น เพื่อให้เรื่องนี้ ยุติลงโดยรวดเร็วจังหวัดระยองจึงได้มีหนังสือ ที่ รย ๐๐๒๐/๑๑๔๘๘ ลงวันที่ ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๓๗ แจ้งให้จำเอก ประสิทธิ์ นำพยานหลักฐานที่มีไปนำช่างทำการรังวัด พิสูจน์สอบสวนและจัดทำรูปแผนที่แปลงที่ดินที่ขอออกโฉนดที่ดิน เพื่อให้ทราบ ถึงบริเวณที่มีการพิพาทให้แน่ชัดเสียก่อนที่จะดำเนินการในขั้นต่อไป และมีหนังสือของ จังหวัดระยอง ที่ รย ๐๐๒๐/๑๑๔๘๖ ลงวันที่ ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๓๗ ขอทราบผลการดำเนินการด้วย

/และผู้ว่าราชการ...

และผู้ว่าราชการจังหวัดระยองจึงได้มีหนังสือ ด่วนมาก ที่ รย ๐๐๒๐/๓๑๓/๔๐ ลงวันที่ ๒๙ สิงหาคม ๒๕๓๙ ถึงผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒ รายงานผลการตรวจสอบข้อเท็จจริงว่า อำเภอเมืองระยอง ได้ตรวจสอบข้อเท็จจริงและรายงานให้ทราบ ว่า ที่ดินตามข้อร้องเรียนเดิมได้มีการนำขึ้นทะเบียนเป็นที่สาธารณประโยชน์ประจำหมู่บ้านแปลงที่ ๒๒ (คัดลอกใหม่เป็นแปลงที่ ๘) หมู่ที่ ๔ ตำบลนาตาขวัญ อำเภอเมือง จังหวัดระยอง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๖ แต่ได้จำหน่ายออกจากทะเบียนที่สาธารณประโยชน์แล้ว เนื่องจากการนำขึ้นทะเบียนเป็นที่สาธารณประโยชน์ไม่ถูกต้องตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน พุทธศักราช ๒๔๗๘ กล่าวคือ มิได้ออกพระราชกฤษฎีกาและประกาศในราชกิจจานุเบกษา และโดยสภาพการใช้ก็ไม่ปรากฏว่ามีราษฎรได้ใช้ประโยชน์ร่วมกันแต่อย่างใด ที่ดินดังกล่าวจึงยังไม่ตกเป็นที่สาธารณประโยชน์ (ตามนัยบันทึกอำเภอเมืองระยอง ที่ รย ๐๑๒๐/๒๘๑๙ ลงวันที่ ๓๐ เมษายน ๒๕๒๙) และต่อมาคณะกรรมการตามคำสั่งจังหวัดระยองที่ ๑๙๑/๒๕๔๐ ลงวันที่ ๓๐ มกราคม ๒๕๔๐ ได้ตรวจสอบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการร้องเรียนของผู้ฟ้องคดีตามหนังสือ ฉบับลงวันที่ ๖ มีนาคม ๒๕๓๙ ขอให้พิจารณาการจำหน่ายที่ดินสาธารณประโยชน์ และการนำรังวัดผิดแปลง และหนังสือฉบับลงวันที่ ๖ มีนาคม ๒๕๓๙ ขอให้ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ พิจารณาทบทวนหนังสืออำเภอเมืองระยอง ที่ รย ๐๑๒๐/๒๘๑๙ ลงวันที่ ๓๐ เมษายน ๒๕๓๐ กรณีที่อำเภอเมืองระยองมีความเห็นว่า นายดำได้ครอบครองและทำประโยชน์ในที่ดินมาก่อนมีการขึ้นทะเบียนเป็นที่สาธารณประโยชน์ประจำหมู่บ้านแล้วเห็นว่า ที่ดินสาธารณประโยชน์แปลงที่ ๘ หมู่ที่ ๔ ที่จังหวัดระยองให้จำหน่ายออกจากทะเบียนที่สาธารณประโยชน์เป็นที่ดินตั้งอยู่หมู่ที่ ๒ ตำบลนาตาขวัญ และเป็นที่ดินแปลงเดียวกันกับแบบหมายเลข ๓ แบบแจ้งการครอบครองที่ดิน (ส.ค. ๑) ตามที่จำเอก ประสิทธิ์ ผู้ร้องกล่าวอ้าง แต่เหตุที่ทะเบียนที่สาธารณประโยชน์แปลงที่ ๘ ลงทะเบียนไว้เป็นหมู่ที่ ๔ ตำบลนาตาขวัญ ก็คงเป็นเพราะเจ้าหน้าที่ที่ลงทะเบียนอาจจะมองเลข ๒ เป็นเลข ๔ ก็ได้ และจากการตรวจสอบทะเบียนการครอบครองที่ดินสำนักงานที่ดินจังหวัดระยองแล้ว ไม่ปรากฏว่ามีชื่อนายดำแจ้งการครอบครองที่ดินในท้องที่หมู่ที่ ๔ ตำบลนาตาขวัญ แต่อย่างใด

กรณีที่ผู้ฟ้องคดีสงสัยว่าใบเทียบย่ำที่ดินของนายดำจะทำปลอมขึ้น เนื่องจากสัญญาติของนายดำระบุว่าเป็นสัญญาติสยามนั้น ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ เห็นว่า ไม่สามารถนำมาเปรียบเทียบกับสมุดทะเบียนอนุญาตให้ใช้ยานพาหนะเมื่อวันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๔๘๕ ได้ เพราะเป็นเอกสารคนละประเภทกันและตามหลักฐานประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี

/สมัยรัฐบาล...

สมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ให้ใช้ชื่อประเทศ ประชาชน และสัญชาติ โดยใช้คำว่าไทย ประกาศเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๒ เนื่องจากชื่อของประเทศไทย ๒ อย่าง คือ ไทยและสยาม มิได้กล่าวถึงการเขียนสัญชาติว่าจะต้องเขียนอย่างไร ฉะนั้น ใบทะเบียนย่ำที่ดินที่ออกให้ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๘๑ จึงต้องสันนิษฐานได้ว่าจะเขียนว่าไทยหรือสยามก็ได้ และกรณีผู้ออกใบทะเบียนย่ำที่ดินเขียนสัญชาตินายคำว สยามก็น่าจะผิดแต่อย่างใด จากพยานหลักฐานและนำข้อเท็จจริงตามที่ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ ได้กล่าวมาจะเห็นได้ว่าการจำหน่ายทะเบียนที่สาธารณประโยชน์แปลงที่ ๘ หมู่ที่ ๔ ตำบลนาตาขวัญ นั้น ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ ได้กระทำไปตามอำนาจหน้าที่โดยชอบด้วยกฎหมายไม่ได้สมคบกับผู้นำแบบหมายเลข ๓ ที่ผู้ฟ้องคดีสงสัยว่าปลอมมาดำเนินการเพื่อประโยชน์ส่วนตนหรือบุคคลอื่นใดตามที่ผู้ฟ้องคดีกล่าวอ้างแต่อย่างใด

ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒ ให้การว่า ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒ ได้รับแจ้งจากจังหวัดระยองว่า จำเอก ประสิทธิ์ร้องเรียนขอความเป็นธรรมเกี่ยวกับที่ดินต่อผู้ว่าราชการจังหวัดระยอง กรณีที่ดินของนายคำดาของจำเอก ประสิทธิ์ มีหลักฐาน คือ แบบหมายเลข ๓ แต่ทางราชการแจ้งว่าเป็นที่สาธารณประโยชน์ของหมู่ที่ ๒ ตำบลนาตาขวัญ อำเภอเมืองระยอง ซึ่งจังหวัดระยองได้ตรวจสอบแล้วได้ข้อเท็จจริงว่า ที่ดินแปลงพิพาทนั้นทางราชการได้นำขึ้นทะเบียนเป็นที่สาธารณประโยชน์ ประจำหมู่บ้านแปลงที่ ๒๒ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๖ เนื้อที่ประมาณ ๒๐ ไร่ ๑ งาน ต่อมานายคำได้นำใบทะเบียนย่ำที่ดินที่ราชการออกให้เมื่อวันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๔๘๑ เนื้อที่ ประมาณ ๒๐ ไร่ ๓๖ ตารางวา มาแจ้งการครอบครองที่ดินตามหลักฐาน (ส.ค. ๑) เนื้อที่ประมาณ ๒๘ ไร่ ๒ งาน ๖๖ ตารางวา เมื่อวันที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๔๘๘ และได้ออกเป็นแบบหมายเลข ๓ เมื่อวันที่ ๒๐ มกราคม ๒๔๘๙ เนื้อที่ประมาณ ๓๔ ไร่ ๑ งาน ๕ ตารางวา การที่ทางราชการได้นำที่ดินพิพาทขึ้นทะเบียนเป็นที่สาธารณประโยชน์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๖ ก็มีได้ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่า อันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน พุทธศักราช ๒๔๗๘ ซึ่งเป็นระยะเวลาก่อนนำที่ดินขึ้นทะเบียนที่สาธารณประโยชน์ ทั้งได้แจ้งการครอบครองที่ดิน (ส.ค. ๑) ไว้ตามกฎหมาย และราชการก็ได้ยอมรับโดยได้ออกหนังสือแสดงสิทธิให้เป็นลำดับ ทั้งการสงวนหวงห้ามก็ไม่ชอบด้วยกฎหมายและไม่ปรากฏว่ามีการใช้ประโยชน์ร่วมกันของราษฎรจึงไม่อาจพิจารณาว่าเป็นที่สาธารณประโยชน์ได้ ซึ่งในการพิจารณาเรื่องดังกล่าวผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒ ได้พิจารณาโดยอาศัยข้อเท็จจริงจากพยานหลักฐานที่ปรากฏอย่างละเอียดรอบคอบโดยชอบด้วย

/กฎหมาย...

กฎหมาย และด้วยความเป็นธรรมมิได้มีการสมคบกันเพื่อเอื้อประโยชน์แก่บุคคลใดตามที่ผู้ฟ้องคดีกล่าวอ้าง

ผู้ฟ้องคดีคัดค้านคำให้การของผู้ถูกฟ้องคดีทั้งสองว่า ในการได้รับรายงานจากเจ้าหน้าที่และจังหวัดระยองของผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒ นั้น เป็นรายงานที่ไม่ตรงกับความเป็นจริง ตามผลการตรวจสอบของคณะกรรมการตามคำสั่งอำเภอเมืองระยองที่ ๒๖๒/๒๗ ลงวันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๒๙ ซึ่งมีความเห็นว่า ที่ดินตามใบเหยียบย่ำที่ดินเป็นที่ดินแปลงเดียวกันกับที่ดินสาธารณประโยชน์ประจำหมู่บ้านที่ ๒ ซึ่งขึ้นทะเบียนไว้เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๖ แต่เมื่อนำไปรายงานที่ดินจังหวัดระยองตามบันทึกที่ รย ๐๐๒๐/๒๘๑๙ ลงวันที่ ๓๐ เมษายน ๒๕๒๙ ได้รายงานว่าเป็นที่ดินแปลงเดียวกันกับที่ดินแปลงที่ ๒๒ นำขึ้นทะเบียนไว้ เหตุที่รายงานไม่ตรงกับความเป็นจริงเพราะที่ดินสาธารณประโยชน์ประจำหมู่บ้านที่ ๒ มีเนื้อที่มากถึง ๔๕ ไร่ ซึ่งมากกว่าแบบหมายเลข ๓ ที่มีเนื้อที่ ๓๔ ไร่เศษ (มากกว่า ๑๑ ไร่) จึงไม่สามารถจำหน่ายได้และต้องเปลี่ยนเป็นแปลงที่ ๒๒ หมู่ที่ ๔ แล้วแก้ไขทะเบียนที่ดินสาธารณประโยชน์เป็นแปลงที่ ๘ หมู่ที่ ๔ ซึ่งมีเนื้อที่ดิน ๒๐ ไร่ ๑ งาน ให้ทิศตะวันออกจดที่ดินนายดำ ให้ใกล้เคียงความเป็นจริง แต่ก็ไม่ถูกต้องเพราะทิศตะวันออกเป็นทางเกวียน จะเห็นได้ว่าเมื่อวันที่ ๒๖ เมษายน ๒๕๒๖ ที่จำเอก ประสิทธิ์ มีหนังสือร้องเรียนต่อจังหวัดระยองนั้น เป็นการขอให้พิจารณาดำเนินการปักหลักแนวเขตที่ดินสาธารณประโยชน์ประจำหมู่บ้านหมู่ที่ ๒ แต่วันที่ ๓๐ เมษายน ๒๕๒๙ กลับกลายเป็นแปลงที่ ๒๒ หมู่ที่ ๔ และเมื่อจำหน่ายกลับไปจำหน่ายแปลงที่ ๘ หมู่ที่ ๔ ผู้ฟ้องคดีขอยืนยันว่าที่ดินแปลงนี้เป็นที่ดินที่ห้ามมิให้ออกโฉนดที่ดินตามกฎหมายกระทรวงฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๔๙๗) ออกความในพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. ๒๔๙๗ ข้อ ๘ (๑) (๒)

กรณีที่ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒ อ้างว่า จำเอก ประสิทธิ์มีเอกสารสิทธิเกี่ยวกับที่ดินแปลงพิพาท คือ ใบเหยียบย่ำที่ดินนั้น ผู้ฟ้องคดีพิจารณาเอกสารดังกล่าวแล้วเห็นว่า ใบเหยียบย่ำที่ดินฉบับนี้มีลักษณะเป็นลูกรังระหว่างใบเหยียบย่ำที่ดินกับใบจอง เนื่องจากหัวกระดาษได้ครุฑระบุว่าใบเหยียบย่ำที่ดิน แต่ในคำขอกลับระบุว่าเป็นที่ ๆ ขอจับจอง ซึ่งไม่ตรงกับความประสงค์ของเอกสาร และจุดสมมติของต้นกะบกซึ่งกากบาทเป็นที่ตั้งของใบเหยียบย่ำที่ดินก็ไม่ระบุให้ชัดเจน ทำให้สงสัยได้ว่าที่ดินตรงไหนที่มีต้นกะบกและทำเครื่องหมายกากบาทก็อ้างได้ว่าเป็นที่ดินของนายดำ ส่วนแบบแจ้งการครอบครองที่ดิน

/(ส.ก. ๑)...

(ส.ค. ๑) และแบบหมายเลข ๓ ของนายด่านั้น ผู้ฟ้องคดีคัดค้านว่าเอกสารทั้ง ๒ ฉบับออกมาไม่ตรงกับพระราชบัญญัติออกโฉนดที่ดิน (ฉบับที่ ๖) พุทธศักราช ๒๔๗๙ พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. ๒๔๙๗ และกฎกระทรวง ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๔๙๗) ออกตามความในพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. ๒๔๙๗ หมวด ๒ หนังสือรับรองการทำประโยชน์ ข้อ ๓ ที่กำหนดว่าแบบหนังสือรับรองการทำประโยชน์ให้ทำตามแบบ น.ส. ๓ ท้ายกฎกระทรวงนี้ ดังนั้น เมื่อได้มีการครอบครองที่ดิน ส.ค. ๑ แล้วต้องไปแจ้งรับรองการทำประโยชน์ (น.ส.๓) ไม่ใช่แบบหมายเลข ๓ ที่ทำเมื่อวันที่ ๒๐ มกราคม ๒๔๙๙ รวมทั้งแบบหมายเลข ๓ นั้นน่าจะออกก่อนแบบแจ้งการครอบครองที่ดิน (ส.ค. ๑) เพราะอยู่ในพระราชบัญญัติออกโฉนดที่ดิน (ฉบับที่ ๖) พุทธศักราช ๒๔๗๙ ลงวันที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๔๘๐ และได้ถูกยกเลิกไปแล้วตามพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. ๒๔๙๗ ตามมาตรา ๔ (๘) ดังนั้น ผู้ฟ้องคดีจึงสงสัยว่าแบบแจ้งการครอบครองที่ดิน (ส.ค. ๑) น่าจะทำขึ้นมาเองเพราะแบบหมายเลข ๓ ทำมาก่อนที่ประมวลกฎหมายที่ดินจะใช้บังคับ

ผลการตรวจสอบของคณะกรรมการตามคำสั่งอำเภอเมืองระยองที่ ๒๖๒/๒๗ มีความเห็นว่า ที่ดินตามหลักฐานใบเหยียบย่ำดังกล่าวเป็นที่ดินแปลงเดียวกันกับที่ดินสาธารณประโยชน์ประจำหมู่บ้านที่ ๒ ตำบลนาตาขวัญ ซึ่งได้ทำขึ้นทะเบียนไว้เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๖ และไม่เคยมีราษฎรเข้าไปใช้ประโยชน์ร่วมกันแต่อย่างใดนั้น ผู้ฟ้องคดีคัดค้านว่าเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๖ ชาวบ้านได้ร่วมกันสร้างศาลาไว้พักผ่อน ต่อมาเมื่อมีศูนย์สาธารณสุขตลาด หอกระจายข่าว ห้องประชุมหมู่บ้าน ห้องสมุดประชาชน ดังนั้น การจะอ้างว่าไม่มีราษฎรมาใช้ประโยชน์ร่วมกันคงฟังไม่ขึ้น นอกจากนี้ การจำหน่ายที่ดินสาธารณประโยชน์แปลงที่ ๘ หมู่ที่ ๔ นอกจากจะจำหน่ายผิดแปลงแล้วยังจำหน่ายไม่เป็นไปตามประมวลกฎหมายที่ดิน มาตรา ๘ วรรคสอง (๑) ด้วย

ตามที่ถูกฟ้องคดีที่ ๑ ให้การว่า ที่ดินแปลงดังกล่าวได้นำขึ้นทะเบียนที่ดินสาธารณประโยชน์ไว้โดยไม่ถูกต้องตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน พุทธศักราช ๒๔๗๘ กล่าวคือ ไม่ได้ออกเป็นพระราชกฤษฎีกาและประกาศในราชกิจจานุเบกษา หากจะถือว่าเป็นที่สาธารณประโยชน์โดยสภาพการใช้ก็ไม่ปรากฏข้อเท็จจริงว่า ราษฎรได้ใช้ประโยชน์ร่วมกันอย่างไร ดังนั้น ที่ดินแปลงนี้จึงยังไม่ตกเป็นที่สาธารณประโยชน์แต่อย่างใดนั้น ผู้ฟ้องคดีเห็นว่า การที่จะนำ

/พระราชบัญญัติ...

พระราชบัญญัติดังกล่าวมาใช้ได้ก็น่าจะได้มีการประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว และ ประเด็นสัญญาติสยามของนายคำที่ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ ให้การว่าไม่สามารถนำมาเปรียบเทียบกับสมุททะเบียนให้ไ้ยานพาหนะของกรมตำรวจ กระทรวงมหาดไทย ซึ่งเป็นกระทรวงเดียวกับ ผู้ถูกฟ้องคดีทั้งสองการออกเอกสารต่างๆ จึงน่าจะออกมาตามแบบเดียวกัน

ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ ให้การเพิ่มเติมว่า ตามที่ผู้ฟ้องคดีคัดค้านว่าการจำหน่าย ที่สาธารณะประโยชน์ไม่ถูกต้องเนื่องจากในการสอบสวนของเจ้าหน้าที่บันทึกว่าเป็นการนำ ขึ้นทะเบียนไว้เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๖ ไม่ถูกต้องโดยไม่ได้ออกเป็นพระราชกฤษฎีกาและ ไม่ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่า อันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน พุทธศักราช ๒๔๗๘ นั้น โดยอ้างว่าพระราชบัญญัติ ดังกล่าวได้มีการประกาศไว้ในราชกิจจานุเบกษาแล้วจึงใช้บังคับได้นั้น เห็นว่า ตามมาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าวได้ระบุไว้ว่า การหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าให้ออกเป็น พระราชกฤษฎีกาและประกาศในราชกิจจานุเบกษาไม่ใช่เป็นการประกาศใช้พระราชบัญญัติ ตามที่ผู้ฟ้องคดีเข้าใจ

ตามที่ผู้ฟ้องคดีคัดค้านเกี่ยวกับการออกใบเหยียบย่ำที่ดินว่า เหมือนเป็น การผสมระหว่างใบเหยียบย่ำกับใบจอง โดยในคำขอ น่าจะเป็นขอเหยียบย่ำแต่กลับเขียน เป็นใบจองนั้นเป็นการเขียนตามพระราชบัญญัติออกโฉนดที่ดิน (ฉบับที่ ๖) พุทธศักราช ๒๔๗๙ มาตรา ๗ วรรคแรก และมาตรา ๘ ส่วนการกำหนดจุดสมมติเป็นไปตามกฎกระทรวงเกษตรธิการ ออกตามความในพระราชบัญญัติออกโฉนดที่ดิน (ฉบับที่ ๖) พุทธศักราช ๒๔๗๙ ข้อ ๕ วรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสาม การที่ผู้ฟ้องคดีคัดค้านว่านายคำนำหลักฐานแบบแจ้ง การครอบครองที่ดิน (ส.ค. ๑) ซึ่งออกตามความในพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. ๒๔๘๗ มาขอออกแบบหมายเลข ๓ เป็นการออกจากกฎหมายคนละฉบับกันนั้น เห็นว่า ตามกฎกระทรวงฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๔๘๗) ออกตามความในพระราชบัญญัติ ให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. ๒๔๘๗ หมวด ๒ ข้อ ๓ แบบหนังสือรับรองการทำประโยชน์ ทำตามแบบ น.ส. ๓ ทำกฎกระทรวงนี้ หรือ แบบหมายเลข ๓ ทำกฎกระทรวงเกษตรธิการ ออกตามความในพระราชบัญญัติออกโฉนดที่ดิน (ฉบับที่ ๖) พุทธศักราช ๒๔๗๙ ลงวันที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๔๘๐ ซึ่งแสดงว่าหลังจากประมวลกฎหมายที่ดินใช้บังคับแล้วยังสามารถ ออกแบบหมายเลข ๓ ได้อยู่ ประกอบกับผู้ฟ้องคดีทราบอยู่แล้วว่านายคำได้แบบหมายเลข ๓ มา เพราะกรมชลประทานขอความร่วมมือจากอำเภอเมืองระยองให้ออกแบบหมายเลข ๓

/เพราะต้องการ...

เพราะต้องการซื้อที่ดินขุดคลองส่งน้ำ นายคำจึงมีแบบหมายเลข ๓ และจากการตรวจสอบสารบบที่ดินใกล้เคียงกับนายคำ ก็ปรากฏว่าการออกแบบหมายเลข ๓ พร้อมกับของนายคำ คือ วันที่ ๒๕ มกราคม ๒๔๙๙ และทำการจดทะเบียนแบ่งขายให้กระทรวงการคลังสำหรับการชลประทาน ในวันที่ ๑๐ เมษายน ๒๔๙๙ เหมือนกัน

ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒ ให้การเพิ่มเติมว่า ตามที่ผู้ฟ้องคดีกล่าวอ้างว่ากรณีใบเหยียบย่ำที่ดิน คำขอน่าจะเป็นขอเหยียบย่ำแต่กลับเขียนเป็นขอจับจองซึ่งไม่ตรงตามความประสงค์ของเอกสารนั้น เอกสารใบเหยียบย่ำที่ดินตามที่ผู้ฟ้องคดีกล่าวอ้างคือ ใบอนุญาตให้จับจองที่ดินชนิดหนึ่งตามนัยมาตรา ๘ แห่งพระราชบัญญัติออกโฉนดที่ดิน (ฉบับที่ ๖) พุทธศักราช ๒๔๗๙ ซึ่งกำหนดไว้ว่า ใบอนุญาตให้จับจองมี ๒ ชนิด คือ ใบเหยียบย่ำและตราจอง และเมื่อพิจารณาจากถ้อยคำในมาตราต่างๆ ของพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวแล้วจะเห็นได้ว่าถ้อยคำที่กฎหมายใช้ในแต่ละมาตรามีแต่คำว่าขอจับจองหรือผู้ได้รับอนุญาตให้จับจอง เช่น ตามมาตรา ๕ กำหนดว่า การจับจองที่ดินนั้นจะต้องขออนุญาตให้จับจองได้ตามบทแห่งพระราชบัญญัตินี้ หรือตามมาตรา ๙ กำหนดว่า ผู้ที่ได้รับอนุญาตให้จับจองแล้วต้องทำประโยชน์ในที่ดินนั้นให้แล้วเสร็จภายใน ๒ ปี นับแต่วันที่ได้รับใบเหยียบย่ำเป็นต้น โดยที่ไม่มีมาตราใดใช้คำว่า ขอเหยียบย่ำหรือผู้เหยียบย่ำแต่อย่างใด ดังนั้น การใช้คำว่าจับจองในเอกสารดังกล่าวจึงถูกต้องตามวัตถุประสงค์ของกฎหมายแล้ว

ตามผู้ฟ้องคดีกล่าวอ้างว่าเมื่อนายคำได้แจ้งการครอบครองที่ดินตามหลักฐานแบบแจ้งการครอบครองที่ดิน (ส.ค. ๑) หลังจากประมวลกฎหมายที่ดินใช้บังคับแล้ว ที่ถูกต้องนายคำจะต้องนำแบบแจ้งการครอบครองที่ดิน (ส.ค. ๑) ไปออกเป็นหนังสือรับรองการทำประโยชน์ไม่ใช่ออกเป็นแบบหมายเลข ๓ นั้น เห็นว่า แบบหมายเลข ๓ เป็นแบบพิมพ์ซึ่งกำหนดไว้ท้ายกฎกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ออกตามความในพระราชบัญญัติออกโฉนดที่ดิน (ฉบับที่ ๖) พ.ศ. ๒๔๗๙ ใช้เป็นใบสำคัญที่แสดงว่าที่ดินตามแบบหมายเลข ๓ พนักงานเจ้าหน้าที่ให้คำรับรองนำที่ดินขึ้นทะเบียนเป็นที่ดินที่ได้มีการพิสูจน์การทำประโยชน์แล้วตามข้อ ๑๐ และข้อ ๑๑ แห่งกฎกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ดังกล่าว ต่อมาเมื่อประมวลกฎหมายที่ดินใช้บังคับแล้ว ได้มีกฎกระทรวง ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๔๙๗) ออกตามความในพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. ๒๔๙๗ กำหนดแบบหลักเกณฑ์และวิธีการออกหนังสือรับรองการทำประโยชน์ ให้ทำตามแบบ น.ส. ๓ ท้ายกฎกระทรวงนี้หรือแบบหมายเลข ๓ ท้ายกฎกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ออกตามความในพระราชบัญญัติออกโฉนดที่ดิน (ฉบับที่ ๖)

/พุทธศักราช...

พุทธศักราช ๒๔๙๙ ดังนั้นในกรณีของนายดำเมื่อปรากฏข้อเท็จจริงว่า นายดำได้รับใบอนุญาตให้จับจองที่ดินเป็นใบเหี้ยบย่ำตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๘๑ ต่อมาเมื่อพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดินใช้บังคับแล้ว นายดำได้มาแจ้งการครอบครองตามแบบ ส.ค. ๑ ตามนัยมาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. ๒๔๙๙ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๘ และหลังจากนั้นได้นำหลักฐานดังกล่าวมาขอออกหนังสือรับรองการทำประโยชน์ ซึ่งทางราชการได้รับรองสิทธิของนายดำ โดยได้ออกหนังสือรับรองการทำประโยชน์ให้แก่นายดำ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๙ โดยใช้แบบหมายเลข ๓ ซึ่งถือเป็นหนังสือรับรองการทำประโยชน์ที่ออกมาโดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว

ผู้ฟ้องคดีชี้แจงข้อเท็จจริงเพิ่มเติมว่า ตามประกาศ ป.ค. ๓๓ จำนวน ๓ ฉบับ เป็นหนังสือซื้อขายที่ดินระหว่างกระทรวงการคลังกับชาวบ้าน หมู่ที่ ๒ ตำบลนาตาขวัญ ประกาศ ณ วันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๔๙๗ ซึ่งเป็นเอกสารที่ยืนยันว่าการซื้อขายที่ดินระหว่างกระทรวงการคลังกับชาวบ้านหมู่ที่ ๒ ตามประกาศ ป.ค. ๓๓ ดังกล่าวไม่ได้ซื้อขายกัน ในปี พ.ศ. ๒๔๙๘ แต่ได้ซื้อขายกันไปก่อนหน้านั้นแล้ว และตามประกาศ ป.ค. ๓๓ นั้น ได้ออกมาก่อนพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. ๒๔๙๗ บังคับใช้อีก ๓๐ วัน จึงต้องมีการรังวัดที่ดินเพื่อออกแบบหมายเลข ๓ และได้ทำการแบ่งแยกเพื่อซื้อขาย จึงได้ออกประกาศ ป.ค. ๓๓ ณ วันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๔๙๗ ถือเป็นการสิ้นสุดการแบ่งแยกซื้อขายกัน แต่เพราะเหตุใดจึงมีการออกแบบหมายเลข ๓ ในปี พ.ศ. ๒๔๙๘ ทั้งคำขอรับรองการทำประโยชน์ (น.ส. ๑) และแบบหมายเลข ๓ นั้น ย่อมออกตามแบบแจ้งการครอบครองที่ดิน (ส.ค. ๑) แต่เนื้อที่ดิน ทิศทางกลับไม่ตรงกัน

ผู้ฟ้องคดีส่งคำชี้แจง ลงวันที่ ๙ พฤศจิกายน ๒๕๔๗ เพื่อประกอบการพิจารณาของศาล โดยมีข้อสังเกตเพิ่มเติม ดังนี้ ตามบันทึกข้อความส่วนราชการที่ว่าการอำเภอเมืองระยอง ที่ รย ๐๑๒๐/๒๕๑๙ ลงวันที่ ๓๐ เมษายน ๒๕๒๙ นั้นมีข้อขัดแย้ง คือ ในข้อความส่วนที่กล่าวถึงเรื่องเดิมนั้น ได้อ้างถึงที่ดินสาธารณประโยชน์ประจำหมู่บ้านหมู่ที่ ๒ แต่ในข้อความส่วนข้อเท็จจริงนั้นเจ้าหน้าที่กลับเปลี่ยนเป็นที่ดินสาธารณประโยชน์ประจำหมู่บ้านแปลงที่ ๒๒ ซึ่งได้หวงห้ามไว้เพื่อเป็นที่ดินสาธารณประโยชน์ประจำหมู่บ้านหมู่ที่ ๔ ซึ่งขัดแย้งกันเอง และในการจำหน่ายที่ดินออกจากทะเบียนที่ดินสาธารณประโยชน์กลับไปจำหน่ายที่ดินแปลงที่ ๘ หมู่ที่ ๔ ซึ่งมีได้มีการกล่าวถึงมาก่อน และข้อความส่วนข้อเท็จจริงซึ่งระบุอาณาเขตของที่ดินสาธารณประโยชน์แปลงที่ ๒๒ หมู่ที่ ๔ ว่าทิศตะวันออก

/ยาว ๔ เส้น...

ยาว ๔ เส้น ๑๐ วา จดที่นายดำนั้น การตีความดังกล่าวไม่ถูกต้องเพราะที่ดินบริเวณทิศดังกล่าวจะมีทั้งที่ดินสาธารณะประโยชน์ และที่ดินของนายดำจำนวน ๒ แปลง แบบแจ้งการครอบครองที่ดิน (ส.ค. ๑) ทั้ง ๒ ฉบับ ที่ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ นำส่งศาลปกครองและจากการฟ้องที่ศาลจังหวัดระยองมีความไม่ถูกต้องตรงกันย่อมแสดงให้เห็นว่าได้ถ่ายสำเนาจากฉบับเดียวกัน ทั้งนี้ เนื่องจากพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้รับประทับรับวันที่เอียงไม่เหมือนกัน และข้อความคำว่าที่หมู่ ๒ และอีกฉบับใช้คำว่าที่หมู่ที่ ๒ รวมทั้งการระบุทิศข้างเคียงจดที่ของบุคคลไม่ตรงกัน นอกจากนี้ คำว่าใบจองที่ระบุในแบบแจ้งการครอบครองที่ดิน (ส.ค. ๑) นั้นก็ไม่ปรากฏตามพระราชบัญญัติออกโฉนดที่ดิน (ฉบับที่ ๖) พุทธศักราช ๒๔๗๘

ศาลปกครองชั้นต้นพิจารณาแล้วเห็นว่า หลักฐานที่ผู้ถูกฟ้องคดีทั้งสองรับฟังในการพิจารณาจำหน่ายที่ดินสาธารณะประโยชน์ที่พิพาทเป็นเอกสารที่ชอบด้วยกฎหมาย ประกอบกับการจำหน่ายเป็นการดำเนินการเป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการของกฎหมายแล้ว การจำหน่ายที่ดินสาธารณะประโยชน์ที่พิพาทของผู้ถูกฟ้องคดีทั้งสองเป็นการออกคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายแล้ว

ศาลปกครองชั้นต้นพิพากษายกฟ้อง

ผู้ฟ้องคดีอุทธรณ์ว่า ผู้ถูกฟ้องคดีทั้งสองยังทำไม่ถูกต้องอยู่ กรณีที่มีการให้เอกสารซึ่งจับได้ว่าปลอมมาอ้างในการพิจารณาจำหน่ายที่ดินสาธารณะประโยชน์ และผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒ ไม่มีอำนาจในการจำหน่ายที่ดินสาธารณะประโยชน์ได้ คือ ตามหนังสือศาลากลางจังหวัดระยอง ที่ รย ๐๐๒๐/๒๐๔๑ ลงวันที่ ๔ มกราคม ๒๕๓๐ เรื่องจำเอก ประสิทธิ์ ศิริลพ ร้องเรียนขอความเป็นธรรม ถึงนายอำเภอเมืองระยอง ฯลฯ อ้างถึงหนังสือกรมที่ดิน ที่ มท ๐๗๑๑/๒๒๔๓๑ ลงวันที่ ๒๙ กันยายน ๒๕๒๙ ความว่า จังหวัดระยองได้ส่งเรื่องร้องเรียนทั้งหมดไปหาหรือผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒ และผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒ ได้พิจารณาแล้วเห็นชอบด้วยกับความเห็นของจังหวัดระยอง จึงส่งเรื่องทั้งหมดคืนมา และสั่งให้จำหน่ายที่ดินสาธารณะประโยชน์ดังกล่าวออกจากทะเบียนที่ดินสาธารณะประโยชน์ต่อไปนั้น ผู้ถูกฟ้องคดีทั้งสองไม่มีอำนาจมาสั่งจำหน่ายที่ดินสาธารณะประโยชน์ เพราะพระราชบัญญัติว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน พุทธศักราช ๒๔๗๘ มาตรา ๗ กำหนดไว้ว่า ถ้าการหวงห้ามนั้นมีได้กำหนดเวลาไว้ เมื่อจะถอนการหวงห้ามทั้งหมดหรือบางส่วนให้ออกเป็นพระราชกฤษฎีกา ในพระราชกฤษฎีกานั้นจะระบุเงื่อนไขการถอนไว้ก็ได้ การถอนการ

/หวงห้ามที่ว้าน...

หวงห้ามที่ว่านี้ ให้รวมถึงการหวงห้ามที่มีไว้ก่อนพระราชบัญญัตินี้ด้วย จะเห็นได้ว่าเมื่อจะมีการจำหน่ายที่ดินสาธารณะออกจากทะเบียนที่ดินสาธารณะประโยชน์ ไม่ว่าจะจำหน่ายก่อนหรือหลังพระราชบัญญัตินี้ จะต้องออกเป็น พระราชกฤษฎีกา ทั้งหมด

ผู้ถูกฟ้องคดีทั้งสองไม่ได้พิจารณาเอกสารที่จำเอก ประสิทธิซึ่งเป็นผู้ร่อนนำมาร่อนเรียนว่าเป็นเอกสารที่ถูกต้องหรือไม่ เชื่อแต่เอกสารที่ผู้ร่อนฝ่ายเดียวนำมาว่า ถูกต้องหมด ซึ่งผู้ฟ้องคดีเห็นว่า ไม่ถูกต้อง คือ ครั้งแรกนำหนังสือแบบหมายเลข ๓ สารบบเล่ม ๒ ก หน้า ๗ ออกเมื่อวันที่ ๒๐ มกราคม ๒๕๕๕ มาอ้างร่อนเรียนคงจะเห็นว่า อายุปี พ.ศ. ฟ้องอยู่ว่าทำที่ทะเบียนที่ดินสาธารณะประโยชน์ จึงไปหาแบบแจ้งการครอบครอง มาเพิ่ม และต่อมาปี พ.ศ. ๒๕๕๕ อ้างว่าพบใบเหยียบย่ำ แบบแจ้งการครอบครอง ส.ค. ๑ เลขที่ ๒๙๘ ลงรับวันที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๕๕ ออกมาที่ทะเบียนที่ดินสาธารณะประโยชน์ ๑๒ ปี และแบบแจ้งการครอบครองฉบับนี้ทำให้จับได้ว่าเป็นเอกสารที่ปลอมทำขึ้นมาเอง โดยที่ผู้เขียนขึ้นมาคิดไม่ถึงว่าจะมีคนตามจับผิดได้ คือ พบว่ามีเอกสาร ๒ ฉบับ ไม่ได้ถ่ายเอกสารจากต้นฉบับเดียวกัน ฉบับหนึ่งมีอาการแสดมปีปิดอยู่ ๓ ดวงราคาสามสิบสตางค์ ได้มาจากที่ดินจังหวัดระยองส่งศาลปกครอง และอีกฉบับได้มาจากการฟ้องคดีแพ่งเรียก ค่าเสียหายที่ศาลจังหวัดระยอง โดยที่ทั้ง ๒ ฉบับมีเจ้าหน้าที่เป็นนักวิชาการที่ดินระดับ ๖ รับรองสำเนาถูกต้อง ทั้ง ๒ ฉบับ แต่ฉบับหลังไม่มีอาการแสดมปีปิด เอกสารทั้ง ๒ ฉบับ เป็นลายมือในการเขียนหนังสือน่าจะเป็นลายมือเดียวกัน แต่เขียนข้อมูลเกี่ยวกับทิศ ของทั้ง ๒ ฉบับไม่ตรงกัน จับมาเทียบกันดูจะทราบทันทีว่าไม่ใช่เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเขียนให้ และตามแบบแจ้งการครอบครอง ส.ค. ๑ เลขที่ ๒๙๘ ลงรับวันที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๕๕ ในหัวข้อ "ได้มาอย่างไร ขออนุญาตจับจองตั้งแต่เมื่อใด พ.ศ. ๒๕๕๐" และ ในหัวข้อ "หลักฐานการได้มามีใบจับจองที่ดิน ฉบับที่ ๗ หมายเลข ๘" ไม่มีอยู่ในพระราชบัญญัติออกโฉนด ที่ดิน (ฉบับที่ ๖) พุทธศักราช ๒๕๗๕ แล้วเอาที่ไหนมาอ้าง ทำให้จับได้ว่าเป็นเอกสารปลอม เพราะในพระราชบัญญัติออกโฉนดที่ดิน (ฉบับที่ ๖) พุทธศักราช ๒๕๗๕ บัญญัติ ไว้ในมาตรา ๘ ว่าใบอนุญาตให้จับจองมี ๒ ชนิดคือ ก. ใบเหยียบย่ำ ข. ตราจอง ดังนั้น ผู้ฟ้องคดีจึงสงสัยว่าใบจองฉบับที่ ๗ หมายเลข ๘ มาจากพระราชบัญญัติออกโฉนดที่ดิน ฉบับที่เท่าไร ในปี พ.ศ. ๒๕๕๐ ขอให้ผู้ถูกฟ้องคดีทั้งสองตอบศาลปกครองให้ชัดแจ้งด้วย

หนังสือแบบหมายเลข ๙ ใบเหยียบย่ำ ที่ผู้ร่อนนำมาอ้างว่านายดำ ดาของจำเอก ประสิทธิ ทำไว้เมื่อวันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๕๑ ผู้ฟ้องคดีได้สืบจากผู้ที่มีอาวุโสคนเก่า ๆ บอกให้ฟังว่า

/เมื่อสมัยก่อน...

เมื่อสมัยก่อนชาวบ้านทั่วไปไม่มีใครมีเอกสารอะไรเกี่ยวกับการครอบครองที่ดินแม้แต่ฉบับเดียว มาเริ่มมีกันครั้งแรกเมื่อต้นปี พ.ศ. ๒๔๙๙ เพราะกำนันได้ประกาศให้ทราบว่า ผู้ใดต้องการมีเอกสารเกี่ยวกับที่ดินให้ไปแจ้งที่บ้านกำนัน เพื่อก่อเอกสารสิทธิเป็นครั้งแรก คือ แบบแจ้งการครอบครอง ส.ค.๑ เมื่อพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. ๒๔๙๗ ประกาศบังคับใช้เมื่อวันที่ ๓๐ พฤศจิกายน ๒๔๙๗ ก่อนนั้นชาวบ้านในละแวกนั้นไม่มีผู้ใดที่จะมีเอกสารสิทธิใด ๆ ที่ดินที่ครอบครองอยู่เป็นที่ดินมือเปล่าทั้งนั้น นายคำมีความจำเป็นอย่างไรถึงต้องเดินไปออกใบหยียบย่ำมาตั้งแต่ ปี พ.ศ. ๒๔๙๑ ก่อนหน้าที่ประมวลกฎหมายที่ดินประกาศบังคับใช้ ๑๖ ปี

กรณีที่ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒ และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องพิจารณาว่า ที่ดินสาธารณประโยชน์ขึ้นทะเบียนไว้ไม่ถูกต้องตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน พุทธศักราช ๒๔๗๘ เพราะไม่ออกเป็นพระราชกฤษฎีกาและไม่ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา นั้น ผู้ฟ้องคดีไม่เห็นฟ้องด้วย เนื่องจากผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒ ไม่ได้ตรวจสอบพระราชบัญญัติว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน พุทธศักราช ๒๔๗๘ ตั้งแต่มาตรา ๑ ถึงมาตรา ๘ ว่ามีอะไรเป็นประโยชน์ต่อผู้ร้องบ้าง และทางราชการได้ปฏิบัติตามกฎหมายดังกล่าวหรือไม่ และในทะเบียนที่ดินสาธารณประโยชน์ ทุกแปลงการหวงห้ามเป็นไปตามมาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน พุทธศักราช ๒๔๗๘ กำหนดไว้ คือ การหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าให้ออกเป็นพระราชกฤษฎีกา และประกาศในราชกิจจานุเบกษา ในพระราชกฤษฎีกานั้นให้ระบุ มีอยู่ ๓ ข้อ คือ (๑) ความประสงค์ที่หวงห้าม คือ วัตถุประสงค์เพื่อเป็นที่ดินสาธารณประโยชน์ประจำหมู่บ้านหมู่ที่ ๑ หมู่ที่ ๒ หมู่ที่ ๓ และหมู่ที่ ๔ แต่เขียนอยู่ในช่องสภาพและประวัติความเป็นมาของทะเบียนฯ (๒) เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจในการหวงห้าม คือ รัฐบาลประกาศหวงห้ามไว้เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๖ แต่เขียนอยู่ในช่องผู้ใดประกาศหวงห้ามเมื่อวันที่ เดือน ปี (๓) ที่ดินซึ่งกำหนดว่าต้องหวงห้าม คือ ที่ดินรกร้างว่างเปล่า ฯลฯ จะมาอ้างว่าขึ้นทะเบียนไว้ไม่ถูกต้องคงไม่ได้ ทางราชการทำไว้ถูกต้องทั้งหมด แต่ทำไมผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องไม่ตรวจสอบเอกสารก่อนว่ามีเอกสารฉบับใดไม่ถูกต้องบ้าง เอกสารปลอมยังนำมาอ้างจำหน่ายที่ดินสาธารณประโยชน์ได้ ไม่มีใครตรวจสอบแต่ไปตรวจสอบทะเบียนที่ดินสาธารณประโยชน์ว่าขึ้นทะเบียนไว้ไม่ถูกต้อง

/ตามมาตรา ๖...

ตามมาตรา ๖ แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่า อันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน พุทธศักราช ๒๔๗๘ บัญญัติไว้ว่า เมื่อได้ประกาศ ออกเป็นพระราชกฤษฎีกาในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้เจ้าหน้าที่มอบสำเนาอันถูกต้อง พร้อมทั้งพระราชกฤษฎีกา เพื่อให้ผู้มีส่วนได้เสียดูไว้ ณ (ก) ที่ทำการข้าหลวงประจำจังหวัด ซึ่งที่ดินหวงห้ามนั้นตั้งอยู่ (ข) ที่ว่าการอำเภอหรือหออทะเบียนที่ดินในท้องที่ ซึ่งที่ดินหวงห้าม นั้นตั้งอยู่ ดังนั้น น่าจะพิจารณาได้ว่า จังหวัดระยองจะได้รับทราบข่าวสารจากการออก พระราชกฤษฎีกาและประกาศราชกิจจานุเบกษาตามที่กำหนดไว้ในมาตรา ๖ และต้องถือปฏิบัติ ตามมาตรา ๖ สั่งให้กำนันทุกตำบล จัดหาที่ดินรกร้างว่างเปล่ามาเป็นที่ดินสาธารณประโยชน์ และขึ้นทะเบียนไว้ถูกต้องทุกแปลง

ขอให้ศาลตรวจสอบทะเบียนที่ดินสาธารณประโยชน์ แปลงที่ ๘ หมู่ที่ ๔ ว่าทางราชการทำถูกต้องหรือไม่ที่สั่งจำหน่ายที่ดินแปลงนี้ไป คือ ด้านทิศตะวันออกกระบุ ไว้ชัดเจนว่า ทิศตะวันออกจดที่นายดำ แล้วเอาที่สาธารณประโยชน์ไปจำหน่ายให้นายดำได้อย่างไร และผู้ถูกฟ้องคดีทั้งสองทำไมไม่ถูกต้องที่เอาที่ดินสาธารณประโยชน์ที่มีแดนติดที่นายดำไป จำหน่ายให้นายดำ กระทำได้อย่างไร

การจำหน่ายที่ดินสาธารณประโยชน์ ตามคำสั่งของผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒ ที่ มท ๐๗๑๑/๒๒๔๓๑ ลงวันที่ ๒๙ กันยายน ๒๕๒๙ นั้น เจ้าหน้าที่บริหารงานที่ดินอำเภอ ลงลายมือชื่อตนเอง แล้วยังไปลงตำแหน่งเป็นนายอำเภอ ซึ่งเป็นการปลอมตำแหน่งผู้บังคับบัญชา

ที่ดินแปลงพิพาทเป็นที่ดินสาธารณประโยชน์ แปลงที่ ๖ หมู่ที่ ๒ เอกสารแบบ หมายเลข ๓ และ ส.ค. ๑ อยู่หมู่ที่ ๒ ข้อเท็จจริงกลับไปเป็นแปลงที่ ๒๒ หมู่ที่ ๔ แต่จำหน่าย แปลงที่ ๘ หมู่ที่ ๔ ทั้งที่นำรังวัดหมู่ที่ ๒ โดยอ้างว่าเป็นแปลงเดียวกันทำกันได้ง่ายมาก

ผู้ถูกฟ้องคดีทั้งสองไม่มีอำนาจในการสั่งจำหน่ายที่ดินสาธารณประโยชน์ เพราะขัดต่อมาตรา ๗ แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่า อันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน พุทธศักราช ๒๔๗๘

ขอให้ศาลปกครองสูงสุดมีคำพิพากษากลับคำพิพากษาของศาลปกครองชั้นต้น ที่พิพากษายกฟ้องเป็นพิพากษาให้ผู้ฟ้องคดีชนะคดีตามฟ้อง

ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ แก้อุทธรณ์ของผู้ฟ้องคดีว่า ตามที่ผู้ฟ้องคดี แจ้งว่า ส.ค. ๑ เลขที่ ๒๙๘ หมู่ที่ ๒ ตำบลนาตาขวัญ ลงวันที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๔๘ เป็นเอกสารปลอม เนื่องจาก ส.ค. ๑ ฉบับแรกมีอากรแสตมป์ ๓ ดวง ราคา ๓๐ สตางค์ ฉบับหลังไม่มีอากรแสตมป์

/เอกสารทั้ง...

เอกสารทั้ง ๒ ฉบับจึงไม่ได้ถ่ายเอกสารจากต้นฉบับเดียวกัน นั้น ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ ขอชี้แจงว่า ส.ค. ๑ เลขที่ ๒๔๘ หมู่ที่ ๒ ตำบลนาตาขวัญ ได้กระทำขึ้นโดยกำนันหรือผู้ใหญ่บ้านในขณะนั้นเป็นผู้ดำเนินการเขียนขึ้นด้วยตนเอง โดยจัดทำขึ้นเป็น ๒ ฉบับ ฉบับหนึ่งแจกให้เจ้าของที่ดิน อีกฉบับหนึ่ง เก็บรักษาไว้ที่อำเภอท้องที่ ฉบับอำเภอติดอากรแสตมป์ ฉบับเจ้าของที่ดินไม่ต้องติดอากรแสตมป์แต่อย่างใด ส.ค. ๑ ทั้ง ๒ ฉบับ จึงไม่เป็นเอกสารปลอม เนื่องจากฉบับที่ ๑ ถ่ายเอกสารจากฉบับอำเภอ และฉบับที่ ๒ ถ่ายเอกสารจากฉบับเจ้าของที่ดิน ซึ่งหลักฐาน ส.ค. ๑ ทั้ง ๒ ฉบับ เป็นหลักฐานที่ดินแปลงเดียวกัน มีสาระสำคัญและลายมือผู้เขียนคนเดียวกัน ส่วนกรณีรายชื่อข้างเคียงทั้ง ๒ ฉบับ ไม่ตรงกันนั้น อาจเป็นเพราะผู้เขียน เขียนรายชื่อข้างเคียงสลับตำแหน่ง (ทิศ) เพราะเมื่อตรวจสอบข้างเคียงทั้ง ๒ ฉบับ แล้วรายชื่อตรงกัน เพียงแต่สลับตำแหน่ง (ทิศ) เท่านั้น ส่วนข้ออื่น ๆ เป็นไปตามคำแก้ฟ้องเดิม ขอให้ศาลปกครองสูงสุดมีคำพิพากษายืนตามคำพิพากษาของศาลปกครองชั้นต้น

ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒ แก้อุทธรณ์ของผู้ฟ้องคดีว่า การกล่าวอ้างของผู้ฟ้องคดี เรื่อง ส.ค. ๑ ปลอมเป็นข้อกล่าวอ้างที่มีได้ยกขึ้นว่ากล่าวกันมาในศาลชั้นต้น ผู้ฟ้องคดี จึงไม่สามารถยกขึ้นกล่าวในคำอุทธรณ์ได้ ประกอบกับที่ดินพิพาทมิได้ตกเป็นที่สาธารณประโยชน์ เมื่อผู้มีชื่อได้ครอบครองและทำประโยชน์ในที่ดินมาก่อนประมวลกฎหมายที่ดินใช้บังคับ โดยได้ปฏิบัติตามประมวลกฎหมายที่ดินแล้ว จึงชอบที่จะได้กรรมสิทธิ์ในที่ดินแปลงพิพาท เมื่อพระราชบัญญัติว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน พ.ศ. ๒๔๗๘ การหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าต้องออกเป็นพระราชกฤษฎีกา และประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อที่สาธารณประโยชน์ประจำหมู่บ้าน (แปลงพิพาท) มีการระบุไว้ในทะเบียน ว่ารัฐหวงห้ามไว้เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๖ เป็นการหวงห้ามภายหลังจากที่พระราชบัญญัติว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน พ.ศ. ๒๔๗๘ ใช้บังคับ เมื่อมิได้ทำเป็นพระราชกฤษฎีกาและมิได้มีการประกาศในราชกิจจานุเบกษา จึงทำให้การหวงห้ามที่ดินสาธารณประโยชน์แปลงพิพาทเป็นการหวงห้ามที่มีชอบด้วยกฎหมาย การเพิกถอนหรือจำหน่ายการหวงห้ามที่สาธารณประโยชน์ดังกล่าว จึงไม่จำเป็นต้องทำเป็นพระราชกฤษฎีกาและประกาศในราชกิจจานุเบกษา ผู้ถูกฟ้องคดี จึงกระทำการโดยชอบตามกฎหมายแล้ว ขอให้ศาลปกครองสูงสุดมีคำพิพากษายืนตามคำพิพากษาของศาลปกครองชั้นต้น

/ศาลปกครอง...

ศาลปกครองสูงสุดได้ตรวจพิจารณาเอกสารทั้งหมดในสำนวนคดี กฎหมายระเบียบ ข้อบังคับ ฯลฯ ที่เกี่ยวข้องประกอบแล้ว

ข้อเท็จจริงรับฟังได้ว่า ทะเบียนที่ดินสาธารณะประโยชน์ประจำตำบลนาตาขวัญ อำเภอเมือง จังหวัดระยอง ได้ระบุให้ที่ดินแปลงที่ ๖ หมู่ที่ ๒ มีเนื้อที่ ๔๕ ไร่ รัฐบาลได้หวงห้ามไว้เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๖ มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นที่ดินสาธารณะประโยชน์ประจำหมู่บ้านหมู่ที่ ๒ และที่ดินแปลงที่ ๘ หมู่ที่ ๔ มีเนื้อที่ ๒๐ ไร่ ๑ งาน รัฐบาลได้หวงห้ามไว้เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๖ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นที่ดินสาธารณะประโยชน์ประจำหมู่บ้าน หมู่ที่ ๔ ต่อมา จำเอก ประสิทธิ์ศิริลพ มีหนังสือฉบับลงวันที่ ๒๖ เมษายน ๒๕๒๖ ร้องเรียนขอให้จังหวัดระยองพิจารณาดำเนินการปักหลักแนวเขตที่ดินสาธารณะประโยชน์ประจำหมู่บ้าน หมู่ที่ ๒ ตำบลนาตาขวัญ ให้ถูกต้อง เนื่องจากได้ปักหลักแนวเขตไว้ในที่ดินของนายดำ ช้วนเส้ง ตาของจำเอก ประสิทธิ์ ทำให้ไม่สามารถขอรังวัดออกโฉนดที่ดินได้ จังหวัดระยองจึงได้มีหนังสือ ที่ รย ๑๕/๒/๖๔๘๔ ลงวันที่ ๒ พฤษภาคม ๒๕๒๖ ให้กองกำกับการเดินสำรวจออกโฉนดที่ดินจังหวัดระยองตรวจสอบข้อเท็จจริง และกองกำกับการเดินสำรวจโฉนดที่ดินจังหวัดระยองได้มีหนังสือ ที่ มท ๐๖๐๙/๒/๑๙๘๘ ลงวันที่ ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๒๖ รายงานผลการตรวจสอบว่าได้ทำการเดินสำรวจที่ดินของนายดำ ซึ่งจำเอก ประสิทธิ์ ร้องเรียนแล้ว ปรากฏว่าทางราชการได้ปักป้ายที่ดินสาธารณะประโยชน์ หมู่ที่ ๒ ตำบลนาตาขวัญ อำเภอเมืองระยองไว้ในชั้นเดินสำรวจออกโฉนดที่ดินครั้งนี้จึงยังมิได้เข้าไปดำเนินการอื่นแต่อย่างใด ต่อมา จำเอก ประสิทธิ์ ได้มีหนังสือฉบับลงวันที่ ๒๑ พฤษภาคม ๒๕๒๗ ถึงผู้ว่าราชการจังหวัดระยอง ขอความเป็นธรรมในการพิจารณาเกี่ยวกับที่ดินสาธารณะประโยชน์ดังกล่าวอีก จังหวัดระยองจึงได้มีหนังสือ ที่ รย ๐๐๑๕/๑๐๔๓๘ ลงวันที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๕๒๗ แจ้งให้สำนักงานที่ดินจังหวัดระยองพิจารณาเรื่องดังกล่าว สำนักงานที่ดินจังหวัดระยองได้มีบันทึกที่ รย ๐๐๒๐/๑๐๘๐๔ ลงวันที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๒๗ แจ้งให้อำเภอเมืองระยองตรวจสอบข้อเท็จจริง และอำเภอเมืองระยองได้มีบันทึก ที่ รย ๐๑๒๐/๒๕๑๙ ลงวันที่ ๓๐ เมษายน ๒๕๒๙ แจ้งว่าได้ให้เจ้าหน้าที่ตรวจสอบหลักฐานและแต่งตั้งกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเรื่องร้องเรียนรายนี้แล้วมีความเห็นว่า ที่ดินแปลงที่ร้องเรียนนี้ได้นำขึ้นทะเบียนที่ดินสาธารณะประโยชน์ประจำหมู่บ้านแปลงที่ ๒๒ (คัดลอกใหม่เป็นแปลงที่ ๘) เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๖ ทางราชการหวงห้ามไว้เพื่อเป็นที่ดินสาธารณะประโยชน์ประจำหมู่บ้าน หมู่ที่ ๔ ตำบลนาตาขวัญ

/เนื้อที่...

เนื้อที่ประมาณ ๒๐ ไร่ ๑ งาน นายดำได้ครอบครองที่ดินแปลงดังกล่าวมาก่อนนำขึ้นทะเบียนที่สาธารณประโยชน์โดยมีหลักฐานเป็นใบเหี้ยบย่ำที่ดินเนื้อที่ประมาณ ๒๐ ไร่ ๓๖ ตารางวา ออกให้เมื่อวันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๔๘๑ ต่อมา เมื่อประมวลกฎหมายที่ดิน ใช้บังคับนายดำได้แจ้งการครอบครองที่ดิน (ส.ค. ๑) เนื้อที่ประมาณ ๒๘ ไร่ ๒ งาน ๖๖ ตารางวา เมื่อวันที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๔๘๘ และได้รับแบบหมายเลข ๓ เนื้อที่ประมาณ ๓๔ ไร่ ๑ งาน ๕ ตารางวา ออกให้เมื่อวันที่ ๒๐ มกราคม ๒๔๙๙ ที่ดินแปลงดังกล่าวนำขึ้นทะเบียนที่ดินสาธารณประโยชน์ไว้โดยไม่ถูกต้อง ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน พุทธศักราช ๒๔๗๘ กล่าวคือ ไม่ได้ออกเป็นพระราชกฤษฎีกาและประกาศในราชกิจจานุเบกษา หากจะถือว่าเป็นที่สาธารณประโยชน์โดยสภาพการใช้ก็ไม่ปรากฏข้อเท็จจริงว่าราษฎรได้ใช้ประโยชน์ร่วมกันอย่างไร ดังนั้น ที่ดินแปลงนี้จึงยังไม่ตกเป็นที่สาธารณประโยชน์แต่อย่างใด และตามหลักฐานใบเหี้ยบย่ำที่ดิน แบบแจ้งการครอบครองที่ดิน (ส.ค. ๑) แบบหมายเลข ๓ ปรากฏว่า นายดำได้ครอบครองและทำประโยชน์มาก่อนประมวลกฎหมายที่ดินใช้บังคับ และได้ปฏิบัติตามกฎหมายที่ดินแล้วจึงชอบที่จะได้กรรมสิทธิ์ในที่ดินแปลงพิพาท จังหวัดระยองพิจารณาแล้วมีความเห็นเช่นเดียวกันกับอำเภอเมืองระยองและได้มีหนังสือ ที่ รย ๐๐๒๐/๙๘๘๙ ลงวันที่ ๒๖ พฤษภาคม ๒๕๒๙ ถึงผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒ แจ้งผลการพิจารณาและหาข้อว่าความเห็นของจังหวัดระยองเป็นการถูกต้องหรือไม่ ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒ มีหนังสือ ที่ มท ๐๗๑๑/๒๒๔๓๑ ลงวันที่ ๒๙ กันยายน ๒๕๒๙ แจ้งให้จังหวัดระยองทราบว่าเห็นชอบด้วยกับความเห็นของจังหวัดระยอง จังหวัดระยองโดยผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ เป็นผู้ปฏิบัติราชการแทนผู้ว่าราชการจังหวัดระยอง จึงมีหนังสือที่ รย ๐๐๒๐/๒๐๔๑ ลงวันที่ ๔ มกราคม ๒๕๓๐ สั่งให้อำเภอเมืองระยองดำเนินการจำหน่ายที่ดินสาธารณประโยชน์ที่ประชาชนใช้ร่วมกันดังกล่าวออกจากทะเบียนที่ดินสาธารณประโยชน์ประจำตำบลนาตาขวัญ อำเภอเมือง จังหวัดระยอง อำเภอเมืองระยองโดยเจ้าหน้าที่บริหารงานที่ดินอำเภอเป็นผู้ปฏิบัติราชการแทนนายอำเภอเมืองระยอง จึงบันทึกในทะเบียนที่ดินสาธารณประโยชน์ตำบลนาตาขวัญเมื่อวันที่ ๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๐ ว่า ได้จำหน่ายที่ดินสาธารณประโยชน์แปลงที่ ๘ ตำบลนาตาขวัญออกจากทะเบียนที่ดินสาธารณประโยชน์ตามหนังสือจังหวัดระยอง ที่ รย ๐๐๒๐/๒๐๔๑ ลงวันที่ ๔ มกราคม ๒๕๓๐ หลังจากนั้น นางเสียม ศิริลพ ทายาทของนายดำ ได้นำที่ดินแปลงดังกล่าวมายื่นขอรังวัด

/ออกโฉนดที่ดิน...

ออกโฉนดที่ดิน แด่นายประพันธ์ สุภาภรณ์ และนายประจวบ หอมรีน ตัวแทนชาวบ้านหมู่ที่ ๒ ตำบลนาตาขวัญ มีหนังสือลงวันที่ ๔ ตุลาคม ๒๕๓๖ คัดค้านการรังวัดออกโฉนดที่ดิน โดยอ้างว่าที่ดินแปลงดังกล่าวเป็นที่ดินสาธารณประโยชน์แปลงที่ ๖ หมู่ที่ ๒ ตำบลนาตาขวัญ ไม่ใช่แปลงที่ ๘ หมู่ที่ ๔ ซึ่งได้มีการจำหน่ายออกจากทะเบียนที่สาธารณประโยชน์ไปแล้ว ต่อมา ผู้ฟ้องคดีได้มีหนังสือลงวันที่ ๖ มีนาคม ๒๕๓๙ ถึงจังหวัดระยอง ขอให้พิจารณาเรื่องจำหน่ายที่ดินสาธารณประโยชน์เพราะน่าจะจำหน่ายผิดแปลง เพราะได้มีการจำหน่ายที่ดินสาธารณประโยชน์แปลงที่ ๘ หมู่ที่ ๔ ตำบลนาตาขวัญ แต่จะมีการทำการรังวัดในที่สาธารณประโยชน์แปลงที่ ๖ หมู่ที่ ๒ ซึ่งยังไม่มีการสั่งให้จำหน่ายทะเบียนที่สาธารณประโยชน์แต่อย่างใด และผู้ฟ้องคดียังมีหนังสือลงวันที่ ๖ มีนาคม ๒๕๓๙ ถึงผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ ขอให้พิจารณาทบทวนหนังสืออำเภอเมืองระยองที่ รย ๐๑๒๐/๒๔๑๙ ลงวันที่ ๓๐ เมษายน ๒๕๒๙ กรณีที่อำเภอเมืองระยองมีหนังสือที่ รย ๐๑๒๐/๒๔๑๙ ลงวันที่ ๓๐ เมษายน ๒๕๒๙ มีความเห็นว่า นายดำ ได้ครอบครองและทำประโยชน์ในที่ดินมาก่อนมีการขึ้นทะเบียนเป็นที่ดินสาธารณประโยชน์ จังหวัดระยอง ได้มีคำสั่งที่ ๑๙๑/๒๕๔๐ ลงวันที่ ๓๐ มกราคม ๒๕๔๐ แต่งตั้งคณะกรรมการตรวจเรื่องดังกล่าว และคณะกรรมการดังกล่าวมีความเห็นว่าที่ดินสาธารณประโยชน์แปลงที่ ๘ หมู่ที่ ๔ ที่จังหวัดระยองให้จำหน่ายออกจากทะเบียนที่ดินสาธารณประโยชน์เป็นที่ดินตั้งอยู่หมู่ที่ ๒ ตำบลนาตาขวัญ และเป็นที่ดินแปลงเดียวกันกับแบบหมายเลข ๓ แบบแจ้งการครอบครองที่ดิน (ส.ค. ๑) ตามที่จำเอก ประสิทธิ์ ผู้ร้องกล่าวอ้าง แต่เหตุที่ทะเบียนที่ดินสาธารณประโยชน์แปลงที่ ๘ ลงทะเบียนไว้เป็นหมู่ที่ ๔ ตำบลนาตาขวัญ ก็คงเป็นเพราะเจ้าหน้าที่ที่ลงทะเบียนอาจจะมองเลข ๒ เป็นเลข ๔ ก็ได้ เพราะจากการตรวจสอบทะเบียนการครอบครองที่ดินสำนักงานที่ดินจังหวัดระยองแล้ว ไม่ปรากฏว่ามีชื่อ นายดำแจ้งการครอบครองที่ดินในท้องที่หมู่ที่ ๔ ตำบลนาตาขวัญ แต่อย่างใด ผู้ฟ้องคดี ซึ่งเป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๒ ตำบลนาตาขวัญ อำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง เห็นว่า คำสั่งของผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒ ที่ มท ๐๗๑๑/๒๒๔๓๑ ลงวันที่ ๒๙ กันยายน ๒๕๒๙ ที่สั่งให้จำหน่ายที่ดินสาธารณประโยชน์ดังกล่าวไม่ชอบด้วยกฎหมาย เนื่องจากผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒ กระทำโดยไม่มีอำนาจและผู้ถูกฟ้องคดีทั้งสองช่วยเหลือจำเอก ประสิทธิ์ ซึ่งน่าจะเชื่อได้ว่าได้นำเอกสารพยานหลักฐานที่ออกโดยไม่ถูกต้องมาอ้างเพื่อให้ผู้ถูกฟ้องคดีทั้งสองจำหน่ายที่ดินสาธารณประโยชน์ดังกล่าว

/และน่าจะเป็น...

และน่าจะเป็นการสั่งจำหน่ายผิดแปลงด้วย ผู้ฟ้องคดีจึงฟ้องคดีต่อศาลปกครองขอให้ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้ที่ดินพิพาทเป็นที่สาธารณประโยชน์

คดีมีประเด็นที่จะต้องพิจารณามูลเหตุที่ว่า การจำหน่ายที่ดินสาธารณประโยชน์แปลงที่ ๘ หมู่ที่ ๔ ประจำตำบลนาตาขวัญ อำเภอเมือง จังหวัดระยอง ออกจากทะเบียนที่สาธารณประโยชน์ประจำตำบลนาตาขวัญ อำเภอเมือง จังหวัดระยอง ของผู้ถูกฟ้องคดีทั้งสองชอบด้วยกฎหมายหรือไม่

ศาลปกครองสูงสุดพิจารณาแล้วเห็นว่า ข้อเท็จจริงรับฟังได้ว่าการขึ้นทะเบียนที่ดินแปลงพิพาทเป็นที่ดินสาธารณประโยชน์ปี พ.ศ. ๒๕๔๖ ทับที่ดินที่นายดำซึ่งได้ครอบครองตามใบเหี้ยมย่ำที่ดินที่ราชการออกให้เมื่อวันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๔๑ และที่ดินแปลงพิพาทไม่มีสภาพเป็นที่ดินสาธารณประโยชน์ แม้คดีนี้ศาลปกครองชั้นต้นได้พิจารณาและมีคำพิพากษาแล้วก็ตาม แต่มีปัญหาว่าผู้ฟ้องคดีเป็นผู้เสียหายที่มีสิทธิฟ้องคดีหรือไม่ ซึ่งปัญหาดังกล่าวเป็นข้อกฎหมายเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน ศาลปกครองสูงสุดมีอำนาจยกขึ้นวินิจฉัยได้ตามข้อ ๙๒ แห่งระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๓ ประกอบกับหากศาลปกครองสูงสุดได้ยกข้อกฎหมายดังกล่าวขึ้นวินิจฉัยแล้วอาจไม่ต้องพิจารณาในประเด็นอื่นต่อไปอีก จึงเห็นสมควรวินิจฉัยว่า ผู้ฟ้องคดีเป็นผู้เสียหายที่มีสิทธิฟ้องคดีหรือไม่ พิจารณาแล้วเห็นว่า มาตรา ๔๒ วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๕๒ กำหนดว่า ผู้ใดได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายหรืออาจจะเดือดร้อนหรือเสียหายโดยมีอาจหลีกเลี่ยงได้ อันเนื่องมาจากการกระทำหรืองดเว้นการกระทำของหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือมีข้อโต้แย้งเกี่ยวกับสัญญาทางปกครอง หรือกรณีอื่นใด ที่อยู่ในเขตอำนาจศาลปกครองตามมาตรา ๙ และการแก้ไขหรือบรรเทาความเดือดร้อนหรือเสียหายหรือยุติข้อโต้แย้งนั้น ต้องมีคำบังคับตามที่กำหนดในมาตรา ๗๒ ผู้นั้นมีสิทธิฟ้องคดีต่อศาลปกครอง ข้อเท็จจริงรับฟังได้ว่า ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒ มีหนังสือที่ มท ๐๗๑๑/๒๒๔๓๑ ลงวันที่ ๒๙ กันยายน ๒๕๒๙ แจ้งจังหวัดระยองว่าเห็นชอบด้วยกับข้อหาหรือของจังหวัดระยองที่จะจำหน่ายที่ดินสาธารณประโยชน์แปลงที่ ๘ หมู่ที่ ๔ ประจำตำบลนาตาขวัญ อำเภอเมือง จังหวัดระยอง ออกจากทะเบียนที่ดินสาธารณประโยชน์ประจำตำบลนาตาขวัญ จังหวัดระยอง โดยผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ เป็นผู้ปฏิบัติราชการแทนผู้ว่าราชการจังหวัดระยอง จึงมีหนังสือ

/ที่ รย ๐๐๒๐/๒๐๔๑...

ที่ รย ๐๐๒๐/๒๐๔๑ ลงวันที่ ๔ มกราคม ๒๕๓๐ สั่งให้อำเภอเมืองระยองดำเนินการ
จำหน่ายที่ดินสาธารณะประโยชน์แปลงพิพาทออกจากทะเบียนที่ดินสาธารณะประโยชน์ประจำ
ตำบลนาตาขวัญ อำเภอเมืองระยอง โดยเจ้าหน้าที่บริหารงานที่ดินอำเภอเป็นผู้ปฏิบัติ
ราชการแทนนายอำเภอเมืองระยอง จึงบันทึกในทะเบียนที่ดินสาธารณะประโยชน์
ตำบลนาตาขวัญเมื่อวันที่ ๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๐ ว่าได้จำหน่ายที่ดินสาธารณะประโยชน์
แปลงพิพาทตามหนังสือจังหวัดระยอง ที่ รย ๐๐๒๐/๒๐๔๑ ลงวันที่ ๔ มกราคม ๒๕๓๐
ผู้ฟ้องคดีเห็นว่า การจำหน่ายที่ดินสาธารณะประโยชน์แปลงพิพาทไม่ชอบด้วยกฎหมาย
เพราะเป็นการช่วยเหลือจำเอก ประสิทธิ์ ซึ่งน่าจะเชื่อว่าจะจำเอก ประสิทธิ์ นำเอกสารพยานหลักฐาน
ที่ออกโดยไม่ถูกต้องมาอ้างว่า ที่ดินสาธารณะประโยชน์แปลงพิพาทเป็นที่ดินแปลงเดียวกับที่ดิน
ของนายดำ ซึ่งเป็นตาของจำเอกประสิทธิ์ และน่าจะจะเป็นการจำหน่ายผิดแปลงด้วย
ขอให้ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้ที่ดินพิพาทเป็นที่ดินสาธารณะประโยชน์ เห็นว่า
คำขอของผู้ฟ้องคดีที่ขอให้ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้ที่ดินพิพาทเป็นที่ดินสาธารณะประโยชน์
เป็นคำขอที่ศาลปกครองไม่อาจมีคำสั่งบังคับได้ตามมาตรา ๗๒ แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้ง
ศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ และหากจะแปลความว่าผู้ฟ้องคดีฟ้อง
ขอให้ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งเพิกถอนคำสั่งจำหน่ายที่ดินสาธารณะประโยชน์แปลง
ที่พิพาทออกจากทะเบียนที่ดินสาธารณะประโยชน์ประจำตำบลนาตาขวัญ เห็นว่า หนังสือ
ของผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒ ที่ มท ๐๗๑๑/๒๒๔๓๑ ลงวันที่ ๒๙ กันยายน ๒๕๒๙ ที่แจ้งจังหวัดระยอง
ว่าเห็นชอบด้วยกับข้อหารือของจังหวัดระยองที่จะจำหน่ายที่ดินสาธารณะประโยชน์แปลงพิพาท
เป็นเพียงการตอบข้อหารือของจังหวัดระยองเท่านั้น ไม่ใช่คำสั่งให้จำหน่ายที่ดินสาธารณะประโยชน์
แปลงพิพาทออกจากทะเบียนที่ดินสาธารณะประโยชน์ประจำตำบลนาตาขวัญ อำเภอเมือง
จังหวัดระยอง แต่คำสั่งจำหน่ายที่ดินสาธารณะประโยชน์แปลงพิพาทออกจากทะเบียน
ที่ดินสาธารณะประโยชน์ดังกล่าว เป็นคำสั่งของจังหวัดระยองที่ รย ๐๐๒๐/๒๐๔๑ ลงวันที่
๔ มกราคม ๒๕๓๐ แต่เนื่องจากการเกิดหรือการได้มาซึ่งที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติ
ของแผ่นดินที่ประชาชนใช้ร่วมกันนั้นมีได้ ๔ กรณี ดังนี้ ๑. เกิดจากสภาพธรรมชาติ
๒. เกิดจากการใช้ร่วมกันของประชาชน ๓. ได้มาโดยทางนิติกรรม ซึ่งก็ได้แก่โดยการซื้อขาย
แลกเปลี่ยน ให้หรืออุทิศให้ ๔. ได้มาโดยผลของกฎหมาย ได้แก่ การได้มาโดยการสงวน
หรือหวงห้ามและการได้มาโดยการเวนคืน สำหรับการสิ้นไปของที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติ

/ของแผ่นดิน...

ของแผ่นดินที่ประชาชนใช้ร่วมกันนั้นมี ๓ กรณี คือ ๑. การสิ้นไปตามประมวลกฎหมายที่ดิน ซึ่งมาตรา ๘ วรรคสอง (๑) กำหนดว่า ที่ดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน ถ้าทบวงการเมือง รัฐวิสาหกิจหรือเอกชนจัดหาที่ดินมาให้พลเมืองใช้ร่วมกันแทนแล้ว การถอนสภาพหรือโอนให้กระทำโดยพระราชบัญญัติ แต่ถ้าพลเมืองได้เลิกใช้ประโยชน์ที่ดินนั้นหรือที่ดินเปลี่ยนสภาพไปจากการเป็นที่ดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน และมีได้ตกไปเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้ใด ตามกฎหมายอื่นแล้ว การถอนสภาพให้กระทำโดยพระราชกฤษฎีกา ๒. การสิ้นไปตามกฎหมายเฉพาะ เช่น มาตรา ๒๖ แห่งพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม พ.ศ. ๒๕๑๘ กำหนดว่า เมื่อมีพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตปฏิรูปที่ดินเมื่อใดก็มีผลทำให้ที่ดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันดังกล่าวสิ้นสภาพไปทันที โดยไม่ต้องมีการถอนสภาพ ตามมาตรา ๘ วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายที่ดินอีก ๓. การสิ้นไปตามสภาพของตัวทรัพย์สินนั้น ส่วนการจัดทำทะเบียนที่ดินสาธารณะประโยชน์เป็นเพียงมาตรการในการควบคุมดูแลรักษา และคุ้มครองป้องกันที่ดินสาธารณะประโยชน์ที่เจ้าหน้าที่ซึ่งได้แก่ผู้ว่าราชการจังหวัด และนายอำเภอได้จัดทำขึ้นเพื่อบันทึกรายการเกี่ยวกับที่ดินสาธารณะประโยชน์เอาไว้ให้ทราบ ว่าในจังหวัดหนึ่ง ๆ อำเภอหนึ่ง ๆ หรือตำบลหนึ่ง ๆ มีที่ดินสาธารณะประโยชน์จำนวนเท่าใด อยู่ที่ไหน มีเนื้อที่มากน้อยเท่าใด และใช้เพื่อประโยชน์อย่างไร ดังนั้น การจะเป็นหรือการสิ้นไปของที่ดินสาธารณะสมบัติของแผ่นดินที่ประชาชนใช้ร่วมกันนั้น มิได้ขึ้นอยู่กับทะเบียนที่ดินสาธารณะประโยชน์เพียงประการเดียว หากแต่ต้องประกอบด้วยองค์ประกอบอื่น ๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น การจำหน่ายที่ดินสาธารณะประโยชน์ออกจากทะเบียนที่ดินสาธารณะประโยชน์เนื่องจากที่ดินไม่มีสภาพเป็นที่ดินสาธารณะประโยชน์และเป็นการขึ้นทะเบียนภายหลังจากมีบุคคลได้สิทธิครอบครองโดยชอบแล้ว การจำหน่ายที่ดินแปลงพิพาทซึ่งไม่มีสภาพเป็นที่ดินสาธารณะประโยชน์ออกจากทะเบียนที่ดินสาธารณะประโยชน์ย่อมไม่กระทบต่อสิทธิของบุคคลโดยทั่วไปรวมทั้งผู้ฟ้องคดีด้วย ฉะนั้น การจำหน่ายที่ดินแปลงพิพาทออกจากทะเบียนที่ดินสาธารณะประโยชน์ จึงมิได้กระทบสิทธิใด ๆ ของผู้ฟ้องคดี ผู้ฟ้องคดีจึงไม่เป็นผู้ได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหาย หรืออาจจะเดือดร้อนหรือเสียหายโดยมิอาจหลีกเลี่ยงได้จากการจำหน่ายที่ดินสาธารณะประโยชน์แปลงพิพาทออกจากทะเบียนที่ดินสาธารณะประโยชน์ประจำตำบลนาตาขวัญ อำเภอเมือง จังหวัดระยอง ดังนั้น ผู้ฟ้องคดีจึงไม่อยู่ในฐานะเป็นผู้มีสิทธิฟ้องคดีต่อศาลปกครองตามมาตรา ๔๒ วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติ

/จัดตั้งศาล...

จัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๕๒ เมื่อวินิจฉัยได้ว่าผู้ฟ้องคดี
ไม่เป็นผู้เสียหายที่มีสิทธิฟ้องคดีแล้ว จึงไม่จำเป็นต้องพิจารณาในประเด็นอื่นอีก ที่ศาลปกครองชั้นต้น
มีคำพิพากษายกฟ้องนั้น ศาลปกครองสูงสุดเห็นพ้องด้วยในผล

พิพากษายืน

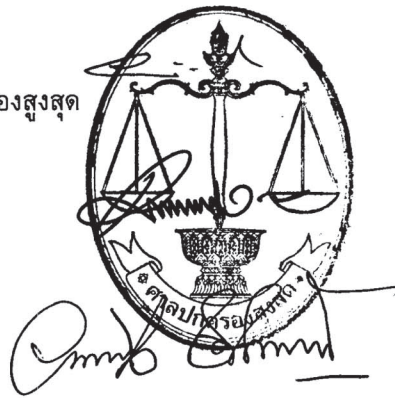
นายวิชัย ชื่นชมพูนุท
ตุลาการศาลปกครองสูงสุด

 ตุลาการเจ้าของสำนวน

นายอำพล สิงห์โกวินท์
ตุลาการหัวหน้าคณะศาลปกครองสูงสุด

นายไพบุลย์ เสียงก้อง
ตุลาการศาลปกครองสูงสุด

นายวรพจน์ วิศรุตพิชญ์
ตุลาการศาลปกครองสูงสุด

นายอุดมศักดิ์ นิติมนตรี
ตุลาการศาลปกครองสูงสุด

ตุลาการผู้แถลงคดี : นายสมศักดิ์ ตันนพเลขา

○ คำพิพากษา
(อุทธรณ์)

อ่านเมื่อวันที่ 15 มิ.ย. 2553

(ด. ๒๒)

คดีหมายเลขดำที่ อ. ๙๖/๒๕๔๘

คดีหมายเลขแดงที่ อ. ๙๙/๒๕๕๓

ในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์

ศาลปกครองสูงสุด

วันที่ ๒๐ เดือน เมษายน พุทธศักราช ๒๕๕๓

ระหว่าง { นางเพชรรัตน์ บุญล้ำสัน ผู้ฟ้องคดี
นายอำเภอนครไทย ที่ ๑
สำนักงานที่ดินจังหวัดพิษณุโลก สาขานครไทย ที่ ๒
สำนักงานที่ดินจังหวัดพิษณุโลก ที่ ๓
จังหวัดพิษณุโลก ที่ ๔
กรมที่ดิน ที่ ๕ } ผู้ถูกฟ้องคดี

เรื่อง คดีพิพาทเกี่ยวกับการที่หน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย (อุทธรณ์คำพิพากษา)

ผู้ฟ้องคดียื่นอุทธรณ์คำพิพากษา ในคดีหมายเลขดำที่ ๑๒๔๒/๒๕๔๔ หมายเลขแดงที่ ๑๕๐๕/๒๕๔๗ ของศาลปกครองชั้นต้น (ศาลปกครองกลาง) ซึ่งเป็นคดีที่โอนมาจากเรื่องที่ร้องทุกข์ต่อคณะกรรมการวินิจฉัยร้องทุกข์ตามมาตรา ๑๐๓ วรรคสาม แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒

คดีนี้ผู้ฟ้องคดีฟ้องว่า ผู้ฟ้องคดีได้ซื้อที่ดินพิพาทตั้งอยู่หมู่ที่ ๓ ตำบลเนินเพิ่ม อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก เนื้อที่ ๒๐ ไร่ ๒ งาน ๗๒ ตารางวา มาจากผู้ครอบครองที่ดินเดิม

/เมื่อปลายปี...

เมื่อปลายปี พ.ศ. ๒๕๓๗ โดยไม่มีเอกสารแสดงสิทธิในที่ดินและไม่ได้ทำสัญญาซื้อขาย ผู้ฟ้องคดีได้เข้าทำประโยชน์ในที่ดินดังกล่าวตั้งแต่ต้นปี พ.ศ. ๒๕๓๘ เป็นต้นมา ต่อมา เมื่อวันที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๔๐ ผู้ฟ้องคดีได้รับแจ้งจากผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๓ ตำบลเนินเพิ่ม ให้ไประวางและชี้แนวเขตที่ดินพิพาทที่ผู้ฟ้องคดีครอบครองซึ่งมีแนวเขตที่ดินติดต่อกับที่สาธารณประโยชน์โนนหนองใหญ่ทางด้านทิศตะวันตก เนื่องจากทางราชการจะใช้ที่สาธารณประโยชน์ดังกล่าวเพื่อสร้างสถานีอนามัยและโรงเรียนอาชีวศึกษา ในการระวางชี้แนวเขตที่ดิน ผู้ฟ้องคดีได้รับทราบจากราษฎรที่ไปร่วมนำชี้ว่ามี การออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงโนนหนองใหญ่ชำยงสาธารณประโยชน์ทับที่ดินที่ผู้ฟ้องคดีครอบครองทั้งแปลง ผู้ฟ้องคดีเห็นว่าที่ดินพิพาทที่ผู้ฟ้องคดีครอบครอง ผู้ครอบครองเดิมได้ทำประโยชน์ต่อเนื่องกันมาโดยตลอดก่อนปี พ.ศ. ๒๕๑๒ ซึ่งเป็นเวลาก่อนการสำรวจขึ้นทะเบียนที่สาธารณประโยชน์ในปี พ.ศ. ๒๕๒๐ ก่อนจะซื้อที่ดินดังกล่าวผู้ฟ้องคดีได้สอบถามเจ้าพนักงานที่ดินอำเภอนครไทย (นางละออง แสงเงิน) พร้อมทั้งตรวจสอบแผนที่ภูมิประเทศและแผนที่ภาพถ่ายทางอากาศหมายเลขระวางที่ ๕๑๔๓ แผ่นที่ ๑๐๖ ประกอบ ซึ่งในแผนที่ภูมิประเทศได้ลงแนวเขตแปลงที่ดินโนนหนองใหญ่ชำยงสาธารณประโยชน์อย่างชัดเจน โดยแนวเขตที่ดินสาธารณประโยชน์ดังกล่าวทางด้านทิศตะวันตกไม่ติดกับลำห้วยเขือก และในแผนที่ภาพถ่ายทางอากาศเขียน “ที่ว่าง” ไว้ในบริเวณที่ดินนั้น เจ้าพนักงานที่ดินได้ให้ความเห็นว่าน่าจะซื้อสิทธิได้ เพราะเป็นที่ดินตกสำรวจและผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๕ กำลังดำเนินการออกโฉนดที่ดินทั่วประเทศ ผู้ฟ้องคดีจึงมีหนังสือลงวันที่ ๑ กันยายน ๒๕๔๐ ถึงอธิบดีกรมที่ดิน เพื่อขอให้ตรวจสอบและเพิกถอนแนวเขตที่สาธารณประโยชน์ และกำหนดแนวเขตใหม่ให้ผู้ถูกต้องตามความเป็นจริง ต่อมา ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ ได้มีหนังสือแจ้งให้ผู้ฟ้องคดีไปชี้แนวเขตที่ดินที่ถือครองในระวางรูปถ่ายทางอากาศ ในวันที่ ๘ ธันวาคม ๒๕๔๑ แต่ผู้ฟ้องคดีไม่อาจชี้แนวเขตได้ ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒ จึงให้ผู้ฟ้องคดีขอรังวัดที่ดินและสอบสวนเรื่องการได้มาของที่ดิน ซึ่งผู้ฟ้องคดีได้ชี้แจงว่าเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๗ บิดาของผู้ฟ้องคดีซื้อสิทธิครอบครองที่ดินจากนางเนียนในราคา ๒๐,๐๐๐ บาท จากนายวิทย์ จำนวนเนื้อที่ ๘ ไร่ และจากนายทอง จำนวนเนื้อที่ ๑๐ ไร่ ส่วนผู้ฟ้องคดีเองซื้อสิทธิครอบครองที่ดินจากนายวัน จำนวนเนื้อที่ ๔ ไร่ ราคา ๒๓,๐๐๐ บาท ต่อมาปี พ.ศ. ๒๕๓๙ บิดาของผู้ฟ้องคดีได้ยกสิทธิครอบครองที่ดินทั้งหมดให้แก่ผู้ฟ้องคดี ผู้ครอบครองที่ดินเดิมทุกรายได้ใช้ที่ดินทั้งหมดทำไร่ เพื่อบิดาของผู้ฟ้องคดีและผู้ฟ้องคดีซื้อที่ดินดังกล่าวได้ให้เจ้าของที่ดินเดิมเก็บผลผลิตของ

ปี พ.ศ. ๒๕๓๗...

ปี พ.ศ. ๒๕๓๗ จนแล้วเสร็จ ต่อมา พ.ศ. ๒๕๓๘ ผู้ฟ้องคดีได้ฝังเสาคอนกรีตเพื่อทำรั้วล้อม และได้ปลูกต้นกล้วยไว้ ๔๐๐ ต้น ในเนื้อที่ประมาณ ๔ ไร่ ส่วนที่ดินที่เหลือได้เตรียมดินไว้สำหรับปลูกต้นมะขาม ต่อมาเมื่อวันที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๔๒ มีการสอบสวนผู้นำท้องถิ่นเจ้าของที่ดินข้างเคียง รวมทั้งบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการรังวัดที่สาธารณประโยชน์ ผลการสอบสวนสรุปได้ว่าการสำรวจขึ้นทะเบียนที่สาธารณประโยชน์ในปี พ.ศ. ๒๕๑๒ เนื้อที่ประมาณ ๓๘๐ ไร่ การชี้แนวเขตได้ทำร่วมกันระหว่างผู้นำท้องถิ่นและผู้ครอบครองที่ดินสมัยนั้น โดยใช้แนวต้นไม้ใหญ่และปากฟันตามต้นไม้เป็นแนวไว้ และการนำชี้แนวเขตที่สาธารณประโยชน์ในปี พ.ศ. ๒๕๑๕ เพื่อตรวจสอบว่ามีการบุกรุกเข้าทำกินในที่สาธารณประโยชน์หรือไม่ ปรากฏว่าไม่มีการบุกรุกเข้าทำกินในที่สาธารณะดังกล่าว นอกจากนั้น ในการรังวัดเพื่อออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง ครั้งที่หนึ่ง ในเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๒๕ ได้เนื้อที่ ๒๖๔ ไร่ ๔ ตารางวา โดยมีได้แจ้งผู้ครอบครองที่ดินข้างเคียง เนื่องจากเห็นว่าแนวเขตที่นำชี้เป็นแนวเขตเดิม ซึ่งไม่มีราษฎรบุกรุกเข้าทำกินและที่ดินทำกินของราษฎรมีเขตรั้วล้อมไว้แล้ว การรังวัดครั้งที่สองในเดือนมีนาคม ๒๕๒๕ นายชิตและนายพรต (อดีตผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๓ ตำบลเนินเพิ่ม) ได้ร้องเรียนให้ทำการรังวัดใหม่ อ้างว่าการนำรังวัดครั้งแรกยังรังวัดไม่หมด การรังวัดครั้งที่สองได้เนื้อที่ ๕๐๐ ไร่ ๖๙ ตารางวา และครั้งที่สาม ในปี พ.ศ. ๒๕๓๙ มีการรังวัดตรวจสอบแนวเขตใหม่ได้เนื้อที่ ๔๖๙ ไร่ ๔๑ ตารางวา ผลการตรวจสอบและสอบสวนข้อเท็จจริงตามหลักฐานของทางราชการได้ความว่า ที่ดินของผู้ฟ้องคดีอยู่ในที่สาธารณประโยชน์แปลงพิพาท การสอบสวนข้อเท็จจริงแล้วเสร็จในเดือนมกราคม ๒๕๔๒ ผู้ว่าราชการจังหวัดพิษณุโลกได้ให้ความเห็นชอบและสั่งการให้ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ ดำเนินการกับผู้ฟ้องคดี ต่อมาเดือนกรกฎาคม ๒๕๔๒ ผู้ฟ้องคดีได้รับสำเนาหนังสืออำเภอนครไทย ที่ พล ๐๒๒๒/๒๑๒๒ ลงวันที่ ๒๑ พฤษภาคม ๒๕๔๒ ซึ่งแจ้งให้ประสานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเนินเพิ่มพิจารณาดำเนินการตามกฎหมายกับผู้ฟ้องคดีและผู้ร้องเรียนอีก ๒ ราย ผู้ฟ้องคดีเห็นว่าผลการสอบสวนข้อเท็จจริงเดือนมกราคม ๒๕๔๒ นั้น เห็นชัดว่าผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๕ ออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงทับที่ดินที่ผู้ฟ้องคดีครอบครองทำประโยชน์ ผู้ฟ้องคดีจึงได้สอบถามไปที่กองสำรวจและควบคุมที่ดินของรัฐ กรมที่ดิน และได้รับคำชี้แจงจากผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๕ ว่าข้อมูลจากการตรวจสอบข้อเท็จจริงที่ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๔ แจ้งมายังไม่เพียงพอที่จะวินิจฉัยสั่งการ ควรต้องตรวจสอบข้อมูลอีกครั้งหนึ่ง เพื่อให้ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๕ ได้ข้อมูลเพิ่มเติม ในเดือนกรกฎาคม ๒๕๔๒ ผู้ฟ้องคดีได้ไปขอถ่ายสำเนาผลการสอบสวนในเดือนมกราคม ๒๕๔๒ แต่ไม่ได้รับความร่วมมือ

/ขอให้ศาล...

ขอให้ศาลมีคำพิพากษาให้ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒ แก้อไขหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง เลขที่ ๑๙๖๕๕ ให้ถูกต้องตามผลการสอบสวนข้อเท็จจริงเมื่อเดือนมกราคม ๒๕๔๒

ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ ชี้แจงว่า ที่ดินที่ผู้ฟ้องคดีซื้อมาจากนางเนียน นายทอง นายวัน และนายวิทย์ เมื่อกลางปี พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นที่ดินไม่มีหลักฐานการแจ้งการครอบครอง แต่เป็นที่ดินสาธารณประโยชน์โนนหนองใหญ่ซึ่งตั้งอยู่หมู่ที่ ๓ ตำบลเนินเพิ่ม อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก เกิดขึ้นโดยสภาพการใช้ประโยชน์ร่วมกันของประชาชน ซึ่งใช้เป็นที่เลี้ยงสัตว์ ประจำหมู่บ้าน ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ ได้นำที่ดินสาธารณประโยชน์แปลงดังกล่าวขึ้นทะเบียนที่สาธารณประโยชน์แปลงที่ ๑๑ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๒ เนื้อที่ ๓๕๐ ไร่ ต่อมาเมื่อวันที่ ๑๑ มกราคม ๒๕๒๕ ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ ได้ขอออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงในที่สาธารณประโยชน์แปลงดังกล่าว เจ้าหน้าที่ของผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๕ ได้ออกไปทำการรังวัดในวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๕ ได้เนื้อที่ ๒๖๔ ไร่ ๔ ตารางวา ต่อมาในวันที่ ๒๕ มีนาคม ๒๕๒๕ ได้มีการรังวัดที่ดินใหม่เนื่องจากราษฎรร้องเรียนต่อผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๔ ว่ามีการนำรังวัดไม่เต็มเนื้อที่ ในการรังวัดครั้งใหม่ได้เนื้อที่ ๕๐๐ ไร่ ๖๙ ตารางวา เหตุที่เขตที่ดินตามบัญชีสำรวจเปลี่ยนแปลงไปเพราะการสำรวจไม่มีการรังวัดและระบุข้างเคียงไม่ละเอียด และในการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงเลขที่ ๑๙๖๕๕ เจ้าหน้าที่ได้ดำเนินการตามมาตรา ๘ ตรี แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน กฎกระทรวง ฉบับที่ ๒๖ (พ.ศ. ๒๕๑๖) ออกตามความในพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. ๒๕๑๗ และระเบียบกรมที่ดิน ว่าด้วยการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง พ.ศ. ๒๕๑๗ โดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว กรณีผู้ฟ้องคดีฟ้องว่าที่ดินที่บิดาของผู้ฟ้องคดีซื้อมามีเขตติดต่อกับที่สาธารณประโยชน์ไม่เป็นความจริง และในขณะทำการรังวัดออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงผู้ที่ครอบครองอยู่ในที่สาธารณประโยชน์ดังกล่าวทั้ง ๕ ราย คือ นายสมคิด เปลี่ยนศรี นายวัน อ่าง นางพยอม นุเทพสุข นางแจ่มใส ชื่นหวนา และนางพ่ายพ คงทัน ไม่ได้คัดค้านการรังวัดและไม่ได้คัดค้านการประกาศออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง และต่อมานางพยอม นางแจ่มใส และนางพ่ายพ ได้ยินยอมออกไปจากที่สาธารณประโยชน์แปลงดังกล่าว

ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒ ชี้แจงว่า ที่สาธารณประโยชน์โนนหนองใหญ่ซึ่งประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกันโดยใช้เป็นที่เลี้ยงสัตว์มานานแล้ว เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๒ ได้มีการสำรวจนำขึ้นทะเบียนใหม่เป็นแปลงที่ ๑๑ แนวเขตที่ดินด้านทิศเหนือจดทุ่งบ้านสวนยาง ยาว ๑๐ เส้น ทิศใต้จดที่ของนายโนน ยาว ๑๐ เส้น ทิศตะวันออกจดทางสาธารณประโยชน์ ยาว ๓๕ เส้น ทิศตะวันตกจดป่า ยาว ๓๕ เส้น จำนวนเนื้อที่ ๓๕๐ ไร่ ได้ออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง

/เลขที่ ๑๙๖๕๕...

๕

เลขที่ ๑๙๖๕๕ ลงวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๗ เมื่อวันที่ ๘ ธันวาคม ๒๕๔๑ ผู้ฟ้องคดีกับผู้ร้องเรียนอีก ๕ ราย คือ นายสมคิด นายย้วน นางพยอม นางแจ่มใส และนางพ่ายพ ได้ยื่นคำขอรังวัดตรวจสอบที่ดินที่ครอบครอง ผลการรังวัดปรากฏว่าที่ดินที่ผู้ฟ้องคดี นายสมคิด นายย้วน นางแจ่มใส และนางพ่ายพครอบครองอยู่ในเขตหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงทั้งแปลง ส่วนที่ดินที่นางพยอมครอบครองอยู่ในเขตหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงบางส่วน

ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๓ ชี้แจงว่า เห็นชอบตามคำชี้แจงของผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ และผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒

ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๕ ชี้แจงว่า ผู้ฟ้องคดีได้ร้องเรียนต่อผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๕ ว่า ได้รับความเดือดร้อนจากการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงทับที่ดินทำกิน แต่ข้อเท็จจริงตามรายงานของผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๔ ยังไม่ได้ข้อยุติ

ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ ถึงผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๔ ให้การว่า ที่สาธารณประโยชน์โนนหนองใหญ่ชายางเกิดขึ้นโดยสภาพการใช้ประโยชน์ร่วมกันของประชาชนโดยใช้เป็นที่เลี้ยงสัตว์ ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ ได้สำรวจและขึ้นทะเบียนเป็นที่สาธารณประโยชน์เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๒ เนื้อที่ ๓๕๐ ไร่ ต่อมา ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ มีหนังสือ ที่ พล ๕๒/๑๙๒ ลงวันที่ ๑๑ มกราคม ๒๕๒๕ แจ้งความประสงค์ต่อผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๕ ขอรังวัดออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงในที่สาธารณประโยชน์แปลงดังกล่าว โดยมอบหมายให้กำนันหรือผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ทำการแทน ในวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๕ ช่างรังวัดได้ออกไปทำการรังวัดออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง โดยมีนายบันฑูรย์ คงทัน ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๓ ตำบลเนินเพิ่ม เป็นผู้นำรังวัดชี้แนวเขตและรับรองแนวเขตแทนนายอำเภอ ผู้แทนสภาตำบล ผู้สูงอายุ และเจ้าของที่ดินข้างเคียง ได้ร่วมกันนำทำการรังวัดครั้งนี้ด้วย ผลการรังวัดได้เนื้อที่ ๒๖๔ ไร่ ๔ ตารางวา หลังจากนั้นราษฎรบ้านสวนยาง หมู่ที่ ๓ ตำบลเนินเพิ่ม ได้มีหนังสือลงวันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๒๕ ร้องเรียนต่อผู้ว่าราชการจังหวัดพิษณุโลก โดยราษฎรที่ร้องเรียนได้ลงลายมือชื่อในหนังสือร้องเรียน ๑๐ คน และเขียนชื่ออีก ๙๐ คน ซึ่งมีการเขียนรายชื่อของนายชิต ผ่องอ้วย รวมอยู่ด้วยในลำดับที่ ๙๑ โดยร้องเรียนว่าการนำรังวัดออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงแปลงโนนหนองใหญ่ชายางสาธารณประโยชน์ยังไม่ถูกต้อง เพราะยังมีที่ดินสาธารณประโยชน์เหลืออยู่อีก โดยพื้นที่ส่วนที่เหลือเคยเป็นฐานปฏิบัติการของตำรวจตระเวนชายแดน หากปล่อยทิ้งไว้ก็จะตกเป็นที่ดินส่วนบุคคลไป ซึ่งจะทำให้เกิดปัญหาและสร้างความเดือดร้อนแก่ราษฎรในการเลี้ยงสัตว์ และขอให้นายพรต และนายชิต เป็นผู้นำทำการรังวัด ช่างรังวัด

/ได้ออกไปทำการ...

ได้ออกไปทำการรังวัดเพื่อแก้ไขแนวเขตใหม่ในวันที่ ๒๕ มีนาคม ๒๕๒๕ โดยมีนายบัณฑิตบุรี ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๓ ตำบลเนินเพิ่ม เป็นผู้นำทำการรังวัดและชี้แนวเขตแทนนายอำเภอ ผลการรังวัดได้เนื้อที่ ๕๐๐ ไร่ ๖๙ ตารางวา มากกว่าเนื้อที่ในทะเบียนที่สาธารณประโยชน์ จำนวน ๑๕๐ ไร่ ๖๙ ตารางวา การรังวัดออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงทั้ง ๒ ครั้ง ไม่มีผู้คัดค้านการรังวัด เจ้าของที่ดินข้างเคียงลงนามรับรองเขตที่ดินครบทุกด้านและ ได้มีการประกาศออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงมีกำหนด ๓๐ วัน ตามระเบียบ ระหว่าง ประกาศไม่มีผู้คัดค้าน ในการรังวัดครั้งที่ ๒ นายพรตและนายชิตได้เข้าร่วมสังเกตการณ์ ในการรังวัดและลงลายมือชื่อในฐานะผู้สูงอายุที่รู้เห็นเกี่ยวกับที่สาธารณประโยชน์แปลงนี้ ด้วย สำหรับกรณีที่ผู้ฟ้องคดีอ้างว่ามีการปลอมแปลงลายมือชื่อของนายชิตและเจ้าของที่ดิน แปลงข้างเคียงอีก ๒ ราย ว่าเป็นผู้ร้องเรียนนั้น ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒ ได้ตรวจสอบเรื่องราวการ ออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงแปลงดังกล่าวแล้ว เห็นว่าลายมือชื่อของนายชิตที่ปรากฏ ในบันทึกถ้อยคำผู้สูงอายุ (ท.ด. ๑๖) ฉบับลงวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๕ บันทึกถ้อยคำ (ข้างเคียงเปลี่ยนแปลงกรณีมีทะเบียน) ฉบับลงวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๕ และบันทึกถ้อยคำ (ท.ด. ๑๖) ฉบับลงวันที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๔๒ ปรากฏว่าลายมือชื่อในเอกสารดังกล่าว คล้ายคลึงกันมาก น่าเชื่อว่าเป็นลายมือชื่อของบุคคลเดียวกัน ส่วนบัญชีรายชื่อผู้ร้องเรียน ฉบับลงวันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๒๕ จำนวน ๑๐ ราย น่าเชื่อว่าเป็นการลงลายมือชื่อ ส่วนอีก ๙๑ ราย เป็นการเขียนรายชื่อมิใช่การลงลายมือชื่อ ซึ่งรวมถึงชื่อนายชิต ในลำดับที่ ๙๑ ด้วย ส่วนลายมือชื่อเจ้าของที่ดินข้างเคียงอีก ๒ ราย ที่ผู้ฟ้องคดีอ้างว่ามีการปลอมแปลงนั้น ปรากฏว่า ที่สาธารณประโยชน์โนนหนองใหญ่ซ้ายข้าง ข้างเคียงจดโนนข้าหลวงสาธารณประโยชน์ ป่าช้าสาธารณประโยชน์ คลองห้วยเชือก ทางสาธารณประโยชน์และที่ว่างเปล่า จึงไม่มีการปลอมลายมือชื่อเจ้าของที่ดินข้างเคียง

ศาลปกครองชั้นต้นพิจารณาแล้วเห็นว่า ที่ดินตามหลักฐานหนังสือสำคัญ สำหรับที่หลวงเลขที่ ๑๙๖๕๕ (โนนหนองใหญ่ซ้ายข้างสาธารณประโยชน์) เป็นที่ดิน ที่ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกันเป็นที่เลี้ยงสัตว์ประจำหมู่บ้าน เกิดขึ้นโดยสภาพการ ใช้ประโยชน์ร่วมกันของประชาชน ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ ได้นำที่ดินขึ้นทะเบียนที่สาธารณประโยชน์ ในปี พ.ศ. ๒๕๑๒ แปลงที่ ๑๑ เนื้อที่ ๓๕๐ ไร่ และได้ยื่นคำขอรังวัดออกหนังสือสำคัญ สำหรับที่หลวงในที่ดินสาธารณประโยชน์ดังกล่าวต่อผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๕ เมื่อวันที่ ๑๑ มกราคม ๒๕๒๕ เจ้าหน้าที่ของผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๕ ได้รังวัดที่ดินสองครั้ง ครั้งแรกได้เนื้อที่ ๒๖๔ ไร่เศษ

/แต่ราษฎร...

แต่ราษฎรในพื้นที่ร้องเรียนว่าการรังวัดไม่ครอบคลุมพื้นที่สาธารณประโยชน์ตามสภาพ จึงมีการรังวัดครั้งที่สองเมื่อวันที่ ๒๕ มีนาคม ๒๕๒๕ ได้เนื้อที่ ๕๐๐ ไร่ ๖๙ ตารางวา และในการประกาศออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงเมื่อวันที่ ๒๐ เมษายน ๒๕๒๕ ได้มีการปิดประกาศตามสถานที่ที่กฎหมายกำหนดและไม่มีผู้คัดค้าน ในที่สุดได้มีการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงเลขที่ ๑๙๖๕๕ เมื่อวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๗ โดยชอบด้วยกฎหมาย ส่วนการรังวัดสอบเขตหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงเลขที่ ๑๙๖๕๕ เมื่อวันที่ ๓ เมษายน ๒๕๓๙ ได้เนื้อที่ ๔๖๙ ไร่ ๔๑ ตารางวา เป็นการรังวัดตรวจสอบตามหลักฐานเดิมไม่ใช้การออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงใหม่ และการคำนวณเนื้อที่เดิมอาจคลาดเคลื่อน กรณีผู้ฟ้องคดีอ้างว่ามีสิทธิในที่ดินพิพาทเห็นว่า ที่ดินพิพาทที่ผู้ฟ้องคดีครอบครองตั้งอยู่หมู่ที่ ๓ ตำบลเนินเพิ่ม อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก เนื้อที่ ๒๐ ไร่ ๒ งาน ๗๒ ตารางวา เป็นที่ดินไม่มีเอกสารสิทธิ ผู้ฟ้องคดีได้ที่ดินส่วนหนึ่งมาเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๗ โดยซื้อมาจากนายวัน เนื้อที่ ๔ ไร่ และที่เหลือรับให้มาจากบิดาเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๙ โดยบิดาซื้อที่ดินมาจากนางเนียน นายวิทย์ และนายทอง เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๗ และในการรังวัดตรวจสอบที่ดินพิพาทตามคำขอของผู้ฟ้องคดี ฉบับที่ ๘๒/๒๕๔๒ ลงวันที่ ๘ ธันวาคม ๒๕๔๑ ปรากฏว่าที่ดินพิพาทอยู่ในเขตหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงเลขที่ ๑๙๖๕๕ ทั้งแปลง ผู้ฟ้องคดีอ้างว่าผู้ครอบครองที่ดินพิพาทเดิมทั้ง ๔ ราย ได้ทำประโยชน์ในที่ดินต่อเนื่องมาโดยตลอดก่อนมีการสำรวจขึ้นทะเบียนที่สาธารณประโยชน์ในปี พ.ศ. ๒๕๑๒ แต่การที่บุคคลดังกล่าวไม่ได้แจ้งการครอบครองที่ดินและไม่โต้แย้งคัดค้านการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงแปลงพิพาท สันนิษฐานได้ว่าบุคคลดังกล่าวยอมรับว่าที่ดินพิพาทเป็นที่สาธารณประโยชน์และตนไม่มีสิทธิในที่ดินพิพาท ผู้ฟ้องคดีในฐานะผู้รับโอนจึงไม่มีสิทธิไปกว่าผู้โอน สิทธิครอบครองในที่ดินดังกล่าวแม้จะยืนยันกับเอกชนด้วยกันได้แต่ใช้ยันกับรัฐไม่ได้ ที่ดินพิพาทจะโอนแก่กันไม่ได้ เว้นแต่อาศัยอำนาจแห่งบทกฎหมายเฉพาะหรือพระราชกฤษฎีกาและห้ามยกอายุความขึ้นต่อสู้กับแผ่นดิน ตามมาตรา ๑๓๐๕ และมาตรา ๑๓๐๖ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เมื่อได้วินิจฉัยแล้วว่าที่ดินพิพาทเป็นที่สาธารณประโยชน์และผู้ฟ้องคดีไม่มีสิทธิในที่ดินพิพาท จึงไม่จำเป็นต้องพิจารณาผลการสอบสวนผู้นำท้องถิ่น ผู้นำชั้นแนวเขตการรังวัดที่สาธารณประโยชน์และผู้ครอบครองที่ดินข้างเคียงจำนวน ๑๖ ราย ของผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒ ระหว่างวันที่ ๑๔ ถึงวันที่ ๒๑ มกราคม ๒๕๔๒ และในการรังวัดตรวจสอบแนวเขตที่สาธารณประโยชน์เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๙ ผู้ฟ้องคดีไม่ใช่เจ้าของที่ดินข้างเคียงจึงไม่ต้องแจ้งให้ผู้ฟ้องคดีไปประวางแนวเขต สำหรับกรณีที่

/ผู้ฟ้องคดี...

ผู้ฟ้องคดีอ้างว่าการรังวัดตรวจสอบหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงแปลงพิพาทเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๙ ไม่เป็นไปตามคำสั่งที่ ๑๕๘/๒๕๐๑ เรื่อง ระเบียบการปฏิบัติในการรังวัดทำแผนที่และการวางแนวเขตที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งเกิดขึ้นโดยสภาพนั้น จากการเปรียบเทียบรูปแผนที่การรังวัดออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๕ กับการรังวัดตรวจสอบเนื้อที่ที่พิพาทของผู้ฟ้องคดีเมื่อวันที่ ๑๘ ธันวาคม ๒๕๔๑ เห็นว่า รูปแผนที่บริเวณที่พิพาทยังคงมีแนวเขตและตำแหน่งที่ดิน จดคลองห้วยเขือกหรือคลองห้วยเขือกสาธารณประโยชน์เหมือนเดิม จึงไม่ใช่กรณีมีปัญหาเกี่ยวกับแนวเขตไม่ปรากฏแน่นอนว่าอยู่ที่ใดที่จะต้องปฏิบัติตามคำสั่งดังกล่าว ส่วนข้ออ้างว่ามีการปลอมแปลงลายมือชื่อของนายชิตในหนังสือร้องเรียนฉบับลงวันที่ ๒๕ มีนาคม ๒๕๒๕ นั้น เห็นว่า หนังสือร้องเรียนเป็นการระบายรายชื่อผู้ร้องเรียนไม่ใช่การลงลายมือชื่อผู้ร้องเรียนโดยมีวัตถุประสงค์แสดงข้อเท็จจริงหรือชี้แจงแสดงของการกระทำที่ไม่ถูกต้อง เพื่อให้มีการตรวจสอบทบทวนหรือดำเนินการให้ถูกต้อง แม้นายชิตจะให้ถ้อยคำตามบันทึก ถ้อยคำลงวันที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๔๒ ว่าไม่ทราบเรื่องหนังสือร้องเรียนดังกล่าวก็ตาม ก็ไม่ทำให้การรับฟังหนังสือร้องเรียนดังกล่าวเป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้อง และนายพรต ซึ่งเป็นผู้ที่ถูกระบายชื่อไว้ในหนังสือร้องเรียนได้ให้ถ้อยคำลงวันที่ ๒๕ มีนาคม ๒๕๒๕ ว่า ตนและพวกเห็นว่าการนำรังวัดออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงไม่หมดตามเขต ที่ผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๓ วัดไผ่เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๕ ถึง พ.ศ. ๒๕๑๖ ตนและพวกจึงมีหนังสือร้องเรียนไปยังผู้ว่าราชการจังหวัดพิษณุโลก ถ้อยคำดังกล่าว จึงเป็นการยืนยันว่ามีราษฎรร้องเรียนตามหนังสือดังกล่าวจริง ข้ออ้างเรื่องลายมือชื่อปลอม ในหนังสือร้องเรียนจึงไม่อาจหักล้างการดำเนินการเพื่อรังวัดออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงเลขที่ ๑๙๖๕๕ ได้ ดังนั้น ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๓ และผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๕ จึงมิได้ออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงเลขที่ ๑๙๖๕๕ ทับที่ดินของผู้ฟ้องคดีอันเป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย แต่อย่างใด ศาลปกครองชั้นต้นพิพากษายกฟ้อง

ผู้ฟ้องคดีอุทธรณ์รวมแก้ประเด็น ดังนี้ ประเด็นที่หนึ่ง ทะเบียนที่สาธารณประโยชน์แปลงโนนหนองใหญ่ซ้ายาง จัดทำขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๒ ระบุแนวเขตทิศตะวันตกจดป่าไม้ได้ระบุว่าจะจดลำห้วยเขือกตามหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงเลขที่ ๑๙๖๕๕ ประเด็นที่สอง หนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงเลขที่ ๑๙๖๕๕ ลงวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๗ มีแนวเขตที่ดินสาธารณประโยชน์ไม่ถูกต้อง เนื่องจากการรังวัดเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๒๕ นายบัณฑิตบุรี

/ผู้ใหญ่บ้าน...

ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๓ และนายชิต ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้นำชี้แนวเขต แต่การรังวัดเมื่อเดือนมีนาคม ๒๕๒๕ นายบัณฑูรย์และนายชิต ไม่ได้ร่วมชี้แนวเขตที่ดิน แต่ได้ลงนามรับรองแนวเขตไปโดยคิดว่าเป็นแนวเขตตามการรังวัดเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๒๕ ตามที่บุคคลทั้งสองให้ถ้อยคำในการสอบสวนเมื่อเดือนมกราคม ๒๕๔๒ ประเด็นที่สาม ประกาศออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงเมื่อวันที่ ๒๐ เมษายน ๒๕๒๕ แต่รูปแบบที่จัดทำเมื่อเดือนมกราคม ๒๕๒๖ ข้อมูลจึงขัดแย้งกัน และการสอบสวนผู้นำท้องถิ่นและผู้สูงอายุของผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒ เมื่อเดือนมกราคม ๒๕๔๒ ชี้ให้เห็นว่าการดำเนินการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงไม่ถูกต้อง จึงไม่นำผลการสอบสวนแสดงต่อศาล ประเด็นที่สี่ ผู้ฟ้องคดีมีสิทธิครอบครองที่ดินที่พิพาทเนื่องจากได้ครอบครองและทำกินต่อเนื่องจากผู้ที่ได้ครอบครองและทำประโยชน์ต่อเนื่องมาจากผู้ทำกินเดิม และมีสิทธิตามมาตรา ๒๗ ทวิ และมาตรา ๒๗ ทรี แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน ประเด็นที่ห้า ตามผลการสอบสวนผู้นำท้องถิ่นเมื่อเดือนมกราคม ๒๕๔๒ การรังวัดออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงไม่เป็นไปตามแนวเขตการชี้แนวเขตของผู้นำท้องถิ่น ประเด็นที่หก ผู้นำท้องถิ่นซึ่งเป็นผู้นำชี้แนวเขตได้ให้การไว้ในการสอบสวนเมื่อเดือนมกราคม ๒๕๔๒ ว่า การดำเนินการของผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๕ ในครั้งที่ ๒ เมื่อเดือนมีนาคม ๒๕๒๕ ไม่ถูกต้อง เป็นเหตุให้ทำการรังวัดทับที่ดินทำกินแต่ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๕ ไม่นำผลการสอบสวนส่งมาให้ศาลพิจารณา และศาลก็ไม่ได้สนใจข้อชี้แนะของราษฎรผู้ร้องขอความเป็นธรรม ประเด็นที่เจ็ด ผลการสอบสวนเมื่อเดือนมกราคม ๒๕๔๒ นายชิตให้ถ้อยคำว่ายลายมือในหนังสือร้องเรียนเมื่อวันที่ ๒๕ มีนาคม ๒๕๒๕ ไม่ใช่ลายมือของตนและไม่ได้ร้องเรียน ประเด็นที่แปด หนังสือร้องเรียนลงวันที่ ๒๕ มีนาคม ๒๕๒๕ นายพรตลงลายมือชื่อเป็นผู้ร้องเรียน มิใช่เป็นการกระบुरายชื่อ และผู้นำท้องถิ่นที่สำรวจที่ดินพิพาทขึ้นทะเบียนที่สาธารณประโยชน์ในปี พ.ศ. ๒๕๑๕ เป็นผู้นำท้องถิ่นชุดเดียวกับผู้นำท้องถิ่นที่นำชี้แนวเขตการรังวัดที่ดินพิพาทในครั้งที่ ๑ เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๒๕ จึงไม่มีเหตุผลว่า การนำชี้แนวเขตที่ดินไม่ถูกต้อง นอกจากนี้ นายพรตให้ถ้อยคำในการสอบสวนเมื่อเดือนมกราคม ๒๕๔๒ ว่า ได้ร้องเรียนให้รังวัดเพิ่มเติมเฉพาะส่วนที่เป็นฐานตำรวจตระเวนชายแดนไม่ครอบคลุมถึงเขตที่ดินทำกินของราษฎร แต่เจ้าหน้าที่ดำเนินการรังวัดเองโดยไม่มีผู้นำชี้แนวเขต ประเด็นที่เก้า ศาลปกครองชั้นต้นวินิจฉัยว่าผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒ และผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๕ ไม่ได้ออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง

/เลขที่ ๑๙๖๕๕...

เลขที่ ๑๙๖๕๕ ทับที่ดินของผู้ฟ้องคดี โดยไม่นำข้อมูลการสอบสวนผู้นำท้องถิ่นและผู้ที่เกี่ยวข้องในการนำชี้รังวัดแนวเขตที่ดินพิพาท กับไม่ได้พิจารณาว่าเจ้าหน้าที่ดำเนินการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงถูกต้องตามหลักเกณฑ์และขั้นตอนตามกฎหมายหรือไม่ ขอให้ศาลปกครองสูงสุดพิพากษากลับคำพิพากษาของศาลปกครองชั้นต้น

ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ ถึงผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๔ แก้อุทธรณ์ตามประเด็นที่ผู้ฟ้องคดีอุทธรณ์ ดังนี้ ประเด็นที่หนึ่ง การรังวัดครั้งที่ ๒ เมื่อวันที่ ๒๕ มีนาคม ๒๕๒๕ ตามหนังสือร้องเรียน มีนายบัณฑิต ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๓ เป็นผู้นำทำการรังวัดแทนนายอำเภอ โดยรังวัดตามสภาพการใช้ประโยชน์ที่แท้จริง ซึ่งรวมพื้นที่ที่ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกันบริเวณฐานตำราวจะเวนชายแดนด้วย ทำให้แนวเขตทิศตะวันตกจดคลองห้วยเชือก นายพรตและนายชิตได้เข้าร่วมสังเกตการณ์ในการรังวัดและลงลายมือชื่อในฐานะผู้สูงอายุที่รู้เห็นเกี่ยวกับที่สาธารณะประโยชน์แปลงพิพาท ประเด็นที่สอง การรังวัดออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง เมื่อวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๕ นายบัณฑิตเป็นผู้ชี้แนวเขตแทนนายอำเภอ โดยมีผู้ปกครองท้องที่ ผู้แทนสภาตำบล ผู้สูงอายุ และเจ้าของที่ดินข้างเคียงได้ร่วมกันนำทำการรังวัดได้เนื้อที่ ๒๖๔ ไร่ ๔ ตารางวา น้อยกว่าเนื้อที่ในบัญชีสำรวจ ๘๕ ไร่ ๓ งาน ๘๖ ตารางวา และได้มีการรังวัดเพื่อแก้ไขแนวเขตในวันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๒๕ เนื่องจากราษฎรร้องเรียนว่าการรังวัดครั้งแรกนำรังวัดไม่หมด ซึ่งการรังวัดครั้งนี้นายบัณฑิต ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๓ นำทำการรังวัดชี้แนวเขตแทนนายอำเภอ และได้ให้นายพรตกับนายชิต ซึ่งเป็นตัวแทนราษฎรผู้ร้องเรียน เข้าร่วมตรวจสอบและลงลายมือชื่อในฐานะผู้สูงอายุที่รู้เห็นเกี่ยวกับที่สาธารณะประโยชน์แปลงนี้ด้วย ผลการรังวัดได้เนื้อที่ ๕๐๐ ไร่ ๖๙ ตารางวา มากกว่าทะเบียนที่สาธารณะประโยชน์ ๑๕๐ ไร่ ๖๙ ตารางวา สำหรับผลการสอบสวนเมื่อเดือนมกราคม ๒๕๔๒ ผู้นำท้องถิ่นให้ถ้อยคำดังนี้ (๑) นายบัณฑิต ผู้ใหญ่บ้านตำบลเนินเพิ่ม หมู่ที่ ๓ ให้ถ้อยคำว่าได้ออกไปร่วมรังวัดสอบเขตที่สาธารณะประโยชน์เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๙ แต่มีนายพรตออกไปร่วมทำการรังวัดสอบเขต ส่วนลายมือชื่อใน ท.ด. ๓๔ ลงวันที่ ๓ เมษายน ๒๕๓๙ เป็นลายมือชื่อของนายบัณฑิต (๒) นายชิตให้ถ้อยคำว่าไม่ทราบเรื่องการรังวัดออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง และได้มีการร้องเรียนต่อผู้ว่าราชการจังหวัดพิษณุโลกให้เจ้าหน้าที่รังวัดที่สาธารณะประโยชน์ให้ครบเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๕ และไม่ได้ออกไปร่วมทำการรังวัดสอบเขตที่สาธารณะประโยชน์ในปี พ.ศ. ๒๕๓๙ ตามบันทึกถ้อยคำ (ท.ด. ๑๖) ฉบับลงวันที่

/๒๕ มีนาคม...

๒๕ มีนาคม ๒๕๒๕ ดังนั้น นายบัณฑิตจึงเป็นผู้นำทำการรังวัดออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงทั้งสองครั้ง ที่ผู้ฟ้องคดีอ้างว่านายบัณฑิตลงลายมือชื่อโดยคิดว่าเป็นแนวเขตตามการรังวัดเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๒๕ จึงฟังไม่ขึ้น ส่วนนายชิตลงลายมือชื่อในฐานะผู้สูงอายุที่รู้เห็นเกี่ยวกับที่สาธารณประโยชน์แปลงนี้ ไม่ใช่ลงลายมือชื่อรับรองแนวเขตที่สาธารณประโยชน์แต่อย่างใด ประเด็นที่สาม เมื่อประกาศออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงครบกำหนดตามระเบียบกรมที่ดิน ว่าด้วยการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง พ.ศ. ๒๕๑๗ ข้อ ๑๒ แล้ว จึงสร้างหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงตามข้อ ๑๓ โดยใช้รูปแบบที่ทำการรังวัดตามประกาศมาลงไว้ด้านหลังหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง ดังนั้น การประกาศออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง ในปี พ.ศ. ๒๕๒๕ จึงไม่ขัดแย้งกับการจำลองรูปแบบที่ในปี พ.ศ. ๒๕๒๖ ส่วนกรณีที่ผู้ฟ้องคดีอ้างว่าผู้ถูกฟ้องคดีไม่ยอมนำเอกสารผลการสอบสวนมาแสดงต่อศาลนั้น เรื่องดังกล่าวศาลได้พิจารณาและวินิจฉัยแล้วในหน้า ๑๘ ของคำพิพากษา สำหรับการลงระวางเป็นขั้นตอนหนึ่งที่ทำให้รู้ว่าตำแหน่งที่ดินดังกล่าวอยู่ที่ใด การไม่ลงระวางไม่ทำให้หนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงออกไปโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ประเด็นที่สี่ การที่ผู้ฟ้องคดีรับมอบการครอบครองที่ดินพิพาทต่อจากนางเนียน นายวิทย์ นายทอง และนายวิน เจ้าของเดิม ซึ่งครอบครองที่ดินสาธารณประโยชน์ไม่ทำให้ผู้ฟ้องคดีมีสิทธิตามมาตรา ๒๗ ตรี แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน เนื่องจากที่ดินดังกล่าวเป็นที่สาธารณประโยชน์ ประเด็นที่ห้า การรังวัดออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงในที่สาธารณะแปลงนี้ทั้ง ๒ ครั้ง ได้รังวัดตามแนวเขตที่ผู้นำท้องถิ่นนำชี้ทั้งสิ้น แต่สำหรับการรังวัดตรวจสอบแนวเขตเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นการรังวัดตรวจสอบตามหลักฐานเดิม ในการรังวัดมีนายบัณฑิต ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๓ เป็นผู้ลงนามในบันทึกถ้อยคำ (ท.ด. ๑๖) ฉบับลงวันที่ ๓ เมษายน ๒๕๓๙ ทำการแทนนายอำเภอ การรังวัดออกและตรวจสอบหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงได้ดำเนินการตามระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้องแล้ว การรังวัดออกและตรวจสอบจึงชอบด้วยกฎหมาย ข้อกล่าวอ้างของผู้ฟ้องคดีที่อ้างว่าการรังวัดไม่ได้รังวัดตามที่ผู้นำท้องถิ่นนำชี้ จึงไม่ตรงกับข้อเท็จจริง ประเด็นที่หก ในการรังวัดครั้งที่ ๒ เมื่อเดือนมีนาคม ๒๕๒๕ นายบัณฑิต ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๓ ตำบลเนินเพิ่ม เป็นผู้นำรังวัดชี้แนวเขตและรับรองแนวเขตแทนนายอำเภอ และนายพรต และนายชิต เข้าร่วมสังเกตการณ์ในการรังวัดและลงลายมือชื่อในฐานะผู้สูงอายุที่รู้เห็นเกี่ยวกับที่สาธารณประโยชน์แปลงนี้ การดำเนินการรังวัดออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง

/จึงดำเนินการ...

จึงดำเนินการถูกต้องและชอบด้วยกฎหมายแล้ว และในคำพิพากษาศาลได้นำผลการสอบสวนนายชิตมาพิจารณาแล้ว ประเด็นที่เจ็ด แม้นายชิตให้ถ้อยคำว่าได้เป็นผู้ร้องและไม่ใช้ลายมือชื่อของตนก็ไม่ทำให้หนังสือร้องเรียนเสียผลไปแต่อย่างใด ประเด็นที่แปด ในการรังวัดออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง ครั้งที่ ๒ เมื่อวันที่ ๒๕ มีนาคม ๒๕๒๕ เป็นการรังวัดที่สาธารณประโยชน์โดยรวมบริเวณฐานตำรวจตระเวนชายแดนเข้าไปด้วย โดยมีนายบัณฑิตเป็นผู้นำรังวัด และนายพรตเป็นผู้ให้ถ้อยคำในฐานะผู้สูงอายุ ผู้รู้เห็นเกี่ยวกับที่สาธารณประโยชน์และไม่มีผู้คัดค้านการรังวัด ที่ผู้ฟ้องคดีอ้างว่านายพรตให้รังวัดเฉพาะส่วนที่เป็นฐานตำรวจตระเวนชายแดนไม่ครอบคลุมถึงที่ดินทำกินของราษฎร แต่เจ้าหน้าที่ทำการรังวัดเองจึงไม่ใช่เหตุผลที่ต้อง เพราะการรังวัดที่ดินข้างรังวัดต้องรังวัดตามที่เจ้าของที่ดินนำชี้ ซึ่งนายบัณฑิตผู้แทนนายอำเภอนครไทยเป็นผู้นำรังวัดชี้เขตถูกต้องตามระเบียบแล้ว ประเด็นที่เก้า การดำเนินการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง แปลงโนนหนองใหญ่ชำยางได้ดำเนินการโดยถูกต้องตามระเบียบและกฎหมายแล้ว และศาลได้หยิบยกพยานเอกสารต่างๆ มาวินิจฉัยแล้ว

ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๕ แก้อุทธรณ์ว่า ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ ได้ขอให้ทำการรังวัดที่ดินเพื่อออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงสำหรับที่ดินสาธารณประโยชน์ แปลงโนนหนองใหญ่ชำยางประเภทประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกันโดยใช้เป็นที่เลี้ยงสัตว์ประจำหมู่บ้าน ตั้งอยู่หมู่ที่ ๓ ตำบลเนินเพิ่ม อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ในการดำเนินการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงสำหรับที่ดินสาธารณประโยชน์แปลงดังกล่าว พนักงานเจ้าหน้าที่ได้ดำเนินการตามมาตรา ๘ ตรี แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน กฎกระทรวง ฉบับที่ ๒๖ (พ.ศ. ๒๕๑๖) ออกตามความในพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. ๒๔๙๗ และระเบียบกรมที่ดินว่าด้วยการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง พ.ศ. ๒๕๑๗ แล้ว โดยข้างรังวัดได้ออกไปทำการรังวัดที่ดิน ๒ ครั้ง คือ เมื่อวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๕ และวันที่ ๒๕ มีนาคม ๒๕๒๕ มีนายบัณฑิต ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๓ ตำบลเนินเพิ่ม เป็นผู้นำรังวัดชี้แนวเขตและรับรองแนวเขตแทนนายอำเภอ และมีผู้แทนสภาตำบล ผู้สูงอายุ และเจ้าของที่ดินแปลงข้างเคียงได้ร่วมกันนำทำการรังวัดด้วย และได้ปักหลักเขตที่สาธารณประโยชน์ เป็นหลักคอนกรีตเสริมเหล็ก ขนาด ๑๒ x ๑๒ เซนติเมตร ยาว ๑ เมตร เฉพาะมุมเขตที่สำคัญและแผ่นป้ายชื่อสาธารณประโยชน์ จำนวน ๑ ป้าย ซึ่งหากนางเนียน นายวิทย์ นายทอง และนายวัน ผู้ครอบครองที่ดินพิพาทเดิม

/ได้ครอบครอง...

ได้ครอบครองโดยมีเจตนายึดถือเพื่อตน และที่ดินที่ครอบครองมีเขตติดต่อกับที่
สาธารณประโยชน์ ผู้ครอบครองที่ดินดังกล่าว รวมทั้งผู้ครอบครองที่ดินรายอื่นๆ ก็ควรที่จะ
โต้แย้งคัดค้านในขณะที่ทำการรังวัด หรือภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันประกาศออกหนังสือสำคัญ
สำหรับที่หลวง แต่ผู้ครอบครองที่ดินดังกล่าวหาได้กระทำเช่นนั้นไม่ แสดงว่าผู้ครอบครองที่ดินเดิม
ไม่ประสงค์จะคัดค้านเพราะรู้อยู่แล้วว่าเป็นที่สาธารณประโยชน์ ดังนั้น เมื่อข้อเท็จจริง
ปรากฏว่าที่ดินแปลงพิพาทเป็นที่สาธารณประโยชน์เกิดขึ้นตามสภาพการใช้ประโยชน์ร่วมกัน
ของประชาชน โดยใช้เป็นที่เลี้ยงสัตว์ตามมาตรา ๑๓๐๔ (๒) แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
ซึ่งผู้ฟ้องคดีได้รับโอนที่ดินมาจากนางเนียน นายวิทย์ นายทอง และนายวัน ภายหลังวันที่
ประมวลกฎหมายที่ดินใช้บังคับ (วันที่ ๑ ธันวาคม ๒๔๙๗) และเป็นที่ดินที่ไม่มีหลักฐานการแจ้ง
การครอบครองที่ดิน (ส.ค. ๑) ตามมาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน
พ.ศ. ๒๔๙๗ ที่ดินของผู้ฟ้องคดีจึงเป็นที่ดินที่ได้มีการบุกรุกครอบครองทับที่ดินอันเป็น
สาธารณสมบัติของแผ่นดินที่ประชาชนใช้ร่วมกัน การที่ผู้ฟ้องคดีได้ครอบครองที่ดินพิพาท
ต่อเนื่องมาจากผู้ครอบครองที่ดินเดิมซึ่งไม่มีสิทธิในที่ดิน ผู้ฟ้องคดีในฐานะผู้รับโอน
จึงไม่มีสิทธิตีไปกว่าผู้โอนตามมาตรา ๑๒๙๙ และมาตรา ๑๓๓๖ แห่งประมวลกฎหมายแพ่ง
และพาณิชย์

ศาลปกครองสูงสุดออกนั่งพิจารณาคดี โดยได้รับฟังสรุปข้อเท็จจริงของ
ตุลาการเจ้าของสำนวน และคำชี้แจงด้วยวาจาประกอบคำแถลงการณ์ของตุลาการผู้แถลงคดี

ศาลปกครองสูงสุดได้ตรวจพิจารณาเอกสารทั้งหมดในสำนวนคดี กฎหมาย
ระเบียบ ข้อบังคับ ฯลฯ ที่เกี่ยวข้องประกอบแล้ว

ข้อเท็จจริงรับฟังได้ว่า ที่สาธารณประโยชน์โนนหนองใหญ่ช้ายางตั้งอยู่
หมู่ที่ ๓ ตำบลเนินเพิ่ม อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก เกิดขึ้นโดยสภาพการใช้ประโยชน์
เป็นที่เลี้ยงสัตว์พาหนะร่วมกันของราษฎร ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ ได้สำรวจและนำขึ้นทะเบียนที่ดิน
สาธารณประโยชน์แปลงที่ ๑๑ ในปี พ.ศ. ๒๕๑๒ ทิศเหนือจดทุ่งบ้านสวนยาง ทิศใต้
จดทุ่งนาตาโนน ทิศตะวันออกจดทางสาธารณะ ทิศตะวันตกจดป่า เนื้อที่ ๓๕๐ ไร่
ต่อมาวันที่ ๑๑ มกราคม ๒๕๒๕ ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ ได้มีหนังสือถึงอธิบดีกรมที่ดินขอให้รังวัด
ออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงในที่สาธารณประโยชน์โนนหนองใหญ่ช้ายาง เจ้าหน้าที่

/ของผู้ถูกฟ้องคดี...

ของผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๕ ได้รังวัดปักหลักเขตเพื่อก่อหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง เมื่อวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๕ ได้เนื้อที่ประมาณ ๒๖๔ ไร่ ๔ ตารางวา โดยมีนายบัณฑิต ชูรัตน์ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๓ เป็นผู้นำทำการรังวัดแทนผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ และมีนายพรต คุ่มวัง นายเฉลิม ยวนแห่ง กับนายชิต ผ่องอวย ในฐานะราษฎรผู้สูงอายุได้ให้ถ้อยคำรับรองความถูกต้องของการรังวัดและเหตุที่เนื้อที่รังวัดเปลี่ยนแปลงไปจากเนื้อที่ในทะเบียนที่สาธารณประโยชน์ เนื่องจากการขึ้นทะเบียนที่สาธารณประโยชน์เป็นการประมาณเนื้อที่ไม่ได้มีการสำรวจ และรังวัดตามหลักวิชาการแผนที่ นอกจากนั้น นายบัณฑิตในฐานะผู้แทนผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ และผู้แทนสมาคมตำบล นายพรต นายเฉลิมและนายชิตในฐานะราษฎรผู้สูงอายุได้ให้ถ้อยคำรับรองกรณีนำทำการรังวัดแล้วข้างเคียงเปลี่ยนแปลงไปจากทะเบียน รังวัดใหม่ ทิศเหนือจดป่าช้า สาธารณะและที่ว่าง ทิศใต้จดที่ว่างเปล่า ทิศตะวันออกจดที่ว่างเปล่าและโนนนาข้าหลวง ทิศตะวันตกจดที่ว่างเปล่า เนื่องจากสภาพที่ดินเปลี่ยนแปลง ต่อมา นายพรตและราษฎรตำบลเนินเพิ่มได้มีหนังสือลงวันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๒๕ ร้องเรียนต่อผู้ว่าราชการ จังหวัดพิษณุโลกว่าผู้แทนของผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ นำรังวัดไม่หมดเขตที่สาธารณประโยชน์ เจ้าหน้าที่ของผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๕ จึงได้ออกไปทำการรังวัดออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง ครั้งที่สองในวันที่ ๒๕ มีนาคม ๒๕๒๖ ได้เนื้อที่ประมาณ ๕๐๐ ไร่ ๖๙ ตารางวา มากกว่าเนื้อที่ในทะเบียนที่สาธารณประโยชน์ ๑๕๐ ไร่ ๖๙ ตารางวา โดยมีนายพรตให้ถ้อยคำรับรองว่าข้างรังวัดได้ทำการรังวัดรวมที่เลี้ยงสัตว์สาธารณประโยชน์โนนหนองใหญ่ และที่ตั้งฐานเก่าของตำรวจตระเวนชายแดนเป็นแปลงเดียวกันถูกต้องตามที่ได้ร้องเรียน ในการรังวัดครั้งที่สองนายบัณฑิตในฐานะผู้ปกครองท้องที่และผู้แทนผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ ได้ให้ถ้อยคำต่อข้างรังวัดว่าได้นำทำการรังวัดใหม่จนถึงเขตที่ราษฎรร้องเรียนเป็นการถูกต้องแล้ว ตามบันทึกถ้อยคำลงวันที่ ๒๙ มีนาคม ๒๕๒๕ และได้ให้ถ้อยคำต่อผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ ในการสอบสวนข้อเท็จจริงเมื่อวันที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๔๒ ว่าได้ออกไปนำชี้แนวเขตที่สาธารณประโยชน์โนนหนองใหญ่ข้างทางเพื่อก่อหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงทั้งสองครั้ง การรังวัดถูกต้องไม่รุกล้ำเขตที่ดินของบุคคลอื่น ด้านทิศตะวันตกที่ดินจดคลองห้วยเชือกตลอดแนวมีนางเนียน นายวัน นายทอง และนายวิทย์ ไม่ทราบนามสกุลได้ครอบครองทำประโยชน์อยู่ ได้กันที่ดินไว้ให้ราษฎรห่างจากคลองห้วยเชือกถึงเขตที่สาธารณประโยชน์แปลงดังกล่าว (หลักเขตที่สาธารณะเก่าเลขที่ ท ๐๖๕๙๗) ขนานตลอดแนวคลองห้วยเชือก

/ส่วนนายชิต...

ส่วนนายชิตได้ให้ถ้อยคำต่อผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ เมื่อวันที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๔๒ ว่าได้ออกไปร่วมกำหนดเขตที่สาธารณประโยชน์เมื่อประมาณปี พ.ศ. ๒๕๑๕ และ พ.ศ. ๒๕๑๖ แต่ไม่ได้ออกไปร่วมรังวัดออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงในปี พ.ศ. ๒๕๒๕ และการรังวัดสอบเขตหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงในปี พ.ศ. ๒๕๓๙ กับไม่ได้ร้องเรียนเกี่ยวกับการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงต่อผู้ว่าราชการจังหวัดพิษณุโลก เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดพิษณุโลก ได้ประกาศออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงเมื่อวันที่ ๒๐ เมษายน ๒๕๒๕ ไม่ปรากฏว่ามีผู้คัดค้านการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง เจ้าหน้าที่จึงได้จัดทำหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงตามแบบ ส.ธ. ๑ โดยจำลองรูปแผนที่จากการรังวัดลงในด้านหลังของหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง และได้เสนออธิบดีกรมที่ดินลงนามออกเป็นหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงเลขที่ ๑๙๖๕๕ เมื่อวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๗ หลังจากนั้นในปี พ.ศ. ๒๕๓๙ ได้มีการรังวัดสอบเขตที่ดินสาธารณประโยชน์โนนหนองใหญ่ซ้ำตามหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงเลขที่ ๑๙๖๕๕ ซึ่งมีอาณาเขตทิศตะวันตกจดคลองห้วยเข็กสาธารณประโยชน์ จึงไม่ได้แจ้งผู้ฟ้องคดีให้ไประวางแนวเขตที่ดิน เนื่องจากผู้ฟ้องคดีไม่ใช่เจ้าของที่ดินข้างเคียงของที่ดินสาธารณประโยชน์ ซึ่งนายบัณฑิตุรย์ได้ให้ถ้อยคำต่อผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ ในการสอบสวนข้อเท็จจริงเมื่อวันที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๔๒ ว่าไม่ได้ไปนำรังวัดสอบเขตที่ดินสาธารณประโยชน์ดังกล่าว แต่ได้มอบหมายด้วยวาจาให้นายพรตไปนำทำการรังวัดแทน และเจ้าหน้าที่ผู้ทำการรังวัดได้นำเอกสารมาให้ลงลายมือชื่อภายหลังโดยแจ้งว่าได้ทำการรังวัดตามหลักฐานเดิม ผลการรังวัดสอบเขตได้น้อยที่ ๔๖๙ ไร่ ๔๑ ตารางวา ต่อมา ผู้ฟ้องคดีฟ้องเป็นคดีนี้อ้างว่าผู้ฟ้องคดีและบิดาของผู้ฟ้องคดีได้ซื้อที่ดินไม่มีเอกสารสิทธิในที่ดินตั้งอยู่หมู่ที่ ๓ ตำบลเนินเพิ่ม อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก รวมเนื้อที่ ๒๐ ไร่ ๒ งาน ซึ่งเป็นที่ดินพิพาทจากนางเนียน นายวิทย์ นายทอง และนายวัน เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๗ ผู้ฟ้องคดีได้เข้าทำประโยชน์ในที่ดินพิพาทตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๘ และได้รับให้ที่ดินพิพาทบางส่วนจากบิดาของผู้ฟ้องคดีในปี พ.ศ. ๒๕๓๙ ต่อมา ในปี พ.ศ. ๒๕๔๐ ผู้ฟ้องคดีอ้างว่าได้รับแจ้งให้ไประวางชี้แนวเขตที่ดินที่ผู้ฟ้องคดีครอบครอง เนื่องจากทางราชการจะใช้ที่ดินสาธารณประโยชน์โนนหนองใหญ่ซ้ำบริเวณด้านทิศตะวันตกเพื่อก่อสร้างสถานีอนามัยและโรงเรียนอาชีวศึกษา ทำให้ได้ทราบว่าที่ดินพิพาทอยู่ในแนวเขตที่สาธารณประโยชน์โนนหนองใหญ่ซ้ำ ผู้ฟ้องคดีจึงได้มีหนังสือขอให้อธิบดีกรมที่ดินตรวจสอบและเพิกถอนแนวเขตที่สาธารณประโยชน์ดังกล่าว

/ในส่วนที่...

ในส่วนที่ทับที่ดินพิพาท แต่เมื่อผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ ได้แจ้งให้ผู้ฟ้องคดีไปชี้ตำแหน่งที่ดินพิพาท ในระวางรูปถ่ายทางอากาศ ผู้ฟ้องคดีไม่สามารถชี้แนวเขตที่ดินที่แน่นอนได้ ผู้ฟ้องคดี จึงได้ยื่นคำขอรังวัดที่ดินพิพาทผลการรังวัดปรากฏว่าที่ดินพิพาทอยู่ในแนวเขตที่สาธารณประโยชน์ ดังกล่าวทั้งแปลง และในเดือนมกราคม ๒๕๔๒ ได้มีการสอบสวนข้อเท็จจริงเกี่ยวกับ ที่สาธารณประโยชน์ดังกล่าว รวมทั้งการรังวัดออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงเลขที่ ๑๙๖๕๕ ซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัดพิษณุโลกได้สั่งการให้ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ ดำเนินการกับผู้ฟ้องคดีกรณีบุกรุก ที่สาธารณประโยชน์ดังกล่าว

คดีมีประเด็นที่จะต้องวินิจฉัยตามคำอุทธรณ์ของผู้ฟ้องคดีว่า ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๕ ออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงเลขที่ ๑๙๖๕๕ ดำเนินเพิ่ม อำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก ในที่สาธารณประโยชน์โนนหนองใหญ่ซ้ายยาง เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๗ และรังวัดสอบเขตหนังสือ สำคัญสำหรับที่หลวงเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๙ โดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่

พิเคราะห์แล้วเห็นว่า ในการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง มาตรา ๘ ตีร วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน บัญญัติว่า แบบหลักเกณฑ์และวิธีการออกหนังสือ สำคัญสำหรับที่หลวงให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง และกฎกระทรวง ฉบับที่ ๒๖ (พ.ศ. ๒๕๑๖) ออกตามความในพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. ๒๕๑๗ ข้อ ๑ กำหนดให้ทบวงการเมืองผู้มีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษาที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติ ของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันหรือใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะประสงค์ จะให้มีหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงสำหรับที่ดินแปลงใด ให้แสดงความประสงค์ต่ออธิบดี และข้อ ๒ เมื่อได้รับคำขอตามข้อ ๑ ให้อธิบดีจัดให้มีการสอบสวนและรังวัดทำแผนที่ ตามวิธีการรังวัดเพื่อออกหนังสือแสดงสิทธิในที่ดิน และประกาศการออกหนังสือสำคัญ สำหรับที่หลวงให้ประชาชนทราบมีกำหนดสามสิบวัน ในประกาศให้มีแผนที่แสดงแนวเขต ที่ดินที่จะออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง และกำหนดระยะเวลาที่ผู้มีส่วนได้เสียจะคัดค้าน ซึ่งต้องไม่น้อยกว่าสามสิบวันนับแต่วันประกาศ ถ้าไม่มีผู้คัดค้านให้ดำเนินการออกหนังสือ สำคัญสำหรับที่หลวงต่อไป ทั้งได้กำหนดวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการออกหนังสือสำคัญสำหรับ ที่หลวงไว้ในระเบียบกรมที่ดิน ว่าด้วยการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง พ.ศ. ๒๕๑๗ และระเบียบกรมที่ดิน ว่าด้วยการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง พ.ศ. ๒๕๑๗ แก้ไขเพิ่มเติม

/โดยระเบียบ...

โดยระเบียบกรมที่ดิน ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๒๐) ว่าด้วยการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง
 ข้อ ๙ การรังวัดให้ถือเขตตามที่ปรากฏในหลักฐานหรือทะเบียนเดิมของทางราชการ
 แต่ถ้าเขต ระยะ และข้างเคียงเปลี่ยนแปลงไปจากหลักฐานหรือทะเบียนเดิม ให้พนักงานเจ้าหน้าที่
 ผู้ทำการรังวัดสอบสวนบันทึกถ้อยคำผู้นำทำการรังวัด ผู้ปกครองท้องที่ และผู้สูงอายุ
 ที่เชื่อถือได้ในท้องถิ่นนั้นดี และเคยใช้ประโยชน์ร่วมกันสัก ๓ คน ถึง ๔ คน ถึงสาเหตุ
 ของการเปลี่ยนแปลงไว้เป็นหลักฐาน หากปรากฏว่าได้เนื้อที่น้อยกว่าหลักฐานหรือทะเบียนเดิมมาก
 และข้างเคียงเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมหรือไม่อาจทราบได้ว่าเขตและเนื้อที่ควรจะอยู่แค่ไหน เพียงใด
 หรือผู้นำทำการรังวัดหรือผู้ขอไม่สามารถชี้เขตได้ถูกต้อง ให้เจ้าพนักงานที่ดินแจ้ง
 นายอำเภอทราบเพื่อให้สภาพลพิจารณาตามระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วย
 การมอบหมายให้สภาพลมีส่วนช่วยเหลือควบคุมการดำเนินการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง
 พ.ศ. ๒๕๑๙ ต่อไป

กรณีผู้ฟ้องคดีอุทธรณ์รวมแก้ประเด็นสรุปได้ว่า ในการออกหนังสือสำคัญ
 สำหรับที่หลวงเลขที่ ๑๙๖๕๕ แนวเขตด้านทิศตะวันตกจดลำห้วยเขื่อนไม่ตรงตามทะเบียน
 ที่สาธารณประโยชน์ซึ่งจดป่า การรังวัดออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงครั้งที่สอง
 เมื่อเดือนมีนาคม ๒๕๒๕ ไม่มีการนำชี้แนวเขตที่สาธารณประโยชน์ และศาลปกครองชั้นต้น
 ไม่ฟังข้อมูลการสอบสวนข้อเท็จจริงเกี่ยวกับที่สาธารณประโยชน์กับไม่พิจารณาว่าการออก
 หนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงถูกต้องตามหลักเกณฑ์และขั้นตอนที่กฎหมายกำหนดหรือไม่
 ข้อเท็จจริงรับฟังได้ว่า ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ ในฐานะผู้ได้รับมอบหมายจากกระทรวงมหาดไทย
 ซึ่งเป็นทบวงการเมืองผู้มีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษาที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน
 สำหรับพลเมืองใช้ประโยชน์ร่วมกันได้มีหนังสือแสดงความประสงค์ต่ออธิบดีกรมที่ดิน
 เพื่อขอออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงในที่สาธารณประโยชน์โนนหนองใหญ่ช้ายาง ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๕
 ได้จัดส่งเจ้าหน้าที่มาทำการรังวัดในพื้นที่สองครั้ง ครั้งแรก เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๒๕
 นายบัณฑิต ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๓ ในฐานะผู้แทนของผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ เป็นผู้นำทำการรังวัดและ
 ชี้แนวเขตรังวัดได้เนื้อที่ประมาณ ๒๖๔ ไร่ ๔ ตารางวา จากการรังวัดดังกล่าวสภาพ
 ที่สาธารณประโยชน์มีรายละเอียดที่ดินข้างเคียงทุกด้านเปลี่ยนแปลงไปจากทะเบียน
 ที่สาธารณประโยชน์ กล่าวคือ ทะเบียนที่สาธารณประโยชน์ระบุว่าทิศตะวันตกซึ่งเป็นทิศที่ตั้ง
 ของที่ดินพิพาทจากจดป่าเป็นจุดที่ว่าง การรังวัดดังกล่าวมีนายพรต นายเฉลิม และนายชิต

ในฐานะราษฎร...

ในฐานะราษฎรผู้สูงอายุ และนายบัณฑิตบุรีในฐานะผู้แทนสภาตำบลได้ให้ถ้อยคำรับรองความถูกต้องของการรังวัด โดยอ้างว่าเหตุที่เนื้อที่ที่รังวัดและเขตข้างเคียงเปลี่ยนแปลงไปจากทะเบียนที่สาธารณประโยชน์ เนื่องจากการขึ้นทะเบียนที่สาธารณประโยชน์เป็นการประมาณการไม่มีการสำรวจรังวัด และในการรังวัดออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงสภาพที่ดินเปลี่ยนแปลงไป ตามบันทึกถ้อยคำลงวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๕ ต่อมา มีราษฎรตำบลเนินเพิ่มร้องเรียนว่าการรังวัดออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงครั้งแรกนำรังวัดไม่สุดเขตที่สาธารณประโยชน์ เพราะเขตที่สาธารณประโยชน์บางส่วนใช้เป็นที่ตั้งฐานตำรวจตระเวนชายแดน ซึ่งมีได้รังวัดรวมเข้าไว้ด้วย จึงมีการรังวัดครั้งที่สอง ในเดือนมีนาคม ๒๕๒๕ การรังวัดครั้งที่สองได้เนื้อที่ประมาณ ๕๐๐ ไร่ ๖๙ ตารางวา มากกว่าเนื้อที่ในทะเบียนที่สาธารณประโยชน์ ๑๕๐ ไร่ ๖๙ ตารางวา นายพรตให้ถ้อยคำรับรองว่าช่างรังวัดได้ทำการรังวัดรวมที่สาธารณประโยชน์โนนหนองใหญ่เข้าข้างและที่ตั้งฐานเก่าตำรวจตระเวนชายแดน ถูกต้องตามที่ราษฎรร้องเรียนแล้วตามบันทึกถ้อยคำลงวันที่ ๒๕ มีนาคม ๒๕๒๕ และนายบัณฑิตบุรีให้ถ้อยคำต่อช่างรังวัดตามบันทึกถ้อยคำลงวันที่ ๒๙ มีนาคม ๒๕๒๕ และให้ถ้อยคำต่อผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ ในการสอบสวนข้อเท็จจริงตามบันทึกถ้อยคำลงวันที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๔๒ รับรองว่าได้ออกไปนำชี้แนวเขตที่สาธารณประโยชน์เพื่อออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงทั้งสองครั้ง การรังวัดถูกต้องไม่รุกรล้ำเขตที่ดินของบุคคลอื่น จึงรับฟังว่านายบัณฑิตบุรีในฐานะผู้แทนของผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ ซึ่งเป็นผู้แสดงความประสงค์ขอออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงในที่สาธารณประโยชน์โนนหนองใหญ่เข้าข้างได้นำทำการรังวัดถูกต้องตามขั้นตอนในการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงแล้ว การที่นายชิต ในฐานะราษฎรผู้สูงอายุให้ถ้อยคำต่อผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ ในการสอบสวนข้อเท็จจริงตามบันทึกถ้อยคำลงวันที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๔๒ ว่าไม่ได้ออกไปร่วมรังวัดออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงในปี พ.ศ. ๒๕๒๕ ทั้งสองครั้งเป็นการนำสืบพยานบุคคลหักล้างพยานเอกสารและนายชิตเป็นเพียงพยานผู้สูงอายุคนหนึ่งเท่านั้น ซึ่งในการรังวัดดังกล่าวยังมีนายพรตและนายเฉลิมในฐานะราษฎรผู้สูงอายุอีกสองคนได้ให้ถ้อยคำรับรองการรังวัดว่าถูกต้องประกอบกับภายหลังจากการรังวัดและก่อนออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงได้มีการประกาศการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงตามขั้นตอนที่กฎหมายบัญญัติไว้แล้วโดยไม่มีบุคคลใดโต้แย้งคัดค้าน จึงฟังว่าได้มีการนำรังวัดออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง

/ถูกต้องตรงตาม...

ถูกต้องตรงตามสภาพที่สาธารณประโยชน์ดังกล่าว อีกประการหนึ่งในการประกาศออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงในที่สาธารณประโยชน์ดังกล่าวเมื่อวันที่ ๒๐ เมษายน ๒๕๒๕ จนครบกำหนดเวลาสามสิบวันตามที่ระบุในประกาศ ปรากฏว่าเจ้าของที่ดินพิพาทเดิมที่ผู้ฟ้องคดีอ้างมีสิทธิครอบครองไม่ได้คัดค้านการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๕ โดยอธิบดีกรมที่ดินจึงได้ออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงเลขที่ ๑๙๖๕๕ ในที่สาธารณประโยชน์โนนหนองใหญ่ชำยางเมื่อวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๗ จากพยานหลักฐานดังกล่าวซึ่งได้วินิจฉัยไว้โดยพิสดารแล้วข้างต้น ฟังได้ว่าการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงเลขที่ ๑๙๖๕๕ ได้ดำเนินการโดยชอบด้วยกฎหมาย ทั้งหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงแปลงดังกล่าวได้ออกมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๗ ซึ่งเป็นเวลาก่อนที่ผู้ฟ้องคดีอ้างว่าได้ซื้อที่พิพาทมาจากผู้ครอบครองเดิมถึงสิบปี ส่วนการรังวัดสอบเขตหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงดังกล่าวในปี พ.ศ. ๒๕๓๙ เขตข้างเคียงไม่เปลี่ยนแปลง ผลการรังวัดได้เนื้อที่ ๔๖๙ ไร่ ๔๑ ตารางวา ซึ่งได้เนื้อที่น้อยลงกว่าเดิมจำนวน ๓๑ ไร่ ๒๔ ตารางวา จึงไม่น่าจะมีการรังวัดผนวกเอาที่ดินพิพาทเข้ารวมด้วย ดังนั้น การออกและการรังวัดสอบเขตหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงเลขที่ ๑๙๖๕๕ จึงดำเนินการไปโดยถูกต้องตามหลักเกณฑ์และขั้นตอนของกฎหมายแล้ว เมื่อได้วินิจฉัยแล้วว่าที่ดินพิพาทเป็นที่สาธารณประโยชน์ ผู้ครอบครองที่ดินพิพาทย่อมไม่ได้สิทธิครอบครองในที่ดินพิพาท แม้ผู้ฟ้องคดีจะรับโอนการครอบครองก็หาได้สิทธิการครอบครองที่ดินพิพาทโดยชอบด้วยกฎหมายแต่ประการใดไม่ ผู้ฟ้องคดีในฐานะผู้รับโอนจึงไม่มีสิทธิครอบครองในที่ดินพิพาทตามหลักผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอนตามมาตรา ๑๓๓๖ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ส่วนการสอบสวนข้อเท็จจริงในปี พ.ศ. ๒๕๔๒ ที่ผู้ฟ้องคดียกขึ้นอ้างในคำอุทธรณ์ก็หาได้มีผลบ่งชี้เป็นเหตุให้การออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงที่ดำเนินการโดยชอบกลับกลายเป็นไม่ชอบด้วยกฎหมายแต่ประการใดไม่ อุทธรณ์ของผู้ฟ้องคดีจึงฟังไม่ขึ้น สำหรับประเด็นที่ผู้ฟ้องคดีอุทธรณ์ว่าข้อมูลขัดแย้งกันระหว่างการประกาศออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงในวันที่ ๒๐ เมษายน ๒๕๒๕ กับการจัดทำแผนที่ในการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงในเดือนมกราคม ๒๕๒๖ นั้น เห็นว่า การประกาศออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงเป็นขั้นตอนก่อนการจัดทำแผนที่ เมื่อประกาศออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงครบกำหนดระยะเวลาที่กฎหมายบัญญัติแล้วไม่มีผู้คัดค้านการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง เจ้าหน้าที่

จึงดำเนินการ...

จึงดำเนินการจัดทำแผนที่ในการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงซึ่งเป็นขั้นตอนถัดไป การที่วันเดือนปีในประกาศกับวันเดือนปีในแผนที่ไม่ตรงกันจึงไม่ขัดแย้งกันและไม่เป็นเหตุ ให้การออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงเสียไปแต่ประการใด ส่วนประเด็นการลงลายมือชื่อ ในหนังสือร้องเรียนเกี่ยวกับการรังวัดออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง เห็นว่า ข้อเท็จจริง ตามความในหนังสือร้องเรียนเป็นประเด็นสำคัญที่นำไปสู่การสอบสวนข้อเท็จจริง ในปี พ.ศ. ๒๕๔๒ แม้หนังสือร้องเรียนจะไม่มีผู้ลงลายมือชื่อร้องเรียนก็ไม่เป็นเหตุให้ระงับ การสอบสวน ฉะนั้น จะมีผู้ลงลายมือชื่อในหนังสือร้องเรียนหรือไม่ ไม่มีสาระอันควรได้รับการวินิจฉัย

พิพากษายืน

นายวิชัย ชื่นชมพูนุท
ตุลาการศาลปกครองสูงสุด

ตุลาการเจ้าของสำนวน

นายหัสวุฒิ วิฑิตวิริยกุล
ตุลาการหัวหน้าคณะศาลปกครองสูงสุด

นายวิษณุ วรรณญ
ตุลาการศาลปกครองสูงสุด

นายพนดล เสงเจริญ
ตุลาการศาลปกครองสูงสุด

นายวรวิทย์ กังศศิเทียม
ตุลาการศาลปกครองสูงสุด

ตุลาการผู้แถลงคดี : นายประนัย วณิชชานนท์

